■PUBLICAŢIA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA ** CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XXII Editat de L M Lopatin Cartea I ( ) IANUARIE-FEBRUARIE- țJ H'- g MOSCOVA Hipolitografia Asociației lui I N Kushneret "și K<> str Pimepovskaya, suspin aom Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Psihologia femeilor V Hvostov i Ce trebuie să știi profesorul de psihologie G Chelpanova Poziția religiei în timpurile moderne și limitele religioase evoluţie I Kholopova Scepticismul și dogmatismul lui Hume G Shpetta i La întrebarea realității transcendentale M Rubin-mat Ideea de personalitate în învățăturile lui Stirner I Ilyina Noul sistem de panlogism A Selitrennikova Critică și bibliografie I Pliant bibliografic Știri și note Societatea Psihologică din Moscova (Rapoarte despre întâlniri) Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Psihologia femeilor {G Heymans Die Psychology der Frauen Heidelberg, iarna) *) eu Femeile nu se pot plânge de lipsa de atenție față de ele din literatura științifică Cataloagele speciale de referință în problematica femeilor ajung la o dimensiune foarte respectabilă, fără a îmbrățișa tot ceea ce este tipărit cu această ocazie în diferite limbi ale lumii culturale În special, nu se poate spune că există puțină literatură despre problema psihicului feminin Este posibil să enumerați mult mai mult de cincizeci de lucrări dedicate acestui subiect în literatura modernă *) Dacă cineva se poate considera ofensat, atunci mai degrabă un bărbat, deoarece aproape nu există cărți care să trateze în mod specific psihologia masculină Acest gol este doar parțial completat de faptul că toți autorii care studiază psihologia feminină trebuie să vorbească despre particularitățile psihicului masculin Însă această abundență de lucrări despre psihologia femeii nu este o dovadă, ea solicită și faptul că această ramură a cunoașterii științifice Raport prezentat la Societatea de Psihologie din Moscova la decembrie) Vezi lista în HeijinanS) die Psychologie der Frauen, - mier de asemenea, Verzeichniss derzurFrauenírage - în Deutschland erschienenenSchriften, herausg von Deutsch-Evangelischen Frauenbund, mit Nachtrag - (Hannover,), - , - Lista lucrărilor din Biblioteca publică din New-York referitoare la g la Femeie, - Întrebări de filosofie, carte iob Biblioteca "Runivers" O în m dezvoltat serios Interesul pentru problemă s-a manifestat de mult timp, dar foarte rar oamenii de știință adevărați preiau soluția lor, care își tratează sarcina cu deplină imparțialitate științifică și cu seriozitatea cuvenită În cele mai multe cazuri, calitatea lucrării are de suferit fie din cauza faptului că amatorii sunt confundați cu ea, care nu țin cont suficient de cerințele stricte ale metodei științifice, fie din faptul că încep cazul nu în scop teoretic obiectiv cercetare, ci pentru a rezolva unele chestiuni practice cum ar fi problema votului feminin sau admiterea femeilor la universitati Ambele neajunsuri suferă, de exemplu, din cauza binecunoscutei lucrări a compatriotului nostru P E Astafieva "Lumea mentală a unei femei" (M ,) Astaoiev merge în munca sa aproape exclusiv într-un mod deductiv El pleacă de la scopul fiziologic al femeii, iar de aici, prin intermediul deducțiilor logice, deduce toate trăsăturile ei caracteristice, fără a se îngrijora de elucidarea suficientă a întrebării pe baza unui material de Fapte selectat atent și critic Întregul studiu, de altfel, este impregnat de puncte de vedere cu totul certe asupra soluției practice a întrebării femeilor, care, în esență, se rezumă la eliminarea sa completă Cât de variate opiniile exprimate de diferiți autori cu privire la problematica trăsăturilor distinctive ale psihicului feminin sunt bine

ilustrate de un scriitor modern în acest domeniu Pe mai multe pagini, ea compară diverse recenzii despre femei și obține o imagine remarcabilă prin uimitoarea sa diversitate În timp ce unii consideră supleței și capacitatea ei de a subjuga ca o trăsătură distinctivă a unei femei, alții, dimpotrivă, propun tendința de a domina și de a guverna ca principala proprietate a unei femei tipice Rosa May rede, Zur Kritik der Weiblichkeit (ί ίo), - Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR femeia cerului Unii consideră blândețea o proprietate inerentă femeii, alții spun că tocmai furia este o astfel de formă de afect, care a fost de mult timp și pe bună dreptate atribuită femeilor Femeile sunt conservatoare din fire, spun unii savanți, în timp ce alții declară cu deplină convingere că femeile sunt cele care păstrează spiritul revoluționar Există scriitori care laudă femeia pentru spiritul ei de legalitate, în timp ce alții îi supără temperamentul ei esențial nelegal și nedreptatea naturală Moderația și reținerea împodobesc o femeie în ochii unora, în timp ce alții cred că nu există femei care în sufletul lor să nu fie înclinate spre depravarea completă Diligența și constanța caracterizează o femeie în ochii admiratorilor ei, în timp ce o serie de scriitori acuză femeile de inconstanță și frivolitate Unii consideră o femeie deosebit de capabilă de analiză, în timp ce alții sunt supărați tocmai de puterea insuficientă de analiză la femei Dragostea femeilor în sine este caracterizată de diverși scriitori, uneori cu trăsături diametral opuse Ar trebui adăugat la aceasta faptul că mulți oameni neagă în general existența unor diferențe mentale fundamentale între sexe și astfel cresc și mai mult disonanța În această stare de fapt, de mare interes este o încercare de a dezvolta problematica psihologiei feminine, venită de la un om de știință de seamă, deja cunoscut pentru activitatea sa atât în domeniul filosofiei, cât și în cel al psihologiei, încercare pusă pe un plan complet baza stiintifica si realizata cu respectarea celor mai stricte cerinte impartialitate stiintifica Mă refer la cartea recent publicată a profesorului de Groningen Heimans, Psihologia femeilor Această carte este, fără îndoială, o contribuție majoră la literatura de psihologie specială și, prin urmare, am considerat că este potrivit să fac un rezumat al principalelor concluzii ale autorului și să familiarizez publicul cu acestea Biblioteca "Runivers" V m cozi existent Vă avertizez însă că în acest raport nu respect ordinea de prezentare a autorului; Am grupat în felul meu materialul pe care ni-l oferă Gaymans în studiul său d), iar în concluzie voi încerca să clarific câteva puncte de vedere generale care pot fi susținute pe baza concluziilor cuprinse în lucrarea lui Heymans Atât în prefața cărții sale, cât și pe pagina finală a acesteia, Heimans notează că el însuși este foarte departe de a vedea în lucrarea sa soluția finală a problemei puse Materialul de care dispune cercetătorul psihicului feminin din vremea noastră este încă prea neînsemnat pentru a visa la vreo concluzie definitivă Dar cartea lui Heimans constituie o epocă în dezvoltarea întrebării, deoarece autorul ia extrem de serios latura metodologică a problemei, adică el continuă cercetările sale cu prudența cuvenită și renunță complet la toate tendințele practice, adică nu se uită în domeniul politicii, nici în domeniul pedagogiei, nici în domeniul economiei Geimans consideră psihologia femeii ca fiind o ramură a așa-numitei psihologii speciale *) Această știință are ca obiect studiul acelor particularități și diferențe care sunt observate în mintea umană Caracteristicile mentale ale oamenilor pot fi studiate, în primul rând, în corelațiile lor între ele Deci, este posibil să facem subiectul cercetării științifice problema emoționalității și fanteziei în relația

lor reciprocă În urma unor cercetări de acest fel se poate construi o doctrină *) Însuși Heimans își aranjează materialele în următoarea ordine: conștient și inconștient, sentimente, percepție și reprezentare, intelect, voință și acțiune, originea diferențelor mentale între sexe) Mewnann, Intelligenz und Wille ( ), pp IV și v, vorbește despre psihologie practică sau aplicată Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR despre temperamente, despre tipuri mentale În al doilea rând, se poate investiga relația dintre caracteristicile mentale ale oamenilor și astfel de diferențe, care ele însele nu aparțin Soerului mental, de exemplu, cu vârsta, sexul, naționalitatea, statutul social Așa că obținem psihologia copilului, psihologia omului de știință, artistul Fri n Psihologia femeii aparţine şi ea ultimei categorii De remarcat, totuși, că cartea lui Heimans conține material interesant pe probleme de psihologie specială, pe care autorul o plasează în prima categorie Începând să studieze, Heimans face cititorului câteva avertismente importante În primul rând, el subliniază că diferențele dintre psihicurile masculine și feminine din ochii lui nu sunt deloc diferențe de valoare Desigur, toate diferențele de valoare presupun existența unor diferențe de fapt, dar nu rezultă că toate diferențele de fapt trebuie să conducă la diferențe de valoare Bărbații și femeile se pot dovedi a fi foarte diferiți în structura lor mentală, dar acest lucru nu îi împiedică să fie ființe complet egale * ■) Mai mult, trebuie avut în vedere faptul că diferențele mentale între sexe sunt în general diferențe nu de calitate, ci doar de grad Atât bărbații, cât și femeile au toate proprietățile mentale inerente unei persoane în general, dar au aceste proprietăți în grade diferite: la un sex, unele proprietăți sunt mai pronunțate, în celălalt aceste proprietăți sunt mai puțin pronunțate, dar alte proprietăți sunt mai dezvoltate În fine, nu trebuie să uităm că aceste diferențe sunt de natură statistică Este o chestiune de a constata tipul femeii obișnuite și al bărbatului obișnuit În consecință, corectitudinea concluziilor obținute nu poate fi infirmată prin referire la acestea sau la altele singure *) Msshnapn, groapă cit , p , stabilește ca regulă generală că nu există aproape nicio particularitate spirituală care să fie doar dăunătoare sau care să fie în orice caz benefică Biblioteca "Runivers" secolul al VI-lea m cozi exemple Poate abate de la normă, adică femei foarte masculine, așa cum există și bărbați feminini Cu toate acestea, în general, anumite proprietăți sunt mai pronunțate la femei decât la bărbați și, în această măsură, se găsesc la majoritatea reprezentanților acestui sex Autorul își încheie discuțiile introductive cu o trecere în revistă a materialului care poate fi folosit ca bază pentru lucrarea viitoare El indică următoarele surse importante (i) Inducția brută pe care o primesc oamenii pe baza datelor experienței cotidiene și care se exprimă în judecăți mai mult sau mai puțin precise despre fenomenele tipice Aceste judecăți nu sunt de obicei susținute de argumente certe, dar, în cea mai mare parte, sunt ilustrate doar prin exemple Desigur, un astfel de material pierde mult din adecvarea sa științifică, deoarece nu se pretează la verificarea metodologică, dar nu trebuie respins complet Autorul folosește adesea în opera sa judecățile exprimate despre femei de către diverși scriitori; uneori recurge şi la proverbe populare, care sunt un material mai degrabă uniform, fiind rezultatul unei inducere grosolane a unor mase întregi de oameni) Experiment de fantezie, care constă în faptul că cineva încearcă, dacă este posibil, să se cufunde în lumea mentală a altei persoane și cum să o experimenteze și să o descrie el însuși Acesta este trucul romancierului și istoricului care încearcă să

reconstituie psihologia eroului său Și acest material are valoarea lui, dar autorul preferă să-l folosească cât mai puțin posibil, având în vedere fiabilitatea sa încă mai slabă decât rezultatele inducției brute) Deducție, care încearcă să rezolve problema cu ajutorul inferențelor logice din premise generale cunoscute Am subliniat deja la începutul prezentării mele asupra lucrării lui Astafiev, care a fost scrisă exact în acest fel todom Geimans remarcă pe bună dreptate că Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR deducţia este mult mai mult un mijloc de a explica Fapte deja stabilite decât de a le stabili şi dovedi) Inducția științifică, care trebuie să se bazeze pe date de experiență strict sistematizate și verificate Materialul pentru o astfel de inducție este oferit de schițe biografice, chestionare special concepute, un experiment psihologic realizat după o anumită metodă comună masei cercetătorilor și date statistice, în special pe probleme de boli psihice și criminalitate Autorul și sDm au adunat material de acest fel În cercetările sale, a folosit pe scară largă materialul a două chestionare, organizate de el în Olanda Unul dintre aceste chestionare îl numește chestionarul eredității Ea a constat în faptul că un număr mare de medici olandezi au fost intervievați despre familiile cunoscute de aceștia pentru a se constata transmiterea proprietăților mintale prin moștenire Heimans numește alt chestionar chestionar școlar Ea a fost obținută prin intervievarea cadrelor didactice din de școli secundare olandeze, iar pentru acest studiu autorul consideră că materialul obținut din școlile comune este deosebit de valoros Un număr mic de astfel de chestionare și o setare nesatisfăcătoare a unui experiment psihologic sunt, în ochii autorului, principalul motiv al deficitului de material despre problema pe care o studiază Prin urmare, acum este posibil să se dea doar contururi foarte grosiere ale clădirii care se construiește și chiar și atunci cu riscul ca, odată cu acumularea ulterioară de material, întreaga clădire să se prăbușească, cu excepția, totuși, a fundației puse pentru aceasta *) *) Heimans, desigur, nu menționează între izvoarele sale autoobservarea, care în acest domeniu îi este inaccesibil, ca om Dar el este conștient de semnificația acestui inevitabil neajuns al operei sale și, prin urmare, declară că "trebuie, desigur, să așteptăm psihologia reală a unei femei de la o femeie care va fi suficient de femeie pentru a experimenta în ea însăși toată bogăția suflet feminin, și în același timp la un mod de gândire masculin pentru a stăpâni analitic această bogăție* (i) Biblioteca "Runivers" V m cozi IL Care sunt, s-ar putea întreba, trăsăturile distinctive ale psihologiei unei femei "medie" tipice pe baza cercetărilor lui Heimans? Consider că este posibil să reduc concluziile lui Heimans la șase propoziții de bază I Emoționalitatea O proprietate general recunoscută a unei femei este o emotivitate mai mare în comparație cu un bărbat O femeie se simte mult mai puternic decât un bărbat și își exprimă sentimentele în exterior într-un grad mai puternic Opinia lui Lombroso că o femeie se simte mai slabă decât un bărbat și își exprimă sentimentele doar mai energic nu rezistă criticilor serioase Reacțiile sentimentelor din viața unei femei sunt mult mai frecvente; ele pătrund în toată existenţa ei "Pentru omul obișnuit, emoțiile de simțire constituie abateri trecătoare de la starea normală de spirit, abatendu-se doar puțin de la punctul de indiferență; femeia obișnuită își găsește în aceste reacții sulful ei natural, unde se simte ca acasă și pe care îl părăsește doar rar și fără tragere de inimă Ea percepe totul dintr-o latură emoțională, nimic nu-i este indiferent, cu excepția doar a ceea ce este forțat temporar din conștiința ei de un alt element, chiar mai colorat

de sentiment Acceptă unele lucruri) Lombroso bazează această concluzie pe faptul că femeile sunt mai puțin sensibile la iritații în timpul experimentelor, că suportă operațiile chirurgicale și bolile cu mai multă răbdare decât bărbații, suportă cu calm tot felul de privațiuni etc ; prin urmare, în alte cazuri, conchide el, femeile își exprimă sentimentele doar în exterior mai puternic, dar de fapt se simt mai puțin decât bărbații Heimans obiectează asupra acestui fapt că, în general, putem judeca intensitatea sentimentului la o altă persoană numai după manifestări externe și, dacă în unele cazuri manifestările slabe îl obligă pe cercetător să concluzioneze la un grad slab de sentiment, atunci pe ce bază, cu manifestări puternice, face acelasi cercetator alta concluzie? (-) Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR prea tragic pentru a putea lua pe alţii cu gradul de seriozitate cuvenit* ( ) Prin urmare, o femeie dorește cu putere și pasiune, manifestă nerăbdare și ardoare în speranțe, cu ajutorul Fanteziei sale vii, își imaginează suferința sau nenorocirea viitoare mult mai viu și intens decât un bărbat, iar în legătură cu aceasta este mai puțin supărată, având a eșuat cu adevărat, ceea ce reușise deja să-l realizeze în gânduri de adaptare Dar emoțiile transferate lasă urme asupra femeii pentru viitor, în special emoții de natură neplăcută, constând în sentimente de jale *) Afectul puternic al fiecărui moment dat poate, totuși, să împingă astfel de dispoziții în fundal Sentimentul într-o femeie atinge rapid punctul cel mai înalt și se manifestă imediat într-un grad ascuțit Prin urmare, femeile au mai multe șanse decât bărbații să fie vesele și vesele, dar mai des sunt și într-o dispoziție tristă, deprimată; mai des prezintă și o schimbare rapidă a dispoziției; mai rar decât bărbații, sunt calmi și egali În special, femeile cedează cu ușurință la un sentiment de frică de pericol imediat, care, probabil, este în legătură cu conștiința de mai puțină forță fizică Femeile sunt foarte sensibile la ironie și ridicol O femeie trăiește simțind atât de mult încât iubește chiar emoțiile spirituale puternice și găsește o anumită plăcere în suferința ei și a celorlalți Fiind în general mult mai plină de compasiune decât un bărbat, o femeie în același timp manifestă adesea o tendință la cruzime și este capabilă să se bucure de spectacolul suferinței În toate momentele istoriei, femeile în număr mare au asistat la spectacole sângeroase, precum jocuri de gladiatori, execuții, lupte cu tauri O femeie iubește ceea ce este interzis din perspectiva celor puternici) Pentru câteva date despre acest subiect, vezi J Kowalewski, Studieri zur Psychologie des Pessimismus ( ), p şi - ; din aceste date nu se pot trage concluzii definitive pentru psihologia comparată a sexelor Biblioteca "Runivers" secolul al X-lea m cozi emoții asociate cu realizarea sa ("Fiica mării" a lui Ibsen) Emoționalitatea unei femei duce la o proprietate foarte caracteristică pentru ea: o mai mare, în comparație cu un bărbat, îngustimea conștiinței Interesul unei femei este întotdeauna îndreptat către ceva care îi atinge sentimentele și, prin urmare, obiectul interesului ei în orice moment, de obicei, scoate din conștiință toate celelalte conținuturi De aceea o femeie în orice moment poate fi concentrată doar pe un singur lucru și, fiind distrasă, este nevoită să părăsească complet ceea ce făcea înainte de distragere O astfel de îngustare a conștiinței este tipică nu numai pentru femei, ci, în general, pentru persoanele emoționale *) În manifestarea sa patologică, ajunge la fenomenele de anestezie, care caracterizează isteria, boală predominant caracteristică femeilor În legătură cu această proprietate, o femeie este mai accesibilă sugestiilor; sugestibilitatea se dezvoltă pe baza faptului că o anumită idee este

capabilă pentru un timp, cu mare forță, să capteze întreaga conștiință a unei femei și să-și manifeste nestingherit efectul în voie, blocând accesul la conștiința altor idei Aceasta explică și schimbările instantanee ale dispoziției caracteristice femeilor; de exemplu, la o plimbare lungă, o femeie este capabilă să nu observe deloc oboseală mult timp, pentru a-și anunța imediat epuizarea completă În competiția cu voință puternică, emoționalitatea femeilor se reflectă în impulsivitatea lor inerentă Printre femei, există puține naturi calme și cuprinzător rezonabile Predomină femeile, înclinate să urmărească în acțiunile lor orice schimbări în mediu și impulsuri Este foarte posibil ca îngustimea conștiinței să fie răsplătită de un ritm mai rapid al vieții mentale la femei În viteza ritmului, el vede o trăsătură distinctivă a psihicului feminin, de exemplu, Astafiev (într-un decret, cărți) Geimans nu abordează această problemă Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR Și pentru a transforma în mod eficient fiecare motiv care apare în minte în acțiune Femeile sunt predispuse la fanatism: printre ele, curentele extreme ale vieții politice, religioase, morale sunt întotdeauna reprezentate într-un procent mai mare decât în rândul bărbaților Ei se dedică fiecărei sarcini cu mare zel și pun mai multă inimă în ea decât oamenii, dacă această afacere le-ar atinge sentimentele Tocmai din cauza acestei proprietăți femeile, în general, nu știu să-și aloce economic timpul Duși de cutare sau cutare ocupație, ei nu fac distincția între esențial și neesențial și uită de timp Geimans asigură că, dacă o femeie tipică se duce undeva, nu va putea niciodată să termine procesul de îmbrăcare până la termenul limită; și în zadar ar fi ca un bărbat să-i ceară să-și înceapă pregătirile cu câteva minute mai devreme: asta nu ar duce la nimic, întrucât întârzierea este cauzată de faptul că femeia, scufundată în toaleta ei, nu observă trecerea de timp Când doamnele își iau rămas bun, uneori sunt capabile să stea mult timp pe hol pentru o conversație, subiectul căruia i-a venit în minte în ultimul moment și a captat mintea atât de mult încât le-a făcut să uite de trecerea timpului ( ) Uneori, un fleac umple atenția unei femei într-o asemenea măsură încât îi poate schimba starea de spirit foarte semnificativ și pentru o lungă perioadă de timp Fantezie Femeile în general au o fantezie mai bogată și mai vie decât bărbații Această proprietate este strâns legată de emoționalitate (,) Femeile în general trebuie deseori aduse mai aproape de artiști Munca școlară a fetelor diferă într-o măsură mult mai mare în prezența Fantasy decât munca băieților Femeile sunt superioare bărbaților în capacitatea de a-și spune propriile povești inventate - Ea este mult) miercuri despre emoționalitatea artiștilor și semnificația sferei subconștiente în viața lor Jastro:u, La subconscience ( ), pp și urm Biblioteca "Runivers" V m cozi mai vorbăreț decât bărbații *) și găsește mai ușor cuvinte și expresii potrivite Fantezia ajută o femeie să exagereze totul Prin urmare, este mai dificil pentru o femeie decât pentru un bărbat să dea o mărturie complet de încredere despre orice eveniment Își face cu ușurință griji pentru lucruri mărunte, care în Fanteziile ei se transformă rapid în lucruri foarte serioase Descrie bine astfel de procese ale psihicului feminin Gross "Poveștile din romane și pliante pline de umor, în care o femeie, imediat după refuzul unei haine noi, începe să plângă amar, sunt fabule De fapt, într-un asemenea caz, se întâmplă următoarele: ea este supărată că i-a refuzat o haină nouă; La aceasta se alătură imediat gândul că i-a refuzat recent o rochie și, cumva, chiar și o vizită la teatru, că a tratat-o cu răutate cu o asemenea ocazie și a început să privească pe fereastră, că în

esență ea era demnă de toată milă , femeie neînțeleasă, infinit nefericită; după acest crescendo, care se joacă adesea presto prestissimo, există deja un potop de lacrimi" ( ) O femeie iubește tot ce este misterios, mistic "Misteriosul, întunecat, de neînțeles excită la un bărbat tipic în primul rând și în principal funcții intelectuale, la o femeie tipică, dimpotrivă, (́) Vorbăreața femeilor este în strânsă legătură cu emoționalitatea lor O femeie simte în general nevoia de comunicare mai puternic; de obicei, ea nu poate sta mult în singurătate și să păstreze pentru sine ceea ce o îngrijorează; ea caută suflete simpatice Conversațiile femeilor sunt aproape întotdeauna colorate de sentiment și adesea nu sunt un mijloc pentru ele, ci un scop în sine: conversația unei femei îi satisface nevoile emoționale ( ) În legătură cu concretețea gândirii, femeile vorbesc adesea despre chipuri decât despre obiecte în esență ( ) Ei sunt ușor încălziți de însuși procesul disputei, purtați de un sentiment de simpatie față de ideea apărată, și din această cauză devin părtinitoare (,) Ei încep să simtă un fel de milă pentru punctul de vedere pe care cineva îl atacă și consideră că este de datoria lor să mijlocească pentru aceasta (ibb) Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR aceste sentimente și fantezii; un om încearcă să descompună acest fenomen, să-l reducă la Factorii săi, să-l includă în legătura universală a realității; femeia este tăcută, absorbită de sentimente de evlavie, de ridicare morală, de speranță, poate chiar de fior și frică, pe care fenomenul îi inspiră și găsește în el un refugiu dorit, unde se poate ascunde cu visele ei de realitatea plictisitoare"( ) Prin urmare, la o femeie sentimentul religios este foarte dezvoltat, dar ea este și foarte predispusă la tot felul de superstiții Datorită emoționalității, însă, o femeie care este dezamăgită de misterul care a atras-o poate trece foarte repede la negarea completă După cum spune Marion, ea este pasionată, mistică și crede cu ardoare până la necredință ( ) - Gândire concretă Sentimentul se atașează mult mai ușor de reprezentări concrete decât de concepte abstracte Prin urmare, nu este nimic surprinzător în faptul că o femeie emoțională prin natură iubește totul singur, complex, vital și se distinge printr-un interes relativ slab pentru abstracțiuni O femeie este departe de a fi inspirată în aceeași măsură ca și bărbatul de concepte generale, cum ar fi: drept, libertate, egalitate, progres, deși ea, desigur, nu va reacționa mai slab decât un bărbat la cazurile individuale specifice în care drepturile individuale sau libertățile sunt încălcate De asemenea, patriotismul ei nu are o formă abstractă, ci se exprimă în închinarea unui reprezentant specific al ideii corespunzătoare, de exemplu, persoana conducătoare sau liderul partidului În general, așa-zis sentimentele intelectuale contează mai puțin pentru femeia obișnuită decât pentru bărbatul obișnuit Același lucru este valabil și pentru sentimentele estetice: deși femeile simt frumusețea nu mai puțin decât bărbații, sentimentul estetic nu apare în ele în forma abstractă în care este cerut, de exemplu, pentru critica pur estetică; el este mereu amestecat cu un interes pentru Biblioteca "Runivers" V m cozi alte semne ale ideii percepute, care nu mai au un caracter estetic, iar aceasta strică puritatea judecăților lor în domeniul frumosului (-) Prin această proprietate a femeii, Geimans explică faptul că o femeie s-a dovedit întotdeauna puțin productivă în domeniul științei abstracte, chiar și într-o asemenea epocă în care femeile se bucurau de acces complet liber la studiile științifice și chiar la departamentele universitare, întrucât aceasta a fost cazul, de exemplu, în Italia renașterii erei *) Faptul este că o femeie este puțin atrasă de construcțiile abstracte și tocmai acestea constituie

însăși esența cercetării științifice "Un singur Fapte concret atrage asupra lui tot interesul și toată atenția; și ceea ce acest Fapte are în comun cu alte cazuri și ceea ce îl face potrivit să fie un punct de legătură pentru investigația teoretică, o lasă pe femeie indiferentă și în sine nu este luată în considerare ( ) Prin urmare, în ciuda mai multă diligență, mai mare conștiinciozitate și, în general, a rezultatelor mai bune la examene, femeile, după absolvirea liceului, arată rareori productivitate științifică, au dat puțini lucrători științifici din mijlocul lor și chiar și cei pe care i-au dat nu ocupa locul de clasa I Pentru o femeie, activitățile științifice sunt rareori un scop în sine Lucrând cu abstracții, femeia tipică se simte scoasă din sfera ei naturală "Desigur, o tânără, ca și un tânăr uneori, se poate simți chemată la o ocupație științifică, deoarece este interesată de subiectele cărora le aparțin aceste ocupații, de exemplu, chemată la botanică, pentru că iubește florile sau istoria , deoarece se simte atrasă de personaje sau epoci istorice celebre Dar amândoi s-au convins curând Vezi Lip in sii a, Histoire des femmes médecins ( ), p - mier material amplu în Rebière, Les femmes dans la science ( ) Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR se regăsesc în faptul că munca științifică riguroasă doar în cazuri excepționale dă hrană acestor sentimente; în timp ce, totuși, un tânăr găsește adesea o răsplată suficientă sau mai mult decât suficientă în satisfacția intelectuală pe care i-o oferă această muncă, tânăra se simte foarte dezamăgită și nu poate dezvolta un interes real pentru noi ocupații ' ( ) Simțul datoriei , mândria, calculul practic nu permit să renunți la studii științifice, dar o astfel de femeie nu poate deveni productivă în știință din cauza lipsei interesului acut necesar pentru munca abstractă Același lucru este valabil și pentru acele arte care nu permit stăpânirea deplină a conștiinței din partea sentimentelor subiacente, care necesită de la artist o anumită scindare: pe de o parte, emoțiile puternice, pe de altă parte, obiectivarea lor O femeie, cu o mai mare integritate inerentă a naturii, despre care vom discuta mai jos, este puțin capabilă de o astfel de scindare Rezultă următoarea concluzie generală "Raritatea geniilor feminine în știință și tehnologie, și poate în arte, se bazează mai puțin pe o lipsă a capacității intelectuale adecvate decât pe o lipsă de înclinații corespunzătoare, mai puțin pe imposibilitate decât pe lipsa de voință Pentru toate aceste domenii se aplică ceea ce spune Lotze în legătură cu primul dintre ele: "Nu există aproape nimic pe care intelectul feminin să nu poată înțelege, dar există multe de care femeile nu pot învăța niciodată să fie interesate" (- Între timp, cu emoționalitatea naturii feminine, interesul direct trezit de subiect capătă o semnificație deosebit de importantă "Este uimitor", spune Heymans despre memoria feminină, "câte lucruri complet simple, auzite de o sută de ori, femeile nu își pot aminti doar pentru că că nu sunt interesați de aceste lucruri Biblioteca "Runivers" V m cozi ortografii: femeile în tinerețe le-au învățat la fel de ferm ca bărbații; în cursul viitor al vieții lor citesc și scriu nu mai puțin decât ultimul; și totuși se constată că chiar și femeile cu studii superioare în relație cu acestea se simt în mod constant nesigure, greșesc și nu le observă la ceilalți Probabil că atunci când citesc și scrie, ei se concentrează, în general, mult mai intens decât bărbații asupra conținutului și, drept urmare, pentru Forma verbală au doar o cantitate minimă de energie mentală * ( ) Viața oferă astfel de exemple din abundență Sunt femei care susțin că nu pot înțelege un ghid feroviar; sunt cei care, mergand pe jos, nu pot invata sa foloseasca busola; unii nu reușesc să se

impună în liniile cele mai elementare ale cronologiei istorice și se îndoiesc constant dacă Napoleon a trăit înainte de cruciade sau după ele ( ) Pe de altă parte, o femeie este puternică în acele domenii ale creativității în care o persoană se poate preda liber sentimentelor Prin urmare, ei s-au remarcat întotdeauna în domeniul artei dramatice; De mult s-a remarcat că în orice moment au existat mai multe actrițe celebre decât artiști, iar geniul feminin de aici nu este mai jos, dacă nu mai înalt decât cel masculin În plus, femeile se descurcă bine în anumite tipuri de ficțiune, cum ar fi, de exemplu, în roman, mai ales când vine vorba de caracterizarea unui joc complex de mișcări de sentiment fin nuanțate și oferă, de asemenea, o mulțime de lucruri interesante în scrisorile lor Voi adăuga la aceasta întregul domeniu al lirismului, pe care, din anumite motive, Heimans nu îl menționează deloc, deși aici se cunosc nume feminine încă din antichitate Dar cea mai largă sferă de aplicare a geniului feminin este viața practică și rezolvarea unor dispoziții concrete complicate Aici se găsește acela faimos Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR tact feminin, care face posibil ca o femeie, adesea fără nici un raționament logic, ca să spunem așa, să simtă adevărul mai bine decât un bărbat Cu această ocazie, îmi amintesc mereu de caracterizarea pe care ingenua Margarita o dă lui Mefistofel; ea nu poate da niciun argument, dar simte clar prezența spiritului răului Faust nu are un astfel de sentiment El se mărginește să o numească pe Margarita "ahnungsvoller Engel" Geimans dă o serie de exemple când femeile descoperă în viață un dar uimitor al divinației; fără să raționeze și fără să-și rupă capul, înțeleg clar ceea ce nu este dat înțelegerii masculine teoria, care a găsit printre partenerii noștri în sex parțial o recunoaștere meritată, parțial prevăzute și deci ușor de infirmat obiecții; deodată intervine ascultătorul și face o scurtă observație, pune o întrebare timidă, indică un simplu Fap, la care nici măcar nu ne-am gândit de, și care ne face să fim supuși unei verificări amănunțite a dovezii noastre atât de frumos finisate Sau am început o conversație cu o doamnă mică și cunoscută pe un subiect oarecum alunecos; ne simțim stânjeniți și neputincioși, ne este greu să găsim un subiect potrivit cuvinte, ne pierdem și ne încurcăm; ea, dimpotrivă, vorbește simplu și natural nu caută, și totuși nu spune un singur cuvânt care să nu fie spus Sau am înfipt o carte undeva și am căutat-o jumătate de oră fără niciun rezultat; în cele din urmă, chemam în ajutor femeia noastră, care, deși abia știe cartea după aparență, o găsește în câteva minute Sau, în sfârșit, judecata unei femei despre oricare dintre cunoștințele noastre se abate semnificativ de la a noastră; dăm motive, ea - niciunul sau aproape deloc; totuși, experiența ulterioară confirmă părerea ei" (- ıóo) Datorită concretității gândirii, o femeie nu este purtată de idei abstracte de datorie și dreptate Ea nu este a ei - Questions of Philosophy, carte iob Biblioteca "Runivers" V m cozi StNen analiză juridică rece a realității vii Dar de aici nu rezultă că însuși Faptul Datoriei nu contează pentru femeie sau că ea este nedreaptă din punct de vedere organic Datoria morală este exprimată în ea nu în principii deduse logic, ci într-un sentiment viu Dreptatea ei nu este formală, ci în esență O femeie nu va înțelege niciodată sensul acelor infracțiuni formale care nu [aduc prejudicii materiale nimănui și sunt pedepsite doar pentru a menține autoritatea legii Și în aceste cazuri ea acționează intuitiv, fără a aplica principii definite, dar pătrunzând în toate particularitățile cazului concret Astfel, femeile trăiesc de sine stătătoare, un drept informal care de multe ori diverge de cel al bărbaților În legătură cu concretitatea gândirii, mai există o

trăsătură curioasă a psihicului feminin, descoperită prin chestionare și experimente, și anume: predominanța asocierilor prin contiguitate față de asocierile prin asemănare la femei Cert este că, după Heimans, asocierea prin similitudine implică întotdeauna un proces de abstractizare, deoarece se bazează pe legătura a două reprezentări diferite într-un element similar Astfel de asocieri nu sunt foarte caracteristice unei femei care nu este înclinată spre abstractizare Prin aceasta, Heimans explică și faptul că femeile, în general, au puțină înclinație spre glume, spre glume Inteligența se bazează tocmai pe folosirea asocierilor prin similitudine Mai mult, natura emoțională a unei femei o face să ia totul prea în serios; ea privește adesea lucrurile prea tragic și aceasta constituie și o condiție nefavorabilă pentru dezvoltarea inteligenței (- ; I θ-) Predominanța sferei subconștiente Această intuiție ciudată și de neînțeles pentru noi, bărbații, a femeilor se explică, potrivit lui Geimans, prin faptul că la femei procesele care au loc în subconștient joacă un rol mult mai mare Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR sferă corporală decât la bărbați Nu există nicio îndoială că legile psihologice ale gândirii la femei sunt aceleași ca și la bărbați Dar în timp ce la un bărbat o parte semnificativă a procesului de gândire are loc în zona conștientă și este supusă controlului logic conștient, la o femeie întregul proces de gândire are loc adesea în sfera subconștientă și un rezultat gata făcut intră în conștiință De aceea femeilor nu le place să se certe atât de mult și sunt de obicei slabe în a accepta argumente care contravin convingerii lor deja stabilite Acest tip de gândire are avantajele și dezavantajele sale) Avantajul său este că printr-un astfel de proces rezultatul poate fi mai cuprinzător, cuprinzând mai mult materialul care trebuie judecat, decât prin gândirea pe deplin conștientă Ideea este că, în consoarta subconștientă, diferite reprezentări pot lua parte la proces fără a interfera unele cu altele; este Sfera este suficient de largă pentru asta Dacă discuția se desfășoară destul de conștient, atunci acele reprezentări care au căzut în Sfera conștiinței, câștigă astfel predominanța asupra celor care nu au părăsit incendiul subconștientului Decizia se formează sub influența predominantă a primului și în detrimentul celui de-al doilea Dar procesul de gândire caracteristic unei femei tipice este asociat și cu un dezavantaj important, care constă tocmai în faptul că nu este supus unui control logic conștient O femeie ia decizia ei, neconștientă de ea însăși fundamentele sale logice Prin urmare, ea este de obicei incapabilă să argumenteze bine în apărarea lui; ea dă primul motiv pe care îl întâlnește, sau nu dă niciunul și totuși crede cu fermitate că are dreptate Între timp, există momente când se înșală crunt în concluziile ei I se întâmplă ei) miercuri la următoarea tot Meiphansch cit op Art * Biblioteca "Runivers" V m cozi mai întâi, când trebuie să vorbești despre ceva nou și neobișnuit Este mai ușor pentru un bărbat să se adapteze la astfel de poziții cu gândirea sa logică, controlată în mod conștient În al doilea rând, o femeie este în pericol dacă se gândește la ceea ce o îngrijorează sau la ceea ce își dorește Elementele necontrolate de conștiință, colorate de simțire, primesc cu ușurință față de restul, iar o femeie ia o decizie părtinitoare, pe care îi este foarte greu să o verifice cu acest mod de a gândi Neglijarea analizei logice în astfel de cazuri se răzbună În legătură cu aceasta, există și problema actelor volitionale Acea alegere între diverse motive, de care depinde adesea o decizie volitivă, are loc și la o femeie, în principal în sfera subconștientă Prin urmare, și aici, o femeie acționează corect și cu mult tact, atunci când este calmă și

acționează în mediul obișnuit, și poate fi foarte partizană și părtinitoare, poate face pași foarte pripiți când este agitată și cedează sentimentelor "Unitatea psihicului feminin Heimans este pe deplin de acord cu afirmația lui Simmel că ființa unei femei în orice moment este mai armonioasă decât cea a unui bărbat, se distinge printr-o mai mare unitate și integritate O femeie mult mai bine decât un bărbat își adaptează întreaga ființă la stările schimbate ale vieții, în timp ce la un bărbat schimbările bruște ale situației creează adesea o scindare internă, exprimată în contraste tragice sau comice ale curentelor spirituale O femeie mult mai puțin decât un bărbat este familiarizată cu starea lui Faust, care are două suflete în piept Chiar și la stări foarte nedefinite, de tranziție, cum ar fi, de exemplu, starea miresei, o femeie se adaptează ușor, își găsește un anumit farmec tocmai în incertitudinea situației și s-a despărțit de ea cu regret Pe această unitate a vieții spirituale se bazează Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR și faimoasa grație feminină; această proprietate salvează femeia de acele unghiuri și contradicții care deseori disting comportamentul unui bărbat mult mai diferențiat Unitatea psihicului feminin în fiecare moment dat este, desigur, în cea mai strânsă legătură cu emoționalitatea ei, ceea ce duce la o îngustare a conștiinței Curenții care domină la un moment dat într-o măsură mai mare sau mai mică îi alungă pe toți cei care nu sunt de acord cu ei și conduc astfel la o mai mare armonie a dispoziției interioare Dar aceeași emotivitate duce și la faptul că o femeie, mai unită în fiecare moment dat, se schimbă mult mai ușor în succesiunea timpului Curenții contrastanți sunt întotdeauna prezenți în psihicul feminin În fiecare moment dat sunt forțați să iasă din conștiință de curentii dominanti Dar dacă o împrejurare tulbură acest echilibru și deschide teren fertil pentru tendințe opuse, atunci ele pot, cu aceeași forță, să pună stăpânire pe sufletul femeii pentru un timp mai lung sau mai scurt și să o conducă pe femeie într-o altă stare de spirit O femeie se adaptează la noile circumstanțe mai ușor decât un bărbat, așa cum s-a menționat mai sus și, prin urmare, se dovedește a fi mai armonioasă în aceste circumstanțe decât un bărbat Dar asta înseamnă, pe de altă parte, că o femeie, mai ușoară decât un bărbat, se rupe radical de trecut și uită vechile aptitudini și tradiții O fată poate ezita mult timp să decidă dacă își iubește admiratorul sau nu Adesea o împrejurare nesemnificativă o obligă să ia o decizie afirmativă, iar din acel moment îi aparține cu tot sufletul logodnicului ei Această proprietate a unei femei se exprimă, potrivit lui Geimans, în faptul că femeii îi place foarte mult ordinea în mediul ei local, spațial Dar ea, cu mult mai puțin decât un bărbat, acordă importanță ordinii și Biblioteca "Runivers" V m cozi precizie în timp Proverbiala nesiguranță a dispoziției unei femei se referă tocmai la aceste schimbări bruște de dispoziție caracteristice unei femei în timp *) Puritatea morală Din punctul de vedere al voinței, o femeie se distinge prin particularitatea că atât fleacuri, cât și motive relativ mari acționează asupra ei mai puternic, prin urmare se dovedește a fi nu mai puțin fermă decât un bărbat și, uneori - în chestiuni mari, în special captivându-i sentimentele - și mai ferm, decât un bărbat; dar uneori este foarte slabă în lucrurile mărunte ale vieții, cărora le acordă o semnificație exagerată Femeile, conform declarației unanime a medicilor și chirurgilor, îndură de obicei durerea și suferința cu o rezistență mai mare, arată curaj și răbdare la patul pacientului, dar în același timp își pierd cu ușurință autocontrolul la vederea unui păianjen sau a unui șoarece, la rostogolirea mării etc sunt motive mari, ele ocupă

toată conștiința în așa măsură încât motivele mici sunt forțate mult timp să iasă; dar acolo unde nu există motive mari, acolo cele mici pot dobândi instantaneu o asemenea colorare din partea sentimentului, încât se rezolvă printr-o acțiune erupție sau nerezonabilă" ( ) În general, femeile au o dezvoltare mult mai mare a simțului datoriei, ceea ce le face să efectueze cu conștiință cea mai plictisitoare și neplăcută muncă Deși emoționalitatea este de obicei o circumstanță nefavorabilă pentru activitate, Heymans nu mai puțin ajunge la concluzia că o femeie este în general mai activă decât un bărbat Ea este constant ocupată cu ceva și nu poate sta degeaba Această proprietate a unei femei, care nu este în armonie cu tipul ei emoțional general, Geimans este înclinat să explice, în primul rând, prin natura specială a obișnuitului *) Aparent, în termeni statistici, tipul feminin este egal cu tipul masculin, reprezintă mai puține abateri de la normă; de exemplu, idioția este mai frecventă la bărbați decât la femei (-) Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR angajarea femeilor Ei trebuie să conducă o gospodărie, ceea ce le cere să aibă mare grijă de lucrurile mărunte, îi face să fie în permanență gata să se debaraseze, să controleze, să lucreze singuri Mi se pare ciudat că Geimans nu amintește deloc de maternitate cu această ocazie, care, în general, mi se pare, ocupă prea puțin spațiu în caracterizarea sa asupra psihicului feminin Observațiile sociologice arată că maternitatea de la începutul evoluției omenirii este cea care o face pe femeie mai vigilentă, prudentă și grijulie decât un bărbat Un bărbat nu își asumă responsabilitățile familiale mult timp și are grijă doar de el însuși Dimpotrivă, o femeie acționează întotdeauna ca protector și patron al copiilor ei Preocupările mamei joacă un rol deosebit de important în viața unei societăți neculte, unde însăși hrănirea copiilor de către mamă durează ani de zile, având în vedere absența oricăror mijloace de hrănire artificială De aceea, o femeie începe foarte devreme să-și dezvolte acele abilități pentru munca constantă și sistematică, care de mult timp nu se găsesc la un bărbat care trăiește din vânătoare, pescuit, război și jaf Nu degeaba sociologii consideră o femeie inventatorul unei astfel de ocupații precum agricultura) Heimans consideră că al doilea motiv pentru activitatea feminină este, în general, o mare puritate morală O femeie se distinge prin faptul că în viața ei înclinațiile egoiste ocupă un loc mult mai mic decât în viața unui bărbat, iar înclinațiile altruiste sunt mai puternic dezvoltate Dragostea este predominantă proprietatea unei femei, a mamei și a educatoarei prin natură Chiar și o proprietate atât de puțin simpatică a unor femei precum despotismul în raport cu cei din jur Vezi de ex Scburț, Urgeschichte der Kultur ( ), p el- Richard, La femme dans l'histoire ( ), p și urm Biblioteca "Runivers" V m cozi doamnelor, obțineți o colorare specială sub influența altruismului inerent unei femei Despotismul femeilor se bazează, de obicei, pe preocuparea pentru subiectul asupra căruia o femeie domnește, dar, în același timp, o femeie, din cauza îngustării conștiinței care îi caracterizează psihicul, adesea nu se adâncește în trăsăturile persoanei pe care o îngrijește, îl măsoară cu măsura ei personală și îi prescrie un comportament, nu este suficient pentru el caracteristic (-) La această predominanță a tendințelor altruiste trebuie adăugat că femeile sunt mai moderate decât bărbații în ceea ce privește nevoile lor corporale, că au un simț al datoriei și al dreptății puternic dezvoltat, deși capătă o altă nuanță decât bărbații, mai concretă, și că, pe măsură ce opresiunea socială este slăbită și dependențele devin și mai veridice decât oamenii (-) Toate acestea împreună îl conduc pe

Heimans la concluzia că "femeile sunt mai puțin preocupate de propriile interese personale și, dimpotrivă, iau mai în serios decât bărbații interesele celorlalți și cele mai înalte, pe scurt, că sunt mai morale decât bărbații" Reducerea acestei moralități superioare la influențe culturale, cum ar fi ascultarea îndelungată și nevoia asociată de abstinență, mi se pare, spune Heimans, inadecvată în multe privințe Din câte știu eu, istoria nu a învățat niciodată că sclavia este o școală mai bună de lepădare de sine decât libertatea, sau că popoarele înrobite dezvoltă un angajament mai mare față de datorie decât popoarele libere Dimpotrivă, nu există nicio îndoială că secolele de subjugare ale femeii au contribuit la educarea ei la minciună și la prefăcătorie; dacă, în ciuda acestui fapt, femeile sunt acum, potrivit ambelor chestionare ale noastre, mai veridice și mai oneste decât bărbații, atunci înclinația lor naturală pentru aceste calități trebuie să fie neobișnuit de puternică Că această înclinație naturală, cel puțin în parte, se bazează pe o selecție mai mult sau mai puțin conștientă din partea bărbaților care își aleg soțiile, mi se pare fără îndoială ( ) Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR Este, de asemenea, în armonie cu faptul că criminalitatea feminină în general este mult mai mică decât criminalitatea masculină conform datelor statistice a) Bineînțeles, acest lucru este facilitat de faptul că situația obișnuită a vieții și activităților femeilor creează mai puține tentații pentru femei la crimă; dar marea puritate morală a femeilor rămâne aici, nu fără o influență semnificativă Pe de altă parte, nu strica să constatăm că, datorită marii unități a psihicului feminin cunoscut de noi, o femeie care a luat calea crimei rămâne mai întreagă în asta; femeile criminale comit adesea alte delicte fără niciun scop și, în general, recidivează mai des decât bărbații ( ) III Acestea sunt cele mai importante caracteristici ale psihicului feminin Se pune întrebarea care este originea lor Sensul acestui lucru *) Reprezintă aproximativ un sfert sau o cincime din criminalitatea masculină Absolut greșit, consider argumentul destul de comun conform căruia criminalitatea femeilor este completată de o întrebare de ce nu poate fi folosită ca argument pentru a demonstra un nivel moral superior al femeilor Cert este că prostituția este un păcat nu atât de femeie care se dăruiește ei nu sub influența unei atracție pentru această profesie, cât sub influența unor condiții sociale dificile și, în plus, se dă la o vârstă la care un persoana este încă departe de a fi formată, dar un bărbat care folosește în mod conștient o astfel de poziție a unei femei pentru a-și satisface senzualitatea grosolană O prostituată nu poate fi echivalată cu un infractor pentru că infractorul atacă alte persoane sau întreaga societate, în timp ce prostituata, în esență, merge doar împotriva ei însăși, ca persoană morală, încalcă propria demnitate Chiar dacă este adevărat că majoritatea criminalilor sunt la fel de degenerați ca majoritatea prostituatelor, din punct de vedere al evaluării morale, rezultatele degenerativității sunt departe de a fi aceleași în ambele cazuri Când bărbații dau vina pe femei pentru prostituție, cred că ar trebui să se gândească serios dacă situația este exact inversă: prostituția feminină nu întunecă atât de mult caracterul moral al unei femei care devine victima ei, ci pune o pată grea pe bărbatul care atrage o femeie în această poziție dezastruoasă pentru ea Această întrebare este pusă astfel, de exemplu, în Învierea lui Tolstoi Nu împiedică pe oricine vorbește despre prostituție să reînvie în memorie figura strălucitoare a Sonechka Marmeladova creată de Dostoievski Biblioteca "Runivers " V m cozi Întrebarea este că gradul de rezistență și constanță depinde și de

originea acestor proprietăți În acest sens, vocile anchetatorilor sunt foarte împărțite Geimans reduce toate teoriile existente la trei tipuri principale I) teoria ontogenetică Susținătorii săi susțin că bărbații și femeile se nasc cu aceleași înclinații mentale și se diferențiază doar în timpul vieții sub influența condițiilor externe, printre care primul loc îl ocupă educația, stilul de viață și presiunea opiniei publice Deci în Mill citim (Logic, trad Ivanovskogo, p) * "între bărbați și femei ei observă (sau presupun) un număr mare de diferențe în relațiile mentale și morale; dar în timp - și, se poate spera, într-un viitor nu foarte îndepărtat - aceeași libertate și aceeași poziție socială independentă vor fi soarta ambelor sexe, iar diferențele de caracter fie vor dispărea, fie vor fi complet schimbate " Cu toate acestea, o astfel de viziune nu poate fi recunoscută drept corectă - în primul rând, educația oferită unei femei nu este deloc menită să dezvolte tocmai acele calități care sunt deosebit de caracteristice unei femei Deci, este puțin probabil ca educatorilor să le pese de a crea mai multe emoționalitatea fetelor sau de a le face mai harnici și conștiincioși decât băieții; aceste trăsături nu sunt mai puțin evidente la o femeie tipică Heimans este chiar înclinat să afirme că cultura modernă în general este mult mai concepută pentru un bărbat decât pentru o femeie și, prin urmare, idealul de educație creat de acesta merge mai degrabă împotriva proprietăților inerente ale unei femei decât în direcția dezvoltării lor , există o serie de fapte care arată că diferențele mentale între sexe sunt, de asemenea, legate de ereditate Geimans afirmă că proprietățile fiicelor sunt împărtășite în principal de proprietățile mamelor, iar caracterul fiilor este Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR dependentă în mare măsură de proprietățile tatălui El dovedește această propunere prin datele chestionarului său de ereditate Mai mult, există proprietăți care, în general, sunt transmise mai des de la ambii părinți fie la fiice, fie la fii și care, prin urmare, sunt în legătură clară cu diferența de sex Calitățile deosebit de masculine se găsesc mai des la fii decât la fiice, chiar și în familiile în care acestea sunt absente de la tată și, în același mod, calitățile deosebit de feminine în acele familii în care sunt absente de la mame se găsesc mai des la fiice decât la fii Prin urmare, trebuie să apelăm la alte teorii Acestea sunt:) teoria filogenetică, care crede că femeile sunt insuflate cu proprietățile lor caracteristice de condițiile sociale din secolele sau mileniile precedente și) teoria somatică, care pune caracteristicile mentale în legătură și dependența de diferențele corporale Reprezentanții teoriei filogenetice se referă de obicei la maternitate și la subordonarea veche a femeii ca fiind principalii factori ai procesului care a dezvoltat la femei trăsăturile lor caracteristice Cu această ocazie, Geimans observă că este puțin probabil ca o asemenea proprietate precum emoționalitatea să poată fi dezvoltată de opresiunea socială Desigur, se poate susține că tocmai din cauza poziției sale subordonate și a grijilor asociate maternității o femeie a început să se simtă mai puternic Dar, cu același drept, s-ar putea argumenta contrariul, și anume că o astfel de situație, care provoacă femeilor să sufere și să se îngrijoreze constant, ar fi trebuit să tocească sensibilitatea femeilor Într-un cuvânt, acești Factori nu explică cu adevărat nimic În fine, trebuie avut în vedere că poziția socială a unei femei, în orice caz, nu este încă ultimul motiv, că trebuie să-și fi avut motivele Dacă femeile de la bun început sunt puțin diferite Biblioteca "Runivers" V m cozi fricați de oameni, atunci de ce le-au fost supuși? Nu este suficient să ne referim doar la Slăbiciunea Fizică; la urma urmei,

multe animale sunt fizic mai puternice decât oamenii; cu toate acestea, ei nu-l supune Cultura s-ar putea schimba foarte mult în psihicul feminin, dar nu a putut să-l creeze în întregime Cu toate acestea, Heimans nu îndrăznește să-și exprime opinia finală cu privire la această problemă și să se alăture, de exemplu, în întregime teoriei somatice El subliniază doar în concluzia cercetării sale că, fără îndoială, în dezvoltarea caracteristicilor psihicului feminin, selecția sexuală ar fi trebuit să aibă o mare importanță, deoarece în principal acele femei cărora le plăceau bărbații au luat parte la reproducerea gen, iar proprietățile lor au fost întărite la fiicele lor În mod similar, femeile au influențat în același mod dezvoltarea proprietăților caracteristice jumătății masculine a rasei umane Oricum ar fi, Geimans este înclinat să considere emoționalitatea ca pe o proprietate de bază extrem de înrădăcinată a unei femei, care este în strânsă legătură cu întreaga ei natură În ceea ce privește activitatea mai mare a unei femei, care se manifestă în anumite privințe și contravine naturii ei emoționale, această proprietate a autoarei, așa cum am menționat deja mai sus, derivă parțial din condițiile culturale, parțial din forța mai mare a principiului moral într-un femeie IV Expunerea mea despre cartea lui Heimans sa terminat Nu mă angajez să exprim o judecată complet hotărâtă asupra concluziilor sale, deoarece pentru aceasta ar fi necesar să fac și eu aceeași muncă pe care a făcut-o deja Heymans Dar astfel de investigații presupun o pregătire specială, pe care nu o am și, în general, se află prea departe de cercul ocupațiilor mele obișnuite Îmi voi permite doar o singură remarcă Observațiile mele personale despre Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR femeile și studiul rolului istoric al femeii m-au condus cu mult timp în urmă la concluzii, în multe privințe și, în plus, în cel mai important mod, destul de apropiate de concluziile lui Heimans De aceea, în general, sunt mai degrabă înclinat să cred acestea concluzii, deși, desigur, sunt pe deplin de acord cu Heimans însuși cu privire la faptul că aceste concluzii au nevoie de dovezi suplimentare și faptul că ele vor fi, fără îndoială, completate și corectate prin cercetări ulterioare Acum, plecând de la pozițiile exprimate de Heimans, aș dori să fac câteva considerații generale cu privire la aceste date, fie și doar pentru a le recunoaște ca fiind mai mult sau mai puțin corespunzătoare adevărului Mi se pare că din aceste date rezultă o concluzie generală Omul este în rasa umană în primul rând reprezentantul gândirii logice conștiente și al gândirii raționaliste *) Iată ce am scris în $ "Pot fi citate autorități foarte respectabile pentru a susține ideea că, în ceea ce privește proprietățile lor morale, femeile, în general, nu sunt doar nu mai joase, ci chiar mai înalte decât bărbații, că dezvăluie mai mult laturile luminoase ale creaturilor umane decât oamenii Permiteți-mi să reamintesc tuturor tipurilor feminine binecunoscute ale scriitorilor noștri - Goncharov, Tolstoi, Turgheniev, Dostoievski În continuare voi face următoarea observație interesantă a lui Ruskin cu privire la Shakespeare; subliniază că în dramele acestui mare cunoscător al inimii umane aproape că nu există eroi bărbați; dar nu există o singură piesă în care să nu existe un ideal de femeie în proprietățile ei morale Amintiți-vă de Cordelia, Desdemona, Isabella, Hermione, Regina Catherine, Perdita, Sylvia, Viola, Rosalind, Virgil Mai mult, el atrage atenția asupra faptului că catastrofa fiecărei piese a lui Shakespeare este aproape întotdeauna cauzată de o greșeală sau de prostia unui bărbat, iar răscumpărarea, dacă există, este rezultatul unei virtuți sau înțelepciune a unei femei Proprietăți similare ale poeziei lui

Ibsen îi fac pe unii să-l numească poet al femeilor Goethe, cu forța sa caracteristică de exprimare, a transmis aceeași idee a superiorității morale a femeilor în versetele finale ale lui Faust: Das Ewig-Weibliche zieht uns hinan După Kuno Fischer, dacă în prima parte a tragediei avem partea Faust-Gretchen din ea este înlocuită de combinația inversă: Gretchen-Faust Gretchen merge înainte și îi arată lui Faust calea către Dumnezeu" (vezi broșura mea "Femeia în ajunul unei noi ere", ed Putilova , p -) Biblioteca "Runivers " treizeci V m cozi cunoasterea lumii Ghidat în general de normele logicii conștiente mult mai mult decât o femeie, un bărbat cunoaște lumea în măsura în care lumea în sine este accesibilă cunoașterii logice Dar caracterul general al acestei cunoștințe constă în faptul că este capabilă să acopere doar anumite aspecte ale realității, să descompună lumea în elemente separate și să supună aceste elemente unei analize comparative O astfel de cunoaștere nu ne oferă niciodată o imagine completă și vie, adecvată realității Realitatea este atât de diversă și complexă, are atât de multe elemente iraționale, încât nu poate fi niciodată epuizată de abstracțiile create de intelectul nostru de analiză Indiferent cât de larg am pune procesul de abstractizare, va exista întotdeauna un reziduu irațional care nu se încadrează într-o schemă logică strictă Oricare ar fi un număr mare de Fapte obținute din observații și experimente, putem considera ca bază a cunoștințelor noastre științifice despre lume, cu toate acestea, lumea va fi prezentată în acoperire științifică nu ca un proces unic, conectat și complex, ci ca un mozaic de piese separate, care, cu cea mai mare grijă legăturile lor nu ne dau întreaga impresie Într-un cuvânt, gândirea logică ne explică multe în anumite aspecte ale lumii, dar nu ne duce în însăși esența lumii în ansamblu; mintea noastră logică ne conduce în jurul fenomenelor, ne oferă posibilitatea de a le fotografia din diferite părți și în poziții diferite, dar nu pătrunde în fenomene, în însăși esența lor Între timp, există întrebări, a căror soluție necesită o astfel de perspectivă asupra însăși esența lucrurilor și, în plus, acestea sunt întrebările care sunt cele mai importante pentru noi Știința ne oferă o mulțime de mijloace pentru a domina lumea înconjurătoare Toate acele aspecte ale realității, care sunt suficient de recunoscute de intelectul nostru logic, devin astfel disponibile conștiinței noastre Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR impact pozitiv Avem ocazia de a face ca lumea din jurul nostru să ne servească scopurilor În acest sens, valoarea pozitivă a cunoștințelor științifice nu poate fi supusă unor îndoieli serioase Dar numai asta nu este suficient pentru om Devenind stăpânul mediului și primind posibilitatea de a-l influența, o persoană trebuie să știe și în ce direcție ar trebui să-l influențeze, ce anume ar trebui să facă cu lumea pe care a cucerit-o Cunoașterea științifică ne echipează cu mijloace de acțiune, dar nu ne indică scopurile ultime ale acestei acțiuni și, prin însăși natura ei, nu le poate indica Faptul este că aceste obiective sunt determinate în conformitate cu scopul general al unei persoane din lume Dar pentru a clarifica acest scop prin mijloace științifice ar fi nevoie tocmai de acea cunoaștere completă și exhaustivă a lumii, pe care știința nu ne-o poate oferi, o asemenea pătrundere în însăși esența vieții, de care intelectul nu este capabil, analizând și disecând fenomene, dar nu pătrunzând dincolo de suprafață Aceste deficiențe ale intelectului explică eșecul tuturor încercărilor raționaliste de a interpreta lumea Niciun sistem raționalist de filozofie nu a fost capabil să satisfacă pe deplin cerințele conștiinței morale, niciunul nu a putut interpreta lumea în întregime,

cu toate elementele ei uneori contradictorii și nu există nicio speranță că o astfel de interpretare raționalistă va reuși vreodată Aparent, intelectul nostru logic este, după cum ne asigură Bergson, un instrument prea grosier pentru un astfel de scop El reușește să îmbrățișeze realitatea în manifestările ei individuale și să ne înarmeze cu mijloacele de influență practică asupra aspectelor sale individuale Dar, în general, realitatea este prea irațională sau, *) Vezi daca Bergson L'évolution Creatrice mier despre toate acestea se tipărește cartea mea "Personalitatea morală și societatea" (publicată de Klochkov) Biblioteca "Runivers" V m cozi poate super-rațional să fii prins în circuite logice care îl usucă, îl decolorează și îi răpesc viața De aceea, în rezolvarea unei probleme morale, omenirea nu s-a limitat niciodată doar la mijloacele rațiunii și rațiunii logice, ci a umplut golurile cunoașterii logice din alte surse Problema morală este atât de importantă pentru om încât, în rezolvarea ei, nicio parte a ființei umane nu trebuie lăsată nesupravegheată Daca intelectul este neputincios sa o rezolve pana la capat, atunci trebuie sa apelam la toate indicatiile pe care Sfera noastra spirituala ne poate da in aceasta problema, chiar daca aceste indicatii nu sunt supuse verificarii logice Dacă facem cu adevărat parte din univers, atunci cu greu putem fi surprinși că suntem capabili să simțim în noi înșine vocea vieții cosmice destul de direct și fără nici un ajutor de analiză logică D acei oameni care simt aceasta voce in ei insisi nu au de ce sa nu o creada doar pentru ca nu este sustinuta de argumente logice La urma urmei, Kant a mai arătat că, deși rațiunea nu poate fundamenta suficient ideile transcendentale prin mijloace proprii, ea nu respinge fundamentarea acestor idei, care provine din alte surse, iraționale Astfel, viziunea morală a unei persoane include inevitabil elemente care nu provin din rațiune logică Baza principală a datoriei morale nu constă în argumentele rațiunii sau rațiunii, ci în acordarea imediată a conștiinței morale Și în această privință Kant a avut dreptate când a numit datoria morală un simplu Fap de rațiune practică pură, care în cele din urmă nu este supus fundamentarii și deducțiilor logice Acea persoană, în care conștiința datoriei este puternică, va îndeplini această datorie; dacă la cine a slăbit această conștiință, atunci în orice caz nu Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR Ea poate fi întărită prin argumente logice, dar numai prin influențarea voinței și a sentimentului, aducând la o dispoziție normală veselă pe acest membru al neamului uman, slăbit în credință Din acest punct de vedere, destinul femeii ne apare într-o lumină nouă O femeie să dea puțin în domeniul creativității științifice, să fie puțin productivă în domeniul unor arte Dar întotdeauna a jucat și va continua să joace un alt rol în umanitate, nu numai că nu mai puțin important, dar poate și mai important Cu toată ființa ei, o femeie este mai strâns atașată de univers, mai strâns legată de procesul cosmic decât un bărbat care analizează logic viața O femeie nu poate dovedi multe din punct de vedere logic Dar mult mai adânc decât simțim secretul lumii, ascuns pentru intelectul nostru logic În acest sens, ea rămâne întotdeauna, într-adevăr, fiica liberă a naturii *), și nicio eroare a gândirii omenești nu o poate abate de la adevărata cale Weininger, care a făcut de curând o impresionantă cu cartea sa despre femei, are dreptate când remarcă "marea spontaneitate" inerentă femeilor în comparație cu bărbații Dar se înșeală crunt când, pe această bază, începe să demonstreze că o femeie nu este capabilă de o adevărată ascensiune morală și este reprezentantul unui principiu întunecat, malefic al umanității) Г) Heijrnaiis,) După cum știți, acest oponent al oricărui

psihologism în filozofie * (vezi Weiuitiger, Geschlecht und Charakter, -) ajunge până la a nega în femeie orice logică ( ), iar după logică, de asemenea, orice "eu" ( ), prezența sufletului (,) "Pentru o femeie absolută", declară Weininger, "nu există nicio posibilitate de moralitate" "Dacă toată feminitatea este imoralitate, atunci o femeie trebuie să înceteze să mai fie femeie și să devină bărbat" ( ) în univers, și astfel, bărbatul și femeia se completează și se condiționează reciproc" ( ) "Femeia nu este nimic, ea este doar materie" ( ) Întrebări de filosofie, carte iob Biblioteca "Runivers" V m cozi Dimpotrivă, așa cum multe minți de geniu au subliniat de mult timp, ce sunt Goethe, Schiller, Shakespeare și, deoarece acest lucru începe acum să fie confirmat de investigații atât de strict științifice precum cea a lui Heimans, o femeie are un sentiment moral foarte puternic, iar ea este principalul gardian al principiilor morale în umanitate Femeia a făcut puțin în dezvoltarea eticii teoretice Principiile abstracte nu îi atrag atenția Dar însăși esența materiei, acel sentiment moral, care de fapt determină acțiunile noastre și care este descris doar cu ajutorul acestor principii și Formule, dar nu este creat sau implantat de ele, acest sentiment este mai profund și mai puternic la femei decât la barbati Ca lucrătoare practică, ca educatoare a generațiilor viitoare, o femeie și-a îndeplinit întotdeauna misiunea principală în istorie: menținerea și întărirea principiilor morale în umanitate Și toți filozofii trebuie să ia în considerare acest lucru dacă doresc să creeze o adevărată filozofie a vieții, și nu doar scheme uscate ale intelectului Ei trebuie să-și amintească că viața în ansamblu este suprarațională și că, prin urmare, în construirea sistemelor filozofice, trebuie să luăm în considerare cu seriozitate acele elemente ale acesteia care nu se încadrează într-un cadru logic Desigur, nu avem alt mod de a filozofa decât raționamentul logic Dar filozoful care consideră serios viața ca întreg trebuie să-și amintească în permanență insuficiența intelectului pentru cunoașterea sa deplină și, ajungând la acele probleme finale care nu mai sunt în puterea intelectului discursiv, trebuie să cedeze, cu sinceritate, acele surse de perspicacitate spirituală, care vin din adâncurile fiinţei umane şi) Nu un simplu accident; desigur, că un astfel de dușman al femeilor precum Weininger se declară un susținător al tendinței ultra-raționaliste moderne în filozofie (vezi nota anterioară) Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR care, se pare, bate cu o cheie atât de vie tocmai în sufletul femeii Femeia, după cum am văzut, are un sentiment religios puternic dezvoltat Ea este, în general, mai înclinată spre experiențele mistice decât bărbatul Dacă istoria este puțin familiarizată cu manifestările geniului feminin în domeniul științei abstracte și al filosofiei, precum și în domeniul anumitor tipuri de creativitate estetică, atunci domeniul misticismului religios este bogat în nume feminine, în orice caz nu mai puțin decât cele masculine Și în plus, o femeie de aici este de obicei o reprezentantă nu a unui misticism pur contemplativ, care se concentrează pe percepția pasivă a principiului divin într-o persoană, ci a unui misticism activ, activ, în care acest principiu devine o forță care determină toată lumea umană comportamentul și își caută exprimarea în acțiuni și acte ahh Acum, se pare că a trecut vremea când știința trata experiențele mistice cu dispreț și era înclinată să le vadă ca fenomene exclusiv patologice Încetul cu încetul, punctul de vedere al lui James se întărește că "adevărata bază a adevărului este întotdeauna credința noastră impulsivă, iar filosofia noastră exprimată în cuvinte este doar o serie de Formule în care credința este

îmbrăcată") Și nu numai unul *) James Varietăţi de experienţă religioasă, Cf despre semnificația proceselor subconștiente Jastrow, La subconscience, : "În domeniul vieții spirituale, eforturile cele mai viguroase și mai constante nu sunt încă cele mai avantajoase Doar ca urmare a întâmplării spre care duce plimbarea, pe malurile raului se gasesc cele mai delicate flori Natura ne obligă la perioade lungi și dese de odihnă; în aceste perioade de odihnă gândul nostru se maturizează, iar această coacere este necesară progresului nostru Conștiința, care joacă un rol predominant atunci când vine vorba de urmărirea unui anumit scop, este adesea incapabilă să exprime ceea ce este mai intim în mine Cultura - folosind cuvântul în sensul său cel mai larg - depinde la fel de mult de subconștient, cât și de conștient factorii spiritului; cunoștințele care sunt conștiente dispar și înțelepciunea rămâne; se imprimă în trăsăturile subconștiente ale caracterului * Biblioteca "Runivers" V m cozi James printre oamenii de știință moderni iese cu o afirmație decisivă că experiențele mistice au un sens obiectiv, constituie o cale specială a cunoașterii și, în plus, cunoaștere mai profundă decât cunoașterea logică "Ipoteza nevrozei și degenerării", spune prof Delacroix pe acest subiect,) "poate explica unele accidente și unele varietăți în munca creativă de geniu și pătrundere mistică, dar nu este exhaustivă Dacă sub nevroză nu ar fi ascunsă o stare spirituală deosebită, atunci nu ar exista genii artistice în aceeași măsură ca și cele religioase Isteria în sine nu explică St Teresa, nu mai mult decât o tulburare psihică sau un anumit tip de nervozitate nu explică șirul lung de genii și talente în care se regăsesc simptomele corespunzătoare Aceasta este principala proprietate a unei femei, care determină numirea ei în evoluția omenirii Femeia leagă omenirea mai strâns de adevărata bază a vieții morale Adevărata ei sferă este o morală activă, activă Nu prin scheme logice, ci prin însăși practica vieții, o femeie ne ridică deasupra nivelului grijilor cotidiene, amintindu-ne constant de eternul, prin care toți oamenii trăiesc cu adevărat De aceea, la încheierea raportului consacrat sufletului feminin, ne vin involuntar în minte replicile pe care unul dintre cei mai mari poeți ai omenirii le-a dedicat femeii, care a înțeles mai ales subtil psihicul feminin Citez aceste rânduri în traducerea și interpretarea pe care le-a dat o poetă rusă: Femeia este glorie Între proza de zi cu zi Țese și țese trandafiri cerești În spinii vieții de zi cu zi, ea £ Delacroix, Etudes d'histoire et de psychologie du mysticisme ( ), Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIA FEMEIILOR Nevaste, multumite cu slava linistita, Păzește cu demnitate floarea fericirii; Chiar în captivitate, mintea lor este mai liberă, În domeniul sentimentului de cunoaștere - mai larg, decât cei care trăiesc în lumea misterioasă a științei pure și a gândurilor creative Femeie - prin puterea ei neschimbată - Cu implorări și mângâieri - regina universului Atenuând cearta care aprinde sângele, Ea împacă forțele ostile; Jurat în dușmănie veșnică mormântului Ea proclamă dragoste sfântă *) V M Hvostov *) Schiller, Demnitatea unei femei, trad O Chyumina Biblioteca "Runivers" Ce trebuie să știe un profesor de psihologie? (Cu privire la rezoluţiile congresului de pedagogie experimentală) *) Întrebarea a ceea ce trebuie să știe un profesor de psihologie nu este nouă Are o origine foarte veche; s-a menționat întotdeauna în cazul când a fost vorba de fundamentele teoriei educației Aceasta este problema relației dintre pedagogie și psihologie, dacă este exprimată în forma sa cea mai generală Problema relației dintre pedagogie și psihologie a făcut obiectul discuțiilor la congresul de pedagogie experimentală, care s-a întâlnit la Sankt

Petersburg la sfârșitul lunii decembrie a anului trecut Opinia congresului a fost exprimată în rezoluțiile pe care le-a adoptat cu privire la această chestiune Nu am participat la congres și nu am informații exacte despre cele spuse la congres, dar nu intenționez să polemizez cu punctele de vedere ale participanților la acest congres, îmi propun să polemizez cu o tendință cunoscută care are de mult timp a existat pe această problemă și la care s-a alăturat ultimul congres de pedagogie experimentală Argumentele acestui trend îmi sunt foarte cunoscute din primele două congrese de psihologie educațională Folosesc rezoluțiile congresului doar ca scuză pentru a-mi exprima Raport citit la Societatea de Psihologie din Moscova la ianuarie - Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? o privire asupra relației care, după părerea mea, ar trebui să existe între pedagogie și psihologie Hotărârile pe care le am în vedere au fost formulate după cum urmează: "I) Să recunoască drept dezirabil un studiu experimental al problemelor pedagogice, ca mijloc de colectare a materialului factual pentru reforma școlii) Să recunoască ca dezirabilă o pregătire psihologică serioasă a cadrelor didactice din instituţiile de învăţământ de toate tipurile Mi se pare că dacă educatorii recunosc deciziile congresului de pedagogie experimentală ca fiind suficient de autoritare pentru ei înșiși și încearcă să le pună în practică, atunci se vor afla într-o dificultate foarte mare Ei nu vor ști cum să procedeze cu ceea ce congresul consideră de dorit Prima prevedere invită profesorul să ia parte la reforma școlii Al doilea invită profesorii să studieze psihologia Cunoașterea psihologiei pentru un profesor a fost întotdeauna recunoscută de toată lumea ca dezirabilă, iar în acest sens rezoluția congresului nu reprezintă nimic nou Dar, evident, în Formula propusă de congres, nu vorbim de simplă dezirabilitate, ci și de necesitate urgentă De ce prima prevedere vorbește doar despre un studiu experimental al problemelor pedagogice? Poate participanții la congres cred că orice altă colecție de materiale faptice nu are valoare practică Dar o astfel de opinie poate fi considerată corectă? Mai mult, cine va fi angajat în studii experimentale ale problemelor pedagogice? Dacă s-a vrut ca astfel de studii să fie efectuate de oameni de știință specialiști, atunci nu era nevoie să se includă acest lucru în rezoluție, deoarece aceasta Citez dintr-un articol al lui L Orshansky din ziarul Şcoala şi viaţa *, nr , Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV căsătoria este de la sine înțeles Evident, congresul a exprimat dorința ca educatorii să fie angajați în cercetare experimentală Dar este destul de clar că avem profesori în Rusia care sunt suficient de pregătiți special pentru cercetarea experimentală pe probleme pedagogice și că putem avea astfel de instituții în care profesorii ar putea fi angajați, așa cum ar trebui, în cercetarea experimentală indicată Ce se înțelege în a doua prevedere prin pregătire psihologică "serioasă"? Cum ar trebui să înțelegem asta, de exemplu, un profesor de provincie care ar dori să profite de sfaturile congresului și să studieze "serios" psihologia Poate că antrenamentul serios ar trebui înțeles ca familiaritate cu psihologia experimentală Se pare că există următoarele motive pentru o astfel de interpretare Până la urmă, congresul se numește nu doar un congres de pedagogie, ci un congres de pedagogie experimentală Evident, conceptului de experimental, în acest caz, i se dă o semnificație specială Potrivit lui A P Nechaev, "Congresul de Pedagogie Experimentală este primul nu numai pentru Rusia, ci și pentru Europa* "În tonul general al lucrării și întreaga organizare a ultimului congres, spune A P Nechaev, din punctul meu de vedere, a aruncat

stindardul pedagogiei experimentale * *) Această ultimă împrejurare face să credem că tocmai psihologia experimentală este în joc Prin urmare, rămâne ca profesorul să se gândească la cum să organizeze cumva studiul psihologiei precis experimentale O astfel de interpretare trebuie dată celei de-a doua propoziții, și pentru că prima propoziție acordă prioritate cercetării experimentale Consider că atât prima, cât și a doua propoziție conțin multe ambiguități Mi se pare că la prima încercare de a folosi sfaturile congresului, profesorul se va regăsi O Vezi "Vocea Moscovei*", nr j, Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? într-o poziţie neputincioasă Sponsorii rezoluțiilor par să fi pierdut din vedere faptul că toate prevederile care se doresc a fi practice trebuie să fie complet definitive În acest raport, am vrut să dau un răspuns la întrebarea cum ar trebui să se raporteze profesorii moderni la psihologie, ca bază a pedagogiei În primul rând, consider că este necesar să remarc faptul că, dacă unui profesor care și-a propus scopul reformării pedagogiei i se spune că în acest scop trebuie să studieze psihologia și numai psihologia experimentală, atunci, în opinia mea, este înfățișată complet incorect ceea ce ar trebui să servească drept bază a pedagogiei Dacă întrebarea ce ar trebui să studieze un profesor pentru a se pregăti pentru construirea unei teorii a educației este îndreptată în primul rând către psihologie, atunci în acest caz rolul psihologiei, ca știință auxiliară pentru pedagogie, este extrem de exagerat Dacă vorbim despre construcția pedagogiei ca știință, atunci trebuie să căutăm o bază largă pentru aceasta și să nu ne limităm doar la psihologie Adevărata bază a pedagogiei este filosofia și cea mai apropiată cale este etica filozofică De ce etica filozofică ar trebui să fie o astfel de bază este destul de de înțeles În educație trebuie să ne stabilim anumite obiective, a căror realizare o considerăm dezirabilă În teoria educației construim anumite idealuri, indicăm care calități spirituale sunt cele mai valoroase Dar la urma urmei, trebuie să arătăm de ce anumite obiective sunt de valoare, de ce ar trebui să ne străduim să le atingem, și nu alte obiective Trebuie să arătăm de ce anumite calități spirituale sunt valoroase, cu alte cuvinte, trebuie să ne justificăm idealurile Nu putem găsi o astfel de justificare în psihologie Psihologia poate spune doar ceea ce este; justificarea poate fi găsită doar în etică Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Astfel, într-o ordine logică în teoria educației, ar trebui puse întrebări despre scopurile și idealurile educației Etica găsește o justificare pentru cutare sau cutare scop și abia după aceasta este loc pentru psihologie în pedagogie Psihologia este cea care indică mijloacele prin care se poate atinge unul sau altul Dacă anumite proprietăți mentale au fost recunoscute de noi ca fiind valoroase, atunci psihologia trebuie să indice exact ce mijloace există pentru a le atinge Pentru a cunoaște ce mijloace există pentru atingerea acestor scopuri sau a altora, este necesar să cunoaștem proprietățile sau legile vieții mentale Învățăm legile vieții mentale din psihologie În acest sens, psihologia este o știință auxiliară pentru profesor Dar dacă spunem că putem folosi legile psihologiei pentru a atinge scopurile stabilite de pedagogie, atunci pare destul de potrivit să desemnăm pedagogia drept psihologie aplicată Într-un anumit sens, această expresie ar putea fi folosită pentru a desemna relația dintre psihologie și pedagogie Într-adevăr, dacă cunoaștem legile vieții mentale și le folosim în scopuri educaționale, atunci legile psihologiei devin, parcă, aplicate Dar termenul "aplicat" poate avea în ochii cuiva același sens pe care îl are, de exemplu, în Fizică Prin urmare, trebuie avut în vedere că

pedagogia nu poate fi numită în niciun caz psihologie aplicată în sensul în care, de exemplu, poate fi aplicată Fizica În Fizică, după cum se știe, tragem concluzii din legile fenomenelor cele mai simple referitoare la legile fenomenelor complexe Cunoscând legile celor mai simple fenomene, avem posibilitatea de a prezice cursul fenomenelor complexe Cunoscând, de exemplu, legile referitoare la proprietățile lichidelor, un fizician poate pentru a prezice care va fi debitul de lichid în aceste conducte, care va fi mărimea presiunii și, i e Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? Nu este deloc la fel în psihologie: din cunoașterea legilor fenomenelor mentale simple, nu am putea prevedea cursul fenomenelor complexe cu care ne ocupăm în viața practică Nu avem de unde să prezicem ce direcție va lua un anumit proces, chiar dacă știam dinainte toate elementele constitutive din care este compus Trebuie remarcată existența unei astfel de diferențe pentru că într-un astfel de caz se poate evita neînțelegerea pe care o presupune termenul de psihologie "aplicată" Într-adevăr, dacă se spune că pedagogia este psihologie aplicată, atunci poate părea că cunoașterea legilor psihologiei pentru a construi pedagogia De fapt, relația dintre psihologie și pedagogie este mult mai complicată Adevărat, pedagogia folosește în multe cazuri principiile dezvoltate de psihologie, dar nu se poate spune că se aplică, dar aici tot ce dă psihologia este pur și simplu transferat în întregime în domeniul pedagogiei Pentru a ilustra acest lucru, îmi va fi suficient să dau un exemplu După cum știe psihologia experimentală, s-a dovedit că dacă repetările sunt distribuite, atunci memorarea devine mai bună Aceasta este o poziție psihologică, în pedagogia mamei o folosim în forma în care este propusă în psihologie Nu se poate spune că aici se aplică psihologia: în acest caz, avem de-a face cu un simplu transfer al unei poziții cunoscute a psihologiei în pedagogie Termenul de "psihologie aplicată" nu este potrivit aici, este mai bine să nu îl folosiți, deoarece poate induce în eroare Deci, în viața mentală, din cunoașterea legilor celor mai simple fenomene, este imposibil să se prevadă cursul fenomenelor complexe și, deoarece în viața practică ne ocupăm întotdeauna de fenomene complexe, este clar de ce pedagogia nu poate fi numită simplu aplicat Biblioteca "Runivers" D E L P A n o v b' psihologie Pedagogia trebuie să facă propriile cercetări asupra proprietăților fenomenelor complexe cu care se confruntă în practica educației, de exemplu, trebuie să facă propriile cercetări asupra proprietăților unor astfel de procese precum citirea, scrierea etc Prin urmare, diferența dintre experimentul pedagogic și experimentul psihologic devine clară Între timp, așa cum pedagogia trebuie să facă experimente asupra fenomenelor complexe pentru a le studia proprietățile în măsura necesară pentru a le influența, psihologia studiază cele mai simple fenomene, de exemplu, distincțiile, atenția, senzațiile etc etc , în forma lor izolată Că pedagogia are nevoie de experimente proprii, și tocmai de experimente pe fenomene complexe, rezultă din faptul că nu poate fi mulțumită cu acele experimente pe fenomene mentale simple, de care se ocupă predominant psihologia Necesitatea experimentelor cuiva pentru pedagogie poate fi explicată cu ajutorul exemplului următor Să presupunem că dorim să studiem natura gândirii matematice Putem studia separat toate acele procese care, conform presupunerii noastre, fac parte din gândirea matematică, de exemplu, atenția, memoria, judecata etc Dar cunoașterea proprietăților acestor procese elementare ar fi totuși complet insuficiente pentru ca noi să putem pentru a judeca cum va decurge procesul de gândire matematică Prin urmare, trebuie să studiem proprietățile gândirii

matematice în întregime, și nu în elementele sale Numai studiind-o ca întreg, în caracterul său real, putem folosi cunoștințele noastre despre acest proces în scopuri practice Pot studia toate acele senzații care sunt esențiale pentru un pictor, de exemplu, vizuale, motorii etc , și totuși nu aș putea judeca despre modul Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? pictura, și nu numai pentru că în studiul meu unele procese au rămas neepuizate, ci pentru că în fiecare proces mental aceste sau alte elemente, atunci când sunt combinate, dau produse care conțin întotdeauna ceva ce nu a fost în elementele constitutive Prin urmare, dacă vorbim despre impactul pedagogic asupra capacității de a picta, atunci ar trebui studiat în ansamblu și nu în presupusele ei elemente De aceea cercetarea cu ajutorul așa-zisului teste de abilități izolate, de exemplu, memoria mecanică, reacția etc , este un studiu psihologic În cercetarea pedagogică este necesară investigarea abilităților în ansamblu Dacă studiem o abilitate complexă, atunci trebuie să studiem toate manifestările ei, cauzele și efectele ei exact asupra ei înșiși în forma în care este dată într-o experiență psihică reală De exemplu, capacitatea de gândire matematică poate fi investigată numai cu ajutorul unor materiale de natură pur matematică (probleme matematice etc) Testul capacității de limbaj nu ar trebui să fie prin intermediul unui test al sentimentului muscular sau al vitezei mișcărilor de vorbire, ci pur și simplu al capacității de vorbire luate în ansamblu Este necesar să se cerceteze întregul complex de elemente, așa cum este dat în viața spirituală și așa cum este necesar în scopuri pedagogice Dacă luăm în considerare această diferență între un experiment psihologic și un experiment pedagogic, atunci devine destul de înțeles de ce testarea cu ajutorul testelor are o valoare practică limitată, tocmai pentru că în majoritatea cazurilor fac posibilă cunoașterea proprietăților o oarecare abilitate izolata, care nu intra, ca sa spunem asa, decat in alcatuirea unei abilitati complexe si tocmai cu aceasta din urma avem de a face in practica educatiei Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV, Dacă admitem că pedagogia are propriul subiect de cercetare și dacă acordăm atenție naturii acestor studii, atunci ne va deveni clar, printre altele, că între pedagogia simplă și pedagogia experimentală nu există nicio diferență esențială care ar dați motive să spuneți că pentru Pedagogie sunt necesare reforme pentru cercetarea experimentală Am avut ocazia să spun că nu există o diferență fundamentală între experiment și observație Singura diferență este o mai mare sistematicitate Pentru a clarifica acest lucru, voi da exemple Să presupunem că am observat că după a treia lecție copiii mei nu arată acea atenție față de lecții care se observă la începutul zilei de școală Presupun că acest lucru se poate datora oboselii Dorind sa stabilesc corectitudinea presupunerii mele, incerc sa stabilesc legatura dintre scaderea atentiei si oboseala Sa presupunem ca aceasta legatura a fost stabilita de mine Cum se numește metoda de cercetare, care este folosită în acest caz? Se numește observație În acest caz, evenimentele în sine se aranjează într-un anumit fel și îmi dau ocazia să trag anumite concluzii Să luăm un alt exemplu Vreau să decid dacă ar fi oportun pentru o mai bună asimilare a subiectului studiat să se repete sau nu secțiunile promovate Pentru aceasta, introduc un sistem de repetiții într-o clasă sau alta și, să presupunem, constat că rezultatele la această clasă sunt mai bune decât la alte clase în care acest sistem de repetiții nu este introdus În anul următor nu introduc în mod deliberat repetări în această clasă și constat că - orele au mers mai rău Trag concluzia că repetarea secțiunilor trecute) Pentru

mai multe despre aceasta, consultați articolul meu despre problemele psihologiei "Întrebări de filosofie", nr Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? pescuitul este foarte convenabil Acum întrebarea este, concluzia mea se va baza pe experiment sau nu? Fără îndoială, desigur, că este construit pe un experiment real, deși până acum nu se obișnuia să-l numim experiment, ci pur și simplu îl numeam observație; Alt exemplu Copilul meu arată neascultare il tratez cu strictete; severitatea nu ajută; aplic mângâiere; ajută De fiecare dată când folosesc bunătatea, observ supunerea și de fiecare dată când folosesc strictețea duce la sfidare Dacă trag concluzia că aplicarea afecțiunii este necesară pentru a atinge ascultarea, se va baza acea concluzie pe experiment sau observație? Fără îndoială, desigur, că acesta este un experiment pe care îl desfășurăm mereu în viața de zi cu zi, încercând să subordonăm voința copilului voinței noastre Peste tot în practica educațională folosim experimentul în acest sens Experimente de acest fel s-au făcut întotdeauna; ele formează baza previziunii noastre asupra acțiunilor oamenilor Dar din moment ce experimentele de acest fel nu au un caracter sistematic, ele nu sunt denumite în mod obișnuit experimente, ci sunt de obicei numite observații Din aceasta se poate observa că nu există nicio diferență fundamentală între ceea ce se numește experiment și ceea ce se numește observație • Metoda de studiu pe care tocmai am descris-o (nefiind numită experiment) a fost aplicată constant atât în viața de zi cu zi, cât și în psihologie Cea mai mare parte a mărturiilor fostei psihologii se bazează tocmai pe această metodă de studiu : Nu numim această metodă de studiu un experiment, deoarece aceasta din urmă necesită tocmai o mare intenționalitate și sistematicitate în schimbarea fenomenelor, ci diferența fundamentală dintre acest tip Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV nu exista experiment si experimentul care se foloseste in laboratorul psihologic Această ultimă împrejurare ne oferă posibilitatea de a evalua sensul conceptului care a fost propus la congresul de pedagogie experimentală, tocmai acesta este conceptul de experiment natural Conform lui Λ F Lazursky *), pe lângă experimentul de laborator, mai poate exista și un experiment natural, care constă în faptul că observăm aceste sau alte proprietăți psihice ale copilului în diferite condiții: în timpul jocurilor sale, în timpul studiilor serioase etc Noi înșine le căutăm prin toate mijloacele în puterea noastră Un astfel de studiu, în diferite condiții, ne permite să tragem o concluzie mai corectă despre natura acestei sau aceleia facultăți mentale decât în cazul unui studiu prin simpla observație Dar acest așa-zis experiment natural nu este altceva decât observația pe care tocmai am descris-o Anterior se numea pur și simplu observație, acum din anumite motive se numește experiment Ceea ce A F Lazursky numește experiment natural nu este altceva decât o observație în care profesorul s-a angajat înainte, în afară de orice fel de psihologie experimentală, și pe care nu i-a trecut niciodată prin cap să o numească experiment Ce să spun despre cei care propun conceptul de experiment natural? Ceea ce li se întâmplă este că revin la cerință ca metodă de investigare a observației, dar temându-se că se va spune că se întorc în antichitate, o numesc experiment Cu o asemenea mărturisire, ei se pun într-o poziție foarte ciudată: se află în mijlocul unei dispute despre Am avut ocazia să fac cunoștință cu părerile lui A F Lazursky cu privire la această problemă când am fost prezent la raportul său la Moscova, la începutul lui decembrie Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? dacă psihologia experimentală oferă vreun avantaj deosebit față de alte

tipuri de cercetări, au considerat că este necesar să precizăm că introduc și experimentul natural Dacă nu mă înșel, acest concept de experiment natural este întâlnit pentru prima dată de Natorp, care se opune tocmai nevoii de cercetare experimentală pentru profesor Experimentul firesc este acel mod de a se familiariza cu viața spirituală a copilului, pe care se bazează arta educatorului Astfel, adepții metodei exclusiv experimentale în psihologie au ajuns să admită că nici metodele vechi nu sunt de prisos Așa se răzbună atitudinea negativă față de psihologia teoretică Încep să înțeleagă greșit desemnarea metodelor Au ajuns la ceea ce ar fi trebuit să nege De asemenea, trebuie remarcată o sarcină pe care și-o propune pedagogia Trebuie să indice caracteristicile mentale inerente unui individ sau al unui individ și, în plus, să determine trăsăturile tipice ale acelor sau altor procese mentale Dacă am putea determina proprietățile psihice tipice inerente copilului și dacă am putea, pe de altă parte, să determinăm caracteristicile individuale sau, cu alte cuvinte, apartenența copiilor la acest tip sau acel tip, atunci psihognoza ar fi posibilă) În ce măsură este posibilă psihognoza, voi lua în considerare mai jos Astfel, pedagogia are propriile sarcini Ea trebuie să investigheze fenomene psihice complexe, iar această investigație trebuie să aibă atât caracterul unei simple observații, cât și al uneia experimentale l) Natorp Philosophie und Peedagogik p Aleea Rusiei Filosofia ca bază a pedagogiei M Pentru mai multe despre aceasta, vezi articolul meu "Despre psihologia individuală" Întrebări de filosofie, V" Întrebări de filosofie, carte ï rev Biblioteca "Runivers" G, CHELPANOV Pur și simplu nu există nicio diferență fundamentală între pedagogia experimentală și pedagogia Să tragem acum concluzii practice din considerentele teoretice prezentate Ce ramuri sau tipuri de psihologie ar trebui să cunoască un profesor? Profesorul trebuie să cunoască în primul rând așa-numita psihologie generală sau teoretică Dar ce este psihologia teoretică? În orice caz, această psihologie nu este deloc un fel de metafizică, așa cum se obișnuiește să se afirme din partea celor care cred că doar așa-zisa psihologie experimentală are dreptul să existe *) Consider că este necesar să atrag atenția cititorilor ruși asupra prezentării izbitor de distorsionate a celor spuse la cel de-al Doilea Congres Panorus de Psihologie Pedagogică Aceste expuneri pervertite, dependente de neînțelegerea a ceea ce este psihologia teoretică și amestecarea ei cu metafizica, au apărut în reviste: Zeitschrift für ange-wandte Psychologie B H și , datorită doamnei Steinhaus, participant la congres; al doilea raport al congresului a fost plasat în Archives de Psychologie vol IX și aparține doamnei Lidia Grechulevich Iată cum descrie doamna Steinhaus cele spuse la cel de-al doilea congres: "Între timp, în timp ce unii, Nechaev, Lazursky, Bernstein, Rossolimo și alții, au acordat cea mai importantă importanță în psihologie și pedagogie experimentării, alții (Prof Chelpanov și susținătorii săi) au acceptat cu hotărâre sensul de experiment (setzten die anderen die Bedeutung des Experimentes entschieden herab) Totuși, din dezbatere a fost clar clar că mișcarea înapoi (Rückschritt), flirtul (Liebäugeln) cu vechea metafizică nu mai era posibil: metoda experimentală era pe un teren solid, iar meritele lui trebuie să fi devenit clare chiar și celor mai încăpățânați romantici și metafizicieni Acest lucru a fost recunoscut pentru prima dată de Prof Chelpanov și susținătorii săi, care volens-nolens trebuiau să recunoască dreptul din spatele experimentului și să-i recunoască meritele, dar în același timp au respins hotărât utilizarea experimentului în practica vieții școlare Păreau că au mers atât de

departe încât au vrut să arunce predarea psihologiei experimentale din liceu și să-i opună psihologia teoretică Dar apăsați de perete (In die Enge getrieben), adversarii psihologiei experimentale au fost nevoiți, totuși, să convină că o demonstrație cu ajutorul unui tahistoscop, al unui cronoscop, ar putea fi utilă "S-ar părea că dacă doamna Steinhaus scrie despre o dispută între două părți opuse, în plus, ea a fost una dintre aceste părți, va lua toate măsurile pentru a se asigura că este complet   despre legile generale ale vieții spirituale Conține acele concluzii care pot fi trase din tot felul de cercetări psihologice Conține legile generale ale vieții mentale, spre deosebire de psihologia, care este obiectivă în raport cu partea cu care nu simpatizează și își va prezenta opiniile într-o manieră complet imparțială Nu s-a intamplat nimic Se pare că acuratețea expoziției nu a deranjat-o deloc pe doamna Steinghouse Întreaga ei expunere este o pură denaturare a ceea ce am spus, o denaturare cu atât mai impardonabilă cu cât procesele-verbale ale Congresului au fost tipărite și trimise la începutul anului , iar raportul doamnei Steinghaus despre acest Congres a apărut la începutul lui , astfel încât, dacă ea nu putea urmări argumentele și înțelege esența disputei, atunci, după ce recitise procesul-verbal în Lucrările Congresului, ea ar putea totuși să dea o relatare mai exactă a celor spuse la congres în forma în pe care tocmai l-am citat, hotărât să nu se uite nici măcar la rapoartele congresului, ca să nu-mi pierd încrederea că tot ce a scris ea este corect Voi cita imediat un pasaj din discursul meu, tipărit în Lucrările congresului din care nu am negat deloc valoarea experimentului, dar eu însumi am dovedit importanța metodelor experimentale împotriva celor care le neagă Nici măcar un cuvânt nu am menționat că apăr metafizica, așa că cu siguranță nu îmi puteam permite nimănui ocazia să demonstrez că flirtul cu vechea metafizică nu mai era posibil Iată ce am spus la congres și ce este înregistrat în Proceedings of the Congress, p (Am spus asta în a doua zi de deschidere a congresului): După cum se știe, până de curând mulți erau foarte sceptici față de psihologia experimentală, dar succesele ei din ultimul sfert de secol au arătat enorma rodnicie a metodelor de cercetare pe care le folosește Au fost rezolvate multe probleme care anterior nu puteau fi rezolvate deloc Faptele care au ieșit la iveală, grație metodelor experimentale de investigare, au ridicat noi probleme Pentru studiul multor probleme au fost aplicate metode experimentale de cercetare, care, deși nu au dat încă rezultate ferme, promit totuși să fie foarte fructuoase în viitor Domeniul de aplicare al metodelor experimentale se extinde din ce în ce mai mult, astfel încât în timp se poate spera că vor fi rezolvate foarte multe probleme care în prezent nu pot fi rezolvate În prezent, atât de multe probleme psihologice sunt studiate cu ajutorul metodelor de cercetare experimentală, încât dezvoltarea multor departamente de psihologie este imposibilă fără utilizarea metodelor experimentale · "Această semnificație a psihologiei experimentale ne obligă să ne străduim să ne asigurăm că în Rusia studiul metodelor experimentale și aplicarea lor se răspândesc din ce în ce mai mult Este de dorit ca în toate universitățile ruse și în toate acele instituții de învățământ superior unde există lideri potriviți pentru aceasta, patru *   psihologia copilului, psihologia animalelor, psihologia bolnavilor mintal Anterior, această psihologie era numită psihologie empirică Acesta este tocmai genul de psihologie pentru care Locke a pus bazele institute de psihologie experimentală De asemenea, este foarte de dorit ca, în viitorul apropiat, toate

departamentele de psihologie din Rusia să fie ocupate de profesori familiarizați cu tehnicile psihologice experimentale Dar, pe de altă parte, cred că în momentul de față interesul pentru o psihologie mentală critică umbrește cu totul în zadar toate celelalte tipuri de cercetări " Cu siguranță, după ce a ascultat aceste cuvinte ale mele, cineva ar putea spune ce a făcut domnule de ce a făcut doamna Steinhaus consideră necesar să pună în gura adversarilor mei ceea ce am spus? Să analizăm acum fraza ei că "sistăm pentru eliminarea completă a psihologiei experimentale din liceu " În Proceedings of the Congress, p pare atât de importantă, este clar că nu ar trebui să se ceară ca, de exemplu, doar experimentale psihologia să fie studiată în liceu, pentru că, limitând chiar studiul psihologiei la acea parte în care nu se folosesc metode experimentale de cercetare, vom avea destul de mult material important pentru studiu" Mi se pare că dacă mă opun celor care insistă doar pe studiul psihologiei experimentale, asta nu înseamnă deloc că o exclud complet Eu nu o consider obligatorie, în timp ce alții consideră obligatorie doar acea psihologie pe care o numesc experimentală Drept urmare, nu am putut să ne punem într-o asemenea poziție încât cineva să ne "prindă de perete", după care a trebuit să recunoaștem că în scopul demonstrației este posibil să permitem un tahistoscop etc recunoașterea din partea noastră este ficțiune, poate involuntară, doamna Steinhaus Acest lucru s-ar putea datora faptului că doamna Steinhaus este complet inconștientă de problemele cu care se angajează să familiarizeze publicul străin Dacă ar fi luat "Manualul meu de Psihologie *, destinată gimnaziului, ar fi văzut ea, că o parte semnificativă a manualului este dedicată expunerii unor întrebări de psihologie experimentală Nu ar fi oportun să argumentezi împotriva ta însuți Nu aș putea argumenta deja împotriva acestui lucru, deoarece chiar și la Congresul I, din , am spus următoarele: care se arată într-o sală de clasă trebuie cu siguranță să servească drept ilustrare a unui principiu În acest sens, introducerea datelor experimentale în psihologie este foarte de dorit (Proceedings of the st Congress, p) Este clar, așadar, că nu ar putea exista nicio dispută în această privință; disputa era despre lucruri cu totul diferite, despre care, evident, doamna Steinhaus nu știa să spună publicului german Un alt corespondent, doamna Lidiya Grechulevich, deși vorbește cu pasiune Biblioteca "Runivers " CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? x Profesorul ar trebui să cunoască această psihologie în primul rând Dar, din moment ce, în plus, educatorii trebuie să se ocupe de copilărie, ei trebuie să fie familiarizați cu acele trăsături care sunt inerente vieții spirituale a copilului Profesorul ar trebui să fie familiarizat cu acei apărători rezultați ai metodei și tehnicilor experimentale ale științelor exacte în psihologie, dar în propria ei prezentare ea neglijează cu hotărâre nu numai acuratețea, ci chiar și simpla faptă Expunerea ei a lucrării a două congrese de psihologie educațională, precum cea a doamnei Steinhaus, este o ficțiune completă, de care cititorii se vor convinge imediat dacă vor compara ceea ce scrie ea cu ceea ce este cuprins în Proceedings tipărite ale congreselor Iată ce scrie doamna Grechulevich despre Congresul I: (Archives de Psychologie Volumul IX, p) la science experiment) G Chelpanov, autorul unui manual de psihologie pentru școlile secundare, recomandat de Ministerul Educației Publice, s-a pronunțat împotriva răspândirii științelor exacte în psihologie (s'est élevé contre la propagation des procédés des sciences précises dans la psychologie" Acum, să deschidă cititorul p Proceedings of the First All-Russian Congress on Educational Psychology El va vedea acolo următorul pasaj din discursul meu de la

congres: "În opinia mea, toate acele întrebări de psihologie experimentală care servesc la ilustrarea unele principii generale ale psihologiei ar trebui introduse, în funcție de oportunitățile ѣrѣ , în cursul psihologiei" Este evident că, dacă doamna Grechulevich ar fi citit acest pasaj și pasajul tocmai citat la pagina a aceluiași Trudov înainte de a scrie raportul, nu i-ar fi trecut niciodată prin cap să afirme ceea ce afirmă Dacă ar fi citit doar acest pasaj citat, ea nu ar fi putut scrie următoarele cuvinte cu privire la cel de-al Doilea Congres: "Primele sesiuni au fost dedicate întrebărilor principale: de data aceasta nici o singură voce nu a protestat împotriva metodelor psihologiei experimentale și chiar Prof Chelpanov le-a găsit legitime și foarte utile " Că nu am protestat împotriva metodelor psihologiei experimentale este absolut adevărat, dar nu pentru că mi s-a învățat asta la congres, ci pentru că nu am respins în niciun fel metodele experimentale din psihologie, cum bine ca stiu cititorii mei Voi mai cita două pasaje din raportul doamnei Grechulevich, dar fără comentarii, pentru că absurditatea lor atrage atenția tuturor "A stârnit o vii controversă în legătură cu declarația prof Chelpanov, care a spus că, în calitate de om de știință și filosof, se consideră obligat să-și avertizeze colegii împotriva consecințelor triste pe care le are răspândirea acestei științe (psihologia experimentală) în societate și în Biblioteca "Runivers " G CHELPANOV tatami, la care vine studiul psihologic modern al vieții mentale a copiilor Aceasta este ceea ce se poate numi psihologia unui copil, a copilăriei Dar cum rămâne cu așa-numita psihologie experimentală? scoala secundara* În străinătate, poate, vor crede că în Rusia profesorii pot vorbi astfel de prostii, dar în Rusia sunt mulți liceeni și eleve care știu că asta este o prostie absurdă și că nu aș putea spune așa ceva Mai departe, doamna Grechulevich scrie: "Ideea lui G Chelpanov că cele mai bune teorii psihologice au fost create în afara experimentelor și că aceste teorii, bazate exclusiv pe observație și analiză subiectivă, nu datorează nimic metodei obiective, această idee nu a primit simpatie din partea oricare dintre profesori membri ai congresului" (ne se trouve partagé par aucun professeur membre du congrès) Este destul de corect că această idee nu s-a întâmpinat cu simpatie, ci doar pentru că nu am exprimat-o deloc și nu am putut exprima-o din motive pentru care doamna Grechulevich poate explica orice elev de liceu care a studiat psihologia în manualul meu Dacă doamna Grechulevich dorea să familiarizeze publicul occidental cu bună-credință cu starea psihologiei în Rusia, atunci în loc să se limiteze la a anunța că "Manualul meu de psihologie" a fost aprobat de Ministerul Educației Publice, ar lua acest manual și să-i examineze conținutul, atunci ea ar fi văzut că "Manualul de psihologie" în multe dintre capitolele sale prezintă tocmai psihologia experimentală Dacă doamna Grechulevich ar fi înțeles ce sarcină responsabilă își asumă atunci când s-a hotărât să familiarizeze publicul occidental cu starea psihologiei în Rusia, s-ar fi interesat de ceea ce am publicat vreodată Dacă ar face asta, cel puțin acum, după ce și-a scris nota, ar vedea ce calomnie revoltătoare este afirmația ei despre care se presupune că am rostit-o: împotriva răspândirii aplicării metodelor științelor exacte în psihologie Dorind să se familiarizeze cu ceea ce am scris vreodată, ea ar fi putut vedea că în am publicat un articol "Semnificația cercetării psihometrice pentru psihologie " (Russkaya Mysl No) experiență de propagandă a psihologiei experimentale Doamna Grechulevich poate vedea cu ușurință că acest lucru a fost într-o perioadă în care încă nu se menționa Școala de psihologi experimentali din Petersburg Evident, doamna

Grechulevich nu a înțeles deloc ce am recunoscut la congres și ce am negat În ceea ce privește ambii corespondenți, consider că este necesar să remarc următoarele: în exemplul lor, văd destul de clar la ce poate duce doar un entuziasm unilateral pentru psihologia experimentală După ce au făcut o duzină de experimente, au decis că într-un astfel de lucru Biblioteca "Runivers " CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? Întrucât din punctul meu de vedere pur și simplu nu există o diferență fundamentală între psihologia experimentală și psihologie, nu aș considera necesar să menționez separat că profesorul ar trebui să fie familiarizat cu psihologia experimentală, deoarece în prezent • tot conținutul psihologiei experimentale este inclus în • conţinut de psihologie generală Dacă experimental • psihologia trebuia studiată separat, apoi profesorul ar fi trebuit să-și concentreze atenția asupra studierii acelor probleme care trebuie tratate în practica pedagogică, de exemplu, cu cercetarea experimentală • dovaniyam memorie, atenție etc Care este semnificația unei cunoștințe de psihologie teoretică pentru un profesor? Este important pentru profesor în multe privințe Este important în primul rând pentru stabilirea categoriilor psihologice Cunoașterea psihologiei generale face posibilă definirea corectă a conceptelor psihologice de bază (voință, memorie, atenție și așa mai departe) Acest lucru, la rândul său, oferă profesorului posibilitatea de a gestiona corect dezvoltarea abilităților mentale În plus, datorită psihologiei generale, experiența pedagogică devine posibilă Oferă profesorului posibilitatea de a exprima experiența pedagogică în termeni științifici Fără cunoștințe de psihologie generală, experiența pedagogică este adesea complet pierdută pentru știință *' Astfel, dacă admitem că psihologia în general ar trebui să stea la baza pedagogiei, atunci este destul de clar că profesorul trebuie să fie familiarizat, în primul rând, cu psihologia sunt atât de familiarizați cu psihologia încât pot apărea chiar în literatură cu calificările unor direcții întregi Dar lipsa unei educații teoretice în psihologie s-a reflectat în faptul că nici măcar nu au putut urmări dezbaterea de la congres ' Dacă m-am oprit să iau în considerare aceste două corespondențe, tocmai din acele motive, pentru a arăta ce diletantism uimitor dezvoltă în psihologie, dacă prin psihologie se începe să se înțeleagă capacitatea de a efectua un fel de experimente și nimic mai mult Biblioteca "Runivers" persoane p și nov general sau teoretic; Dar de unde și cum ar putea profesorii să dobândească aceste cunoștințe de psihologie? Dorind să răspund la această întrebare, aș împărți profesorii în două categorii Există profesori care, datorită circumstanțelor vieții și formării, se pot angaja în cercetări științifice independente și profesori practici care nu pot face acest lucru Când vorbim despre studiul psihologiei de către profesori, ne referim fie la cei care doresc să se angajeze în cercetare independentă, fie la cei care se gândesc doar la propria lor autoeducație Lăsând deocamdată întrebarea cum ar trebui să lucreze profesorii din prima grupă, voi indica ce cerințe trebuie prezentate profesorilor din a doua grupă Unde poate un profesor obișnuit să dobândească cunoștințe în psihologie? Aș spune că, în practică, această întrebare se rezolvă astfel: un profesor poate studia o serie de eseuri despre psihologie și asta îi este suficient Dacă studiază aceste cărți în așa măsură încât va putea apoi să urmărească literatura actuală a jurnalelor educaționale, atunci este suficient Când vorbesc în acest fel, risc să provoc nemulțumiri din partea educatoarelor, care s-ar putea să constate că sunt prea neîncrezător în capacitatea lor de a asimila cunoștințe, că ceea ce le-am oferit este prea puțin, că ar

putea ști mai multe Desigur, mă refer la acele cunoștințe minime, care, după părerea mea, sunt complet suficiente pentru uz pedagogic Dar pentru a nu fi singur în această afirmație a mea, mă voi referi la mărturia psihologului german Lipmann Are lucrări de psihologie experimentală și pedagogie, este purtat de ideea de a oferi profesorilor pregătirea psihologică adecvată ȘI Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? Aici, într-o revistă, care este dedicată problemei educației științifice generale a profesorilor *), articolul său a apărut sub titlul: "Cum ar trebui să se poziționeze un profesor în raport cu psihologia * El răspunde la această întrebare în același mod ca și mine: "Ceea ce este cu adevărat necesar pentru un profesor din cunoștințe psihologice nu este atât de mult și nici atât de greu de înțeles încât ar fi imposibil să-l înveți din cărți " Lipman însuși a scris un mic carte: Psihologie pentru profesori *), care conține informații din psihologia teoretică și psihologia copilului și consideră că acesta este minimul cu care s-ar putea mulțumi profesorul Dar, desigur, acest lucru, în mod ideal, nu este suficient; ceva mai mult ar fi de dorit Îmi voi permite să spun următoarele: este timpul în Rusia să acționeze așa cum fac ei, în raport cu alte științe, în Germania și America, adică să stabilească cursuri permanente de vară de psihologie la universități pentru profesorii de liceu Asemenea cursuri se dau uneori la Petersburg; ar fi de dorit ca această activitate să fie extinsă, iar cursurile de psihologie pentru profesori să fie date oriunde există universități Este necesar să se înființeze cursuri de vară permanent funcționale de psihologie Predarea lor ar trebui să se desfășoare nu numai sub formă de prelegeri, ci și sub formă de exerciții practice Acest lucru va face posibil ca informațiile științifice despre psihologie să pătrundă în masa largă de profesori Astfel de cursuri ar putea avea o mare importanță practică alături de congresele de pedagogie și psihologie Dar cum rămâne cu acei profesori care doresc să investigheze independent problemele pedagogice?) Wissenschaftliche Rundschau Zeitschrift für die allgemeinwissenschaftliche Fortbildung des Lehrers HI Articolul: Wie soli sich der Lehrer zur Psychologie stellen?) Grundriss der Psychologie für Padagogen von Otto Lipmann Biblioteca "Runivers" ' G CHELPANOV Este evident pentru toată lumea că pentru dezvoltarea muncii pedagogice acest tip de cercetare este extrem de important Întrebarea este dacă există condiții favorabile pentru cercetarea experimentală? Pentru acestea din urmă sunt necesare instituții adecvate și o pregătire preliminară adecvată: este necesară cunoașterea metodelor de cercetare, iar o astfel de cunoaștere se dobândește prin studierea lor ani de zile și, în plus, în institute special adaptate în acest scop Cred că profesorul obișnuit, ocupat cu predarea, își va folosi timpul cu greu dacă se va lansa într-un studiu experimental al problemelor pedagogice fără pregătire științifică prealabilă Cred că ar fi destul de oportun ca universitățile să organizeze institute pedagogice speciale, asemănătoare așa-ziselor laboratoare de psihologie sau institute de psihologie Pot observa că astfel de institute pedagogice există în America și Germania, alături de institutele de psihologie Dezvoltarea științifică a întrebărilor pedagogice poate fi realizată numai în astfel de institute și numai în astfel de institute se poate aduna material care va duce la reforma pedagogiei Dacă rezoluția de mai sus a congresului poate fi înțeleasă în sensul că un profesor, în condiții normale de școală, poate colecta experimental material care poate avea semnificație științifică, atunci consider că această opinie bazată pe considerentele de mai sus este

complet greșită, deoarece mijloace științifice ale școlii moderne oportunități de a atrage o mulțime de profesori către cercetarea științifică Munca științifică poate și ar trebui să producă *) Pentru mai multe despre aceasta, vezi Zeitschrift für angewandte Psychologie B , p u Zeitschrift für Pedagogische Psychologie Jahrgs pagina Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? să fie în instituţii special adaptate în acest scop *) Mă voi referi din nou la opinia lui Lipman Potrivit acestuia din urmă, un profesor care se angajează într-un studiu independent al problemelor pedagogice ar trebui să fie familiarizat cu metodele statistice, cu metodele de cercetare experimentală prin trecerea printr-o școală bună Iată cuvintele lui: "De la acest grup de profesori, desigur, mult mai mic, ar trebui să cerem o cunoaștere exactă a metodelor Munca fără o asemenea familiaritate cu metodele ar fi doar diletantism și, ca atare, ar fi mai dăunătoare științei decât utilă ( ) - ■ Starea actuală a școlii din țara noastră mă face să recomand cadrelor didactice să se abțină de la cercetarea experimentală Dar să presupunem că școala îi oferă profesorului un laborator psihologic în care el poate face cercetări pedagogice Ce ar trebui să facă în astfel de laboratoare? Lipman sugerează că acei profesori care doresc să se angajeze în cercetări privind viața mentală a copilului ar trebui să transfere centrul de greutate al studiilor lor către colecțiile de colecție Sunt pe deplin de acord cu opinia lui Lipman și cred că acesta ar fi cel mai convenabil mod de a colecta acel material faptic care ar putea avea importanță științifică Dar o astfel de colecție de material cu greu poate fi numită cercetare experimentală, deoarece aceasta din urmă implică, în general, utilizarea aparaturii Iată ce spune Lipman despre asta: !) Dacă educatorii ar face cercetări în mediul școlar, ar fi totuși mult mai oportun dacă aceste studii s-ar desfășura sub îndrumarea și sub responsabilitatea Institutelor Pedagogice sau a altor instituții științifice) Cu aceste cuvinte ar trebui comparat ceea ce am spus la cel de-al Doilea Congres de Psihologie Pedagogică Vezi "Întrebări de filosofie"*, Vol , p jo/µ Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV, "Nu aș avea absolut nicio obiecție față de laboratoarele de psihologie *) ca locuri de învățământ pentru profesori, dacă nu ar exista temei că studiile cu aparate și problemele care sunt tratate cu ajutorul aparatelor nu pot conduce profesorii în acele domenii, interpretarea ceea ce este tocmai de ajutor pentru profesor Se poate bucura atunci când sindicatele de profesori sunt organizate de instituții psihologice, dar în acestea din urmă rolul cel mai important ar trebui să îl joace nu aparate, ci colecții, de exemplu: colecții de desene pentru copii etc În predare, nu este tehnica de aparate care ar trebui să domine, dar studiul metodelor statistice "*) Dar acei profesori care ar dori să folosească cercetarea psihologică experimentală în scopuri practice, pentru a determina individualitatea? Cu alte cuvinte, dacă doreau să facă un "diagnostic de personalitate" cu ajutorul metodelor psihologice experimentale După cum se știe, unii psihologi afirmă că în psihologia experimentală modernă există metode exacte nu numai pentru determinarea caracteristicilor mentale ale copiilor, ci și a gradului de "dotație" a copiilor Această întrebare a căpătat o semnificație specială în Rusia, deoarece Privatdozent de la Universitatea din Moscova G I Rossolimo și-a propus propriile metode de determinare a supradotației, pe care le-a numit metoda prooil-urilor psihologice Mă opresc în considerarea metodelor lui G I Rossolimo pentru că multor profesori li se pare că metoda sa de cercetare conține ceva care ar putea avea o mare importanță practică pentru ei Îmi permit

să neg complet orice valoare practică din spatele lor În opinia mea, metoda psiho- *) Atrag atenția cititorilor că și în Germania laboratoarele de psihologie pentru profesori ridică obiecții) Vezi cit articole Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? profilurile logice nu pot fi aplicate deloc în practică În primul rând, constat că G I Rossolimo numește metoda sa de cercetare metoda "profilurilor psihologice" complet nefondată, deoarece această denumire este neobișnuit de pretențioasă, conține o calificare exagerată a metodei și, ca urmare, poate induce în eroare oamenii fără experiență în psihologie , pentru că ceea ce îi poate face să creadă că prin intermediul acestor metode se pot obține rezultate care în realitate nu pot fi obținute Care este de fapt profilul lui "psihologic"? Acesta nu este altceva decât ceea ce se numește de obicei o "curbă" Toată lumea știe că acest sau acel fenomen, înfățișat grafic, corespunde cutare sau cutare curbă, care îl caracterizează Ar fi absolut suficient ca G I Rossolimo să arate că pentru acele sau alte tipuri mentale testate de el există anumite curbe și le-ar numi pur și simplu curbe, în timp ce el le numește profile psihologice Acest nume face pe cineva să creadă că vorbim despre ceva care reflectă cu adevărat sufletul De fapt, aici nu există nici măcar o analogie îndepărtată cu fotografia, pentru că testele individuale cu ajutorul cărora poți determina atenția, memoria etc a unei persoane date sunt foarte departe de a reflecta personalitatea lui "Fotografia sufletului", i-a condamnat , arătând ce greşeală poate introduce terminologia lui G I Rossolimo Mi se pare că, dacă cineva propune vreo metodă nouă pentru aplicare practică în cercuri largi, atunci ar trebui să-și prezinte metoda într-o revistă științifică specială, să asculte) Pentru mai multe despre aceasta, vezi articolul meu: "Psihologia individuală modernă și semnificația sa practică* "Probleme de filosofie", nr , p - Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV a ridica obiecții, a le răspunde; și numai după aceea, convinsându-se de corectitudinea metodei sale, oferă metoda sa pentru utilizare practică Evident, G I Rossolimo are o viziune complet diferită asupra acestei probleme La începutul lunii iunie igOQ, am ascultat o discuție pe tema metodei profilelor psihologice la un congres de psihologie educațională Acest raport ar putea fi privit ca un raport preliminar Trece un an, iar raportul nu apare tipărit S-ar fi putut sugera că autorul îl reprocesează Dar aici, în anul IÇIO, la mai, apare statutul Societății Lomonosov, unul dintre paragrafele căruia recomandă utilizarea profilurilor psihologice în scopuri practice) Si abia dupa aceea, in septembrie acelasi an, a aparut in tiparul articolul lui G I Rossolimo despre metoda profilelor psihologice) Este permis, din punct de vedere al precauției științifice, să fii atât de extraordinar de grăbit într-o chestiune de o importanță practică atât de enormă? Următoarea mea remarcă se referă la faptul că G I Rossolimo ignoră complet orice literatură științifică și, ca urmare, nici măcar nu bănuiește existența unor îndoieli și obiecții, care au fost deja ridicate înainte împotriva definiției talentului și, desigur, din partea sa nu face nicio măsură pentru a înlătura aceste îndoieli Mai mult, el nu consideră necesar să ia în considerare opiniile nici măcar ale reprezentanților pedagogiei experimentale Iată un exemplu La cel de-al -lea congres de psihologie educațională a demonstrat diagrame de profiluri psihologice Въ *) Împrumut aceste informații din articolul domnului S Zh din Russkie Vedomosti*, , nr Acest articol spune: "Organizarea unei societăți speciale, ale cărei sarcini ar include găsirea și educarea talentelor din rândul lor ţăranii * Talentul a fost determinat cu ajutorul

cercetărilor psihologice experimentale ale lui G I Rossolimo) Şcoala Rusă* Nr Yu Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? În acest raport, G I Rossolimo a susținut că există profiluri caracteristice celor supradotați, pentru cei anormali etc A rămas neclar cum au fost obținute profilurile indivizilor care au fost supradotați sau, așa cum le numește G I Rossolimo, capabili După cum sa dovedit mai târziu, aceste profiluri au fost obținute dintr-un test de indivizi; asa se spune, cel putin, in "Methodique") Într-un alt eseu ("Caracteristicile generale ale profilurilor psihologice" - M iQlo), același lucru se spune despre curba "capabil", dar autorul nici măcar nu consideră necesar să menționeze din studiul câți "capabili" curba sa dovedit, între timp, cum întreaga valoare depinde de aceasta curba G I Rossolimo, după ce a obținut o curbă din cercetarea sau, poate, încă câțiva oameni, crede că a rezolvat deja problema supradotației, dar între timp, unul dintre liderii pedagogiei experimentale moderne, acesta este ceea ce spune despre dacă problema este rezolvată talentul și cum ar putea fi rezolvată "Distincția dintre supranormal sau foarte înzestrat și cel medie nu a putut fi încă făcută într-un mod pur cantitativ Ne putem aștepta la un răspuns la această întrebare din cercetările în masă ample, care ar conține produsele activității a o mie de copii de diferite vârste *) Astfel, potrivit lui Meiman, problema supradotației nu a fost încă rezolvată, dar potrivit lui G I Rossolimo, a fost atât de rezolvată încât Vezi "Profilele psihologice" ale sale Metodologie M) Meitapp Pedagogic experimentale B I p Referitor la faptul că problema supradotației în psihologia modernă nu a fost rezolvată, cititorul poate găsi o indicație în aceeași carte a lui Meiman la paginile , , Vezi și articolul meu despre psihologia individuală "Probleme de filosofie", nr) Meiman și-a exprimat încă o dată această opinie într-una din ultimele cărți Zeitschrift für experimentelle Paedagogik, , XI der " allgemeinen Intelligenz" mit den Testmethoden überhaupt* Meimann numește metoda în sine das Problem der Intelligenzprüfung Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV poate fi aplicat chiar în practică Potrivit lui Meiman, pentru a rezolva această problemă, este necesar să se studieze mii de copii, iar G I Rossolimo consideră această împrejurare atât de neimportantă încât nici măcar nu consideră necesar să menționeze de la câți copii și-a luat "profilele" În plus, în acele curbe pe care Rossolimo le dă referitor la "capabilul" pe care l-a studiat, nu este deloc indicată nici vârsta și nici sexul subiecților Având în vedere diferența indubitabilă a caracteristicilor individuale ale copiilor de diferite vârste și sexe diferite, rezultatele obținute nu pot avea nicio valoare principală, deoarece curba supradotației pentru un băiat de ani poate să nu fie deloc aceeași cu a unui băiat de de ani, iar pentru un băiat de ani nu este deloc la fel ca pentru o fată de Ignorarea acestei împrejurări face ca rezultatele G I să aibă valoare practică Mai mult, în scrierile publicate ale lui G I Rossolimo, nu găsim nicăieri justificare pentru metoda folosită de el Trebuia să demonstreze că metoda lui putea într-adevăr măsura talentul Nu o face nicăieri Cartea sa conține doar o definiție sălbatică a supradotației, dar nu numai că nu există nicio justificare pentru aplicarea practică, ci, dimpotrivă, ceea ce este dat la sfârșitul cărții indică faptul că autorul însuși privește metodele pe care le propune exclusiv dintr-un punct de vedere metodologic Cum decide atunci să-și recomande metoda pentru aplicare practică? X)) Iată ce spune însuși G I Rossolimo despre semnificația metodei pe care o propune (Psychological Profiles, , pp -): în al doilea rând, pentru a dezvolta problema tipurilor de individualități mentale; în al doilea

rând, pentru un studiu comparativ al profilurile aceluiași individ în condiții diferite; în al doilea rând, pentru cercetări în domeniul dezvoltării personalității în diferite perioade ale vieții sale; v- -x, pentru a rezolva multe probleme din psihologia educației, Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? Din lucrările publicate ale lui G Rossolimo reiese clar că nici măcar nu bănuiește existența problemei supradotației Aceasta din urmă poate fi rezolvată numai dacă se rezolvă pe rând problema raportului abilităților sau problema corelațiilor Problema corelațiilor există în știință de mult timp Încă din a fost formulat destul de clar de Binet În ultimii ani, au fost efectuate o serie de studii folosind matematică strict științifică atât teoretice cât și practice; •- -хъ, pentru dezvoltarea doctrinei retardului mintal; v- -x, pentru a facilita studiul și diagnosticul multor forme și simptome dureroase; în al -lea, în scopul cercetării psihiatrice clinice și medico-legale" De ce nu se spune nimic despre faptul că această metodă poate fi aplicată și în studiul supradotației? Sintagma nedefinită că metoda lui este potrivită "pentru rezolvarea multor întrebări de psihologie educațională, atât teoretice, cât și practice", implică faptul că această metodă poate fi folosită pentru a determina talentul? Dar într-un astfel de caz ar fi doar un indiciu întunecat, nu o justificare , dar este necesară o justificare pentru aplicarea practică a metodei Că G I Rossolimo nu are absolut nicio justificare pentru conceptul de supradotație, dar în general nu există o definiție corectă a acestui concept, se poate vedea din A Sh citind raportul meu de față Lăsând responsabilitatea acurateței expunerii lui A Sh , copiez acest pasaj din articolul menționat: "Psihologia, așa cum se știe, încă nu știe nimic despre talent și talent În răspunsul său (la congresul de pedagogie experimentală) G I Rossolimo a notat următoarele: cu ajutorul profilurilor sale psihologice experimentale, el afirmă doar absența unui defect psihic Consiliul Societății Lomonosov nu selectează talentele și geniile, ci numai pe cele capabile și numai după ce a primit feedback satisfăcător de la profesori conform datelor de observație În Societatea Lomonosov, dotarea este determinată folosind metodele propuse de G I Rossolimo Dar dacă crezi A Sh ", apoi G I Rossolimo însuși a declarat la congres că, cu ajutorul profilurilor sale psihologice experimentale, afirmă doar absența unui defect psihic Se poate afirma cu îndrăzneală că o astfel de definiție a supradotației sau abilității este atât în știință și în viață pentru prima dată Dacă un copil se dovedește a nu fi idiot, înseamnă că este atât de dotat încât se bucură de dreptul la o bursă numită după Lomonosov, între timp, ca în Carta Societății, după totul, fără îndoială, este vorba despre copii talentați (Vezi nota de la pagina) Întrebări de filosofie, carte iob Biblioteca "Runivers " G CHELPANOV, metode matematico-statistice pentru rezolvarea acestei probleme A fost un moment în care părea că această problemă este aproape de a fi rezolvată Unele studii au dus, aparent, la rezultate pozitive, în timp ce altele au dus la unele complet negative În cele din urmă, aceste metode de cercetare au trecut chiar și în manuale *) G I Rossolimo, care a decis să facă o reformă în studiul supradotației și și-a propus propria metodă, nu știe nimic despre îndoielile care există în știință și se comportă de parcă aceste îndoieli nu ar exista deloc Trece peste problema corelațiilor, după a cărei rezolvare se poate discuta doar un diagnostic psihologic O astfel de metodă de ignorare a ceea ce se face în știință poate fi considerată permisă pentru cineva care intenționează să opereze cu metode care ar trebui să aibă importanță practică? M-am oprit la luarea în considerare a

semnificației practice a metodelor propuse de G I Rossolimo, deoarece sunt mulți profesori ruși care își pun mari speranțe în posibilitatea de a face diagnostice psihologice folosind aceste metode Din partea mea, consider că este necesar să remarc că problema definirii supradotației în psihologia modernă nu a fost încă rezolvată Pentru a rezolva problema definirii odei *) Vezi Schulte Aus der Werkstatt 'der experimentellen Psychologie und Paedagogik, , p - Вотъ важнѣйшая литература о корреляціяхъ: '' Bpearman "General Intelligence" determinată și măsurată în mod obiectiv American Journal of Psychology Vol XV, Kruger și Spearman Corelația dintre diferitele capacități intelectuale Jurnal de Psihologie B Heymans Pe unele 'corelaţii psihice Jurnalul de psihologie adecvată I, , Buri Teste experimentale de inteligență generală;' Jurnalul Britanic de Psihologie, Thorndike Relația dintre acuratețea discriminării senzoriale și generalul în inteligenţă America Jurnalul de psihologie Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? încă mai trebuie făcută multă muncă Profesorii mai trebuie să aștepte până când problema definirii supradotației este rezolvată în măsura necesară pentru aplicarea practică Aceste metode sunt încă de importanță pur metodologică Deocamdată ele trebuie să rămână doar în limitele laboratoarelor psihologice și pedagogice Ele trebuie dezvoltate și numai după ce s-a dovedit adecvarea lor practică, pot fi date în folosința profesorilor Aș putea formula în felul acesta ce atitudine ar trebui să ia profesorul față de psihologie:) Este foarte de dorit ca educatorii să studieze psihologia cât mai complet posibil) Studiile experimental-psihologice ale problemelor pedagogice trebuie efectuate numai în institute speciale Profesorii nu ar trebui în niciun caz să fie implicați în diagnosticarea personalității și nu ar trebui să-și facă griji cu privire la achiziționarea dispozitivelor adecvate În concluzie, consider că este necesar să mai fac o remarcă despre pedagogia experimentală Un apolog al congresului de pedagogie experimentală, după ce a trecut în revistă lucrările congresului, își rezumă în acest fel atitudinea față de acesta "Că starea actuală a pedagogiei experimentale nu este de natură să rezolve problemele dureroase ale școlii și educației la domiciliu, asta știu, bineînțeles, organizatorii congresului " diagnostic de personalitate E Dacă starea actuală a pedagogiei experimentale este de așa natură încât nu poate rezolva probleme practice, atunci de ce să convoacă un congres special pe tema pedagogiei experimentale și să invităm profesori practicieni la el La urma urmei, ei caută permisiunea tocmai în acelea x) Vezi articolul de mai sus al lui L Orshansky * Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV prosov, care au o importanță practică Mi se pare că un profesor ar putea spune: "Domnilor profesori experimentați, elaborați metode de cercetare pe care le considerați potrivite pentru reformarea pedagogiei Când rezolvați aceste probleme, atunci invitați-ne profesorii Dacă organizatorii congresului știu foarte bine că pedagogia experimentală nu poate rezolva probleme practice, atunci de ce, într-un astfel de caz, să treacă rezoluții care propagă tocmai pedagogia experimentală și de ce să implice cadrele didactice în aceste studii, despre care știu că nu au practică semnificație eniya? În sfârșit, ultima remarcă către organizatorii congresului de pedagogie experimentală Mi se pare că a fost necesar să se convoace un congres nu de pedagogie experimentală, ci de pedagogie simplă Pe de o parte, acest lucru este semnificativ pedagogie experimentală După A Sh probleme pedagogice, dar şi pur teoretice de psihologie experimentală" Consider că afirmația că programul congresului s-a dorit a fi foarte larg nu se

bazează pe nimic În "Avizul privind convocarea celui de-al -lea Congres panrusesc de pedagogie experimentală în la Sankt Petersburg" se spune: "Congresul își propune să discute următoarele probleme: a) "metode experimentale pentru studiul proceselor individuale ale vieții sufletești" ", b) un studiu experimental al personalității, în) cercetare experimentală a problemelor pedagogice, d) cercetare experimentală în domeniul igienei școlare "Termenul experimental este atât de puternic subliniat în programul orelor încât chiar dacă oricui i-a trecut prin cap oferi un raport asupra problemelor teoretice ale psihologiei experimentale (folosind expresia autorului, articol), atunci și în astfel de condiții programul congresului nu poate fi în niciun caz numit foarte larg Evident, când după congres a devenit clar că interesul principal s-a concentrat nu atât asupra rezultatelor cercetării experimentale, cât asupra dreptului de a efectua aceste cercetări experimentale, trebuie spus că programul congresului a fost foarte larg Consider că este important să remarc că în acest punct avem o persoană neașteptată cu gânduri asemănătoare în persoana Prof V M Bekhterev, care nu mai este Biblioteca "Runivers" CE TREBUIE SĂ ȘTIE UN PROFESOR DE PSIHOLOGIE? ar extinde programul congresului), pe de altă parte, nu ar sublinia discordia imaginară dintre pedagogia experimentală și pedagogia simplă Din toate reiese clar că organizatorii congresului au dorit să sublinieze că pedagogia ar trebui să fie doar experimentală; dar nu ar trebui să existe opoziţie între pedagogia generală şi pedagogia experimentală Atâta timp cât aceste concepte sunt opuse între ele, până atunci va exista o falsă credință că există o pedagogie experimentală specială, diferită de cea anterioară G Chelpanov Cum să nu i se reproșeze o atitudine necompletică față de psihologia experimentală Potrivit opiniei sale (exprimată în "Vocea Moscovei" , nr), "Congresul a adoptat un program oarecum îngust, limitându-se la a lucra doar pe pedagogie experimentală Știința ar trebui să folosească toate metodele de cercetare științifică, adică atât observație și experiment Nici unul sau celălalt nu se contrazic, ci, dimpotrivă, se completează reciproc indiferent cât de important este experimentul în sine dezvoltarea oricărei lucrări științifice în general, oricât de importantă ar fi dezvoltarea cuprinzătoare a așa-zisei pedagogii experimentale, în timp ce în munca practică de elucidare a uneia sau acelea chestiuni de natură pedagogică, trebuie să folosim observația și experimentul Spun asta având în vedere faptul că întrebarea semnificației experimentului pentru pedagogie în momentul actual a fost în principal subiectul unor dispute pasionale la ultimul congres Aceste dispute, în opinia mea, nu sunt deloc dăunătoare Dimpotrivă, sunt utile, deoarece, pe de o parte, vor atrage atenția asupra experimentului persoanelor care nu l-au folosit încă în activitatea pedagogică, pe de altă parte, vor conduce la o mai mare precauție a acelor experimentatori care, poate, nu exagerați semnificația experimentelor pentru prezent dispoziții ale pedagogiei științifice Având în vedere acest lucru, îmi exprim dorința ca programul viitoarelor congrese pedagogice să fie extins, astfel încât profesorii care se angajează în experiment și cei care nu se angajează în ea și care se mulțumesc cu observația pedagogică să se simtă în aceeași poziție Biblioteca "Runivers " Poziția religiei în timpurile moderne și limitele evoluției religioase Doamne, Tu ne-ai creat pentru Tine și inima noastră lâncește de neliniște până își găsește odihnă în Tine Augustin Singura, cea mai profundă temă a istoriei umane mondiale, subordonându-i pe toate celelalte, este lupta necredinței cu credința Goethe Omenirea merge mereu înainte, dar omul

este mereu singur el şi acelaşi Goethe Analiza științifică și filozofică a principiului evoluției, care cuprinde aproape întregul sistem de cunoaștere modernă, nu oferă absolut niciun motiv să vorbim despre dispariția religiei în viitor Dintr-o analiză imparțială a acestui principiu în aplicarea lui la chestiuni de religie, avem motive să credem că religia nu este supusă unui proces de autodezintegrare, ci doar unei influențe mai mult sau mai puțin vizibile a forțelor istorice; pe de altă parte, pornind de la o evaluare a stării actuale a lucrurilor, putem afirma aproape sigur că vremurile unei negări directe și categoric vulgare a religiei, care își are sursa cea mai profundă, fie într-o prejudecată sistematică, fie în totalitate absența unei atitudini științifice și psihologice față de neîndoielnic nym Fapte ale experienței religioase, acum irevocabil Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE a trecut Nu riscăm deloc să exagerăm dacă spunem că printre cele mai serioase minți moderne, atacurile ostile împotriva religiei de către reprezentanții individuali ai curentului de gândire antireligios și-au pierdut complet creditul, iar forma militantă distructivă a ireligiei din timpul nostru devine un anacronism clar Aparent, critica negativă, atât de formidabilă pentru fundamentele religiei, trecând prin întregul ciclu al dezvoltării ei, s-a epuizat, iar problema inepuizabilă a religiei este înaintată cu o vigoare reînnoită Chiar și cei dintre cei mai noi gânditori care nu sunt deloc înclinați să ia punctul de vedere al unei înțelegeri religioase a lumii și al unei înțelegeri religioase a vieții, notează faptul indubitabil că în relația dintre știință și problemele religiei, până acum, cel puțin , a fost ceva în neregulă, care este atât de persistent și clasa omniprezentă de fenomene, precum religia, necesită o minte mai intensă manie de atitudinea față de sine și că, în sfârșit, sistemele religioase, oricât de slab exprimate în ele latura științifică și filozofică a întrebărilor vieții, trebuie să aibă o anumită Funcție în evoluția istorică O Și recunoașterea, care în timpurile moderne este făcută chiar de adepții lui O Comte cu legea sa antireligioasă privind cele trei faze ale dezvoltării mentale a omenirii, și anume, că rezultatul tuturor criticilor negative a fost doar un neîndoielnic " întărirea puterii morale a creştinismului asupra omenirii", suntem în fiecare În orice caz, trebuie să-l considerăm un semn al vremurilor, indicând poate un punct de cotitură în istorie în general Suntem martorii unui punct de cotitură în spiritualitatea și viața istorică a umanității moderne, prefigurandu-ne simptome favorabile ale viitoarei soarte a religiei Dacă creștinismul a învins moral distructiv sunt pentru teoria vieții, atunci, deci nu- O Kidd,- Evoluție socială, Sankt Petersburg Biblioteca "Runivers" Í Și holopov este îndoielnic că există încă forțe vitale nedescoperite în el, care îi pregătesc triumful viitor Și într-adevăr, dacă ne adâncim în viața intimă a istoriei, în chiar inima istoriei și, împreună sub creștinism, înțelegem întreaga mișcare istorică mondială care s-a unit cu viața și moartea lui Hristos, vom vedea că procesul lumii- viața istorică în momentele sale cele mai esențiale s-a dezvoltat sub influența predominantă a religiei creștine yaniem Rolul istoric mondial al creștinismului de până acum, cel puțin, a constat în faptul că a fost un puternic bastion al dezvoltării conștiinței personale și a vieții personale, a fost un protest împotriva absorbției personalității de către formele externe de cultură, a fost a protejat omenirea de acele excese care au presupus moartea spirituală a lumii antice *) Propunând propriul criteriu al bunătății și văzându-l în sufletul uman și relațiile sale supratemporale cu lumea inteligibilă, creștinismul a pus

în contrast expresiile exterioare ale culturii cu ceva ce se află de cealaltă parte a binecuvântărilor și valorilor pământești Creștinismul l-a ridicat pe om deasupra cercului existenței pământești înguste și i-a oferit ocazia, datorită dezvoltării vieții sale spirituale interioare, de a crea o realitate de ordin superior În recunoașterea realității acestei noi ordini mai largi de lucruri, care este, parcă, completarea inevitabilă a dezvoltării spirituale și cosmice a individului, se află patosul incomparabil al creștinismului Astfel, dacă luăm conceptul de cultură în sensul cel mai larg al cuvântului, atunci creștinismul în raport cu acesta a jucat atât un rol distructiv, cât și în același timp unul creator; mai precis și mai simplu, a introdus o reevaluare radicală a însuși conceptului de cultură Subminând credința în valoarea autosuficientă a progresului culturii externe, creștinismul, în același timp, pare să ^Paulsen-Fundamentals of Ethics, -ibi, trad ed Ivanovski M Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE Ea a extins granițele realității în sine, a scos o persoană din cercul de ceață al existenței pământești înguste și și-a îndreptat atenția către acea distanță infinită și pură, care ar trebui să fie treapta cea mai înaltă a lumii în ordinea morală și dinamică și în care , parcă, toate imperfecțiunile vieții pământești se dizolvă Metafizica creștinismului a protejat omenirea de o coborâre irevocabilă în tărâmul pur extern, trecător și temporal și i-a oferit ocazia de a privi viața sub specie aeternatis O astfel de dualitate în relația creștinismului cu cultura globală și-a găsit expresia deja în perioada timpurie a istoriei creștinismului Noua religie, care a intrat în arena istoriei, fie trebuia să consacre cu înalta sa autoritate toate marile lucrări ale culturii antice, văzând în ele o expresie a celor mai bune laturi ale spiritului uman, fie trebuia să ia o poziție ostilă față de întregul culturii păgâne În funcție de soluția pozitivă sau negativă a acestei probleme, rolul istoric mondial al creștinismului a fost și el determinat într-un mod fatal: trebuia să devină fie un puternic bastion al progresului cultural al omenirii, fie trebuia să submineze încrederea în toate rezultatele muncii culturale a multor popoare Religia păgână, aflată într-un proces de decădere completă, nu mai avea apărători suficient de puternici și, din acest motiv, inevitabila dilema a fost înaintată cu și mai multă forță: fie creștinismul, fie civilizația Având în vedere faptul că printre unii dintre gânditorii creștini ai epocii timpurii a existat o expresie notabilă a unei atitudini negative față de lucrările culturii păgâne, păgânii au fost nevoiți să lupte în numele idealurilor înaltei lor culturi și acolo Fără îndoială că o astfel de luptă într-un anumit stadiu al dezvoltării spirituale a omenirii ar fi trebuit să aibă justificarea ei istorică și semnificația ei culturală) Două forțe opuse s-au ciocnit, *) Korelin Căderea viziunii antice asupra lumii, i SPb Biblioteca "Runivers" și, holopov, care, la următoarea etapă a dezvoltării spirituale a omenirii, ar fi trebuit să ajungă la fuziune și unitate armonioasă De fapt, o astfel de sinteză conciliantă a început să fie creată pe nesimțite din vremea când creștinismul trebuia să-și dezvăluie și să-și justifice metafizica prin argumente logice Metafizica Părinților Bisericii, despre care vorbim aici, a fost un pas în continuare în dezvoltarea creștinismului, necesitatea sa istorică și logică Elementele speculative, împrumutate în primul rând din filosofia greacă, nu numai că nu au denaturat sensul real al creștinismului, ci, dimpotrivă, i-au adâncit și extins conținutul; au devenit mai târziu o parte integrantă, inseparabilă a creștinismului însuși Într-adevăr, pentru triumful complet al creștinismului asupra lumii, era necesar ca

acesta să fie elaborat în mod sistematic, astfel încât moralitatea sa să se justifice metafizic, adică a intrat într-o fostă alianță separabilă cu o anumită metafizică Un rol destul de similar în raport cu creștinismul a fost ocupat de cultura europeană modernă În esență, aici este același conflict între religie și cultură, iar rezolvarea lui este posibilă, din nou, nu pe baza prăbușirii complete a uneia dintre aceste forțe, nu pe baza sacrificării uneia dintre aceste forțe pentru sacrificiul alteia , dar pe baza unei noi sinteze, a unei noi perspective mai ample, reconciliind fundamentele religiei cu viziunea culturii moderne În măsura în care cultura modernă are ca bază o interpretare pozitivă a realității, ea este ostilă viziunii creștine asupra lumii și își dezvoltă lupta cu aceasta în două direcții diferite Susținătorii unei interpretări pur pozitive a culturii, fie respingând metafizica creștină, cred toată puterea și toată semnificația creștinismului în învățătura sa morală, fie, în cazul unei interpretări false a moralității creștine, o neagă tocmai această morală în numele culturii și în numele vieții însăși polemi- Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE Opoziția lui Nietzsche față de creștinism este determinată de toate aceleași motive ca și lupta împotriva creștinismului a celebrului filosof păgân Celsus, iar rolul istoric al acestor doi gânditori despărțiți de o perioadă atât de lungă este destul de asemănător Dacă am fi înțeles suficient conținutul acestor două concepte de creștinism și cultură, atunci nu am fi găsit un dezacord fundamental între ele, iar critica distructivă a lui Nietzsche, în partea sa cea mai esențială, ar lovi spațiul gol Măreția creștinismului, atât în învățătura sa morală, cât și în metafizica sa, este poate mai mult în metafizică decât în morală Dacă, datorită principiului iubirii, se instituie legea solidarităţii între oameni, dacă, în virtutea ideii de valoare absolută a personalităţii umane, propusă mai întâi de creştinism, se creează istoria omului, atunci în învățătura metafizică a creștinismului, elementele disparate ale realității sunt unite într-un întreg inseparabil, se stabilește o legătură și se realizează o gradare a lumilor Adevărul moral al creștinismului se exprimă în marea sa semnificație istorică mondială, în timp ce adevărul metafizic al creștinismului face posibilă stabilirea unei prognoze optimiste pentru viitor; Creștinismul ne promite nu prăbușirea finală a tot ceea ce există, ci transformarea cosmosului însuși și "restaurarea tuturor lucrurilor "; aceasta este semnificația pragmatică și, în același timp, temporală a metafizicii creștine Dar oricât de mult influențează creștinismul de fapt cursul vieții istorice a popoarelor, indiferent de schimbările pe care le introduce în sfera conștientă și subconștientă a vieții umane, dezvoltarea teoretică a problemelor de religie și în special de creștinism a început foarte recent În acest sens, a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea par deosebit de semnificative, în opinia noastră, când, alături de învățăturile antireligioase, au apărut astfel de lucrări care aveau Biblioteca "Runivers" Și holopov tendinţa principală în întărirea poziţiei religiei Știința și religia, așa cum spuneam, s-au întâlnit față în față, iar pentru conștiința umană este nevoie urgentă de a le compara între ele, de a stabili un fel de legătură comună între ele, sau de a respinge unul dintre ele în favoarea alte Această întorsătură în legătură cu chestiunile de religie trebuie privită ca pasul final în dezvoltarea culturii moderne În vremea noastră, alte curente mentale care ne-au marcat epoca preiau și se întăresc după o lungă luptă Unul dintre cele mai semnificative evenimente din viața spirituală modernă a

omenirii trebuie considerat căderea metafizicii materialiste Psihologia experimentală, în ciuda toată lipsa de speranță a sarcinilor sale, în acest caz pare să fi jucat rolul principal distructiv; a arătat fără îndoială toată complexitatea și complexitatea nemărginite ale acelor legi pe care se construiește viața sufletului Datele psihologiei experimentale au arătat că sufletul, rezolvat de materialiști într-un sistem de coordonare specială a atomilor, este un element independent în lume și că așa-numita știință a sufletului, datorită faptului că cunoștințele noastre aici are de-a face cu complexitatea nelimitată a datelor, așa cum ar fi, prin însăși natura sarcinilor sale, este condamnat pentru totdeauna a fi inexacte s) *) Vezi E Butru Știința și religia în filosofia modernă Tradus de Solovyov M ') Ibidem,) Sigvart, Lopatin ş a Cu toate acestea, chiar şi cei ai psihologilor moderni care, pornind de la premisele ontologiei moniste, caută să stabilească relaţia metodologică a psihologiei cu ştiinţele naturii, consideră că este necesar să facă o rezervă că legile ale mecanica fizică nu epuizează natura a tot ceea ce există "Această ființă", spune Gefding, "care, dacă este privită dintr-o parte, este cunoscută și explicată din punctul de vedere al legii inerției și al legii conservării energiei, fără nicio concepție Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE Având în vedere acest lucru, se poate spune fără exagerare că a lupta împotriva materialismului dogmatic în timpul nostru înseamnă a sparge o ușă deschisă Metafizica vulgară a materialismului dogmatic, datorită progresului gândirii filozofice, a fost înlocuită de concepte naturaliste ale lumii Naturalismul modern, oricât de mult ar putea fi observată în el înclinația materialistă a gândirii, nu vrea să-și conecteze învățătura cu credința în materie ca principiu metafizic El este angajat în analiza diferitelor elemente ale realității și dorește să reducă întreaga evoluție complexă a lumii la cele mai simple legi ale realității Întregul curs al dezvoltării lumii este determinat din acest punct de vedere exclusiv de legile naturii fizice Aceleași legi guvernează atât în domeniul cosmic, cât și în cel al evoluției organice și spirituale a lumii: legea inconstanței omogenului, legea creșterii consecințelor și legea izolării omogenului Acesta este naturalismul lui Spencer În ea, soarta lumii este pusă în deplină dependență de părțile sale oarbe și de forțele ei oarbe, iar fenomenele de ordin superior își găsesc explicația suficientă în fenomenele de ordin inferior Dacă orice fel de teleologie este eliminată de o astfel de viziune asupra lumii și dacă metafizica religioasă este astfel distrusă, cel puțin într-un punct, este următoarea întrebare a filozofiei moderne a religiei, opiniile pot avea alte laturi, neexplicate prin aceleași puncte de vedere, dar sugerând că sunt principii noi, desigur, nu în contextul primei α Gefding, Eseuri în psihologie Rusă pe SPB Pg - Dar, ținând cont de faptul că conștiința nu poate fi dedusă din acțiunea legilor mecanice, putem ajunge, împreună cu James, la o concluzie mai consistentă și mai puțin riscantă că experiența umană nu este cea mai înaltă formă de experiență în general, nu este cea mai înaltă formă de cunoaștere în general Cu o astfel de ontologie pluralistă, ființa nu capătă un caracter continuu, ci discontinuu; în acest caz, ea se va reprezenta nu ca o ordine extinsă a subiectului lui Spinoza faţă de poziţia aspectelor individuale ale unei singure realităţi, ci ca o creştere intensă a diferitelor trepte ascendente succesive ale realităţii complexe Biblioteca "Runivers" y holopov Ideea teleologică din istoria filosofiei s-a dezvoltat în principal în două Forme - transcendent și imanent Studiul științific al fenomenelor lumii, care

ne-a convins de existența faptelor incontestabile ale disteleologiei, a zdruncinat semnificația filozofică a oportunității mecanice externe și a subminat încrederea în postulatele sale Însă procesul de dezvoltare a doctrinelor filozofice arată fără îndoială că încă de pe vremea lui Aristotel, gânditorii din cele mai diverse direcții au asimilat din ce în ce mai mult o altă idee a oportunității - internă, vie, dinamică, care în natură este o inițiativă care trezește viața și aspirațiile spre mai bine și mai înalt și care nu răstoarnă ordinea naturală a lucrurilor, ci, așa cum ar fi, folosește înseși legile realității în scopurile ei înalte Oportunitatea imanentă nu distruge metafizica religioasă, ci doar antropomorfismul în domeniul ideilor religioase și oferă o bază solidă pentru construcția științifică a adevărului teismului Și într-adevăr vedem că chiar și cu părintele metafizicii însuși, ideea teleologică, înțeleasă în ultimul ei sens, servește drept bază mai mult sau mai puțin fermă pentru înaltele sale construcții teologice Principiul teleologic, conform terminologiei lui Aristotel, este Forma fiecărui lucru Cu toate acestea, Forma este mai mult decât scopul fiecărui lucru În conceptul de Formă sunt combinate trei principii: ea este esența, ea există o cauză de care depinde mișcarea, este scopul spre care se străduiește tot ceea ce există Forma perfectă, lipsită de orice materialitate, care este definită ca energie pură, activitate pură a gândirii, pură Forma tuturor Formelor și conceptul tuturor conceptelor este Dumnezeu, în limbajul lui Aristotel) Eliminând deocamdată din câmpul viziunii sale ideea de 'Butru Știința și religia în filosofia modernă, III, trad ed Solovyov M) Vezi Trubetskoy Istoria filosofiei antice, partea P, p M Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUȚIE, a activității reale a lui Dumnezeu, trebuie, printr-un studiu amănunțit al naturii în momentele ei cele mai esențiale, să decidem întrebarea cum este lumea Dacă în procesul mondial spiritul nu este un simplu registrator și martor, ci influențează activ descoperirea lucrurilor, dacă în urma analizei noastre se dovedește că lumea este condusă nu de elementele ei inferioare, ci de elementele sale superioare, dacă , astfel, conceptului de scop în procesul lumii vom atribui nu numai un sens regulativ, ci și constitutiv, apoi prin aceasta, în contrast cu viziunea naturalistică și mecanică asupra lumii, vom avea ocazia să stabilim o lume diferită ordine cu postulate religios-filosofice pozitive Conceptul evolutiv-determinist al lumii neagă în cele din urmă eternitatea ordinii morale mondiale, întrucât legile naturii, din acest punct de vedere, își distrug propria lucrare și amenință cu moartea a tot ceea ce există; cele inferioare rămân eterne, iar nu Formele superioare ale ființei; dizolvarea distruge opera evoluției Împotriva unei înțelegeri pur mecanice a evoluției lumii, pot fi prezentate argumente, pe de o parte, cu caracter teoretic, pe de altă parte, pragmatic Se dovedește a fi inacceptabil în sens științific, în primul rând pentru că se dovedește a fi nesatisfăcător în aplicarea sa la fenomenele biologice De fapt, dacă presupunem că rudimentele vieții mentale sunt inerente materiei organizate, atunci conceptul de evoluție în acest caz trebuie combinat cu principiul teleologic, deoarece aceste rudimente ale psihicului sunt forța creatoare pentru dezvoltarea și creșterea ulterioară a organismului Impulsurile volitive rudimentare inițiale, de exemplu, pot servi drept Factor și, în plus, Factor excepțional în formarea unuia sau altuia obiceiuri și instincte etc Înțelegerea teleologică trebuie pusă în față cu și mai multă forță Biblioteca "Runivers" - lea holopov nici o evoluție, dacă începem să studiem dezvoltarea conștiinței și voinței în cea mai înaltă ființă

organizată, omul, dacă studiem legile psihologiei și admitem posibilitatea unei creșteri a energiei psihice Într-un sens pragmatic, conceptul mecanic al procesului evolutiv este inacceptabil deoarece promite o catastrofă inevitabilă care trebuie să distrugă tot ce există Ea ne respinge rațiunea cu deznădejdea concluziilor sale finale și o înclină spre recunoașterea bazei supranaturaliste a lumii, care dă sferă largă speranțelor noastre și ne garantează o ordine mondială ideală eternă x) Revenind la o caracterizare ulterioară a modului de spirit modern, trebuie să remarcăm faptul că scepticismul absolut, care și-a găsit expresia cea mai consistentă și cea mai radicală în filosofia antică, și-a pierdut influența corupătoare în mintea oamenilor și acum apare în mai multe Forma slăbită și mai puțin decisivă, sub forma pozitivismului Procesul de dezvoltare a gândirii umane este procesul dezarmării treptate a scepticismului Dus, însă, până la limitele sale logice, pozitivismul pune o dilemă inevitabilă conștiinței religios-filosofice, care pare să afecteze însuși miezul religiei: relativismul sau absolutismul, individualismul religios sau dogmatismul religios Rezolvarea acestei dileme pare a fi una dintre cele mai dificile sarcini ale filozofiei moderne a religiei Absolutizarea relativului, fiind principiul regulator al tuturor cunoștințelor, inclusiv al cunoștințelor obiectelor unui ordin religios, este piatra de temelie pe care gândirea modernă își construiește concluziile antireligioase) A doua parte a dilemei, care este prezentată în contrast cu relația *) James Pragmatism, trad Yutkevici SPb , p) Vezi De Roberti Noua formulare a principalelor probleme ale sociologiei SPb Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE credința tivistă în relativ și individual, se rezolvă în timpul nostru în diverse sisteme de irationalism (pragmatism, filozofie a acțiunii, intuiționism), care subminează încrederea în rațiune cu tendințele ei prea pretențioase și caută o asigurare obiectivă a obiectelor în care religia nu se află schimbarea conștiinței și intelectului individului, dar în profunzimile realității însăși Gândirea filozofică se străduiește să arunce lanțurile pozitivismului și, împingând granițele realității însăși, încearcă să construiască metafizica pe o bază nouă; concepțiile panteiste despre lume sunt prezentate pentru a înlocui materialismul și naturalismul învechit Dar panteismul, oricât de măreț ar fi clădirea lui, se dovedește a fi un idol pe picioare de lut Oricât de mult este un mare factor în progresul științific, așa se dovedește a fi neputincios să reînvie viața religioasă moartă Panteismul nu distruge, ci mai degrabă intensifică conflictul dintre viziunea religioasă și cea științifică asupra lumii și, prin urmare, parcă, întinde viața unei persoane în direcții opuse Este firesc, așadar, ca în vremurile recente, când natura religioasă a personalității umane a început să apară cu o forță deosebită, panteismul să fi evoluat; conceptele naturaliste au început să fie înlocuite cu cele idealiste, panteismul a luat forma așa-numitului panteism, în care predomină nu momentul cosmologic, ci cel teologic *) Dar având în vedere faptul că problema răului se dovedește a fi complet insolubilă în limitele unei viziuni panenteiste asupra lumii, panenteismul ni se pare a fi un compromis temporar, care oferă o gândire pozitiv-științifică puternic zguduită a religiei x) Aceasta include în principal conceptele religios-filosofice ale a doi gânditori germani contemporani, Paulsen și Wundt Vezi Paulsen-Introduction to Philosophy, ed ed Preobrajenski Wundt - Sistemul filosofiei Pe Woden M Întrebări de filosofie, carte iob Biblioteca "Runivers" I X o l o p o n la o anumită înțelegere a lumii

Din punct de vedere logic, acest compromis pare inconsecvent și este firesc ca gânditorii care construiesc ontologia pe baze spiritualiste, în filosofia religiei, să ajungă la construirea teismului pur J) O consecință inevitabilă a unei astfel de evoluții a gândirii filosofice a fost o întorsătură a curentului antireligios al gândirii moderne, în care predomină nu atât un element ateist, cât un element antiteist Dar, în orice curcubeu, am reprezentat soarta destinului întregii vieți istorice a umanității, în ce în linii mari s-au dezvoltat extinderile muncii mentale umane a ființei umane, idealismul modern, indiferent de ceea ce este atât de tentant, este atât de tentant, care este încă viitorul viitorului, care este încă viitorul sursei separați în cele din urmă de conștiința noastră printr-un văl de nepătruns, trăim în prezent o criză religioasă, sau mai bine zis trăim o evoluție religioasă; Ca urmare a unor complicații istorice excepționale, religia a intrat într-o nouă fază a vieții sale istorice Și mai mult decât atât: asistăm la criza întregii vieți spirituale în general Caracterul centrifug al dezvoltării mentale a omenirii, care a determinat până acum dezvoltarea disciplinelor științifice individuale, care au marcat în special ultima dată, este acum înlocuit cu unul centripet, în virtutea căruia conștiința omenirii este îndreptată spre găsirea pierdut punctul de plecare și baza dezvoltării sale culturale ia O astfel de întorsătură bruscă nu poate decât să fie însoțită de tot felul de excese dureroase, care dau tonul principal al epocii pe care o trăim · Pentru a caracteriza într-un anumit fel această criză, care într-o anumită măsură determină) Dintre cei mai noi gânditori - Fichte cel Tânăr, Lotze, Lopatin, Arhiepiscopul Nikanor, Nesmelov și alții Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE ascensiune a conștiinței de sine religioase, va trebui să decidem ce factori ar putea să o creeze, ce forțe sunt chemate în acțiune de cultura modernă, în puterea căreia se află omul modern și ce îl determină de fapt pe omul modern să reia reevaluarea a conceptelor sale religioase, atunci -este pentru rezolvarea problemelor de valoare transcendentală Caracteristica crizei vieții spirituale a omenirii moderne depinde direct de o anumită înțelegere, de o anumită evaluare de către noi a procesului cultural-istoric în ansamblu, pe de o parte și, pe de altă parte, în funcție de rolul pe care îl atribuim religiei în procesul general al vieţii culturale a omenirii Dacă privim procesul de dezvoltare a vieții culturale a omenirii din unghiul interpretării sale fenomenale, dacă privim fiecare moment al acestuia ca pe una dintre verigile care se schimbă rapid, care dispar rapid din lanțul general, dacă întreaga istorie a cultura este un flux neîncetat de existență evazivă, atunci criza modernă a vieții spirituale nu va fi altceva decât o simplă înlocuire a unei valori relative cu alta, la fel de relativă și la fel de instabilă Este firesc, așadar, ca odată ce a venit criza vieții religioase, religia, fiind una dintre verigile trecătoare ale evoluției culturale și istorice, trebuie să cedeze loc altor experiențe, altor valori, unei alte viziuni asupra lumii Istoria aici se rezolvă într-o simplă serie de imagini separate, care se înlocuiesc continuu cu o rapiditate cinematografică În fluxul nemărginit al ființei, chiar și cu o evaluare subiectivă sporită, suntem lipsiți de posibilitatea de a smulge orice fenomen individual pentru a concentra atenția asupra lui mai mult decât pentru un anumit timp Și în legătură cu întrebările de religie, din acest punct de vedere, ni se pun * Biblioteca "Runivers" Și holopov numai în nevoia de a găsi vreun echivalent al unei vieţi religioase Cu o asemenea înțelegere a istoriei, religia este atrasă inevitabil în fluxul

atotcuprinzător al existenței și inevitabil și fără urmă piere Dar dacă aducem până la capăt logica unei astfel de înțelegeri a procesului cultural-istoric, atunci vom veni cu ea nu numai la distrugerea religiei, ci și la relativismul absolut, la distrugerea adevărului și la desființare a demnităţii şi valorii vieţii însăşi Transformând realitatea într-un tărâm rapid trecător al umbrelor, nu vom avea nici puterea, nici curajul să trecem dincolo de linia purului arbitrar și a capriciului de moment J) Astfel, formidabilul relativism care stă la baza interpretării fenomenale a proceselor de evoluție cultural-istoric se dezarmează, subminând sensul logicii și adevărul bazat pe ea, care se ridică deasupra timpului, distruge credința nu numai în ordinea supratemporală a lucrurilor, ci o transformă într-o ficțiune "și lumea fenomenelor, deși aceasta din urmă trebuie să facă obiectul unei atenții exclusive din punctul de vedere al relativismului Credința într-o ordine supratemporală care se află dincolo de limitele acestor sau altor răsturnări istorice și experiențe personale este o trăsătură caracteristică unui alt tip de înțelegere a legilor vieții istorice mondiale Din acest punct de vedere, istoria ni se deschide în două direcții, statică și dinamică Toată o asemenea dinamică complexă și bogată a istoriei are, ca subsol incontestabil, o realitate superioară deosebită, o ordine eternă deosebită care concentrează, se adună în sine, atrage în sine și împreună hrănește viața și ființa Criza vieţii spirituale moderne, din acest punct de vedere, va fi rezultatul Vezi Aiken Principalele probleme ale filosofiei moderne a religiei, Per ev Povarnina SPb · Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE pierderea raportului corect dintre timp și eternitate Sarcina restabilirii acestui echilibru pierdut între timp și eternitate cade în sarcina religiei, în care trebuie să-și asume prezența unei naturi indestructibile, eterne, substanțiale Apelul la o aprofundare a vieții pe baza unui nou sistem metafizic care oferă această profunzime dorită ar trebui să fie sloganul clar exprimat al timpului nostru Astfel, în realitate, nu există și nu poate exista o astfel de criză în comunitatea religioasă, care să marcheze o oprire bruscă în dezvoltarea vieții spirituale a omenirii, care ar fi un punct de cotitură sever și la granița unei catastrofe Criza istorică mondială modernă a religiei este, de fapt, un rezultat direct al nediferențiată (tm) a diverselor momente din conștiința religioasă: momentul obiectiv-metafizic, care exprimă adevărul neschimbător al religiei - statica religiei, și subiectiv antropologic, socio-social -moment psihologic și istoric, care exprimă principiul mobil în religie, respectând legile generale ale dezvoltării și fiind, deci, într-o stare dinamică În primul caz avem în vedere acele adevăruri fundamentale ale religiei din care realitatea însăși, cu diversele ei legi, își trage începutul și coordonarea finală și care, în virtutea caracterului lor metafizic, nu pot fi supuse influenței distructive a legi ale evoluției Religia nu poate renunța la rolul său de putere mondială în favoarea evoluției, deoarece această concesie ar fi auto-abolirea religiei Dacă religia renunță la metafizica sa și este transferată în sfera experiențelor subiective personale ale omului, atunci ea va fi scoasă din poziția sa cea mai fortificată și va trebui să sufere o cădere inevitabilă În religie, cel mai puțin potrivit este oricare Biblioteca "Runivers" Și holopov un compromis: trebuie să fie totul sau nimic Ea trebuie să dovedească valoarea ființei atât prin ontologia sa, cât și prin cosmologia și prin escatologia ei; trebuie să-și spună ultimul cuvânt cu privire la întrebarea dacă există valori în lume și care este soarta acestor valori Adevărat, religia trebuie să evite asocierea cu

metafizica rea și falsă Dar de ce nu ar stabili o rudenie cu metafizica bazată pe o adevărată înțelegere a realității? La urma urmei, numai în acest fel poate ea să subordoneze lumea influenței ei Argumentarea filozofică în apărarea metafizicii religioase va fi justificarea, sau mai degrabă autojustificarea religiei Din aceste motive, ne devine cu totul de neînțeles rolul acelor gânditori care, dorind să facă baza religiei inaccesibile criticii, caută să alunge metafizica din Sfera creativității religioase și să definească religia viitorului ca individualism religios Dacă individualismul religios este deloc tendință antimetafizică a gândirii umane, atunci nu va fi puterea de ordin înalt, ci una dintre etapele dispariției complete a religiei, nu creată de noi valori, ci cu diniția intensității şi evoluţia cultural-istoric Și putem spune cu îndrăzneală că religia nu are nevoie de astfel de apostoli și de asemenea apărători Omenirea trebuie să lucreze pe ea însăși, trebuie să tragă lumea cu ea și nu vrea și nu poate merge înainte bâjbâind, legată la ochi În cel de-al doilea caz, se înțeleg cele ale elementelor religiei care sunt produse mai mult sau mai puțin esențiale ale unei anumite epoci istorice și a căror înlocuire nu poate afecta în detriment soarta religiei Critica negativă, cu o consistență severă, a scos în fața noastră latura umană a religiei, arătând cu certitudine cât de diferită este fără Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE S este cu siguranță un personaj schimbător și capricios, dar ea a retrogradat pe plan secund și a declarat un simplu - o iluzie latura superistorică, transcendentală, inepuizabilă a religiei - și acesta este marele ei păcat istoric Nevoia tot mai mare de diferențiere din ce în ce mai mare a acestor momente în conștiința religioasă, bazată pe un anumit sistem de metafizică și filozofie a istoriei, este o sarcină foarte complexă și responsabilă a filosofiei moderne a religiei Criza vieții spirituale va crește până când aceste momente vor fi aduse într-un echilibru adecvat, până când vom face dreptate atât timpului, cât și eternității Iar sarcina noastră nu este deloc să distrugem Fenomenele religioase cu ajutorul unei analize psihologice unilaterale, eliminând realitatea transcendentală în explicarea lor, deoarece o astfel de metodă de cercetare, în care totul obiectiv este redus în mod consecvent la subiectiv, va fi o perversiune a metodei cu adevărat științifice ; sarcina noastră va fi să testăm validitatea filozofică și consistența științifică a metafizicii religioase prin intermediul unei analize a întregii realități Confuzia conceptelor religioase și pierderea dureroasă a echilibrului în viața spirituală apar din cauza faptului că religiile din vremurile moderne trebuie să apere mai multe poziții deodată, să înfrâneze presiunea pe întreaga linie a descoperirilor și expresiilor lor atât de complexe Gânditorii care sunt cei mai capabili să acopere realitatea cu o sinteză largă de construcții filosofice notează următoarele trăsături care îl implică pe omul modern într-o luptă deschisă cu lumea religioasă și înțelegerea vieții) Cel mai grav pericol pentru lumea religioasă-ponei Vezi Butroux, op cit , p) Despre aceasta, vezi Aiken-Main Problems of Modern Times, Philosophy of Religion, p , ' Biblioteca "Runivers" Și holopov mania este o metodă imanentă x) specifică gândirii moderne În virtutea acestei metode, de fapt, în prealabil și înainte de orice cercetare, nu sunt permise contradicții care să nu poată fi rezolvate în limitele vieții noastre umane, în limitele legilor accesibile înțelegerii noastre Un astfel de mod de gândire, care nu numai că distruge toate formele istorice de religie, ci și nega fundamental religia, a fost cultivat în vremurile moderne în principal ca urmare a influenței predominante a panteismului

și pozitivismului, aceste două curente filozofice care au contribuit cel mai mult la eradicarea al-lea moment transcendental în conștiința religioasă · Panteismul, în orice formă fascinantă ne-ar oferi conceptul său de religie, a implicat sistematic elementul supranatural al religiei în procesul de dezvoltare naturală a lumii cosmice Pozitivismul a jucat și un rol nu mai puțin distructiv în raport cu religia, îndreptând atenția, forțele și, în general, întregul interes al unei persoane spre Fapte și fenomene pur exterioare din natură și societate, și în același timp deturnând atenția unui persoană de la credință într-o sudoare necunoscută terță parte, reducând aceasta din urmă la grade de iluzii pure Metoda imanentă, care stă la baza științei moderne, care a făcut progrese atât de mari în ultima vreme, a făcut o mișcare enormă atât în domeniul înțelegerii lumii, cât și în domeniul stării generale a omului și a omenirii Era ca și cum ar fi avut loc o defalcare radicală a conceptelor și credințelor anterioare, a vederilor anterioare despre lume și viață; sub presiunea tendințelor panteiste și pozitiviste ale vremii, se pare că s-a format o opoziție profundă între conștiința științifică și istorică și conștiința tradițional-religioasă și cea religioasă *) Ibidem, Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE gia, dacă dorește să păstreze adevărul etern conținut în el și să-și apere metafizica, trebuie într-un fel sau altul să se disocieze de aceste schimbări Diferitele concepte de religie și cultură modernă se bazează pe două viziuni asupra lumii diametral opuse, prin urmare lupta dintre religie și cultura modernă este în esență o luptă între două metode, o luptă între spiritul științific și spiritul religios, o luptă între dogmatismul metafizic absolut și dogmatism relativ bazat pe experiență *) Schimbările radicale în domeniul gândirii s-au exprimat într-o schimbare a ideilor despre natură, despre istorie și despre omul însuși cu viața sa mentală și spirituală Avântul general cauzat de aceste schimbări pur intelectuale s-a extins la întregul conținut al vieții umane Perspectiva științifică a noului timp, în primul rând, datorită telescopului, ne-a dezvăluit imensa măreție a lumii stelare și a transformat pământul nostru într-un simplu satelit al unui corp mondial de dimensiuni medii Ideea de infinitate a lumii este apoi asimilată grație microscopului, care face posibilă stabilirea infinitului în fiecare punct al realității Măreția uluitoare a lumii vizibile revelată conștiinței umane cu o claritate incontestabilă a subliniat nesemnificația omului însuși în lanțul general al universului O astfel de schimbare bruscă a perspectivei asupra lumii a implicat schimbări profunde în viața interioară a omului Ideea infinitului lumii, care a pus stăpânire pe conștiința omului, înlocuiește fosta Formă de viață spirituală Noua perspectivă asupra lumii, în primul rând, discreditează vechea idee a poziției centrale a vieții individuale și personale în sistemul general al lumii, din punctul de vedere al căreia sarcina principală a vieții unei persoane a fost redusă la corelația ideală dintre personalitate și personalitate Prin expansiunea gândirii, Butru, cit cit , p Biblioteca "Runivers" Și holopov Însuși conceptul de viață, așa cum spune, își împinge granițele și se identifică cu ideea unui proces impersonal care absoarbe atât ordinea spirituală, cât și ordinea fenomenelor naturale Ca urmare a îmbogățirii conceptului de viață prin introducerea elementului cosmic în el, sarcina principală a vieții s-a schimbat și ea Având în vedere faptul că nu există altă realitate decât cea studiată de știința naturii, sau din cauza inaccesibilității sale, nu putem avea niciun punct de contact cu ea, viața unei persoane în toate momentele descoperirii sale trebuie să fie subordonată la acest

proces mondial Sarcina vitală a omului se reduce la participarea la marea lucrare universală, la slujirea rațiunii și la contribuția la victoria ei asupra mecanismului mort al naturii exterioare De pe vremea când granițele realității însăși au fost extinse pentru conștiința oamenilor, sfera activității umane a crescut și el, așa cum ar fi Pe baza acestei schimbări radicale de concepție, cauzată de înflorirea extraordinară a cunoștințelor științifice naturale, s-au dezvoltat majoritatea sistemelor panteiste ale epocii moderne Pentru conștiința umană, tentația de a stăpâni infinitul revelat al vieții lumii se dezvoltă din ce în ce mai mult, iar cosmologia tradițională cu metafizica tradițională, parcă indisolubil legată de viziunea religioasă asupra lumii, sunt respinse, au declarat mitologii simple, care ar putea satisface o persoană doar în primele etape ale vieții sale culturale Conflictul dintre reprezentanții celui mai nou curent antiteist din domeniul gândirii religioase și al credinței tradiționale începe cu întrebarea lui Dumnezeu În timp ce credința tradițională, în justificarea sa filozofică bazată în principal pe metafizica lui Aristotel, se referă pe Dumnezeu la începutul lumii, definindu-L ca o forță creatoare de formare a lumii, sau ca o ființă umană Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE simbolul a ceea ce face posibilă mișcarea universului spre pace, unitate și armonie, reprezentanții filozofiei religiei, care se dezvoltă sub influența predominantă a lui Hegel și a întregului sistem de cunoaștere pozitivă, al cărui progres este determinat în principal prin aplicarea metodei imanente, puneți pe Dumnezeu nu la început, ci la sfârșitul procesului mondial Din punctul de vedere al perspectivei care se dezvoltă în lumina științelor pozitive, perfecțiunea este recunoscută nu ca începutul lucrurilor, ci ca scop al acestora, spre care se străduiesc constant, deși nu ajung niciodată la el Perfecțiunea este idealul lumii și este doar cauza supremă, dar nu și cauza motrice a lumii - așa este poziția antiteistă a filozofiei hegeliene a religiei și a teoriei pozitive moderne a progresului *) Toată această serie de întrebări complexe ridicate de viața intelectuală a timpurilor moderne trebuie să introducă schimbări foarte esențiale în apărarea religiei Nu avem nicio intenție de a face soarta religiei să depindă de natura conținutului cunoștințelor științifice, a cărei amploare nu este susceptibilă de o definiție precisă și pare destul de obscura și controversată Indiferent cât de grandioase ar fi victoriile științifice moderne, care prezic perspective strălucitoare pentru viața viitoare a omenirii în relația sa cu realitatea naturală, în marea majoritate a cazurilor nu au o relație directă cu chestiunile de religie și pentru a vedea în acest nemărginit puterea de extindere a cunoașterii științifice, religia echivalentă reală, este posibilă doar printr-o neînțelegere sau printr-o miopie inertă Metaofizica religiei are puncte de contact doar cu premisele de bază ale cunoașterii științifice moderne, care includ în principal: o viziune deterministă asupra dezvoltării fenomenelor, legea conservării materiei și a forței, legea cauzalității, teoria fizică și filozofică de materie și, Karo Ideea lui Dumnezeu și nemurirea sufletului înaintea judecății ultimilor critici, Traducere, ed Vvedetsskdgo Harkov , Biblioteca "Runivers" Și holopov puterea etc Credința în creșterea continuă a cunoașterii, fiind principalul nerv motrice al metodei științifice, în legătură cu aceste principii, care afectează aria ideilor noastre, nu poate decât să influențeze formularea întrebărilor de cosmologie tradițională, metafizică și antropologie Analiza acestor principii este punctul principal de la care gândirea religioasă și cea științifică diverge pe

diverse direcții; este punctul de plecare al analogiei religioase și al credinței științifice Dacă această analiză ne conduce la o înțelegere religioasă a lumii, atunci concepția panteistă despre lume și amplitudinea nemărginită a vieții cu inevitabila ei întunecare a sarcinilor morale și a vieții spirituale în general, va trebui să ne opunem ideii unei aprofundarea vieţii şi a metafizicii religioase bazate pe ea Ridicându-ne la contemplarea realității supranaturale, vom avea ocazia să depășim înclinația panteistă a gândirii moderne Cu o astfel de viziune asupra lumii, ideea infinitului lumii vizibile, al cărei impuls a fost dat de învățăturile lui Copernic, ar trebui să-și piardă influența impresionantă asupra cursului gândirii noastre Va servi doar ca pretext pentru a dezvălui ideea de adevărată măreție Lumea, în ansamblu, poate fi un obiect de o dublă dimensiune și o dublă relație - matematică și dinamică Ne uimește cu dimensiunile lui, pierdute în depărtare și cu puterea sa fizică - acesta este rezultatul unei atitudini matematice față de lume Măreția lumii cade însă în ochii noștri dacă îi aplicăm un criteriu pur dinamic Omul însuși, datorită concentrării extraordinare a energiei spirituale în el, este ceva mai semnificativ și mai valoros decât restul lumii, conștiința lui, poate mai mult decât o oglindă a universului și, prin urmare, pentru un om cu atât de mult dezvoltare spirituală bogată și atât de complexă, nu există niciun motiv să ne pierdem în infinitul fictiv al lumii materiale La o astfel de evaluare neașteptată a sistemului mondial Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE Lit noi și logica naturalismului, care se bazează pe simpatia pentru metoda științifică naturală Filosoful francez Guyot, dezvoltând ideea eternei întoarceri, spune următoarele cu sinceritatea sa caracteristică: În abisul eternității, nu avem de ce să ne pierdem, Nu avem ce să căutăm în întunericul nopților ei Ce vom descoperi acolo? Lumea se va repeta, E jalnică, e săracă în vastitatea ei Descompusă în elementele sale constitutive și supusă constant acțiunii unor legi monotone, lumea își pierde brusc interesul pentru noi și ucide în noi orice curiozitate, orice dorință de muncă mentală Între timp, conștiința absoarbe razele întregii lumi și, aruncându-le departe de ea însăși în univers, luminând cu ele adâncurile întunecate ale realității, este un Fenomen mai uimitor și mult mai misterios decât toată mecanica monoton fatală a lumii Revoluția făcută de Copernic a servit drept pretext pentru o reevaluare a cosmologiei tradiționale, care a constat în aprofundarea problemei cosmologice, în transferarea centrului de greutate al problemei cosmologice către obiecte complexe de ontologie și antropologie După o îndelungată dominație a diferitelor sisteme panteiste, în care ideea infinitității lumii materiale joacă un rol atât de mare, gândirea filosofică pare să revină din nou la viziunea antropocentrică a lumii a lui Aristotel Așa este, de exemplu, poziția filozofică a celebrului gânditor francez C Renouvier Însăși antinomia lui Kant cu privire la infinitul și finitul lumii, în care această dispută a fost rezumată, parcă, își pierde puterea distructivă în construirea unei viziuni teiste asupra lumii, deoarece, datorită celor mai recente date din fizică și astronomie, însăși ideea de infinit d) Guyot, Poezii ale unui filozof, Rusă transl SPb Biblioteca "Runivers" Și holopov existența lumii materiale este supusă unei îndoieli foarte fundamentale, iar împreună ideea limitei lumii este mai clarificată și mai înțeleasă De-a lungul întregii perioade a istoriei popoarelor creștine, s-au produs schimbări drastice nu numai în miezul ideilor, ci însuși sentimentul de viață s-a schimbat decisiv, deoarece ne guvernează relațiile cu lumea în ansamblu și în legătură cu aceste

schimbări, chiar temperamentul s-a schimbat, însăși voința omului Omenirea în epoca declinului culturii antice, când se forma creștinismul, era sătulă de viață, obosită de a trăi, scepticismul în diferitele sale forme domina întreaga linie a operei culturale a omenirii Trăsătura caracteristică a acestui timp este dorința nu de liberă mișcare înainte și de luptă, ci pentru un loc solid de oprire, nu pentru independență și responsabilitate personală, ci pentru ușurarea poverii și credința de încredere În ciuda întregii opoziții a creștinismului față de starea de spirit a lumii antice, în ciuda naturii sale supratemporale, religia lui Hristos a primit totuși o amprentă deosebită și o nuanță deosebită a acelei epoci *) Creștinismul, pe de o parte, fiind o valoare absolută și o forță de cel mai înalt nivel, a sfâșiat evoluția firească a vieții istorice a oamenilor, a creat o nouă lume a realității, a transformat profund și cuprinzător, deși încet, viața decrepită a lumea antică, turnând noi forțe în ea; pe de altă parte, atras în fluxul puternic al mișcării istorice, sa format pe baza caracteristicilor individuale ale timpului său; Fiind o religie a spiritului prin excelență, creștinismul și-a creat carne prin asimilarea mediului înconjurător Această dualitate și chiar ambiguitatea creștinismului trebuie reținută dacă dorim să înțelegem starea actuală a religiei și Vezi în op cit sochin Aiken, p Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOZN EVOLUŢIE rolul pe care creştinismul îl joacă sau ar trebui să îl joace în viaţa spirituală contemporană Umilința și supunerea reverentă sunt elementul dominant în starea de spirit creștină timpurie Din punct de vedere psihologic, această stare de spirit poate fi caracterizată ca o intoxicație miraculoasă, iar această sete de miraculos și de neînțeles și-a găsit satisfacția obiectivă în întruchiparea senzuală a adevărului suprasensibil Aproape în jurul acestui punct metafizic s-a învârtit întregul creștinism, iar viața creștină, din același motiv, era preponderent un personaj pasiv contemplativ Un rol foarte semnificativ în mentalitatea religioasă a vechilor creștini l-a jucat ideea eshatologică, care a dat o culoare foarte strălucitoare și definită perspectivei generale asupra vieții Este firesc, așadar, ca creștinismul primitiv să propună în principal acele virtuți care erau în cea mai strânsă legătură cu credința în venirea iminentă a lui Mesia, care avea să-și stabilească împărăția veșnică pe pământ Nu s-a stabilit încă sau, mai precis, nu și-a formulat încă în expresie strict distinctă marile sarcini istorice și sociale ale lumii, nu și-a exprimat încă cu suficientă claritate și certitudine acea mare idee că Împărăția lui Dumnezeu va trebui să se realizează o lungă lucrare istorică asupra naturii exterioare și a vieții umane Această idee, în contrast cu amăgirea larg răspândită a chiliaștilor, a fost propusă de istoria ulterioară a omenirii Iar procesul ulterioar al vieții istorice mondiale a subliniat fără îndoială adevărul incontestabil că creștinismul nu poate fi datat cu simplul act supranatural al apariției lui Hristos în lume și că cel mai înalt adevăr moral al creștinismului trebuie să fie întruchipat în istoria omenirii A apărut o problemă nouă și complexă, care a condus în mod repetat omenirea la o tăietură Biblioteca "Runivers" Și holopov Kim, perioade profunde și mai mult sau mai puțin lungi de criză spirituală Construcția spirituală a vieții, din punctul de vedere al învățăturilor proclamate de Hristos, fie a fost recunoscută ca o sarcină necesară și complexă, deși, de fapt, uneori a fost realizată într-un mod destul de ciudat, fie a fost contestată în mod decisiv și religia lui Hristos s-a redus doar la experiențe mici și intim individuale Catolicismul, cu pretențiile sale

de dominare a lumii, realizate cel puțin prin violență, și protestantismul, cu libertatea și subiectivismul său nemărginit, trebuie considerate puncte limitative în dezvoltarea consecventă a logicii creștinismului istoric Dar este de la sine înțeles că creștinismul, ca religie excepțională prin versatilitatea sa, ca cel mai înalt adevăr teoretic și ca cel mai înalt adevăr moral, nu este responsabil pentru acele distorsiuni semnificative la care a fost supus în evoluția sa istorică Din acest punct de vedere, creștinismul nu este un Fapt desăvârșit, ci un ideal mai mult sau mai puțin îndepărtat al istoriei, sensul istoriei, problema istoriei Astfel, aspirațiile religioase ale vechilor creștini au fost îndreptate într-o direcție comparativ diferită datorită concentrării deosebite a întregii vieți spirituale, care a creat un fel de rezultat pentru exprimarea experiențelor religioase Dar este de la sine înțeles că psihologia individuală a acestor experiențe nu a acoperit și nu a umplut întreaga conștiință creștin-religioasă în ansamblu Același fapt realizat metafizic al întrupării senzuale a adevărului suprasensibil, care a fost înaintat de creștinism cu o forță deosebită, a servit ca lait-motiv filosofic pentru construcția conceptului creștin al procesului istoric, filosofia creștină a istoriei În timpurile moderne, a existat o întorsătură bruscă în viața istorică mondială La limita constantă pesimistă POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE Pasivitatea pasivă care a dominat cândva aproape întreaga umanitate este acum înlocuită de o prospețime veselă a vieții, dezvoltarea unei atracție pentru acțiune, care și-a găsit expresia în mișcările și frământările sociale ale noului timp Mișcarea socială, care a asumat proporții excepțional de mari în secolul al XIX-lea, a adus schimbări radicale în însăși structura vieții În fluxul puternic al mișcării istorice, pe lângă păturile superioare ale societății, sunt implicate și masele, care își declară insistent drepturile în orice domenii ale culturii spirituale şi materiale Se poate spune fără exagerare că niciunul dintre secolele precedente nu a introdus persoana individuală în viața socială într-o asemenea măsură ca cea pe care am experimentat-o și o trăim Fiecare persoană se simte în mod inevitabil implicată în cercul de interese ale altor oameni, iar munca colectivă a devenit, parcă, semnătura vieții În virtutea acestei noi ordini de lucruri în viață, astfel de aspecte ies firesc în prim-plan, despre prezența cărora *! anterior, poate, nu și-au asumat, dar între timp aceste noi aspecte ale realității au o putere atât de enormă care informează tonul de bază al vitalității generale a unei persoane Natura universală a mișcării sociale, implicând în curgerea ei toate aspectele psihicului, nu poate decât să afecteze religia Și dacă acesta din urmă și-a legat esența numai cu aceasta sau cutare formă confesională a expresiei sale, dacă îi este frică să distrugă partițiile confesionalismului și refuză hotărât să devină într-o relație certă cu faza vieții spirituale pe care o trăim, dacă, în cele din urmă, nu poate trezi la activitate forța adormită din ea, atunci trebuie inevitabil să ajungă la auto-descompunere completă nu sari- *) Vezi Windelband - Filosofia în viața spirituală germană a secolului al XIX-lea Traducere de Rubinstein M , p Ί Întrebări de filosofie, carte iob Și holopov Retrăgându-se din posesia adevărului supratemporal, religia, pe latura ei pur umană, trebuie să sufere o transformare decisivă și profundă Desigur, toate acestea sunt o necesitate dacă există indiscutabil adevăr istoric în întoarcerea descrisă a centrului vieții Dar caracterul internațional al mișcării sociale din timpurile moderne, care îndeamnă cu atâta insistență

religia să preia soluția problemelor istorice mondiale, nu poate fi pus la îndoială serios Fluxul zgomotos al mișcării sociale, în adâncire, ar trebui să atingă aspectele mai intime ale vieții mentale și să formuleze clar problema religioasă În orice direcție însă, această problemă nu este rezolvată, un lucru este cert, că formularea exactă a conceptelor religioase este desăvârșirea inevitabilă a dezvoltării culturale în general; întreaga valoare a achiziţiilor culturale este determinată de natura şi conţinutul acestor concepte O referire la istorie ne convinge că au existat epoci în viața spirituală a omenirii când toate clasele societății au fost purtate de un curent puternic de mișcare religioasă și această mișcare a marcat apariția unei noi ere în viața omenirii Umanitatea modernă în dezvoltarea sa spirituală trece printr-o evoluție foarte complexă, iar trăsătura ei caracteristică, poate, va fi inevitabila trecere de la confesionalismul religios la universalismul religios Istoria trebuie să se elibereze de jugul pasiunilor umane, trebuie să recunoască puterea rațiunii și a ideilor Și dacă da, atunci această revoluție fără sânge în dezvoltarea conștiinței religioase a omenirii nu va însemna în niciun caz restaurarea clericalismului medieval, deoarece va avea un caracter liber și, în același timp, universal, integral uman, în timp ce clericalismul a fost întotdeauna un fenomen pur de castă; el a reprezentat întotdeauna un sistem biserică-guvernare menit să înălţească biserica şi lumea Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE puterea marelui preot roman, chiar dacă cu forţa Religia va înrobi omenirea nu prin violență fizică prin sabie și sânge, ci prin dezvăluirea liberă a întregului adevăr al vieții Va distruge treptat credința în acele fundații pozitive din punct de vedere științific pe care se construiește cultura modernă și, dezvăluind sensul moral al vieții, va forța mintea și voința să-și recunoască propria ideologie Dar, odată cu schimbarea stării generale de spirit cauzată de succesul culturii externe și de rearanjarea centrului comun al vieții, umanitatea secolului trecut a devenit convinsă de marea complexitate și marea confuzie a propriei sale vieți, oamenii s-au simțit mai ascuți și mai mult dureroase toate contradicţiile interne a căror viaţă proprie Viaţa s-a împărțit în părți mici, iar principiul ei unificator, nucleul ei principal, s-a pierdut; oamenii și-au pierdut încrederea în direcția principală a vieții; complicații complicate au apărut în acele scopuri la care oamenii s-au predat, iar fiecare nouă victorie în domeniul culturii se întâlnește cu tot mai puțin entuziasm, trezește din ce în ce mai multă îndoială A existat o amestecare ruginita si neasteptata intre om si natura, in scopul aservirii si exploatarii naturii, omul avea o lucrare definita si i-a dat-o cu enturatii complete, dar aceasta lucrare insasi a avut o persoana si cauta sa o transforme in simpla arme În această lucrare fatală s-au dezvoltat puterile intelectuale ale omului, dar, în același timp, a dispărut și adâncirea de sine a sufletului, întrebarea despre scopul vieții în sine a fost eliminată pe nesimțite '- Pozitivismul și imoralismul și-au stabilit scopul de a elibera omul de o tutelă inutilă, atât în exterior, cât și în interior; prima a subminat sistematic credința în lumea cealaltă, a doua a căutat să distrugă ideea a ceea ce se datorează unei persoane și, prin urmare, a subminat încrederea unei persoane și a tot felul de sancțiuni interne ale faptei O astfel de eliberare * Biblioteca "Runivers" și, kholopov de fapt, însă, părea nefiresc și complet fictiv; a fost renunțarea omului la orice legătură interioară cu realitatea însăși; a paralizat energia spirituală a omului și a împrăștiat-o pe diverse căi Știința

pozitivă, stăpânind complet conștiința omului, a restrâns-o și a disprețuit-o, i-a închis orizonturile largi ale realității complexe, necunoscute și de neînțeles pentru ea A apărut un fel de nemesis istoric, sau mai degrabă cosmic: pentru victoria răsunătoare asupra naturii, omul a trebuit să plătească cu umilirea propriei personalități "În cursul ultimelor o sută cincizeci de ani", spune James, progresul științei pare să fi avut ca efect extinderea sferei universului material și diminuarea importanței omului Rezultatul a fost ceea ce s-ar putea numi creșterea unui simț naturalist sau pozitivist al sinelui Omul nu mai este legiuitorul naturii, el este un interpret ascultător Natura stă fermă, nemișcată; omul se adaptează la ea Nu-i rămâne decât să înregistreze adevărul și, oricât de inuman ar fi acesta, să-i asculte Au dispărut spontaneitatea și curajul romantic, viziunea asupra lumii a devenit materialistă și deprimantă Idealurile sunt prezentate ca epifenomene neputincioase, inutile ale proceselor fiziologice: tot ceea ce este mai sus se explică din partea de jos și se rezumă mereu la el "Parcă prin intermediul cochetăriei fatale, natura a atras o persoană în cercul de fier al ființei și vieții ei și l-a transformat într-un instrument pasiv al destinelor ei dure Astfel, criza vieții spirituale moderne ne arată fără îndoială că între mintea și voința omului modern s-a format o antinomie profundă și de netrecut pentru logica gândirii pozitive și, împreună, poate încă necunoscută clar, între mintea și voința omului modern) James-Pragmatism, Sankt Petersburg , p Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIPOZN EVOLUŢIE atitudinea pe care o impune Fatalismul, obligă și înclină voința spre așteptarea inactivă, și un simț activ al vieții, determinând voința să iasă din starea sa potențială și să se realizeze în acțiuni, în muncă creativă O astfel de ordine nefirească a lucrurilor s-a format sub influența nu numai a dezvoltării logicii gândirii naturaliste, deoarece naturalismul însuși este creația unei epoci ulterioare Ea a fost deja creată înainte din cauza dominației diferitelor unilaterale, mai târziu sisteme filosofice care s-au înlocuit succesiv, dintre care unul a prezentat o idee abstractă goală (conceptul lui Hegel) ca principiu explicativ al lumii, celălalt, dimpotrivă, a considerat lumea ca o simplă obiectivare a unei voințe oarbe nerezonabile (Schopenhauer) concept) Realitatea, cu toată profunzimea ei, a fost construită după tipul uneia sau altei perspective asupra lumii și vedem că munca mentală a omenirii în tot volumul ei complex s-a dezvoltat în două direcții diametral opuse Conform principiilor generale ale metafizicii hegeliene, realitatea este raționalizată, iar istoria cu tot conținutul ei se transformă într-un singur proces rațional ("tot ce este real este rațional, și tot ce este rațional este real"), devine un fel de logică cosmică și dialectica, autorealizarea întregii rațiuni Ideea cu legile sale inerente ale dezvoltării, dintre care cea mai importantă este legea contradicției, este, parcă, axa centrală în jurul căreia se învârte toată ființa Din acest punct de vedere, sarcina principală a vieții este de a face realul, raționalul și raționalul real și astfel să ridice regatul rațiunii în rândul oamenilor Din punctul de vedere al conceptului filozofic al lui Schopenhauer, istoria, nu numai în procesul ei, ci și în însăși esența ei, este falsă, întrucât, vorbind despre evenimente individuale, pretinde că de fiecare dată când relatează Biblioteca "Runivers" Și holopov ceva nou, în timp ce în realitate repetă același lucru de la început până la sfârșit sub diferite nume și în diferite cochilii Încurcăturile trecătoare ale evenimentelor umane care se povestesc în istorie sunt ca norii mânați

de vânt, care adesea, sub influența celui mai neînsemnat accident, își schimbă complet Forma și, în general, tot ceea ce povestește; este în esență doar un coșmar greu, lung și vag al omenirii Numai starea lumii interioare, în măsura în care privește voința, are realitatea adevărată și reprezintă evenimente reale, căci numai voința este în ultimă instanță un lucru în sine În ambele sisteme însă, forțele distructive conținute în ele s-au dezvoltat curând cu o mare consistență, dezvăluind clar unilateralitatea raționalismului și voluntarismului și subliniind totala lor impotență de a cuprinde în Formulele lor tot conținutul complex și viu al istoriei Gândirea critică se străduiește să iasă din limitele unilateralității și, într-o sinteză vie, încearcă să îmbrățișeze tot conținutul real al istoriei Astfel, există o formulare neconcretă a așa-numitelor legi istorice, adică stabilirea unei relații de cauzalitate între Faptele istorice și o indicare a sensului general și a valorii istoriei, Interpretarea filosofică a fenomenelor istorice, metafizica istoriei Majoritatea istoricilor și filosofilor moderni (cel puțin cei adiacente școlii Windelband-Rickert), nepermițând posibilitatea transferului metodei științifice naturale în domeniul istoriei, decid chestiunea formulării exacte a legilor istoriei în sens negativ Și într-adevăr, dacă avem în vedere acei psihologi care, împreună cu Sigwart, neagă posibilitatea stabilirii legalității în domeniul pur psihologic, atunci din acest punct de vedere, construirea unui istoric propriu-zis Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE legi pare nu numai imposibilă, ci și de neconceput, întrucât sub legile istorice în știință trebuie să se înțeleagă nu schemele psihologice abstracte, nu legile psihologiei, ci o combinație complexă a acestor legi, mai precis și mai simplu, sub legile istorice ar trebui să se înțeleagă înţelege legile combinaţiilor de legi psihologice Totuși, chiar dacă regularitatea psihologică s-ar exprima în Formule precise, transferul acestora din urmă în domeniul fenomenelor istorice nu ar putea da legi istorice proprii, pentru că la fel cum descompunerea unei combinații de cauze în cauze separate distruge combinația în sine sau Factorul în valoarea sa, deci căutarea legilor psihologice este posibilă numai atunci când procesul istoric este descompus în elementele sale, iar abstracția acestuia din urmă din realitate desființează prezența procesului însuși, întrucât el ne apare ca fiind dat individual * *) În această nouă construcție, pe care o regăsim în lucrările filozofice și istorice ale gânditorului modern german Rudolf Eiken, principalul Fenomen al istoriei nu este urmărirea curgerii timpului, la care relativismul nemărginit ne conduce cu inevitabilitate logică, ci lupta cu timpul, acesta și acțiunea de opoziție a timpului Această opoziție față de timp devine deosebit de vizibilă odată cu dezvoltarea unei culturi care se străduiește mereu să privească înapoi și să consolideze trecutul Aici în istoria culturii nu există atât o întoarcere de la prezent la trecut, cât un transfer al trecutului în prezent Chiar și pentru a supraveghea succesiunea fenomenelor, este necesar să ne poziționăm într-un punct care se află în afara curgerii timpului Cel care era înconjurat de acest curent istoric din toate părțile nu putea percepe decât individual x) Lapao-Danylevsky,-Metodologia istoriei, partea I Siyu iuyu, - Biblioteca Runiverse și rece influențele confuze ale trecutului, care s-ar îmbina indivizibil cu impresiile prezentului Cu toate acestea, am dori să ne apropiem interior de culturile individuale care se ridică din ruine Acest lucru ar fi categoric impracticabil dacă nu ar exista o singură organizare esențial spirituală în care nimic nu ar putea schimba toate

vicisitudinile timpului O astfel de viziune asupra istoriei are ca principală teză filozofică propoziţia că viaţa spirituală, care se află deasupra timpului, nu ar trebui privită ca produsul numai al omului - trebuie să fie revelaţia unui nou nivel superior de realitate Din acest punct de vedere, omul încetează să mai fie o simplă ființă individuală, deoarece asupra lui se intersectează diferite niveluri de realitate Recunoașterea întâietății vieții spirituale asupra existenței umane empirice și aprofundarea rezultată a ființei noastre îi pun omului sarcini mari, incomensurabile Omul își poate dezvolta tot conținutul doar pe baza istoriei Istoria nu este un simplu produs al omului și nu un simplu rezultat al vieții spirituale, al ordinii mondiale spirituale, este un produs al contactului dintre om și viața spirituală Faptul principal al istoriei, care explică toate Fenomenele istorice complexe, este că cel mai înalt nivel al realității intră aici într-o formă nepotrivită de a fi, fără să se piardă în ea, dar fără să dobândească nici în ea o poziție fermă O asemenea viziune asupra istoriei determină contradicția care aduce la viață confuzia și dezacordul dintre vechea și noua interpretare a istoriei Vechiul mod de gândire s-a dezvoltat în recunoașterea faptului că nu există un conținut adevărat al vieții decât dacă cineva se ridică la ordinea veșnică și o ține constant în vedere în mijlocul schimbărilor și vicisitudinilor lucrurilor umane Tărâmul schimbării din acest punct de vedere părea a fi cea mai de jos viață Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIPOZN EVOLUŢIE Pasul , care trebuie diminuat Înțelegerea opusă a procesului istoric mută centrul de greutate exclusiv către mișcarea istorică Dar o asemenea înțelegere amenință și să transforme viața într-un simplu flux de fenomene, să desființeze orice legătură internă a istoriei și, prin urmare, să distrugă istoria însăși ca istorie spirituală Reconcilierea acestor două vederi opuse ale istoriei este posibilă numai dacă acceptăm gradația interioară a vieții însăși Dacă viața spirituală cu substanța ei nu ar fi prezentă undeva în om, atunci nici adevărul, nici istoria de natură spirituală nu ar exista pentru el Pentru noi, Eternul nu este doar un Fapt finalizat, ci întotdeauna o sarcină nouă și dificilă Cea mai profundă fundație a ființei noastre nu este direct prezentă în manifestarea vieții și în propria noastră activitate, dar trebuie obținută prin eforturi îndelungate Ceea ce în sine stă deasupra timpului poate deveni pe deplin viu pentru om numai prin muncă și prin experiența timpului Din acest punct de vedere, odihna și mișcarea încetează să fie opuse, au nevoie una de cealaltă; cu cât caracterul spiritual este mai dezvoltat, cu cât viața capătă mai multă soliditate, cu atât mișcarea devine mai semnificativă Așa este concepția filozofico-istorică a lui R Aiken J) Poate că în această interpretare a istoriei, care este dezvoltată de gânditorul german cu atâta seriozitate și adâncime de înțelegere, există mari ambiguități care pot servi drept pretext pentru diferite neînțelegeri și concluzii eronate; poate că principala viziune a lui Aiken asupra istoriei nu a fost realizată de el cu suficientă consistență și distincție, cel puțin în ') Conținutul schematic al opiniilor lui Aiken îl găsim în articolul său sub titlul "Filosofia istoriei" din colecția: Philosophy in a systematic presentation St Petersburg, Biblioteca "Runivers" și, kholopov conceptul, pe de o parte, este depășită separarea sistematică a rațiunii și a voinței, așa cum ar fi, deja sancționată de istorie în procesul cultural-istoric, care a împrăștiat atât de puternic energia spirituală a omenirii, iar pe de altă parte, sunt stabilite anumite premise pentru rezolvarea unei alte probleme importante care necesită

soluții persistente de rezolvare, creând, în cuvintele unuia dintre oamenii de știință ruși, o criză a conștiinței juridice moderne pentru problema relației ideale dintre individ și societate Întreaga semnificație reală a acestei probleme ne va deveni clară atunci când trecem la întrebări ulterioare și mai concrete ale filozofiei istoriei, la problema rolului individului în istorie și la problema idealului final al istoriei, deoarece soluția corectă a întrebării unde este procesul istoric în ansamblu, este posibilă numai în limitele acelei înțelegeri metafizice a lumii, care este premisa fundamentatoare a concepțiilor filozofice și istorice ale lui Aiken Revenind apoi la o caracterizare ulterioară a cadrului de spirit modern, trebuie să remarcăm că particularitatea sa este că este complet saturat cu elemente de naturalism, înțelegând acest termen în sensul său filosofic cel mai larg și general Deconectat de orice legătură cu autoritatea și realitatea unui ordin superior, omul s-a dovedit a fi complet neputincios să rezolve acele mari probleme care au fost prezentate de caracteristicile culturale ale noului timp Datorită dezvoltării extraordinare a tendințelor imoraliste, care par să pătrundă în toate ramurile literaturii moderne, datorită faptului că gândirea noastră a fost atașată sistematic doar de cercul conceptelor naturaliste, naturalizate constant, a avut loc o evoluție firească a idealurilor în sine, care au fost supuse inevitabila reducere si vulgaritate zatsii Cu cât elementul imoral se dezvoltă mai mult în spiritual Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI B TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE În viață, cu cât natura morală a personalității umane cu absolutismul ei este respinsă mai hotărâtor, cu atât devine din ce în ce mai clar că fundamentele biologice ale vieții sunt subminate de aceasta, cu atât viața este amenințată din ce în ce mai mult de vid și nihilism, care sunt punctele ultime în dezvoltare şi logica naturalismului Dar naturalismul evoluționist, care cu atâta aroganță a înaintat lupta pentru existență ca principal stimulent al comportamentului uman, în vremea noastră pare să se epuizeze, iar însăși lupta pentru viață, care aduce atâta anxietate și îngrijorare, ridică cu inevitabilitate logică întrebarea despre valoarea și scopul vieții în sine Principala tendință a științei naturii - de a egala omul cu natura - aduce din ce în ce mai multă anxietate și neliniște în starea noastră de spirit și bunăstare Ne este frică de despotismul crud al naturii, ne este teamă că odată cu triumful deplin al acestui punct de vedere vom pierde toate avantajele noastre reale, care sunt specifice unei singure persoane și recunoscute chiar și de știința însăși Această preocupare, care are o bază pur teoretică, pe care o recunoaștem pentru soarta personalității cuiva, mărturisește cu certitudine faptică că întreaga zonă a ființei nu este epuizată de realitatea naturală, că o persoană intră în contact cu alta , ordinea mai largă a lucrurilor "Ultima concluzie a rațiunii", spune Pascal, "trebuie să fie recunoașterea faptului că există un număr nenumărat de lucruri care o depășesc" J) Omul nu este o simplă parte dintr-o natură monotonă, ci o nouă etapă în evoluția lumii, de la care începe o nouă și mai complexă ordine a realității, poate cu alte dimensiuni Deja conștiința noastră cu Funcția principală se străduiește continuu în viitor și sintetizează într-un act tot complexul) Pascal - Gânduri despre religie Traducere Dolgov , M Biblioteca "Runivers" Și holopov experiențele trecutului - conștiința, care nu poate fi rezolvată în elementele sale constitutive, sparge lanțul de fier al legilor naturii și își afirmă stăpânirea vie, puterea sa regală asupra fluxului atotconsumător al ființei Bazându-ne pe legea de bază a vieții mentale, conform căreia nici un singur element al conștiinței noastre

nu dispare complet *), avem ocazia să afirmăm că conștiința noastră în propria sa natură desființează lumea ființei Fenomenale, dovedind fluiditatea ei evazivă și impermanența sa consecventă și creează din sine o nouă lume a ființei inteligibile, un tărâm supranatural al scopurilor Dacă aceasta este într-adevăr poziția omului în ordinea mondială, atunci definiția conexiunii noastre cu această lume superioară a realității, care ia din ce în ce mai mult stăpânire pe conștiința noastră și necesită toată puterea spiritului nostru pentru a se servi, nu este a noastră problema centrala? Criza din viața spirituală modernă, aparent, își desăvârșește dezvoltarea, iar o persoană care a adăpostit atât de mult timp o teamă superstițioasă a lumii de a fi suprasensibil, din cauza succesiunii logice și istorice inevitabile, este aruncată înapoi la punctul de plecare al dezvoltarea sa spirituală și spirituală, până în adâncul fundamentelor ființei și vieții, și numai după soluționarea preliminară a întrebărilor vieții și morții va trebui să intre pe noile căi ale istoriei Dacă ni s-ar dovedi cu o claritate incontestabilă că întregul proces ulterior al vieții istorice mondiale a omenirii s-ar dezvolta fie sub influența exclusivă, fie sub influența predominantă a unei viziuni evolutiv-deterministe și mecanice asupra lumii, atunci apărarea religiei ar putea fi luată în considerare irevocabil) Fonsegriv, - Elemente de psihologie, , trad ed Sokolova- ed Satul Serghiev, Biblioteca "Runivers" POZIȚIA RELIGIEI ÎN TIMP NOU ȘI PREV RELIGIOS EVOLUŢIE jucabil Dar în ceea ce privește viitorul, conștiinciozitatea științifică ne obligă să ne limităm la judecăți mai mult sau mai puțin problematice Neputincios în general Pentru a formula așa-numitele legi istorice, mintea noastră nu poate fixa viitorul istoriei în concepte precis și clar exprimate Suntem lipsiți de oportunitatea de a privi în viitor pentru a urmări fazele ulterioare ale vieții spirituale a omenirii Știm doar că în cele din urmă, și uneori chiar rapid și ușor, se sting acele curente culturale mentale care, bazându-se pe premise teoretice false, sunt în contradicție cu adevărata înțelegere a lucrurilor Ieșind din acest fapt atât de semnificativ și atât de des confirmat de istorie, ajungem la concluzia că Forma modernă a necredinței, întrucât se bazează pe o înțelegere falsă a realității, întrucât se bazează pe premise filozofice și istorice false, iar în în special pe o lege a evoluției interpretată greșit, este lipsită de viitor I Kholopov Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Scepticismul și dogmatismul lui Hume) I ■ Poate fi considerată o opinie general acceptată, conform căreia scepticismul este recunoscut ca o teorie insuportabilă din punct de vedere logic, sinucigaș Prin urmare, atunci când istoricul filosofiei numește orice tendință sceptic, sau orice persoană sceptic, el își asumă în mod firesc o mare responsabilitate, care crește odată cu semnificația istorică a teoriei date și a autorului ei Întrebarea devine și mai acută atunci când caracterizarea "sceptic" este aplicată unui scriitor care susține că sub domnia scepticismului "toată viața umană trebuie să piară Fiecare conversație, fiecare acțiune ar înceta imediat; iar oamenii aveau să rămână într-o letargie completă până când nevoile nesatisfăcute ale naturii vor pune capăt existenței lor mizerabile^) Aici se ridică inevitabil o problemă serioasă de drept: îl putem numi pe Hume sceptic? O întrebare la care se poate răspunde doar printr-o definiție corectă a ceea ce se îndoia Hume Prin urmare, în primul rând, cerem * De ce anume se îndoia Hume? și atunci, care este natura acestei îndoieli? Presupunând că fiecare îndoială trebuie să aibă propriul ei motiv suficient, se poate întreba: de unde a rezultat *) A fost citit de autor ca o prelegere de probă) The

philosophical Works of David Nite ed de Green a Grose Lp Enquìrij cu privire la înțelegerea umană p Întrebări de filosofie, carte iob Biblioteca "Runivers" G G Sh P E T T b Opinia lui Hume, i e unde, în ce să cauți și să vezi sursa îndoielii sale? - Aceasta este întrebarea fundamentală, la care trebuie să se răspundă pe baza unui studiu al propriului proces de gândire al filosofului Presupunând în continuare că îndoiala, precum remuşcările de conştiinţă, este, prin natura sa psihologică, o stare agitată în care o persoană nu poate rămâne, întrebarea este: dacă nu avem de-a face cu o simplă negare, atunci cum îşi rezolvă Hume îndoiala, cu privire la ce în cele din urmă isi potoleste in sfarsit constiinta logica? Poziția lui Hume în istoria filozofiei este determinată de obicei și în principal de relația sa, pe de o parte, cu metafizica raționalistă - cu care se află într-o relație critică - pe de altă parte, cu filosofia lui Locke și Berkeley - cu care el se află într-o relaţie de continuitate Teoretic, poziția luată de Hume se exprimă în caracteristici: empirism și pozitivism Considerarea istorică și teoretică a unei anumite filosofii este, ca să spunem așa, două sisteme diferite de coordonate care îi determină forma și poziția Ele sunt reductibile unul la celălalt, dar în interesul cercetării, unul sau altul poate avea propriile sale avantaje metodologice Ne întrebăm: ce determină scepticismul lui Hume? Presupunând că nu poate fi vorba de o critică a raționalismului ca sursă de îndoială, întrucât orice critică, dacă nu este o critică formal-logică, presupune propria ei dogmă - pentru a răspunde la această întrebare din punct de vedere istoric, ar trebui trebuie să arate cum, prin dezvoltarea progresivă, filosofia lui Locke și Berkeley duce la scepticism Din punct de vedere teoretic, ne confruntăm cu aceeași problemă în ceea ce privește empirismul și pozitivismul De obicei, din vremea lui Kant, ei țin în discuție despre filosofia lui Hume a celei de-a doua căi Atunci Hume este sceptic pentru că este empiric, sau mai precis: scepticismul lui Hume este văzut ca o consecință inevitabilă a teoriei sale empirice a cauzalității În prezent, de exemplu, Windelband, Jodl și alții privesc lucrurile în acest fel Cu toate acestea, această cale și *) Vgshel'ban') Istoria noii filosofii Pe ed prof A I Vvedensky T I, p Jodl, David Yum, viața și filosofia lui Pe A A Meyer Pagină Biblioteca "Runivers" Scepticismul și dogmatismul lui Hum o astfel de soluție nu poate satisface pe cei care sunt interesați de această problemă nu în general, ci individual, pentru care nu relația dintre empirism și scepticism în general este importantă, ci scepticismul humean dat Prin urmare, dacă subliniem aici interesul specific pentru Hume, atunci este de preferat primul mod de a considera învăţătura sa, modul istoric Fără a intra în nicio considerație detaliată a relației lui Hume cu Locke și Berkeley, este suficient să notăm doar un punct de importanță decisivă pentru întrebarea noastră, deoarece acest punct este punctul de plecare în raționamentul acestor filosofi Locke, respingând prezența ideilor înnăscute în noi, a trebuit să recunoască percepția ca singura sursă de cunoaștere Dar, cu ajutorul percepției, putem cunoaște numai proprietățile lucrurilor așa cum sunt date cunoașterii noastre, dar nu și esența lor; Adevărat, printre percepții există și astfel de percepții, cărora realitatea reală le corespunde pe deplin - acestea sunt tocmai percepțiile calităților primare, dar ele exprimă și numai proprietățile lucrurilor și nimic mai mult Berkeley face un pas mai departe, dar numai în sensul că transformă chiar și proprietățile primare în unele secundare, a fi - în general înseamnă a fi perceput Totuși, la Berkeley, alături de reprezentare, mai rămâne încă o sursă

de cunoaștere, care ne oferă cunoștințe despre spirit Hume face în cele din urmă ultimul pas, reducând toate cunoștințele la o singură sursă și atribuindu-i o singură calitate În afara percepției nu există cunoaștere și nici ființă Astfel ajungem la fenomenalismul pur ca punct de plecare al filozofiei sale Într-adevăr, aderând la schema "Investigațiilor", punctul de plecare și concluziile ulterioare ale lui Hume pot fi descrise astfel: întregul conținut al conștiinței noastre este format din percepții Dar în acest conținut în sine, se poate surprinde o diferență esențială între percepțiile individuale: unele dintre ele sunt mai vii și mai strălucitoare, mai proeminente, altele mai puțin Pe primele impresii le putem numi, pe cele din urmă reprezentări (idei) Privind și mai îndeaproape conținutul conștiinței noastre, observăm că între elementele sale individuale, percepții, există unele conexiuni constante și regulate, care pot fi remarcate printr-un termen special - asociații Produsele acestor asociații sunt, cu una * Biblioteca "Runivers" G Ġ Sh Π E T T b pe de altă parte, relaţiile dintre reprezentări, pe de altă parte, fapte În ceea ce privește fiabilitatea, există o diferență între cele două Tocmai, judecățile despre relații pot fi descoperite doar prin activitatea de gândire și, prin urmare, chiar dacă în natură nu există un singur cerc sau triunghi, ele vor fi de încredere și adevărate Situația este diferită cu faptele, pentru că opusul lor este întotdeauna de imaginat și posibil Dar în orice caz, din moment ce ele sunt date în percepție sau memorie și nu pot fi puse la îndoială Un alt lucru este atunci când "depășesc limitele indicației directe ale sentimentului și dovezilor memoriei" Atunci, într-adevăr, există motive de îndoială Și întrucât, din raționamentul ulterioar al lui Hume, se dezvăluie că o astfel de ieșire este realizată pe baza relației dintre cauză și efect, atunci, în mod firesc, îndoiala este transferată în această relație Aici, conform opiniei generale, scepticismul lui Hume începe, tocmai în întrebarea: ce drept avem să concluzionam de la ceea ce a fost la ceea ce va fi? O întrebare care necesită în mod firesc un răspuns preliminar la o întrebare mai generală: avem deloc acest drept? Este oportun să ne oprim aici Fără a atinge deocamdată modul în care Hume decide această întrebare, se pare că este posibil să arătăm că în formularea acesteia din urmă, așa cum îi este atribuită lui Hume, ar trebui făcute unele modificări, care dau în mod evident un alt sens întrebarea în sine, luminând-o din partea care este aici, dacă nu este ignorată, în orice caz nu este subliniată suficient de clar Mai mult decât atât, pentru o persuasivitate completă, ar trebui să adere la trenul de gândire al lui Hume însuși Și anume, dacă restabilim succesiunea raționamentelor lui Hume conform prezentării lor originale în Tratat, atunci putem crede că această prezentare va corespunde mai mult ordinii gândurilor prin care însuși Hume a ajuns la concluziile sale Dar atunci ne vom convinge că pentru el întrebarea cauzalității este o întrebare, ca să spunem așa, derivată, secundară, iar inițial Hume s-a confruntat cu o altă întrebare, care este punctul de plecare pentru el, asupra căreia și în legătură cu care scepticismul lui Hume de fapt se dezvoltă Deja în "Introducerea" în Tratat Hume, formulându-și sarcina: a investiga natura umană din punctul de vedere al volumului și puterilor minții umane, exprimă îndoiala în nemărginit - Biblioteca "Runivers" Scepticismul și dogmatismul lui Hum sti aceste forte; el le indică și le limitează - experiența și observația formează baza tuturor științelor, atât despre natură, cât și despre spirit Prin urmare, este imposibil să pătrunzi în esența lucrurilor exterioare și a spiritului Neîncrederea în puterile cognitive ale omului atrage după sine îndoială

în prima sarcină oarecum dificilă a cunoașterii lumii prezente Inaccesibilitatea pentru cunoașterea principiilor sale esențiale de bază zdruncina și acele principii ale naturii, care sunt deja considerate deschise și la care am recurs până acum Astfel, păcatul originar și inocența în sine fac să bănuiești păcatul ipocriziei Hume vrea să ascundă păcatul cunoașterii sub masca modestiei, unde cealaltă parte este viciul îndoielii Orice ipoteză, a spus el, care pretinde că dezvăluie ultimele calități primare ale naturii umane, trebuie aruncată în prealabil, ca o ipoteză încrezătoare în sine și himerică *) Fundamentarea acestei idei începe chiar de la primele pagini ale Tratatului Acesta este punctul central al filozofiei lui Hume, focalizarea către care converg toate razele sale și de la care se depărtează Având în vedere el, putem înțelege și aprecia toate concluziile filozofiei sale, atât sceptice, cât și dogmatice Cu acest punct de plecare, întreaga structură și ordinea gândurilor lui Hume devin clare Prin urmare, toate cunoștințele noastre se limitează la cunoașterea percepțiilor, adică continutul constiintei Această dogmă, odată enunțată, ne obligă deja la o analiză imanentă strict consistentă și, în parte, chiar predetermina calea analizei Putem investiga facultățile noastre cognitive doar examinând conținutul conștiinței Revenind la ea, întâlnim imediat o astfel de diferență în ea, pe care nu o putem considera ca acțiunea unei singure abilități Observăm că între percepțiile care alcătuiesc întregul conținut al conștiinței, există o diferență semnificativă în ceea ce privește puterea, strălucirea, relieful lor: unele dintre percepții sunt din ce în ce mai puternice, altele sunt mai palide, mai slabe etc Vom exprima această diferență de cuvinte: idei, reprezentări și impresii; mai mult, percepțiile mai puternice și mai strălucitoare se numesc exact *) Un tratat al naturii umane P (Edit, c) Biblioteca "Runivers" ani t π e t t ъ chatlenii, iar tђ - reprezentări Există o mare asemănare între unul și celălalt în toate, cu excepția gradului de forță Toate percepțiile noastre sunt astfel duble Unul poate fi văzut ca o reflectare a altora Această combinație constantă de percepții similare sugerează o legătură puternică între impresiile și reprezentările corespunzătoare Existența unora influențează existența altora O astfel de conexiune permanentă nu poate fi întâmplătoare Având în vedere ordinea primei apariții a percepțiilor, aflăm din experiența constantă că impresiile preced întotdeauna reprezentările Într-adevăr, nu este greu de observat că în noi apar primele impresii și abia apoi reprezentări, care sunt, parcă, copii ale impresiilor Pe această bază, impresiile pot fi considerate și cauze ale reprezentărilor Dacă luăm acum în considerare impresiile, se va dovedi că și ele pot fi împărțite în două grupuri în funcție de originea lor Pe de o parte, acestea sunt impresii din senzații, pe de altă parte, din reflecție, adică impresii, ca să spunem așa, de ordinul doi, care sunt deja generate de reprezentări și, în consecință, le însoțesc pe acestea din urmă Mai degrabă anatomiștii și naturaliștii pot decide ce senzații sunt Dar pentru filosof rămâne întrebarea esențială a originii impresiilor din senzații Cum apar aceste impresii? Este clar că Hume, cu premisa sa de bază, nu poate da decât un răspuns, cel agnostic El o dă Acest tip de impresie "apare în suflet în primul rând, din cauze necunoscute" x) După un astfel de răspuns, desigur, studiul întrebării se încheie Următoarea întrebare este despre impresiile reflecției Dar din moment ce acestea din urmă își derivă originea din idei, investigația trebuie transferată asupra celor din urmă Yum face exact asta Dacă începem acum să studiem acea parte a conținutului nostru de conștiință care se numește reprezentări, vom

observa că toate reprezentările se pot conecta între ele și se pot separa din nou Întrucât observăm în același timp că unele combinații de reprezentări au un caracter permanent și nu în totalitate arbitrare, trebuie să admitem că !) Treatisz, R , Biblioteca "Runivers" Scepticismul și dogmatismul lui Hum există câteva principii generale pentru conectarea și coordonarea reprezentărilor Aceste principii, după cum se știe, Hume le numește asociații Adevărat, ele nu creează o legătură inseparabilă de idei, la fel cum nu sunt singurele principii de legătură, cu toate acestea, cu ajutorul lor spiritul trece de la o idee la alta și astfel le leagă Este, parcă, un fel de atracție în lumea spirituală, analogă cu atracția în lumea naturii Pentru filozofie, și aici se pune întrebarea cu privire la natura și cauzele unei astfel de atracție spirituale Depinde cu adevărat de proprietățile lucrurilor înseși, exprimate prin reprezentări, sau, dimpotrivă, de activitatea spiritului? Dar cum ar putea să răspundă Hume, negând cunoașterea a altceva decât conținutul conștiinței sau percepțiilor? Singurul răspuns poate fi negare în continuare, negativism și agnosticism În timp ce Hume este într-adevăr consecvent El afirmă: "Efectele acestei atracţii sunt întotdeauna clare; în ceea ce priveşte cauzele sale, ele sunt în cea mai mare parte necunoscute şi trebuie reduse la calităţile primare ale naturii umane, pe care nu pretind să le explic O astfel de legătură asociativă a două reprezentări creează noi formațiuni, care pot fi numite reprezentări complexe Acesta din urmă poate fi împărțit în relații, moduri și substanțe Combinația naturală a reprezentărilor prin asociere constituie deja o relație; în acest sens, cel puțin, folosim acest cuvânt în vorbirea de zi cu zi Totuşi, nu se poate ignora împrejurarea că ■ trebuie adesea să comparăm două reprezentări chiar şi atunci când sunt combinate arbitrar Prin urmare, în filosofie, putem extinde sensul relației și o numim rezultatul oricărei comparații) Luând în considerare cu atenție calitățile care duc la comparație, și deci la generarea reprezentării relațiilor filosofice, se pot aduce sub un număr mic de rubrici, și anume șapte, care sunt sursa tuturor relațiilor filozofice *) L , r) Ib , p Mier D Humes Tralitata hrsg v th Lipps, S Anm și Biblioteca "Runivers" G G Sh П E T T b În anchetă, doctrina relațiilor și următoarele capitole despre substanță și concepte abstracte sunt omise de Hume; el trece imediat după asocierea reprezentărilor la luarea în considerare a cauzalităţii şi începe aceasta cu "îndoielile sale sceptice" Aceasta dă naștere caracterizării obișnuite a scepticismului humean Dar nu și modul din Tratat Aici Hume începe cu o investigare a reprezentărilor spațiului și timpului, consacrând acestei investigații întreaga a doua parte a Tratatului Faptul că ordinea lui Hume aici nu este întâmplătoare reiese clar din faptul că Hume încheie această parte cu o examinare a reprezentării existenței, subliniind punctul său de vedere fenomenalist de bază Da, și el privește acest studiu ca pe o lucrare pregătitoare pentru următoarea a treia parte *) În urma studiului, ca concluzie, găsim din nou confirmarea vechii idei, care, aparent, este încă cea călăuzitoare: aceasta este imposibilitatea cunoașterii obiectelor transcendente conștiinței "Dacă în spiritul nostru, la un moment dat, nu există altceva decât percepții și dacă toate reprezentările au provenit din ceva care a fost prezent anterior în spirit, atunci rezultă că este imposibil pentru noi să luăm sau să formăm reprezentarea a ceva anume diferit din reprezentări şi impresii Să ne concentrăm atenția în afara noastră pe cât posibil: să ne lăsăm purtați de imaginația noastră către cer, sau până la limitele extreme ale universului; nu depășim niciodată cu adevărat un pas dincolo de noi

înșine și nici nu putem concepe altă existență decât acele percepții care au apărut în acest cerc îngust Aceasta este o lume a imaginației și nu avem o singură idee care să nu se nască aici ") În ceea ce privește interpretarea "naturii reale și reale *) Tratat, p "S-ar putea să nu fie greșit, înainte de a părăsi acest subiect, să explicăm ideile de existență și de existență externă] care își au difíi-culties, precum și ideile de spațiu și timp Prin acest mijloc vom fi mai bine pregătiți pentru examinarea cunoștințelor și probabilității, atunci când înțelegem perfect toate acele idei particulare, care pot intra în raționamentul nostru" Legătura internă a părții a II-a a tratatului cu Ш tocmai în întrebarea în discuție este vizibilă și din ultimul paragraf al părții a II-a, care se termină cu cuvintele: "Dar despre aceasta mai pe deplin în continuare" Partea a IV-a sect -) Ib , p

 Scepticismul și dogmatismul lui Hum acțiunilor" obiectelor care acționează asupra simțurilor, Hume pur și simplu refuză această sarcină ca fiind imposibilă "Mi-e teamă", spune el, "că o astfel de întreprindere depășește limitele minții umane și că nu putem niciodată Altfel, ca în cazul ajutorul proprietăților introductive care sunt deschise de sentimente, "Yum adaugă un zapalo explicativ la acest site, apoi spunem din nou: "Dacă ne transferăm atenuările la premisele sentimentelor, atunci mă tem că majoritatea concluziilor noastre vor fi închisoarea plină de scepticism și neîncredere" Astfel, natura și limitele scepticismului humean ne sunt încă clare Dar îndoiala, ca și păcatul, este nemoderată Îndoiala lui Hume nu implică alte îndoieli? Este posibil să te oprești? Dar este posibil să tragem anumite concluzii din îndoială? Revenind din nou la luarea în considerare a relaţiilor, Hume constată că printre ele există relaţii care "constituie fundamentele ştiinţei" *); nu sunt supuse îndoielii, întrucât "depind în întregime de reprezentările pe care le comparăm") Dar există și unul care se schimbă fără a se schimba în reprezentările în sine *); ele sunt deci independente de conţinutul reprezentărilor, adică pot fi prezente sau absente, chiar dacă reprezentările nu se modifică δ) Acestea sunt relațiile de identitate, pozițiile în spațiu și timp și relația de cauzalitate Cu toate acestea, la o examinare mai atentă, reiese că la stabilirea relației de identitate, precum și spațiu și timp, ambele obiecte comparate, i e ambele obiecte între care se stabilește o relație sunt prezente, ambele sunt percepute, iar cu ajutorul lor nu putem depăși limita pe care o stabilește imediatul perceput, la fel cum nu putem descoperi existența reală neperceptibilă sau relațiile reale insesizabile dintre obiecte Astfel, numai *) Ib , r) Ib , p) Ib R) Ib , r) Ib , r

 g g sh p e t t o relație cauzală care tinde să cunoască moto, care nu este dat direct în percepţie "Din cele trei relații care nu depind doar de reprezentare, o singură relație, care poate duce dincolo de limitele simțurilor noastre și care ne familiarizează cu existențe și obiecte invizibile și intangibile pentru noi, este cauzalitatea" *) Dar dacă avem deja s-a îndoit de posibilitatea de a pătrunde dincolo de limitele percepției, de a cunoaște lumea reală, existența reală, obiectele reale, atunci cum să nu se îndoiască de semnificația relației cauzale cu tendința ei de a pătrunde în tărâmul de altă lume pentru conștiință? Este necesară ieșirea Îndoiala cu privire la cunoașterea obiectelor reale duce la îndoiala cu privire la valoarea cognitivă a relației care se străduiește pentru aceasta Îndoiala lui Hume cu privire la cauzalitate este într-adevăr derivată Dar această îndoială ar trebui să ducă la o astfel de negare universală, în fața căreia toată lumea se oprește De fapt, acest lucru duce la îndoială nu numai în realitatea

lumii conștiinței transcendentale, ci și în momentul care vine La urma urmei, această îndoială este: voi termina această linie, voi termina acest gând? Deci, îndoindu-se de cunoașterea lumii reale, Hume a ajuns să se îndoiască de cauzalitatea lumii fenomenale, care este destul de consistentă Totuși, aceasta este deja o îndoială cu privire la semnificația generală a cauzalității și, în consecință, o îndoială cu privire la viitorul lumii fenomenale, încă nedată direct conștiinței Dar viitorul nu poate fi salvat de îndoială, măcar? Odată ce sensul general al cauzalității a fost pierdut, poate fi posibil să recunoaștem un sens parțial, poate unul probabil Ar trebui să fie clar din cele de mai sus că fenomenalismul se confruntă aici cu o dilemă: fie scepticismul extrem, fie propria sa negare, sinuciderea În esență, soluția întrebării și rezolvarea îndoielilor este doar ultima cale În acest fel Yum nu vrea să meargă Dar, pe de altă parte, nu găsește nici cuvinte pentru a condamna scepticismul extrem Ca urmare, el încearcă să urmeze a treia cale: să recunoască posibilitatea de a rezolva problema, dar să păstreze îndoiala Acesta este celebrul Humov "sceptic *) Ib , p Biblioteca "Runivers" Scepticismul și dogmatismul lui Hum unsprezece decizie" El încearcă să justifice cauzalitatea pentru viitor făcând apel în momentul decisiv la recunoașterea lumii reale, la cunoașterea ei, cel puțin în așa măsură încât să nu-i nega constanța și regularitatea Prin urmare, sarcina ulterioară a lui Hume nu mai poate fi să se îndoiască de relația cauzală, ci, dimpotrivă, să o justifice, ci o astfel de justificare care ar putea face fără a recunoaște semnificația reală din spatele acestei relații În mod logic, această problemă poate fi formulată astfel: cum să includă tertul exclus? II După cum s-a subliniat, îndoiala în realitatea cunoașterii lucrurilor duce la îndoiala în acea relație care singura poate stabili legătura reală a lucrurilor, în raport cu cauzalitatea Și mai mult, într-o dublă direcție: în primul rând, această îndoială este îndreptată spre însăși apariția lucrurilor și, în al doilea rând, spre necesitatea legăturii lor în viitor Hume, așadar, își dezmembrăște întrebarea El trebuie, prin urmare, să ia în considerare: "În primul rând, pe ce bază declarăm că este necesar ca orice lucru a cărui existență are un început să aibă și o cauză? așa și așa acțiuni definite" *) Prima întrebare, din punct de vedere al fenomenalismului, este destul de firească După ce ne-am îndoit de cunoașterea lumii obiective care se află dincolo de limitele datului senzual, este imposibil să afirmăm că existența acestui dat are o cauză în ea și, în plus, este necesară Propoziţia că toată existenţa are o cauză este în esenţă nedemonstrabilă şi nedemonstrabilă Imposibilitatea de a demonstra această propoziție în mod intuitiv sau demonstrativ din punct de vedere al fenomenalismului este consacrat lui Hume III, capitolul III al secțiunii De fapt, cu deplină consistență, Hume ar fi trebuit, după ce a ridicat această întrebare, să refuze imediat să o rezolve, să o respingă Începutul existenței este începutul percepției, aceasta din urmă poate da naștere unei idei, dar ea) Ib , p Biblioteca "Runivers" G G Sh P E T T b este necesar să vină din nimic, deoarece înainte de începutul percepției nu a fost în conștiință, prin urmare, nu a existat Dar din moment ce Hume caută o terță exclusă, nu este de mirare că vrea să explice necesitatea apariției obiectelor din nimic De fapt, Hume s-a confruntat cu o dilemă: fie să permită uniformitatea și regularitatea în natură, independent de percepțiile senzoriale, fie să ajungă la iluzionism complet, punând la îndoială sensul obiectiv al lumii*) Dar în primul caz, el ar trebui să indice sursele de cunoaștere a lumii reale Între timp, el neagă categoric posibilele surse ale unor astfel de cunoștințe

"Spiriturile" lui Berkeley sunt aruncate Fenomenele experienței interioare în general și în principiu sunt, de asemenea, doar percepții A adopta acest punct de vedere ar fi o încălcare clară a poziției imanente pe care Hume a luat-o de la bun început Rămâne a doua parte a dilemei Dar atunci, într-adevăr, așa cum sa indicat, prima dintre aceste întrebări, problema cauzalității începutului unei percepții-lucru, o vom rezolva într-un singur fel, prin negarea acesteia Întregul centru de greutate trebuie transferat la a doua întrebare, problema legăturii cauzale dintre lucruri-percepții care au apărut deja sau sunt pe cale să apară Sarcina imediată a filosofului este, așadar, să dovedească sau să fundamenteze, fără a părăsi pământul fenomenalismului, că în viitor oricare sau o asemenea cauză trebuie să provoace un fenomen corespunzător Eliminând cu totul prima întrebare, Hume în "Investigație" este ocupat doar de a doua; în Tratat se reflectă mai mult trenul său real de gândire: prin soluționarea celei de-a doua întrebări, el speră să obțină până la urmă soluția primei "Poate că vom găsi în concluzie că același răspuns va fi potrivit pentru rezolvarea ambelor întrebări" *) Nici măcar ieșirea kantiană a lui Hume nu ar fi putut fi: ar fi contrazis premisa de bază a lui Hume că toată cunoașterea provine din percepție Categoriile humeene ("relații") nu sunt a priori în raport cu reprezentările comparate în ele) Ib , p - Este ciudat să vezi o asemenea speranță în Hume Cum poate apărea combinația obișnuită a unei percepții și a cauzei sale, când această cauză nu poate fi dată în percepție, adică ea nu există deloc Dar Hume confundă în mod evident întrebările legate de cauzalitate și uniformitatea naturii Biblioteca "Runivers" Scepticismul și dogmatismul lui Hum Rezolvarea îndoielilor de către Hume este bine cunoscută Respingând posibilitatea unei fundamentări raționale a cauzalității, el stabilește principalele semne ale unei legături cauzale: succesiunea în timp, antecedenta unei cauze și legătura constantă dintre cauză și efect Întrucât nu știm nimic despre relația reală a lucrurilor și într-o serie continuă de percepții le putem distinge numai după ordinea temporală a apariției lor, atunci cauzalitatea se reduce în final la o simplă succesiune temporală Diferența calitativă a unei simple schimbări de percepție diferă de schimbarea pe care o considerăm cauzală, evident, doar subiectiv Această diferență este doar o funcție a imaginației bazate pe asociere și obicei "Experiența nu ne permite niciodată să pătrundem în structura internă sau în principiile de funcționare ale obiectelor, ci doar obișnuiește spiritul să treacă de la un obiect la altul" *) Ideea de necesitate, legată de ideea unei relații cauzale, este creată numai de acea constrângere subiectivă, care este rezultatul unei tranziții obișnuite de la un obiect la altul Astfel, într-un efort de a păstra consistența, Hume explică aplicarea principiului cauzalității în lumea fenomenală De aici însuși principiul pare să-și dea sensul Dar întregul mod de probă este atât de pervertit încât nu poate duce decât la o îndoială mai mare Experiența dintr-un punct de vedere fenomenal are ea însăși nevoie de justificare și, ca mijloc de explicație, este insuficientă de la început Hume se zbate neputincios în cerc: obiectele reale sunt de necunoscut; toată cunoaşterea se limitează la sfera fenomenelor; în consecinţă nu putem pătrunde în relaţiile reale ale lucrurilor; cauzalitatea, ca relație care stă la baza cunoașterii faptelor, atârnă în aer Când cineva se îndoiește de propria rațiune și raționament, după asemenea concluzii, rămâne un lucru - să se îndoiască de puterea rațiunii în general În esență, asta a făcut Hume de la bun început Cum poate mintea să fie puternică, din moment ce îi sunt puse

limite limitate? "Nu numai că mintea noastră ne trădează în descoperirea conexiunii finale a cauzelor și efectelor, i) ib , p
 g g t p e t t ъ dar chiar și după ce experiența ne-a familiarizat cu conjuncția lor constantă, ne este imposibil din cauza rațiunii să ne dăm un răspuns satisfăcător la întrebarea de ce extindem această experiență dincolo de limitele acelor cazuri particulare care au căzut sub observația noastră Presupunem că nu suntem niciodată capabili să dovedim că trebuie să existe o asemănare între acele obiecte care ne-au fost date prin experiență și cele care se află în afara sferei a ceea ce am descoperit Dacă Hume a vrut să fie sceptic până la capăt, el nu mai avea nevoie de nimic Calea lui ar fi fost finalizată și nu ar fi părăsit nicăieri sfera negării și îndoielii: negarea cognoscibilității ontologice a lucrurilor, negarea necesității epistemologice a principiului cauzalității, negarea concluziei științifice despre aceasta principiu pentru viitor Dar, așa cum s-a subliniat, Hume și-a văzut sarcina în altceva: să se oprească la prima negație, să afirme fenomenalismul și totuși să salveze cunoașterea, să-și fundamenteze sau să explice principiul său fundamental, principiul cauzalității Când, aparent, nu există nicio ieșire, Hume se hotărăște asupra unui remediu eroic: acesta este un apel la același motiv, dar în fața celeilalte funcții ale sale Marile sacrificii au fost însoțite de o plângere împotriva minții, îndreptată către minte De fapt, negând drepturile rațiunii, Hume atribuie imaginației un rol important În esență, desigur, cauzalitatea se bazează pe activitatea minții, dar nu pe funcția ei de raționament, predispusă la erori și erori, ci pe o mai solidă, parcă supusă legilor naturale ("într-un fel de atracție") funcţia imaginaţiei Imaginația este acel principiu sau acea funcție care salvează cauzalitatea de îndoială El spune: "Imaginația, după recunoașterea mea, este judecătorul final al tuturor sistemelor filozofice" Dar trebuie reținut că imaginația lui Hume are un dublu sens Pe de o parte, imaginația se opune memoriei și, în acest caz, este "facultatea prin care ne formăm reprezentările mai slabe"; pe de altă parte, se opune rațiunii și atunci este "aceeași capacitate, excluzând *) Ib , r) Ib , r $yu
  doar raționamentul nostru demonstrativ și probabil" ^ În consecință, Hume distinge în imaginație "principiile sunt constante, irezistibile și universale; ca, de exemplu, trecerea obișnuită de la cauze la efecte și de la efecte la cauze; iar principiile sunt schimbătoare, slabe, neplanificate" Astfel, Hume nu vrea să submineze autoritatea cauzalității, bazându-se pe imaginație și obișnuință, ci, dimpotrivă, să o întărească, să o întărească Procesul de inferență pe baza cauzalității este atât de important, atât de "esențial pentru existența întregii rase umane", încât "este de necrezut că poate fi încredințat concluziilor eronate ale minții noastre, care este lentă în acțiunile sale , complet nedetectabil în primii ani ai copilăriei și, în cel mai bun caz, la fiecare vârstă și perioadă a vieții umane este extrem de supusă erorilor și iluziilor ", spune Hume în Investigația) Dar această neîncredere în rațiune nu trebuie să fie o îndoială cu privire la semnificația relației cauzale Pe de o parte, aceasta este fapta noastră practică a acestei îndoieli, - există un om care face apel la eticismul filozofiei academice -^ argumentul care o apropie de referințele noilor reprezentanți ai noului venit al idealismului și, de asemenea, pragmatismului atunci nu mai mult decât argumentele unor neokantieni care se opun cu ardoare scepticismului, Humean în special Dar, pe de altă parte, pentru a nu se îndoi de relația cauzală, Hume

cere direct, întrucât raționamentul este neputincios aici, să o subordoneze la un alt principiu "atât de puternic și de autoritate; și acest principiu își va păstra influența până când natura umană se va schimba") Astfel, încrederea în natură în general se bazează pe încrederea în natura umană cunoștințe care îl apropie pe Hume lui Avenarius Ch Ib , r η mier Zλ Hiunh Traktat hrsg v th Lipps S - A am J Tratat, p Întrebare> p Ib , p Biblioteca "Runivers" G G Sh P ET T b Dar pentru noi acest "ocol" ridică întrebarea: și-a schimbat Hume astfel fenomenalismul? Nu a salvat el cauza, în ciuda intenției sale inițiale, sacrificând punctul său de vedere de bază? Fără îndoială! Și prin aceasta, poate, a descoperit insuportabilitatea fenomenalismului în general Căci dacă ceva este imediat respins, a cărui negație necesită o dovadă, este firesc în cursul raționamentului să ne întoarcem la el și să îl recunoaștem pur și simplu; implicit sau explicit - depinde de temperamentul sau claritatea gânditorului Clear Hume recunoaște acest * explicit "așa cum natura ne-a învățat să ne folosim membrii fără a ne familiariza cu mușchii și nervii care îi pun în acțiune, tot așa ea ne-a insuflat un instinct care conduce cu succes gândirea pe o cale care corespunde cu cea pe care o are stabilit printre obiectele exterioare" *) Că obiectele exterioare sunt înțelese aici nu ca percepții, ci ca obiecte reale, lucruri în sine, este evident din următoarea concluzie: "Există un fel de armonie prestabilită între ordinea naturii și succesiunea ideilor noastre; și deși forțele și abilitățile care le guvernează pe cele dintâi ne sunt complet necunoscute, cu toate acestea, gândurile și cunoștințele noastre, după cum vedem, urmează aceeași ordine cu alte creaturi ale naturii ") Deci, Hume elimină cu adevărat îndoiala cu prețul fenomenalismului O cale conciliantă este imposibilă - Hume nu a găsit niciodată cel de-al treilea exclus Așa cum lumea lucrurilor reale, care determină ordinea percepțiilor, a fost respinsă dogmatic la început, tot așa este recunoscută dogmatic acum și, în același timp, în același rol ca bază a semnificației cunoașterii noastre Dar atunci, este Hume un sceptic deloc? La întrebările puse la început: de ce s-a îndoit Hume de fapt și cum își rezolvă îndoiala, acum putem da un răspuns Hume s-a îndoit de inteligibilitatea lumii reale și și-a rezolvat îndoiala afirmând că nu *) Un exemplu izbitor al neputinței fenomenalismului în fundamentarea necesității cauzale este articolul *Veppo Erdmann, Ueber Inhalt u Gel-ning des Kausalgesetzes Halle ad S ,) Anchetă, p) Ib , p Biblioteca "Runivers" Scepticismul și dogmatismul lui Hume care cunoștințe despre această lume Hume poate fi numit sceptic doar pentru că neagă cunoștințele lumii lucrurilor reale, limitându-ne cunoștințele la lumea fenomenală? Nu ar fi, într-adevăr, mai corect să numim o astfel de doctrină agnosticism, sau chiar negativism dogmatic? *) În orice caz, Hume nu mai este un sceptic și în același sens cu Kant Potrivit lui Kant, Hume "a reușit să-și aterizeze nava doar pentru siguranță pe scepticism, unde a lăsat-o să putrezească" Dar Hume însuși și-a portretizat poziția diferit: "mi se pare", scrie el *), un om care, eșuând de mai multe ori și scăpat de un naufragiu în timp ce traversa o mică strâmtoare, îndrăznește totuși să meargă la mare cu aceeași barcă firavă, bătută de furtuni și chiar are un plan ambițios de a porni în condiții atât de nefavorabile într-un cerc înot vântul" Iar Kant speră să "conducă nava în siguranță la destinație" Cu amândoi, desigur, credința lor optimistă este legitimă, de fapt, amândoi nu ies din apele puțin adânci ale fenomenalismului, riscând mereu să eșueze din nou Dar, s-ar putea obiecta, Hume s-a numit uneori un sceptic După Rehmke, Hume cu siguranță, pentru a evita scepticismul pirronian, a luat punctul de vedere al lui Carneades) Cu

greu se poate fi de acord cu asta Hume numește scepticismul lui Carneades "înmuiat", în care îndoielile nelimitate "sunt corectate într-o oarecare măsură prin bunul simț și reflecție") Dar există și un alt fel de scepticism "înmuiat" - acesta este, ca să spunem așa, scepticism epistemologic sau negativism, care este și caracteristic lui Kant: "limitarea investigațiilor noastre la acele subiecte care corespund cel mai mult capacității slabe a omului mintea" b) Dar exact ceea ce, potrivit lui Remke, Hume a deviat de la calea directă care duce la scepticism pur - "în tăcere până când mier R Richtcr, Der Skeptizismus in d filozofie B II, S) Tratat, P- -) Temke, Eseu despre istoria filozofiei Pe ed J Kolubovskago, p) Întrebare p Ib , r Întrebări de filozofie, ky iob Biblioteca "Runivers" G G Sh P ET T b presupunerea asumată a existenței în afara noastră", tocmai acesta este ceea ce face ca scepticismul lui Hume să fie mai puțin dogmatic decât Kant și, după el, istoria filosofiei din secolul al XIX-lea Filosofia lui Hume, deci, demonstrează încă o dată că restrângerea drepturilor rațiunii nu rămâne nepedepsită, că este imposibil să transformăm teoria cunoașterii într-o teorie a ignoranței, că adevărata cale a filozofiei constă în dezvoltarea nesfârșite forțe creative ale rațiunii G G Shpett Biblioteca "Runivers " La întrebarea realității transcendentale Timpul nostru a fost deja caracterizat de mai multe ori ca o eră de tranziție asociată cu crize în diferite domenii ale vieții spirituale moderne Acest caracter al timpului nu putea decât să se reflecte în filozofie, care este, în cuvintele lui Windelband, "sedimentul vieții" Aici această criză este subliniată de discordia care există în vremea noastră cu privire la conceptul de filosofie, problema caracterului ei științific, sarcini, subiect etc etc Acest lucru ne face să acordăm mai multă atenție unor probleme precum problema realității transcendentale Conceptul de transcendent este de obicei definit în așa fel încât să caracterizeze ceva care se află în afara lumii experiențiale Dar însuși conceptul de experiență lasă loc și neînțelegerilor, deoarece fenomenele de natură mentală, obiecte ale psihologiei, pot rămâne cu ușurință în afara experienței Întrucât un gânditor sau o persoană care cunoaște este întotdeauna un individ concret, își poate duce foarte ușor experiențele pur psihice, care aparțin lumii empirice, dincolo de limitele lumii experimentale Și în istoria metafizicii au existat destule exemple de astfel de ipostaze ale fenomenelor empirice (în timpurile moderne, Schopenhauer poate servi ca exemplu al acesteia, în care voința ca absolut este uneori amestecată cu voința empirică, documentând astfel originea ei din aceasta din urma) Prin urmare, conceptul de transcendent trebuie considerat din punctul de vedere al unui strict definit x) Raport prezentat la Societatea de Psihologie din Moscova la aprilie Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN subiect Definind ceea ce poate fi recunoscut în principiu ca aparținând domeniului experienței, noi (urmând idealismul epistemologic al lui Rickert) extindem conceptul de obiect al experienței până la limite posibile și restrângem în consecință conceptul de subiect Etapa finală în dezvoltarea unei astfel de definiții limitative a experienței, granița sa ideală, o numim subiect epistemologic Voi reveni asupra ei mai târziu, dar deocamdată este important să subliniem că în acest caz vorbim despre realitatea transcendentă nu în raport cu un subiect empiric, ci cu unul epistemologic ideal În concluzie, trebuie adăugat că aceasta nu atinge nicidecum problema metafizicii imanente, care postulează un principiu absolut imanent L Urmărind cu atenție lupta diferitelor școli, se ajunge la concluzia că în spatele disputelor asupra diverselor chestiuni particulare se află, în esență, un dezacord

fundamental în înțelegerea însăși a naturii și sarcinilor filosofiei Unii privesc filozofia ca pe o știință; alţii, urmând tendinţa metafizică tradiţională, o opun ştiinţelor Unii văd sarcina filosofiei în cunoașterea acelei esențe a lucrurilor, lucruri în sine, al căror concept pentru alții nu rezistă criticii filozofice Iar criza de filozofie existentă, mi se pare, nu este că în vremea noastră sunt foarte multe școli, că suntem prea fragmentați, ci că cei care se ceartă adesea nu au un punct comun care să le dea posibilitatea de a înțelegeți unul pe altul Prin urmare, într-un anumit sens, avem dreptul să spunem, așa cum a făcut Riel: "prima problemă filosofică a timpului nostru este filosofia însăși ca problemă" Și aici, în primul rând, ne aflăm în fața chestiunii realității transcendente, deoarece în disputele dintre susținătorii metafizicii *) și adversarii ei, se discută în principal această problemă Cred ca ar fi o mare greseala? Conceptul de metafizică îl iau în acest articol în sensul limitat al unei teorii construite pe afirmarea geniului realității transcendente Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE să ne gândim că problema metafizicii a devenit deja un lucru din trecut, că nu trăim decât o luptă între critică și psihologism Mai ales aici, în Rusia, este clar că criza filosofică prelungită pe care o trăim se apropie de punctul de cotitură în care soarta nu psihologismului va fi hotărâtă înaintea noastră și va trebui să răspundem la întrebarea mai generală: încotro să mergem: către direct și metafizică sinceră sau dar în direcția celei mai consistente critici? De aceea, centrul interesului nostru nu ar trebui să fie încă problema psihologismului, ci problema realității transcendente Acest conflict al criticii cu metafizica este exacerbat de faptul că metafizicienii pun critica în conflict cu interesele esențiale, vitale, ale personalității culturale Astfel, nu văd problema centrală în care este văzută de majoritatea adepților varietăților criticii germane Aceeași viziune a fost susținută, cel puțin în lucrarea sa principală, de exemplu, de unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai criticii, Rickert În "Gegeii-stand der Erkenntnis" de la p el spune într-o formă mai generală: "Das Grundproblcm der Erkenntnistheorie ist das Problem der Transzendenz" Această problemă devine sarcina centrală a filozofiei erei noastre, deoarece de soluția ei depinde în mare măsură rezultatul crizei moderne Până acum, întrebarea a fost, în general, decisă nu în favoarea metafizicii și, cred, pe bună dreptate Această respingere a metafizicii nu numai că nu era dogmatică, ci, dimpotrivă, întreaga lucrare a criticilor a fost în mare măsură îndreptată atât spre studiul dreptului însuși al acestei probleme, cât și al posibilității de a o rezolva, adică soarta metafizicii a fost decisă nu printr-o prevedere sub formă de dogmă, ci pe baza unei întregi serii de studii de capital În special, pot indica același Rickert: jumătate din lucrarea sa principală este dedicată tocmai unei analize critice a problemei fundamentale a metafizicii Astfel, când ni se spune că "calea către renașterea filozofică este respingerea interdicțiilor și sentințelor preconcepute" *), atunci sub aceste cuvinte pot i) Vezi L M Lopatin "Prezentul şi viitorul filosofiei* "Întrebări de filosofie și psihologie" , PI, p Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN toți, și chiar mai mulți reprezentanți ai neokantianismului, ar trebui să se aboneze, pentru că nu avem astfel de interdicții, ci doar o cerință sănătoasă ca filozofii, din moment ce caută cunoștințe obiective, să-și fundamenteze problemele astfel încât să arate nevoia de a admite un transcendent realitatea din punct de vedere al cunoașterii obiective și al posibilității studiului ei bazat pe dovezi Altfel, reproșurile

interdicțiilor vor avea, într-o oarecare măsură, o asemănare fatală cu lamentările că filosofia nu ia calea "poeziei conceptelor" În primul rând, însuși L M Lopatin, care i-a acuzat pe neokantieni de dogmatism, în esență, prin opera sa capitală, a arătat cel mai bine că cererea pentru un studiu critic al dreptului oricărei probleme filosofice este destul de amănunțită, pentru că s-a angajat pe calea pe care criticii o numesc in principiu: aproape intregul volum I din "Probleme pozitive de filosofie" este consacrat tocmai dovedirii necesitatii admiterii unei realitati transcendentale si a posibilitatii studierii ei Iar cuvintele "rațiunea este un element liber" *: nu tolerează bariere", mi se pare, nu sunt în întregime corecte, deoarece, îndreptând acest gând împotriva cerințelor neokantienilor, ridicăm unele calomnii asupra minții Este cu siguranță adevărat că mintea nu se va împăca niciodată cu constrângerea exterioară, dar esența ei este dezgustătoare și arbitrar El are nevoie de libertate, dar în libertate există întotdeauna motive, motive și nu o simplă străduință neîngrădită înainte Prin urmare, mintea are și trebuie să aibă întotdeauna bariere imanente, pentru că ea însăși le pune sub forma unei cerințe de temeiuri, argumente, adică ceea ce, în esență, își doresc reprezentanții neokantianismului din partea formală Nu vor exista astfel de bariere necesare, iar mintea își va confunda funcțiile cu cele ale imaginației Ceea ce se va întâmpla este ceea ce avertizează Kant în Prolegomenele sale § : "Imaginația poate fi iertată dacă uneori visează cu ochii deschiși pentru că pe ea se bazează toate mijloacele de limitare, acolo unde este necesar, a visului imaginației *) Ibid , p ' Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE Printre primele și principalele bariere pe care rațiunea trebuie să le țină seama este examinarea critică a problemelor și scopurilor științei, deoarece "über den Weg der Wissen-schaft lasst es sich nur sprechen, wenn man ihr Ziel kennt" Această indicare a scopului este prima condiție și oricât de nesatisfăcătoare din punct de vedere modern ar fi sloganul "Zurück zu Kant", mi se pare că este greu de contracarat cu chemarea "înainte de la Kant" obiectiv, pentru că indicarea punctului de plecare lasă o mulțime de ocazii de a merge înainte De asemenea, trebuie să știi unde să mergi, iar asta ne readuce la problema foarte clară a realității transcendente În rezolvarea acestei probleme, mi se pare, se află etapa decisivă a cunoașterii filozofice Dar aceeași examinare critică a fundamentelor sale trebuie aplicată și acestei probleme și aici trebuie pusă întrebarea: quid juris? Punctul de plecare al tuturor eforturilor cognitive în general trebuie considerat mai întâi realitatea imediată cu toate interesele și experiențele ei pestrițe, iar punctul central este poziția individului în această realitate, interesele sale Relația individului cu lumea este determinată de diferite părți Respectând definițiile obișnuite, numim aceste aspecte credință, cunoaștere și activitate, sau, după cum Vl Solovyov, atitudine creativă În această realitate, persoana apare ca un întreg, iar în legătură cu acest gând întâlnim imediat o afirmație extrem de importantă pentru rezolvarea problemei realității transcendente Ni se spune că tocmai având în vedere faptul că relația omului cu lumea nu este epuizată doar de intelect, adevărul absolut este realizabil numai pe baza unității tuturor acestor factori, care sunt cuprinsi în "Eul" al lui individul Este necesară sinteza lor și numai în această condiție problema filosofică, și în special problema realității transcendente, va găsi soluția corectă Nu există nicio îndoială că, în cuvintele lui L M Lopatin *), !) Discursul lui L Lopatin este acolo) L M Lopatin, "Probleme pozitive ale filosofiei", Vol I, p Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN "Nevoia unei viziuni

pozitive și complete asupra lumii este indestructibilă în spiritul uman Când nu are nicio rezoluție în minte, începem să o căutăm în revelațiile întunecate ale sentimentului Dar "filozoful trebuie să distingă cu grijă între ceea ce înțelege și ceea ce crede Fiecare filozof este obligat să-și amintească că este filosof numai până în momentul în care asimilează adevărurile conform dovezilor lor rezonabile Revelațiile întunecate nu spun nimic minții și, astfel, în spatele acestei dorințe pentru o sinteză artificială a aspectelor individuale ale spiritului uman se află în esență aceleași pretenții absolute ale raționalismului, pentru că, indiferent cât de diferit ne deosebim în înțelegerea sarcinilor filozofiei, unul rămâne neîndoielnic lucru că în el vom avea de-a face cu un sistem de cunoaștere, adică și toate celelalte aspecte ale relației individului cu lumea vor fi procesate de o minte care este competentă într-un domeniu și incompetentă în altele În "Eul" uman activitatea cognitivă și subiectul teoretic sunt doar una dintre laturi Tot ce este legat de acest "eu" din toate părțile, nu vom epuiza niciodată doar cu ajutorul cunoașterii Acest lucru este de neconceput în esența problemei Dar nici nu putem strânge toate aceste părți într-un singur morman, numind-o numele frumos al sintezei credinței, cunoașterii și activității sau o atitudine creatoare, deoarece sinteza lor nu este dată de rațiune, ci de faptul că se contopesc armonios într-un întreaga personalitate umană, că ne lămurim pentru noi înșine drepturile lor egale, independența lor Ele nu se pot înlocui, dar nici nu pot fi contopite într-un sistem de cunoaștere, pentru că atunci mintea va trebui să-și refacă întreaga sferă în felul ei și vom cădea neapărat într-un raționalism unilateral Acest lucru nu ne împiedică să credem că vom găsi adevărul Dacă extindem puțin acest concept, atunci mi se pare că vom avea tot dreptul să pretindem ca o persoană din domeniul cunoașterii obiective să fie ghidată exclusiv de conștiința independenței intereselor sale teoretice, fără teama de interferență a altor factori ai eului său, când corelarea lor este corect înțeleasă; deoarece adevărul teoretic) Ibid , p Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA despre realitatea transcendentală vorbește intelectului, dar tăce în raport cu sentimentul și invers "Eul" lor pe baza recunoașterii inviolabilității lor reciproce și a neintervenției în sfera altuia într-o unitate întregă și puternică Cu o asemenea conștiință a independenței lor interioare, fiecare dintre ei își va arăta și limitele și, astfel, va da indicații altor sfere ale spiritului uman, așa cum este cazul unei teorii gândite până la capăt Aici avem de-a face nu cu o sinteză artificială, rațională, ci cu o sinteză naturală Știința nu va epuiza niciodată toate nevoile individului Și negând realitatea transcendentală ca obiect al cunoașterii teoretice, nu cred că această întrebare a fost deloc epuizată Poate că aici, în domeniul cunoștințelor teoretice, nu o mare, ci o parte mai mică din "eu" nostru este satisfăcută Dar teoria nu își prescrie concluziile altor sfere și, în același timp, nu tolerează amestecul lor în competența sa Dă un răspuns pentru o anumită regiune a spiritului uman Astfel, deja de la bun început este necesar să facem o rezervă că în filosofie, ca teorie, vorbim despre realitatea transcendentală, ca obiect al cunoașterii teoretice Mi se pare că Rickert a pus problema ființei transcendente în acest sens Ca dovadă, îmi voi permite să citez două citate din Gegenstand der Erkenntnis La pagina io, el dă următoarea formă întrebării principale a teoriei cunoașterii: "giebt es eine vom erkennenden Bewusstsein unabhãngige Wirklichkeit, dìe Gegenstand der Erkenntnis ist?)) *) (există o realitate independentă de conștiința

cunoscătoare care ar fi obiectul cunoașterii?) Astfel, el nu are pur și simplu o întrebare despre existența unei realități transcendente, ci la aceasta adaugă: "care ar fi subiectul cunoașterii" La p , el arată că întrebarea generală despre conținutul realității este greșită, întrucât "die Wirklichkeit hat überhaupt nicht einen Inhalt" (există mai mult de un conținut în realitate) l) Subliniat de mine DOMNUL Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN, După cum înțeleg principalele prevederi ale idealismului epistemologic, acesta neagă realitatea transcendentală ca obiect al cunoașterii teoretice Mi se pare că metafizician-raționaliștilor li se poate reproșa, nu fără motiv, aroganța colosală a intelectualismului De fapt, judecând după dorința lor de a da unui sistem teoretic un răspuns la toate cererile "Eului", ei trebuie să considere intelectul atotputernic, capabil să rezolve totul; că dacă în teorie am ajuns la negarea realității transcendentale, atunci prin aceasta ea este în general distrusă pentru individ Dar intelectul unei persoane nu-și umple toate "găurile" și, prin urmare, nu poate dicta deciziile acelor întrebări care sunt supuse unei competențe esențial diferite Astfel, referirile la rațiune și argumente logice în chestiuni pur religioase nu pot avea o anumită valoare decât în măsura în care elimină argumentele opuse care nu se încadrează în acest domeniu, adică rolul lor este pur negativ Când, de exemplu, datele științifice ale naturii încearcă să rezolve problema credinței în Dumnezeu într-un sens negativ, atunci avem dreptul să recurgem la același motiv și să arătăm că știința naturii nu este competentă aici și că conștientizarea limitelor sale pleacă suficient loc pentru prevederile credinţei Nu-L cunosc teoretic pe Dumnezeu și, ca obiect de studiu teoretic, nu există nimeni pentru mine, dar cred în el Și apoi iar celălalt este în perfectă armonie unul cu celălalt Este această convingere că este posibilă epuizarea întregii sfere a spiritului uman cu intelectul, acest raționalism absolut și explică opoziția filosofiei față de științe, care se găsește adesea în rândul metafizicienilor Punându-i probleme de acest fel, metafizicienii trebuie, desigur, să ridice filosofia la propria lor sub-știință, în timp ce o trăsătură izbitoare a criticii este viziunea filozofiei ca știință Ambele puncte de vedere diametral opuse sunt determinate de poziția pe care ambele curente au luat-o în raport cu problema realității transcendente Pentru metafizician, există o realitate adevărată specială și este destul de clar că teoria care ne dezvăluie această realitate adevărată nu poate fi pusă la același nivel cu științe, pentru că ele efectuează, parcă, muncă de servici, studiază lumea fenomenelor Pentru critici cu aceleași consecințe Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE În mod consecvent, de la negarea realității transcendente trebuie să urmeze un efort consistent de a nu atribui filosofiei un loc exclusiv în afara domeniului științelor Și aici întrebarea se reduce la problema realității transcendente II Astfel, toate neînțelegerile timpului nostru ne readuc, mi se pare, la prima întrebare filozofică, ce este filosofia, dacă ar trebui să fie metafizică, adică teoria realității transcendente sau negarea neo-kantiană a acestei realități este corectă După ce a trecut prin întregul ciclu al dezvoltării kantianismului, acum ne aflăm, după cum spun mulți, din nou la fostul jgheab spart, problema lucrului în sine se ridică din nou în fața noastră Dar acum nu mai putem, la fel ca Spinoza, să luăm orice concept al unei esențe metafizice și să construim din el un întreg sistem filozofic Într-un singur lucru, chiar și timpul nostru se poate lăuda cu un acord comun: toți solicităm teoriei filozofice să-și reducă premisele la minimum Iar lupta școlilor pe problema realității transcendente duce în esență la

această indicare a premiselor nepermise Neokantienii reproșează metafizicienilor asumarea arbitrară a unei realități transcendente și numai în acest sens impun o "interdicție" metafizicii; metafizicienii, la rândul lor, dau vina pe neo-kantieni pentru că nu au realizat că însăși teoria cunoașterii, această bază a filosofiei neo-kantiene, este de neconceput fără premise de natură ontologică și, în acest moment, la necesitatea asumării unei realități transcendente , adică primul loc, fundamental în filozofie, în opinia lor, ar trebui acordat metafizicii Astfel, în abordarea acestei probleme, trebuie să începem, după cum se spune, ab ovo și să punem întrebarea de la ce să pornim în filosofie: ce este înainte - metafizica, iar apoi conceptul de filozofie este definit imediat ca teorii despre transcendent realitatea, despre "esența rădăcină" a tuturor, sau teoria cunoașterii, și atunci conceptul exact al filozofiei poate fi dat doar ca urmare a cercetării epistemologice? Și mi se pare că aici avem Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN posibilitatea de a rezolva problema nu prin simpla înclinație, înclinație, dar putem înțelege această întrebare într-un mod pur logic, recunoscând că această întrebare despre punctul de plecare decide în esență întregul curs ulterior al construcției filozofice După cum am subliniat deja, în timpul nostru nu putem pleca de la asumarea esenței lucrurilor iar în dreptul de a ridica aici problema temeiului unei asemenea premise Oricât ar insista asupra necesității de a părăsi premisele necritice ale filosofiei, un lucru este clar că nu putem lua nimic ca punct de plecare, pentru că ar fi o repetiție de neiertat a vechilor greșeli Absența premiselor în acest caz nu poate fi înțeleasă ca absolută, deoarece gândirea, care ar fi lipsită de orice premisă, nu ar putea avansa nici măcar un iotă Precondițiile sunt inevitabile și nu poate fi vorba decât de alegerea și reducerea la minimum a acestora Oricum înțelegem sarcinile filozofiei, în toate cazurile se va ocupa de cunoaștere Și acum însuși conceptul de cunoaștere, sensul ei, oferă premisa necesară, care poate servi drept punct de plecare pentru cercetare Se poate vorbi de cunoaștere numai dacă există ceva de cunoscut, acolo unde există probleme și pot exista probleme doar acolo unde ceva poate fi afirmat sau negat Prin urmare, este necesar să ne asumăm acele condiții minime, fără de care cunoașterea își pierde orice sens și este imposibil să vorbim despre ea O astfel de condiție minimă este asumarea "eu" și "nu-eu", subiect și obiect, deoarece ele aparțin însuși conceptului de cunoaștere, decurg din sensul său Cunoașterea înseamnă relația dintre subiect și obiectul "eu" și "nu-eu" Dar tocmai pentru că toată cunoașterea presupune pe cele legate între ele, ea însăși nu le poate da niciodată, ci ține cont de prezența gata făcută a conceptelor de "eu" și sne-eu, subiect și obiect, indiferent cum ar fi acestea în această etapă iniţială nedefinită Aceasta este premisa cunoașterii, care trebuie dusă acolo, unde în general s-a născut orice efort de a cunoaște: într-o relație activă cu lumea Trebuie luat din practică, din viață, din realitatea imediată Nu poate fi obținută prin nicio cunoaștere, pentru că Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE ceea ce ea însăși se bazează pe această presupunere și trebuie să căutăm sursa presupozițiilor cunoașterii într-o altă sferă Acesta este tocmai punctul de vedere al metafizicienilor care este inacceptabil pentru noi, că ei, sau ca raționaliști absoluti, consideră că este posibil să dea baza tuturor cunoașterii cunoașterii, adică ca punct de plecare ei iau conceptul logic de esență metafizică sau modul în care misticii religioși introduc un principiu religios, introducând astfel subiectivitatea extremă în cunoștințele teoretice Doar

activitatea poate oferi o astfel de premisă, deoarece această împărțire în "eu" și "nu-eu" a fost stabilită de acesta din urmă La început, o persoană este activă, apoi, în plus, este un cunoscător Luăm aceste concepte într-un sens naiv realist și le lăsăm la început complet nedefinite în conținutul lor, pentru că ele ne interesează acum din latura pur formală a distincției lor, ca fapt de cunoaștere directă a "eu" și "nu-eu" "în felul în care viața practică În acest sens, lăsând deocamdată deoparte problema definirii fiinţei lor, fie că este vorba de un fenomen sau de o entitate metafizică, putem spune că această premisă este cea mai indestructibilă anumită cunoaştere presupusă de însuşi conceptul de cunoaştere Aceasta nu înseamnă că o vom lăsa în toată indeterminarea ei - aceste concepte trebuie procesate într-un mod logic, dar sunt date ca un fapt incontestabil atât din partea psihologică cât și din partea logică A te despărți de psihologism în acest sens înseamnă, după cum mi se pare, a te lipsi de orice posibilitate, drept și sens de a vorbi despre cunoaștere Avem dreptate - și, în esență, nu putem decât să recurgem la această premisă, pentru că luată în sensul pe care l-am indicat, adică, numai din punctul de vedere al împărțirii în "eu" și "nu-eu", este dincolo de limitele subiectivității și este imuabil pentru activitatea cognitivă, inamovibil nici din punct de vedere al faptului, nici din punct de vedere de drept epistemologic ; prima pentru ca este data de o sfera in care cunoasterea este incompetenta, de experienta directa; epistemologic se justifică prin faptul că fără ea conceptul de cunoaştere este de neconceput Această premisă a fost subliniată, de exemplu, de Lossky ca element ontologic în teoria cunoașterii Acest argument pentru Biblioteca "Runivers" treizeci M RUBINSTEIN mai ales împotriva lui Rickert, deoarece îşi începe studiul "Gegenstand der Erkenntnis" cu următoarele cuvinte: et, obiect care este cunoscut) Această premisă este preluată din experiența imediată și din realitatea imediată și nu există nimic în ea care să ne conducă dincolo de limitele ființei imanente, așa cum înțelege Rickert acest termen Această opoziție a apărut datorită relației active a personalității umane cu această lume imediată în spațiu și timp și este în acest sens o distincție cu caracter interior-experimental Nu are un caracter ontologic în sensul de a indica zona realității transcendentale, deja pentru că la prima etapă, i e din experiența directă această opoziție reiese ca o poziție naivă de viață și, ca atare, este cel mai intim împletită cu realitatea imediată în spațiu și timp Aici nu există nici măcar o umbră de evaluare a fenomenului și esenței sau, cu atât mai mult, a realității transcendentale Nu există o opoziție între gândire și ființă, deoarece această întrebare este adesea pusă În acest caz, acțiunea și acțiunea experimentată sunt opuse Dacă prin subiect înțelegem conștiința umană, atunci va trebui să spunem că această presupoziție este de natură transsubiectivă, dar nu de natură transcendentă Există o realitate empirică - în sensul cel mai larg - imediată și în ea relația activă dintre subiect și obiect Acest lucru poate fi acceptat cu o mai mare justificare că în acest caz nu există nicio afirmație despre problema realității lumii - nu se face nicio afirmație despre realitatea acestei lumi Recunoașterea acestei presupoziții prin munca critică, fundamentarea limitelor și a conceptului exact de "eu" și pseudo-eu este deja o chestiune de muncă epistemologică ulterioară Până acum se formulează doar conceptul de cunoaștere, condițiile sale Aici, parcă, este dată linia dintre atitudinea activă și cea teoretică față de lume Ceea ce conceptul de cunoaștere face condiția posibilității sale este, împreună cu aceasta,

ultima limită în domeniul relației active Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE lumii iar "nu-eu" este numele graniței dintre cele două sfere în manifestările spiritului uman Aici avem de-a face tocmai cu armonia naturală, cu continuitatea spiritului: ultima etapă a unei zone devine începutul alteia Aceasta formulează problema inițială, fără de care cunoașterea în sine ar fi un cuvânt gol Fără îndoială, există o afirmație aici, aceasta este afirmația relației dintre "eu" și "nu-eu", adică realitatea experimentată direct; dar întrebarea naturii acestei fiinţe rămâne complet deschisă Fie că această relație se bazează pe o esență transcendentă, fie dacă două lucruri iluzorii sunt aduse în legătură, toate acestea sunt o altă întrebare a teoriei cunoașterii Pentru conceptul de cunoaștere, această relație dintre "eu" și "nu-eu" este importantă ca punct de plecare, din care apoi trebuie aruncată lumină asupra tuturor problemelor de cunoaștere și, desigur, în primul rând, asupra ambelor concepte de subiect şi obiect trebuie să se încadreze într-o formă strict critică Acesta este punctul de plecare, care este dictat de esența problemei Dar tocmai această nedeterminare a conceptelor de subiect și obiect necesită cercetare epistemologică Cu această premisă, chestiunea primatului este decisă în esență în favoarea teoriei cunoașterii Ea, dezvoltând succesiv toate concluziile din conceptul de cunoaștere și condiția sa necesară, trebuie să conducă în cele din urmă la o stabilire precisă a conceptului de filozofie, a fundamentelor, a scopurilor și a metodei sale și, în același timp, să decidă soarta metafizicii ca doctrină a realităţii transcendente Înainte de orice afirmație, cunoașterea în sine, condițiile și posibilitatea ei, trebuie elucidate critic Nu destul de asta Și însăși întrebarea adevărului se află în legătură directă cu problemele teoriei cunoașterii Aceasta este una dintre problemele sale esențiale, deoarece înțelegerea adevărului depinde de modul în care se rezolvă problema realității transcendente În acest sens, dezacordul care există între majoritatea metafizicienilor și criticilor este extrem de caracteristic Recunoscând o realitate transcendentă, reprezentanții metafizicii sunt înclinați să înțeleagă adevărul mai ales ca pe ceva real; are pentru ei caracter de fiinţă, astfel încât până la urmă s-ar putea spune că adevărul pentru metafizician este acea esenţă transcendentă pe care el o pune la baza sistemului său Pentru noi, adevărul nu este, ci el Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN înseamnă: sie ist nicht, sondem sie gilí Pentru noi, factorul care, ca realitate transcendentă, i-a îndemnat pe metafizicieni să fundamenteze adevărul, dispare, iar noi îl transferăm în caracteristica judecății, rupând orice legătură între acesta și ființă ca scară, criteriu al ei Centrul de greutate al judecății pentru noi nu este în acord cu realitatea absolută - pentru că nu există pentru noi, în timp ce realitatea relativă este ea însăși sub îndoială - ci în judecata însăși, în autosuficiența sa Această natură controversată a adevărului subliniază încă o dată imposibilitatea de a pleca de la conceptul de realitate transcendentală metafizică în construcția unui sistem filosofic și necesită epistemologia ca bază a filozofiei, i e mai întâi un studiu al conceptului de cunoaștere în sine și apoi construirea ulterioară a filosofiei pe această bază solidă Dar mi se pare că trebuie să ne întoarcem la cercetarea epistemologică și de la întrebarea metafizică a "esenței interioare a lucrurilor" dacă refuzăm să o acceptăm cu aceeași imediatitate cu care o permitea metafizica dogmatică Când începem să căutăm această esență a lucrurilor, însăși lumea lucrurilor se dovedește a fi nu numai afirmată, ci și împărțită în manifestare și esență Când vorbim de

aparență și transcendență, este destul de firesc să ne întrebăm cui apar aceste lucruri și în raport cu cine se afirmă transcendența, ca să nu mai vorbim de necesitatea identificării acelor temeiuri care ne dau dreptul de a împărți realitatea în aparență și esență în acest fel Aici, în cea mai mare parte, împărțirea naiv-realistă în "eu" și lumea exterioară este pusă la bază, dar aceste concepte necesită un studiu precis, nu ne putem opri asupra lor Astfel, ne confruntăm cu însăși premisa care este cerută de însuși conceptul de cunoaștere și de necesitatea de a începe cu o teorie a cunoașterii Din această analiză epistemologică a conceptelor de subiect și obiect, Rickert își începe, de exemplu, teoria filozofică Și așa cum ne-a arătat îndeosebi același autor, pe această cale nu numai că nu renunțăm la propriul obiect de studiu și metodă, așa cum ne-a reproșat L M Lopatin în discursul său de la ședința solemnă a Societății de Psihologie *), ci, pe contrariul "Întrebările se potrivesc şi psihic '" , IP Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE Altfel, ne întărim poziția, pentru că avem un obiect de filozofie asupra căruia științele pozitive nu pot face nicio pretenţie - tărâmul valorilor și normelor absolute - și o metodă critică specială Dimpotrivă, metafizicii, pretinzând că cunosc adevărata realitate, vor fi nevoiți să interfereze în competența științelor naturii, așa cum voi încerca pe scurt să arăt mai departe, și să intre în conflict serios cu acestea, deoarece obiectul metafizicii nu se pretează la o separare suficientă de obiectul ştiinţelor pozitive În felul acesta se stabilește, cu suficientă rațiune, că prima condiție prealabilă a oricărei filosofii constă în însuși conceptul cunoașterii, că rolul principal rămâne al teoriei cunoașterii, iar problema realității transcendente trebuie să treacă prin acest creuzet critic, cu atât mai mult cu cât punctul de plecare pe care l-am adoptat ne pune de la primii pași față în față cu această întrebare "Subiectul și obiectul aparțin conceptului de cunoaștere",-> cu aceste cuvinte, Rickert își începe lucrarea principală "Gegenstand der Erkenntnis" și cu aceasta ne introduce în domeniul cercetării epistemologice Conceptele de subiect și obiect, stabilite ca o condiție necesară pentru posibilitatea însuși conceptului de cunoaștere, sunt inevitabil în acea formă vagă, întrucât ne sunt date printr-o relație activă, practică cu lumea, și ne aflăm imediat în fața cu necesitatea definirii, procesării lor în concepte științifice în interesul cunoașterii obiective Acum, definirea demnității lor filozofice comune, ca să spunem așa, va începe abia Aici doar pentru prima dată poate apărea întrebarea cunoscătorului, adică subiect și despre cunoscut, adică obiecte, în raport cu definirea granițelor și corelarea acestora, ceea ce generează principala problemă filosofică a realității transcendentale care ne interesează De asemenea, este imposibil să vorbim despre transcendență fără a presupune că în raport cu care se afirmă transcendența și ceea ce este transferat în această transcendență, i e din nou, această presupoziție a "eu" și "nu-eu", a subiectului și obiectului, este în ultimă instanță presupusă, fără de care este de neconceput să vorbim despre cunoaștere O examinare critică a acestor concepte, care sunt cuprinse în prima premisă de bază, trebuie Întrebări de filosofie, kya iob Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN conduc la cele două mari obiective pe care Rickert și-a propus în Gegenstand der Erkenntnis: în primul rând, clarificarea problemei transcendenței, clarificarea sarcinilor, obiectului și metodei sale este posibilă numai ca urmare a unui studiu amănunțit al cunoștințelor în sine Cred, apropo, că acesta este punctul de vedere real al lui Rickert, altfel titlul lucrării sale "Subiectul

cunoașterii" n-ar avea niciun sens După cum se știe, Rickert a luat ca punct de plecare forma primitivă a relației dintre subiect și obiect, așa cum ni se prezintă în forma lor brută, adică în experienţă directă Un individ concret este un subiect, lumea "exterioară" care îl înconjoară în spațiu și timp este un obiect Apoi înființează o serie de perechi de subiect și obiect, extinzând din ce în ce mai mult sfera celui din urmă și restrângând conținutul celui dintâi În primul rând, corpul subiectului-cunoscător este inclus și în sfera obiectului și în acest fel se obține așa-numitul subiect mental Atunci și conținutul mental al subiectului aparține și sferei a ceea ce putem considera în principiu ca obiect Apoi din subiect rămâne doar "eu", conceptul de subiect psihologic Dar aceasta nu este ultima etapă Ne străduim să purificăm cât mai mult posibil cunoștințele noastre de filosofie de presupoziții, nu ne putem opri nici aici, deoarece aceste concepte de subiect și obiect nu sunt în esență ultimele Este posibil să mergem mai departe și să clasificăm subiectul psihologic ca ceva ce putem considera ca obiect Unde ne vom opri în filozofie? Luptă pentru cunoaștere fără premise, nemulțumit de cunoașterea unei părți a sferei obiectelor, care ne este oferită de științe speciale, inclusiv psihologia, și dorința de a cunoaște întregul obiect, "totul", așa cum spuneau foștii filozofi , trebuie să extindem sfera obiectului până la ultimele limite posibile și abia atunci vom obține concepte exacte de subiect și obiect, nu pe jumătate, exacte Abia atunci filosoful va lua o poziție, în picioare pe care el, din punctul de vedere al teoriei cunoașterii, are dreptul să vorbească despre cunoașterea a tot, despre probleme reale care nu sunt afectate de alte discipline teoretice In caz contrar Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA despre realitatea transcendentală el se va confrunta constant acum cu punctul de vedere al științei naturii, acum cu punctul de vedere al psihologului Rolul său în acest caz se dovedește a fi nu numai de prisos, ci și extrem de neprofitabil, deoarece a doua instanță nu va fi un specialist, ci un filosof Dar cum ar trebui să fie înțeleasă o astfel de formare a conceptelor de subiect și obiect și ce ar trebui să fie înțeles de subiectul epistemologic? Nu pot lua asupra mea toată greutatea concluziilor care decurg din conceptul lui Rickert despre subiectul epistemologic, deoarece concluziile pozitive de la negrul mi-au fost ascunse de poziţia schimbată a lui Rickert Fără îndoială că s-a îmbarcat pe calea evoluției și, din punctul meu de vedere, nu în bine Atitudinea lui actuală față de acest concept central este puțin de înțeles pentru mine, deoarece nu-mi pot imagina cum Rickert poate merge mai departe pe această cale fără a abandona Gegenstand der Erkenntnis Eu, deși rămân în esență, ca să spunem așa, un Rickertian ortodox, voi lua din acest concept acea latură a lui care este îndreptată către problema realității transcendente În ea se află, după părerea mea, esența acestui concept de subiect epistemologic În primul rând, este posibil să se obțină în acest fel conceptul de subiect epistemologic? Această întrebare ne va conduce prin ea însăși la un răspuns la întrebarea ce trebuie înțeles de subiectul epistemologic Unul dintre tinerii autori, Yakovenko, i-a reproșat lui Rickert în articolul său din Questions of Philosophy faptul că acest concept este inacceptabil prin însăși metoda de formare a lui Din sfera fizicului nu există o trecere continuă la cea psihică, iar din cea psihică nu se poate trece la subiectul epistemologic Acest argument își pierde valabilitatea deoarece Rickert nici măcar nu se gândește la această tranziție ca la un proces real Recunoscând deplina corectitudine a acestui argument, trebuie remarcat faptul că acest argument nu se încadrează în Rickert

El caută într-un mod logic acel "punct de vedere" (Standpunkt) la care ar putea ajunge cunoscătorul Numai în sensul unor astfel de poziții posibile, distinse în principiu, sunt La critica teoriei cunoașterii lui Rickert, KhSPI * Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN Rickert are aceste perechi de subiecte și obiecte Rickert în acest caz nu are nevoie să abordeze problema complexă a dezunității sau continuității reale a sferelor fizicului, mentalului și epistemologic, tocmai pentru că el caută să epuizeze pozițiile posibile, fundamental diferite, pentru subiectul cunoaștere Ceea ce este important este posibilitatea unei tranziții logice de la o sferă la alta și este dată direct de sensul însuși al conceptelor de fizic, mental și epistemologic După cum spune Rickert într-un loc în Die Grenzen der naturwissenschaftlichen Bergriffsbildung, fizicul are sens doar atunci când este în contrast cu psihicul Același lucru se poate spune despre conceptele de psihic, psihologic și epistemologic Nu există o tranziție reală de la unul la altul, dar există o tranziție logică directă Această tranziție este importantă pentru noi În "Grenzen " de la pagina , Rickert indică faptul că a căutat să dezvolte o teorie metodologică și numai pentru aceasta își preia lucrarea "Gegenstand der Erkenntnis" pentru a găsi "einen allgemeinen erkenntnistheoretischen Stand-punktli (punct epistemologic general) de vedere) Aici Rickert numește direct ceea ce ținea pentru "Stand-punkt" (punct de vedere) Și nu poate exista alt sens în acest concept, așa cum mi se pare În efortul de a ieși din sfera relativului, a fost necesar să ne poziționăm pe acest punct de vedere al subiectului absolut, epistemologic, pentru a privi întreaga lume ca pe un obiect Subiectul epistemologic este poziţia cea mai obiectivă, ideală pentru cunoscător-filosof În acest caz, se poate alătura cuvintelor lui S Hessen, care spune) că subiectul epistemologic trebuie înțeles ca un principiu regulator, "o sarcină care nu este niciodată realizabilă pentru toți subiecții" Și aici trebuie să urmărim o cale constant normativă Există și un astfel de argument că un astfel de subiect este absolut imposibil de imaginat Dar la aceasta se poate răspunde cu cuvintele lui L M Lopatin) că nu se poate "identifica inimaginabilul cu neconceputul") Subliniat de mine M P) "Individuelle Kausalitat", Notă) Problemele pozitive ale filosofiei, I, p io Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE Îmi vine în minte o expresie caracteristică a lui Rickert, că nu ar recurge la conceptul de subiect epistemologic dacă nu ar exista problema realității transcendente Acest concept este necesar, în primul rând, pentru a face față acestei probleme Este afirmarea imanenței a tot ceea ce poate fi cunoscut, obiectul cunoașterii și, în același timp, negarea realității transcendente Toată ființa ca obiect de cunoaștere este imanentă din punctul de vedere al subiectului epistemologic, această poziție ideală Nu este o realitate, ci un concept În "Gegenstand der Erkenntnis" Rickert vorbește despre acest subiect într-un singur loc (p): "Es ist gewissermassen nur ein anderer Ñame für das Einzige uns unmittelbar bekannte Sein" (este într-o oarecare măsură doar un alt nume pentru singurul cunoscut direct) noi fiind) Acesta este un indiciu că toată ființa ca obiect al cunoașterii este imanentă pentru cunoaștere, deoarece conceptul corelativ unui astfel de subiect nu va fi o realitate transcendentă, ci conținutul conștiinței, care în acest caz acoperă toată ființa Rickert vorbește despre subiectul epistemologic ca "o conștiință fără nume, generală, impersonală, singurul lucru care nu poate fi niciodată obiect, conținut al conștiinței" Cu alte cuvinte, el nu este în niciun caz din sfera ființei, pentru că în principiu, cel puțin, toată această sferă poate

fi obiect de cunoaștere Astfel, orice posibilitate de înțelegere a subiectului epistemologic ca conștiință generică este eliminată, de aceea subiectul epistemologic nu este o realitate, ci un punct de vedere ideal, o sarcină, între timp, ca conștiință generică - ființă și, în plus, ființă, găsită la fiecare dintre indivizii speciei Ar fi ceva psihic, i e ceea ce este acoperit de Rickert de una din etapele acelei drumuri, la finalul căreia s-a obţinut conceptul de subiect epistemologic Psihicul, fie el individual sau generic, este la fel de imanent subiectului epistemologic, epistemologic se află și în sfera ființei imanente Iar motivul unei astfel de confuzii, poate, este dat de conceptul kantian nu complet corect de "conștiință în general", care evocă reprezentări psihologice Acest lucru mă îndeamnă să prefer conceptul de subiect epistemologic, dând în fiecare serviciu Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN ceaiul este un motiv mai mic pentru a-l confunda cu psihicul sau cu cel psihologic "Die Welt ist kein psychischer Vorgang, auch wenn sie Bewusstseinsinhalt ist (Lumea nu este un proces mental, deși este conținutul conștiinței) Discursul despre psihic are sens numai în contrast cu cel fizic, adică în limitele imanentului Și tocmai pentru că în acest concept stă în esență doar afirmarea imanenței ființei ca obiect al cunoașterii, că acest concept este o sarcină, un punct de vedere maxim obiectiv, această viziune nu poate fi adusă în general în legătură cu spiritismul Subiectul epistemologic nu este un suflet transcendental, ci o irealitate în general De aceea, discursurile despre solipsismul lui Rickert nu pot decât să ne conducă într-o perplexitate extremă Relația dintre personalitate și lumea ei nu este deloc perturbată de acest punct de vedere Într-adevăr, imanența se afirmă nu în raport cu conștiința individuală, și nici măcar cu conștiința generică și, prin urmare, nu poate fi loc pentru acea discontinuitate a lumii, care ar putea da naștere la vorbirea în acest caz de solipsism Subiectul epistemologic nu este ființa și, prin urmare, nu poate fi adus în legătură cu apariția temporară sau cu moartea Solipsismul ar putea avea un loc doar acolo unde ar fi vorba despre afirmarea tuturor ființelor prin conținutul conștiinței mele Se poate argumenta despre legitimitatea conceptului de subiect epistemologic, dar mi se pare absolut de neînțeles modul în care punctul de vedere al idealismului epistemologic poate fi adus în legătură cu solipsismul Rickert a subliniat energic că problema în discuție nu era conținutul conștiinței mele (individuale), asta ar însemna să mă opresc la jumătatea drumului La pagina din Gegenstand der Erkenntnis, el spune: Într-adevăr, nu vom reproșa solipsismului filosofului, care declară că întreaga lume să fie conținutul conștiinței divine, pentru că dacă această îngrijire nu este o conștiință individuală și nu generică, ci un subiect absolut, atunci nu are rost să vorbim despre solipsism: lumea este atunci teoretic rămâne la fel de neatinsă prin continuitatea ei dragă nouă, ca în cazul când o considerăm ca o realitate independentă, independentă de orice conștiință Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA despre realitatea transcendentală în acest caz vorbim despre un alt subiect și un alt punct de vedere Este cu atât mai puțin permis să vorbim despre solipsism în raport cu acest punct de vedere Când Rickert caracterizează în continuare subiectul epistemologic drept "urteilendes Bewusstsein überhaupt", atunci, în opinia mea, nu a dezvăluit suficient acest concept, fără a indica cu suficientă certitudine următoarele: subiectul epistemologic, pe care noi înșine îl caracterizăm ca irealitate, ca sarcină , un concept limită e i etc , realiterul nu poate gândi, nici - mai ales - să formeze judecăţi În acest caz, tocmai

acest subiect ar trebui inevitabil să fie recunoscut ca o realitate psihică, iar întreaga construcție și-ar pierde orice sens Pentru mine, în acest caz, există o singură cale consistentă, pe care am indicat-o deja în interpretarea mea asupra subiectului epistemologic Nu este nimic altceva decât Standpunkt, un punct de vedere, un ideal pentru personalitatea care cunoaște Prin urmare, nu subiectul epistemologic este cel care formează judecăți, ci noi, oameni vii, concreti, ar trebui să ne străduim pentru acest punct de vedere: trebuie să exprimăm judecăți, luând punctul de vedere al subiectului epistemologic La pagina din "Gegen-stand der Erkenntnis" Rickert dă în esență o indicație indirectă a ceea ce formează judecăți nu "Bewusstsein überhaupt" (conștiința în general), ci noi, doar din acest punct de vedere În legătură cu această întrebare, îmi voi permite să remarc că mi se pare că o tendință sănătoasă în filozofie va lua toată puterea doar atunci când încetăm să ignorăm prea mult cunoscătorul real - personalitatea umană vie, concretă În acest sens, cred că nu trebuie să ne temem că pe această cale ne vom lua asupra noastră o parte din păcatul numit psihologism La această explicație concisă a conceptului de subiect epistemologic, se mai poate adăuga că, așa cum spune Rickert ibid , p , piramida conceptelor se termină astfel nu cu conceptul de ființă, ci cu adevărata judecată "Etwas" este" Așa cum latura negativă a conceptului de subiect epistemologic constă în negarea ființei transcendente ca obiect al cunoașterii, tot așa latura sa pozitivă este exprimată în această judecată "etwas ist" Mai târziu voi reveni în câteva cuvinte la această judecată, comparând-o cu universalul lui Solovyov, Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN Fără îndoială, poziția lui Rickert, așa cum am menționat deja, se schimbă oarecum, iar această schimbare, aparent, se reflectă în primul rând în conceptul de subiect epistemologic Mi se pare că Rickert este încă departe de a-și defini noua poziție cu suficientă claritate pentru a vorbi despre ea cu încredere În "Zwei Wege der ErKenntnis-tbeorie" acest subiect este trecut în tăcere, pentru "Das Wesen des Transzendenten geht auf in seiner unbedingten Geltung" (p) Orice legătură se rupe între sfera valorilor și cunoașterea actuală pe calea logic-transcendental În acest caz, mi se pare, va deveni în cele din urmă inevitabil să înțelegem lumea valorilor într-un mod substanțial, adică fă un pas îndrăzneț în direcția lui Leibniz sau în spiritul lui L M Lopatin, care înțelege realitatea transcendentală ca o forță Acest caracter de putere ar face posibilă apropierea ei de lumea valorilor, care, printre susținătorii căii transcendental-logice, este izolată de orice cunoaștere reală Rickert încearcă să îmbine ambele căi: fosta lui cale, pe care el o numește transcendental-psihologică, și cea nouă transcendental-logică "Ich kann nicht wissen", spune el pe bună dreptate la p ji, "was der Gegenstand der Erkenntnîs ist, wenn ich nicht auch weiss, wie ich diesen Gegenstand erkenne Das Transcendente wird erst zum Ge-genstande, wenn es Gegenstand für das Erkennen ist, wenn es dem Denken so entgegensteht, dass dieses sich nach ihm richten kann cum cunosc acest obiect Transcendentul devine obiect atunci când este un obiect pentru cunoaștere , când stă înainte de a gândi în sensul că se poate conforma acesteia) Astfel, Rickert, deși nu mai este atât de energic, insistă în continuare pe legătura valorilor cu cunoașterea Dar acest lucru devine extrem de dificil atunci când subiectul epistemologic este negat, adică numai acest regulator poate servi ca o legătură reală între cunoștințele reale și valorile transcendentale Fără această relație cu realitatea, acest tărâm transcendent va fi complet separat de ceea ce are de explicat și justificat și atunci apare întrebarea firească de ce

este Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE Nu mă voi referi la construcția ulterioară a idealismului epistemologic - care ne-ar duce prea departe După cum se știe, concluzia generală a acestei teorii în problema care ne interesează în acest caz este că realitatea transcendentală ca obiect al cunoașterii este negata - este recunoscută doar datoria transcendentă, care mediază între cunoaștere și valorile absolute Această negare a realității transcendente ca obiect al cunoașterii este justificată și de starea actuală a lucrurilor în metafizică De fapt Ni se spune: "Absolutul este primul concept al oricărei filozofii, iar infinitul este atributul său original și în mod necesar imaginabil " Dar unde să căutăm acest absolut? Întrucât este afirmată ca realitate, această întrebare este destul de pertinentă Este imposibil în domeniul ființei, pentru că tot ceea ce luăm din domeniul ființei empirice nu este absolut, iar în sensul exact al cuvântului cunoaștere nu cunoaștem și nu putem cunoaște niciun alt domeniu al ființei Și iată-ne la instructiv, că orice încercare de a determina conținutul exact al acestui absolut duce la definițiile luate din imanenta Mira, Mama, etc Aceste greșeli știu să recupereze, au o cățea, iar zeii , și t etc , adică un nume care nu spune nimic minții, căutând cunoaștere, este dat unui x, prin care nimic nu poate fi explicat și fundamentat O simplă abstracție în acest caz se va dovedi întotdeauna nesatisfăcătoare, deoarece nu este nici ființă, nici valoare: sie ist nicht und sie gilí nicht Dacă recurgem la absolut, atunci numai valoarea poate fi în domeniul cunoașterii, deoarece este suficientă ca formă, nu trebuie să ne întrebăm despre ea, de unde provine și care este conținutul ei, adică este liber de definiții relative: der Wert ist nicht, aber er gilí Suntem acuzați de scolastică, formalism, lipsă de conținut, întrucât construim întreaga teorie filozofică pe baza unui concept formal) Dar să luăm un exemplu L M Lopatin "Probleme pozitive ale filosofiei", I, p) Vezi L M Lopatin "Prezentul și viitorul filosofiei", Questions of Philosophy and Psych , , III Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN la conceptul de unitate din Vl Solovyov În cel mai bun caz, este și un principiu formal, care stă la baza oricărei cunoștințe și este recunoscut de noi ca principiu al uniformității universale și al conexiunii cauzale universale, care permite o tranziție continuă de la orice particulă de realitate la infinitul lumii Întrebarea despre ceea ce este a fi duce și aici la conceptul de Dumnezeu, suficient pentru credință, dar nesatisfăcător pentru cunoașterea științifică Existent, unul, toate - acestea sunt conceptele care s-au format într-o unitate atot, consacrată de autoritatea religioasă a conceptului de Dumnezeu Vom lăsa acest concept în vederea inviolabilă a credinței și ne vom întreba ce înseamnă acești termeni, care au ca rezultat conceptul de unitate Conceptul de "existent" nu spune nimic despre ceea ce este, ci maxim, că există ceva Acesta este un predicat, dar nu știm dacă există ceva pentru a-l aplica Nu avem nici cel mai mic motiv să-l luăm drept realitate Această ființă este descompusă cel mai corect în judecata "etwas ist", și va trebui să revenim la judecata cu care Rickert completează piramida conceptelor, indicând că ea se termină nu cu conceptul de ființă, ci cu o judecată care ne conduce pe o cale directă nu spre cercetarea metafizică, ci către cercetarea epistemologică ■ În continuare "Toate" indică doar volumul și din nou nu spune nimic despre purtătorul acestei definiții Ca simplu nume pentru realitate, nu-l putem folosi, pentru că a spune "totul" în acest sens înseamnă a spune "nimic" sau a nu spune nimic În cele din urmă, "unul" este doar un predicat și indică doar caracterul acestei ființe sau totul Astfel, de exemplu, Vl Solov'eva ne arată că

în efortul de a găsi un punct de vedere absolut pentru cunoaștere, pentru teorie, nu există altă cale pentru noi, cu excepția principiilor formale Dar, așa cum am menționat deja mai înainte, nu ne gândim deloc să epuizăm toate cerințele personalității prin aceasta Punctul pe care îl punem în acest caz, denotă doar limita pentru minte, pentru cunoaștere în sensul exact al cuvântului Căutăm un obiect al cunoașterii, iar aceasta lasă complet neatinsă problema obiectului credinței Pentru cunoașterea logică, sfera obiectelor posibile se termină aici, ne lasă aici Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE dă, dar în același timp, pe lângă experiența subiectivă, primim în acest ultim stadiu al cunoașterii indicații obiective ale altor sfere ale spiritului uman Aceste indicații sunt date de o conștientizare clară a granițelor obiectelor de cunoaștere Încercarea de a epuiza toate cunoștințele în direcția renunțării la orice premisă duce la afirmarea "eu" și "nu-eu", subiect și obiect, premisă pe care însuși conceptul de cunoaștere o conține În același timp, indică sfera unei atitudini active față de lume Ea afirmă, parcă, primatul experienței imediate Astfel, pe de o parte, sfera intereselor teoretice devine înțelegere practică din experiența directă Dar avem și alți indicatori Există unitate în experiență De îndată ce începe cunoașterea, unitatea imediată este ruptă Ne confruntăm imediat cu dualismul subiect și obiect, deoarece "Erkennen lieisst scheiden" (a cunoaște înseamnă a separa) x) Filosofia, după cum am văzut, a dus această dezunire sau dualism prin cercetarea epistemologică până la ultimele limite: pe de o parte, obiect pur, conținut pur, pe de altă parte, subiect absolut, formă pură Realitatea nu le oferă o fuziune completă, o combinație După ce am definit filosofia ca știința valorilor absolute, a normelor și a formelor de recunoaștere a acestora, trebuie să afirmăm că rămâne întotdeauna un anumit antagonism între formă și conținut: ele nu sunt acoperite complet Mai mult, forma poate fi epuizată în același mod logic care este neputincios să ne conducă la determinarea conținutului Dar dacă nu disperăm să cunoaștem această lume în întregime și în conținut, postulăm posibilitatea unei astfel de depășiri, mizând pe credință Noi, așa cum spune Rickert *), credem că "treue Befol-gung der logischen Pflicht und die Anerkennung des logischen Sol-lens uns der Realisirung des Zieles immer naher bringen wird, das die Wissenschaft erstrebt (adevarată aderare la datoria logică și) Rickert "Zwei Wege der Erkenntnistheorie", p) Gegenstand der Erkenntnis, p Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN recunoaşterea obligaţiei logice ne va apropia din ce în ce mai mult de realizarea scopului spre care tinde ştiinţa) Dar această credință ne duce deja dincolo de limitele cunoașterii științifice Atribuim deja valorilor puterea, puterea de a îndeplini sau de a garanta realizarea scopului final Aici se deschide posibilitatea credinței morale în "realitatea transcendentală" Cunoașterea astfel, în termeni kantieni, eliberează locul credinței Așadar, cunoașterea se îmbină cu două posibilități de înțelegere specială cu caracter imediat, care sunt în mod specific diferite de cunoaștere: pe de o parte, experiența directă, care afirmă realitatea acestei realități imediate, pe de altă parte, credința religioasă, care în mod direct dă naștere încrederii în monism, adică în posibilitatea de a reconcilia forma și conținutul, sensul și ființa, valoarea și realitatea Linia pe care o numim cunoaștere se închide, în experiența activă directă, pe de o parte, și credința religioasă, pe de altă parte, într-un cerc complet al spiritului uman Sursa cunoașterii este o relație activă directă cu lumea, experiența directă, iar completarea ei este o credință

religioasă directă Și noi ne putem alătura, într-un anumit sens, la discursurile despre unitatea pozitivă "Atitudine creativă (activă)" față de lume, cunoașterea și credința și aici sunt combinate în unitate într-o persoană vie concretă Insistăm doar asupra faptului că nu a existat cunoaștere, una dintre aceste verigi, care să pună realizarea unei astfel de unități a modului radioonalist: cunoașterea ar trebui să rămână exclusiv în sfera intereselor sale teoretice și să nu permită transcendentalul față de calități ale obiectului cunoașterii, care, sub ignoranța esenței cunoașterii, i-ar putea fi dictate de interese străine, neînțelese, ale unei alte sfere Cunoașterea deschide astfel deplină sferă acelui "sentiment evlavios" despre care vorbea Schleiermacher, dar ea aparține domeniului experienței pur imediate Recunoașterea unui obiect transcendent în religie privește numai obiectul credinței, care este obiectul cunoașterii, aceasta este o întrebare a cărei soluție este o chestiune internă a activității cognitive Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRAISCENDENTE Prin urmare, din acest punct de vedere, nu există niciun motiv să admitem realitatea transcendentală în sfera cunoașterii x) III Astfel, într-o concluzie generală, se poate argumenta cu suficientă rațiune că noi, în domeniul cunoașterii, nu avem dreptul să depășim limitele ființei imanente Dar poate că realitatea transcendentală ne este dictată de interesele unei personalități culturale? Adevărat, aceasta este o dovadă insuficientă, dar merită totuși luată în considerare cu ea Menționez aceste argumente cu atâta dreptate încât reprezentanții curentelor metafizice se bazează foarte des pe aceste argumente Da, iar însuși conceptul de personalitate a dobândit în vremurile moderne o valoare teoretică tot mai mare, trecând aproape la o valoare substanțială În această privință, pentru epoca noastră, discursurile despre Dumnezeu-bărbăție și om-dumnezeire sunt caracteristice, deoarece doar recunoașterea individului ca valoare absolută ar putea crea posibilitatea unei convergențe a conceptului de om cu totalitatea celor mai înalte valori - Divinul Este mai logic să nu trecem în tăcere de această parte a întrebării Lăsând deoparte o definiție detaliată și precisă a personalității, voi reține doar acele trăsături care sunt importante pentru noi în acest caz Personalitatea este cel mai clar caracterizată de conștiința de sine ca (Etdyashglyayagya, un întreg "eu" cu un caracter aparte, iar cu cât personalitatea este mai înaltă, cu atât este mai intensă această conștiință de sine, cu atât aspectul ei este mai particular și mai conectat cu acest concept este ideea unei personalități active, poate fi concepută doar ca o forță activă reală sau, în principiu, posibilă Originalitatea sa individuală, precum și caracterul individual al manifestării sale active, o leagă de realitatea individuală imediată ca fiind necesar condiție *) Se poate doar dori ca din subordonarea nesănătoasă a filozofiei intereselor religioase care se află sub steagul unei astfel de sinteze, să se cristalizeze efortul de bază pentru o teorie metafizică pură, care ar putea fi socotită pe baza cunoașterii, și nu motive străine în acest caz de credinţă Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN este o unitate concretă de sine stătătoare care, în activitate constantă, opune "Eul" său individual celui "nu-eu" individual lumii exterioare Astfel, personalitatea este cel mai vital interesată ca această realitate imediată să nu fie doar devalorizată, ci și să nu fie devalorizată Și tocmai pe această bază mi se pare că doctrina realității transcendentale trebuie să intre în conflictul cel mai acut cu interesele individului Acolo unde această idee a fundamentului de altă lume a lumii, realitatea transcendentală, se realizează cu deplină

consistență, acolo lumea trebuie să se împartă inevitabil în adevărata realitate transcendentală și lumea aparenței Acest lucru duce la faptul că realitatea imediată fie este declarată a fi "vălul lui Maya" cu totul, fie este retrogradată ca valoare cel puțin pe locul doi Declarând această lume, în cel mai bun caz, doar un fenomen al unui fel de realitate transcendentală, coborăm personalitatea de la acea înălțime absolută la care o ridică conștiința ei de sine Dacă această lume este doar un fenomen, nu o realitate, atunci toată activitatea unei persoane trebuie să aibă același caracter și valoarea ei este inevitabil subminată Și, în general, cele mai valoroase aspecte ale vieții unei persoane își pierd sensul Experiența religioasă este subminată de faptul că personalitatea în toată individualitatea ei nu mai reprezintă realitatea, unitatea ei este ruptă și acea relație integrală, personală cu Divinul, care ar trebui să fie într-o experiență religioasă, devine imposibilă Activitatea morală, ca și activitatea socială, devine și ea fără scop din acest punct de vedere, pentru că tot ceea ce se întâmplă în lumea fenomenelor este doar un fenomen și nu poate avea nicio influență asupra realității adevărate Toate schimbările trebuie explicate din lucrul în sine care a dat naștere acestor fenomene Influențarea sursei de lumină poate afecta existența, poziția umbrei, dar efectul asupra umbrei este un act fără scop, deoarece sursa de lumină rămâne în acest caz complet în afara influenței Dar chiar și acolo unde cuvântului fenomen i se dă sensul unei realități cunoscute, deși nu absolute, chiar și acolo activitatea își pierde valoarea, pentru că în sfera valorilor ideologice suntem absolutiști și Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE ochii noștri vor fi mereu îndreptați către realitatea adevărată, și nu spre secundară Această ultimă etapă este doar o etapă, iar limitând activitatea personalității la această sferă, am condamnat-o, oprindu-ne astfel la jumătatea drumului, care trebuie să paralizeze întotdeauna personalitatea În general, cu cât o persoană este mai sus, cu atât este mai conștientă de adevăr, cu atât are mai multe motive, cu o asemenea împărțire a lumii în realitate adevărată transcendentă și într-un fenomen, să renunțe la orice activitate și interes în această viață, concentrându-se pe străduința în realitatea adevărată din altă lume Și asta cu atât mai mult, cu atât mai mult se deschide individului posibilitatea de a înțelege adevărata realitate, pentru că în predicatul "adevărat" stă afirmarea celei mai înalte valori a acestei realități și tocmai o ființă rațională nu poate decât să preferă aceasta pentru lumea fenomenelor Dezvoltarea istorică în sensul cel mai larg, procedând în întregime în lumea fenomenelor, poate fi considerată oportună sau valoroasă doar într-un singur aspect, că va da naștere unei conștiințe a valorii adevăratei realități și a lipsei de valoare a acestei lumi Pentru trecerea la această adevărată sferă a ființei, această dezvoltare, din punct de vedere al personalității, nu este necesară, deoarece oricât de mult am arăta activitate în această lume în toate direcțiile, vom rămâne mereu în lumea fenomenelor Astfel, afirmația efectuată până la capătul realității transcendente care stă la baza acestei realități imediate, numită lumea fenomenelor, ar trebui, mi se pare, să conducă la o viziune asupra lumii extrem de lipsită de viață Nu numai adepții idealismului epistemologic, ci și neo-kantienii în general, se întâlnesc adesea cu reproșul iluzionismului În raport cu Rickert, acest reproș se explică prin acele neînțelegeri care sunt legate de conceptul de subiect epistemologic Oponenții acestei teorii își concentrează atenția pe negarea realității transcendente și ignoră complet conceptul lui Rickert despre subiectul

epistemologic Desigur, în acest caz, el se transformă în conceptul obișnuit al subiectului, caracterul ființei este încorporat în el, iar apoi discursurile despre lume ca "conținutul conștiinței" trebuie să conducă inevitabil nu numai la subiectivism, ci și la solipsism   Dar când vine vorba de iluzionism, atunci toată întrebarea se rezumă la a se asigura că realitatea imediată, lumea în sens larg empiric, nu devine ceva invalid: aici trebuie păstrată relația individului cu lumea exterioară Și am văzut că atât personalitatea, cât și toată realitatea empirică sunt la fel de ființe imanente Discursul despre realitatea transcendentală merge în acest caz din punctul de vedere al unui ideal special dezvoltat, ca ideal epistemologic sau o sarcină a subiectului stabilit În același timp, ca urmare, punctul de vedere al idealismului epistemologic nu numai că nu duce la transformarea lumii într-o iluzie, ci, dimpotrivă, așa cum spune Rickert, *) ne obligă să vedem în ea o realitatea neîndoielnică și, negând realitatea transcendentă, ne lipsește de temeiul de a o reduce la nivelul de ființă de gradul doi, la simpla apariție a lucrului în sine Ni se spune însă: lumea imanentă trebuie să se întemeieze pe fundamentul solid al transcendentului, întrucât numai în acest caz ființa sa nu este un cuvânt gol Dar aici ne întâlnim din nou cu un sens alterat al conceptului de realitate transcendentă, care nu are nimic în comun cu transcendentul lui Rickert Aceasta este realitatea care este studiată de așa-zișii științe pozitive Filosofia, în acest caz, ar avea un rol cu adevărat deplorabil de trăit prin generalizarea a ceea ce a fost obținut de specialiști Mai mult, am încercat să arăt pe scurt că conceptul de realitate transcendentă ne face, în esență, un deserviciu în justificarea realității noastre În același timp, argumentul că putem considera persoana și lumea ei ca un modus al realității transcendente mi se pare invalid, pentru că transcendentul sau imanentul s-a rupt undeva, dacă nu peste tot, care le-a delimitat limitele, iar acestea trebuie să fuzioneze Fie modus substantiae coincide cu fenomenul realității imediate, caz în care nu există niciun motiv să vorbim de transcendență în sensul exact al acestui concept, fie nu coincide, dar atunci ceea ce trebuie justificat amenință să se transforme într-o umbră, chiar dacă numai în umbra realului adevărat *) Gegenstand des Erkenntnis p   iar de aici rezultă concluzii extrem de dificile pentru întreaga personalitate culturală Dar, în esență, nu este nevoie de acest suport teoretic pentru a menține realitatea Realitatea nu are nevoie de cunoștințe pentru a o oferi Pur și simplu supraestimăm din nou puterea cunoașterii, intelectul sau competența acestuia Intelectul încearcă să fundamenteze cunoștințele noastre despre ființă, și nu să dea ființă Acest lucru îi reduce foarte mult competența, dar îl eliberează și de povara acuzațiilor inutile Realitatea imediată este dată [cu convingere neclintită prin activitate și viață Chiar și Hegel, cu o perspicacitate profundă, a subliniat că cuvântul Wirklichkeit - realitate - este derivat din cuvântul wirken - a acționa și nu trebuie să vedem în asta un simplu joc de cuvinte, deoarece realitatea, conform sensului exact al acestui lucru cuvânt, este dat de acțiune, practică, primatul vieții În ceea ce privește adevărata realitate, ea nu există ca un întreg, dar este creată Nu există, dar este dat ca o combinație completă de conținut pur și formă pură, lumea faptelor și lumea valorilor, existența simplă și sensul Iar scânteia divină din om se exprimă activ în creativitatea eternă, realizarea lumii valorilor absolute, adică în lumea faptelor, existența simplă Și aici conceptul mai corect de obligație ia locul ființei

Tocmai acesta este ceea ce face posibilă afirmarea lumii și a vieții și le fundamentează Și asta pune mai corect problema religiei În acest caz, Dumnezeu nu există, dar trebuie privit în direcția valorilor absolute Atunci expresii precum "împărăția mea nu este din această lume" nu vor păta lumea în care trăim de fapt, nu vor crea înstrăinarea ei completă de Divin De asemenea, mi se pare neconvingător să încercăm să întăresc efortul filosofiei de a afirma o realitate transcendentă prin faptul că științele individuale duc în cele din urmă la admiterea acesteia Într-adevăr, științele pozitive fac în general o serie întreagă de premise care sunt necesare în ele, dar necesită fundamentare din punctul de vedere al cunoașterii filozofice Ce ar trebui fundamentat Questions of Philosophy, KN iob Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN aceste premise - pentru aceasta nu există nicio indicație directă în ele Neo-kantienii, mi se pare, au motive întemeiate să creadă că această justificare este o chestiune a teoriei cunoașterii Prezența premiselor în științele pozitive indică necesitatea, așa cum spune Windelband, a unei metafizici a cunoașterii și nu a ființei Dar, cel mai important, mi se pare, aici metafizica trebuie inevitabil să se ciocnească în cel mai ascuțit mod de științe speciale De fapt Dacă metafizica și-ar putea apăra dreptul de a pune un fel de realitate transcendentă drept realitate adevărată, adevărata "rădăcină a tuturor lucrurilor", adică adevărata primăvară a tot ceea ce se întâmplă, atunci nu ar mai rămâne decât să înlocuim complet științele speciale cu metafizica, fie să le facem ramuri separate ale acesteia Cunoașterea adevăratei cauzalități face să fie complet superfluă studierea numai a cauzelor aparente Cunoscand realitatea transcendentala ca existenta cu adevarat, este inutil sa studiem fenomenele, deoarece din cunoasterea primului vom obtine cunoasterea cea mai exacta si de incredere, absolut adevarata a celui de-al doilea În acest caz, se poate alătura pe deplin cuvintele lui L M Lopatin *): "Fie cunoaștem natura unui lucru, fie nu o știm Dacă știm, atunci prin același) îi cunoaștem posibilele acțiuni, căci în ce alt fel se exprimă natura sa? Dar și inversul este adevărat): "A afirma că fenomenele nu exprimă realitatea înseamnă a recunoaște realitatea ca fiind absolut incognoscibilă " Și dacă fenomenele își exprimă esența reală, în acest caz, realitatea transcendentală, atunci și știința naturii cunoaște această esență De aici se obține alternativa: fie științele speciale sunt de prisos, pentru că metafizica va da cunoașterea realității absolute adevărate, iar cunoașterea acestei "rădăcini a lucrurilor" va explica toate fenomenele ei, astfel încât grele calvaruri în sfera fenomenelor în căutarea cunoștințele vor deveni de prisos; sau, cunoscând fenomenul, cunoaștem ["rădăcina lucrurilor", și atunci metafizica ar trebui să devină [) "Probleme pozitive de filosofie", I, a) Subliniat de mine M R a) Ibid , I, Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA despre realitatea transcendentală parte a științei naturii, care studiază ființa în toate domeniile ei și anume disciplina sa principală, care determină irevocabil întregul curs și activitatea științelor speciale Atunci, în general, ar fi mai corect să vorbim despre metafizică ca principală disciplină a științei naturii Este curios de observat că Rickert, în "Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung" (pp și urm), vorbește, deși oarecum vag, despre posibilitatea fundamentală a unei astfel de metafizici, care și-ar pune sarcina de a studia " esența realității" În același timp, posibilitatea reală a unei astfel de teorii rămâne deoparte Ar putea, de exemplu, să încerce să depășească dualismul spiritului și trupului care există în sfera ființei imanente, dar

adaugă imediat că nu ar exista nicio diferență fundamentală între ea și știința naturii Aceasta ar fi și "Erfahrungswissenschaft" (știință experimentală) în sensul larg kantian al cuvântului, iar între acesta și metafizică, ca doctrină a realității transcendente, în sensul nostru nu ar fi nimic în comun Când ni se atrage atenția către enigma vieții și morții și, în același timp, remarcăm pe bună dreptate că aceste întrebări nu pot decât să-i intereseze chiar și pe cei mai frivoli și, între timp, știința naturii s-a dovedit neputincioasă să arunce lumină asupra acestor mistere, aceasta nu este o indicație a necesității de a rezolva aceste întrebări de către o altă știință: metafizica filozofică pe baza realității transcendente Acest lucru arată doar că se deschide un decalaj imens în știința naturii, că, evident, nu urmează o cale absolut corectă Probabil că această conștiință este cea care dă naștere unor mișcări precum neovitalismul modern Poate că o soluție satisfăcătoare a acestei probleme este o chestiune de timp, sau poate că acest lucru va conduce știința naturii la o revizuire a fundamentelor sale - noi, în filosofie, suntem neputincioși să spunem ceva despre această întrebare, cu atât mai puțin o realitate transcendentă, un X, indefinibil Aceasta este o chestiune internă a științelor naturale Poate că, sub presiunea gravității acestor probleme și a revizuirii principiilor în știința naturii, se va naște o nouă teorie, asemănătoare tendințelor metafizice, dar va fi metafizica natural-științifică și obiectul ei se va afla în aceeași sferă a ființă imanentă ca * Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN înţelege idealismul epistemologic Filosofia este complet incompetentă aici Pe tărâmul valorilor absolute, își descoperă propriul obiect incontestabil și propria metodă În același timp, filosofia nu se ocupă de științele pozitive, deoarece le fundamentează premisele necesare epistemologic de natură metodologică constitutivă și generală, în timp ce în conținut și în esență aceste științe trebuie să-și rezolve problemele în mod autonom Dar, în esență, motivul cel mai intim al încercărilor metafizice de a construi filozofia pe conceptul de realitate transcendentă este căutarea sensului lumii și al vieții Tocmai acesta este motivul care a dat naștere adesea susținătorilor doctrinelor metafizice de a estompa granițele dintre filozofie și religie, deoarece ambele converg în această dorință de a înțelege "sensul general și destinația finală" x) a lumii și a vieții În același timp, cunoașterea "destinației finale" decurge de la sine din înțelegerea sensului general *) Astfel, scopul în acest caz este înțelegerea tocmai a acestui sens general (Sïnnes) al lumii Atât reprezentanții idealismului epistemologic, cât și apărătorii metafizicii sunt cu siguranță de acord cu acest scop Întrebarea se rezumă în acest caz la dacă realitatea transcendentă ca atare poate servi acestui scop Și aici, mi se pare, speranțele puse asupra ei nu sunt justificate și nu pot fi justificate din următoarele motive Sensul sau rațiunea lucrurilor - ratio rerum, o λόγος των δντων, care a servit ca un real impuls pentru asumarea unei realități transcendente (din acest motiv, metafizicienii au avut întotdeauna dorința de a apropia această realitate de conceptul de Dumnezeu) - nu conține nicio indicație sau cerință conform căreia ceea ce susține sensul a fost el însuși res sau τό ον (ființă) Dimpotrivă, din însăși esența întrebării rezultă că, asumând o ființă nouă, deși transcendentă, nu numai că nu rezolvăm problema, ci adăugăm la ea o problemă și mai complexă O singură existență, ca -) "Sarcini pozitive ale filosofiei", p /) Același motiv este subliniat și de Rickert, "Zwei Wege der Erkennt-nistheorie", p Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA REALITATII TRANSCENDENTE simplu fapt rămâne mort Înțelesul

nu decurge niciodată din ființa pură Realitatea transcendentă însăși poate fi indiferentă în acest sens, dincolo de sens și rațiune; poate, în sfârșit, ca la Schopenhauer, doar baza prostiilor Dar deja aici elementul de valoare, deși unul negativ, intră în simpla afirmare a ființei Aceasta ar fi, în cel mai bun caz, cauza lumii, din care încă nu rezultă nimic în ceea ce privește sensul ei "Ein Goti", spune Münsterberg (Philosophie der Werte, p), "der nichts sein wollte als Naturursache, ware tatsachlich kein Gott, sondern ein psychophysischer Mechanismus, der selbst in die Naturwissenschaft gehort doar (Got) natura , de fapt nu ar fi Dumnezeu, ci un mecanism psihofizic, căruia el însuși aparține domeniului științelor naturii) Sensul este dat doar de o atitudine pozitivă față de valorile absolute, și nu față de ființa absolută Voi folosi din nou cuvintele lui Münsterberg (ibid), care spune: "Zur gõttlichen Offenbarung wird die übermensch-liche Einwirkung erst, wenn sie neben dem historischen Zusam-menhangswert zugleich den ãsthetischen Erfullungswert ethi becomes un superfluungswert influencershu revelație divină numai dacă, alături de valoarea istorică a legăturii, conține și valoarea estetică a împlinirii și valoarea etică a scopului) În aceste cuvinte, centrul de greutate pentru mine constă în indicarea sensului valorilor și în absența unui moment al ființei, deoarece conceptul de influență, despre care vorbește Münsterberg, poate fi, într-un sens rezonabil, explicat numai prin raportul cu valori Până la momentul fiinţei, Vl Solovyov în "Critica principiilor abstracte" (II, p) El vede caracterul rezonabil al unui fapt în raport cu totul, în unitatea lui cu totul Dar cu greu se poate fi de acord cu aceasta, fie doar pentru că, dacă atot-unitatea este lipsită de sens, atunci tot ceea ce intră în această atot-unitate este, de asemenea, lipsită de sens Astfel, problema sensului poate fi rezolvată satisfăcător doar pe baza valorilor absolute Și cea mai bună dovadă este că metafizicienii înșiși, care își construiesc sistemul pe recunoașterea transcendentului Biblioteca "Runivers" M RUBINSTEIN realitatea, atunci când vor să fundamenteze sensul pozitiv al ființei, ei se văd obligați să recurgă în cele din urmă la conceptul de Dumnezeu - această perfecțiune cea mai înaltă, totalitatea valorilor absolute Atunci devine posibil să arătăm cu un anumit drept acest sens al lumii, dar această posibilitate este creată nu de conceptul de realitate transcendentă, ci de introducerea conceptului de Dumnezeu, în care într-o formă ascunsă se realizează ceea ce este necesare pentru a justifica sensul: totalitatea valorilor absolute Indiferent de tipul de ființă pe care l-am pune, problema sensului va fi lăsată deoparte până când, într-un fel sau altul, vom introduce momentul valorilor în sistem Din cunoașterea sensului, așa cum am menționat deja, trebuie să urmeze înțelegerea destinației finale Oricine vrea să-l numească metafizica sensului - nu este o chestiune de nume, așa cum subliniază Rickert Singurul lucru important este că conceptul de ființă transcendentală, prin însăși esența sa, nu poate sta la baza cunoașterii filozofice și să ne conducă pe calea cea bună Este interesant de observat că în urmă cu aproximativ treizeci de ani Vl Solovyov a exprimat în prefața la "Critica principiilor abstracte" încrederea subliniată chiar și în vremea noastră că era criticii se apropie de sfârșit și a considerat că este oportun să revizuiască principiile existente ale cunoașterii filozofice Aceste profeții ale sfârșitului criticii nu s-au adeverit încă și cred că există motive să cred că triumful oponenților săi este extrem de prematur M Rubinstein E Zwei Wege der Erkenntnistheorie, p $ Biblioteca "Runivers" Ideea de personalitate în învățăturile lui Stirner (experiment despre istoria individualismului) L Se poate ca de-

a lungul întregii istorii a gândirii filozofice să fie imposibil să găsim două învăţături mai diferite, mai polare, mai ireconciliabile, aparent şi, în acelaşi timp, mai consistent dezvoltate, legate, de altfel, prin unitatea epocii şi cultura națională - ca și învățăturile lui Hegel și Stirner Chiar și în timpul vieții lui Hegel, au apărut primele semne ale decăderii acelui spirit metafizic întreg și victorios, care părea să dobândească o dominație definitivă și de neclintit în filosofia germană Primele scrieri ale lui Feuerbach, cupletele sale îndrăznețe satirico-teologice, prefigurau întregul curs ulterior al gândirii filozofice, obosit de venerarea absolutului, de încercări eroice de a îmbrăca căutările religioase într-o formă științifică și metafizică - gravitând spre relativ, uman, pământesc Abia au trecut ani de la moartea lui Hegel, iar dezintegrarea a atins apogeul în Der 'Einzige und sein Eigenthum de Max Stirner Această carte a fost ultima verigă extremă în acea reacție împotriva hegelianismului, care însuși a ieșit din adâncurile sale, s-a hrănit de ea, pe baza ei Și reacția a fost cu atât mai pasională, cu atât mai respingătoare; ceea ce părea indestructibil și excepțional era puterea de gândire a acestui geniu constructiv Și poate cei care se răzvrătesc, respingând și răsturnând, Biblioteca Runiverse IVAN ILYIN s-au simțit mișcându-se în direcția unei învățături respinse Gândul lui Stirner, fertilizat de idealismul german, atins învățăturile lui Hegel și păstrând pecetea absolut certă a influenței sale, respiră, se mișcă și trăiește în negarea și descompunerea analitică a spiritului care i-a dat naștere *) Construcția este înlocuită în ea de distrugerea fără milă, afirmarea dogmatică cu scepticismul de neoprit, apoteoza prin blasfemie Treptat, pas cu pas, oprindu-se, revenind, repetat, formulându-și gândul din nou, aprofundându-l pe alocuri și revăzând ceea ce analizează, Stirner se îndreaptă către un anumit scop unic, încercând să justifice ceva condamnat, să reabiliteze, să restaureze dreptul a ceva respins și zdrobit, de a elibera ceva de un fel de opresiune și se bucură și triumfă când reușește să înainteze măcar puțin în această chestiune Purtat de dialectica polemică, Stirner pare să uite uneori de scopul pozitiv al cercetării sale; atunci gândul lui se complace la o distrugere neîngrădită, haotică, și se pare că critica lui este autosuficientă, că este o critică de dragul criticii, că concluzia ei finală nu ar trebui să fie nici măcar negarea a tot, ci absența tuturor, poate chiar absenţa afirmării şi negaţiei Atunci în gândirea lui i se dezvăluie o anumită desenare interioară, se pare că îi place să se recunoască mai extrem decât este în realitate și începe să nege acele fundamente filosofice și etice, fără de care însăși învățătura lui este imposibilă În astfel de momente, gândul lui Stirner pare a fi înecat într-un flux de *) O citire atentă a cărții lui Stirner nu lasă nicio îndoială că Stirner cunoștea învățăturile idealiștilor germani, în special Fichte și Hegel Îl numește direct pe Fichte de ori: Stirner, Der Einzige und sein Eigenthum Ed Reclam, ss , și face aluzie de mai multe ori la scrierile și părerile sale: ibid ss , , , , etc Îl cheamă pe nume de ori pe Hegel: ibid ss , , , ni, , , , , " ? ^> ° ? i şi ; și de multe ori indică și face aluzie la el, fără a numi: de exemplu ss , ιοί, , , , , etc Datorită modului caracteristic al lui Stirner de a nu da referințe și indicații exacte, este greu de spus care lucrări ale ambilor gânditori îi erau direct familiare asimilarea spiritului a doctrinei şi chiar despre asimilarea terminologiei Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER sarcasm, pare a fi incapabil să stăpânească forțele dialecticii pe care le-a chemat la existență și riscă să piară în ruinele distrugerii pe care le-a produs

Și, între timp, un studiu atent al doctrinei sale nu poate să nu dezvăluie două laturi în ea: o latură distructivă și una constructivă, iar critica, de obicei insistând asupra primei și omițând-o pe a doua, nu reflectă, poate, cel mai interesant lucru în această învăţătură paradoxală Doctrina lui Stirner urmărește nu numai o sarcină negativă, ci și una pozitivă; are propriul său centru pozitiv special, propriul său nucleu vital, în jurul căruia se învârte gândirea afirmativă A dezvălui această parte pozitivă a doctrinei ar însemna, printre altele, a crea posibilitatea unei noi iluminări a relației în care se află teoria lui Stirner și sistemul lui Hegel Căci dacă în partea sa distructivă această învățătură este antipodul complet al sistemului hegelian, atunci în partea sa constructivă ea dezvăluie astfel de trăsături care ne permit să vorbim nu despre opoziție și ireconciliabilitate, ci ne fac să urmărim anumite fire subțiri de afinitate ideologică și, poate, , chiar continuare S-ar putea dovedi, de exemplu, că învățăturile lui Stirner aveau anumite puncte de plecare care nu erau atât de străine pentru autorul Filosofiei istoriei așa cum se crede în general, iar titlul de hegeleanian, dat de obicei lui Stirner, ar putea primi mai serios acoperire şi justificare Este, desigur, imposibil să descoperi acest lucru și să îl confirmi cu forța certitudinii în limitele acestui eseu Aici putem încerca să dezvăluim doar prima jumătate a tezei cu tema că această analiză conturează în general materialul necesar confirmării celei de-a doua jumătate În același timp, pentru a conferi o mai mare certitudine analizei și concluziilor, vom lua doctrina lui Stirner ca pe o construcție logică independentă, izolată și, parcă, de sine stătătoare, vom lăsa deoparte atmosfera politică și ideologică a timpului său iar în doctrină însăși vom evidenția acea problemă centrală și de bază în profunzimea căreia, pe de o parte, este ascunsă calea de la Hegel la Stirner, iar pe de altă parte, nervul vital al doctrinei pe care o investigăm Pe această problemă ne vom concentra atenția Biblioteca "Runivers" IVANIL'IN IL Se obișnuiește să se caracterizeze doctrina Stirner drept o doctrină a individualismului extrem În același timp, individualismul este de obicei înțeles ca o doctrină care afirmă primatul sau primatul individului În consecință, o doctrină care afirmă exclusivitatea acestui primat, sau, mai mult, nu oprește deloc concluziile care decurg în mod consecvent dintr-un astfel de primat, va avea un caracter extrem de individualist Această înțelegere a individualismului ni se pare insuficient definită și prea largă Este insuficient definită în termenii ambilor termeni: primatul și personalitatea Termenul de primat poate avea nu una, ci o serie întreagă de sensuri independente, în funcție de esența interioară a acelor momente carrelative, a căror corelare anume este afirmată chiar de primatul Primatul logic al unui concept asupra altuia, primatul metodologic al unui concept asupra setului de "obiecte" studiat, primatul genetic al unui anumit moment asupra altui moment specific și, în final, primatul transcendental al unei valori (într-un sens sau alta) peste alta - toate acestea sunt atât de diferite (și metodologic, și în esență) ideea că a le uni prin subsumarea conceptului generic de "primat în general" nu ni se pare oportună din punct de vedere cognitiv Individualismul, ni se pare, ar trebui să fie numit doar o doctrină filozofică (în sensul restrâns al cuvântului), adică o doctrină care afirmă nu primatul individului în general, sau unul dintre primele trei primate indicate, ci primatul individului într-o serie de valori sau, în consecință, scopuri Din acest punct de vedere mai restrâns și mai definit, individualismul nu este un termen logic formal, și nu metodologic, și nu genetic (și, prin

urmare, nu pozitiv-științific), ci unul filozofico-științific Și astfel, dacă caracterizăm doctrina lui Stirner ca fiind individualistă din acest punct de vedere mai restrâns, vom observa imediat că o doctrină individualistă nu poate fi pur distructivă De fapt, afirmând o anumită valoare ca primă și pozitivă, în contrast cu alte momente

acolo, care sunt retrogradate pe un loc secundar, iar spre deosebire de alte doctrine ale căror valori sunt respinse, doctrina individualistă, oricât de extremă ar fi, își va produce critica tocmai de dragul acestei valori afirmate: ea se va muta neapărat într-o serie creativă, nu distructivă De aici concluzia: dacă învățătura lui Stirner din punct de vedere filozofic este o învățătură individualistă, atunci trebuie să aibă o parte constructivă în care să se stabilească primatul filosofic al individului În cele ce urmează, vom da și o confirmare a posteriori în acest sens Cu toate acestea, lipsa de certitudine a definiției de mai sus a individualismului nu se limitează la aceasta Însăși conceptele de individ sau de persoană (echivalăm condiționat acești doi termeni), pe de o parte, și valorile, pe de altă parte, sunt departe de a fi lipsite de ambiguitate În primul rând, în limitele individualismului filozofic însuși, sunt posibile diverse abordări ale conceptului de "valoare în general" în diferite linii de considerare și nu ar fi greu să ne asigurăm că, în legătură cu aceste abordări, atât cele interne structura conceptului de personalitate și natura primatului afirmat se pot schimba Ne referim la diferențele care se introduc într-o doctrină individualistă în funcție de faptul că aceasta este construită pe o serie de valori, norme sau scopuri Dar acesta nu este centrul nostru de greutate în momentul de față și vom lăsa în mod condiționat deoparte această cale, deoarece necesită o analiză independentă și complexă și fiind relativ secundară pentru noi Acum suntem interesați de acea definiție și subdiviziune ulterioară a doctrinelor individualiste, care depinde de metoda de construire a conceptului de personalitate Doctrina individualistă poate vedea esența personalității fie în anumite proprietăți definite ale unei persoane *), fie în totalitatea proprietăților sale, ca atare În primul caz, conceptul de personalitate va fi inclus ca al său *) Lăsăm deoparte în mod condiționat întrebarea acelor temeiuri care pot justifica această nouă înlocuire: ideea de persoană în locul ideii de individ sau personalitate Aceste temeiuri pot avea un caracter psihofiziologic, psihologic, etic, metafizic sau religios - pentru moment nu are nicio diferență pentru noi

semnele sunt doar acele anumite proprietăți ale unei anumite persoane, care sunt recunoscute ca având o importanță deosebită dintr-un motiv sau altul Principiul selecției acestor proprietăți poate consta (ne restrângem la cele două cazuri cele mai simple și tipice): sau pur și simplu în recunoașterea acestor proprietăți ca fiind comune - și în acest caz avem un exemplu de empiric obișnuit, "indiferent" inducerea materialului studiat (formarea unui concept generic prin "abstractarea" semnelor generale din elementele diverselor date multiple), sau în acordarea unei valori filosofice deosebite acelor sau altor proprietăți ale oamenilor ca ființe complexe; în același timp, proprietățile oamenilor care primesc o astfel de valoare filosofică pot fi, la rândul lor, selectate empiric-inductiv sau special speculativ Mai mult, proprietățile oamenilor care formează "esența" dorită a personalității pot fi concepute în forma lor ideal purificată, în forma în care ele, poate, nu apar niciodată în realitate sau în forma lor reală, obișnuită; mai mult, introducerea, "purificarea" în calea "indiferentă"

empiric-inductivă, îl face (deseori complet inconștient de acest lucru) să-și piardă indiferența științifică și îl apropie de calea filozofică În fine, totalitatea acestor proprietăți (indiferente în sensul valorii filosofice sau valoroase din punct de vedere filosofic) poate fi reprezentată nu doar ca un concept abstract, ci ca o entitate ipostaziată, înzestrată cu realitate - ceva de genul universalia medievală, sau ideile platonice În toate aceste înțelegeri, natura concretă a unei persoane individuale este ruptă în "părți", în proprietăți separate și nu toată ființa sa complexă în ansamblu, ci doar un anumit grup de proprietăți individuale, este recunoscută ca "individuală" Din acest punct de vedere, o anumită persoană se dovedește a fi un "individ" numai în măsura în care aceste proprietăți comune sunt prezente; numai în măsura în care este apoi recunoscută ca valoare supremă, sau respectiv scop, construcție individualistă În același timp, d) Toate aceste căi și subdiviziuni, pe care nu le putem urmări aici în detaliu, se pot, desigur, să se împletească și să se intersecteze și să formeze noi formațiuni complexe Nu este sarcina noastră să le enumeram exhaustiv Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER mai ales în cazul idealizării proprietăților stabilite, se creează posibilitatea ca departe de toți oamenii concreti să se dovedească "indivizi" în sensul cel mai înalt al cuvântului: oamenii "sunt apoi împărțiți în cei care posedă aceste proprietăți importante și valoroase și cei care nu le posedă Dar în formarea inductivă și empirică, așa-numita "indiferență", a conceptului, mai ales dacă se observă completitudinea inducției, se poate garanta că fiecare persoană, ca atare, va poseda aceste proprietăţi importante şi că, în consecinţă, toţi oamenii se vor dovedi a fi indivizi colorarea democratică în doctrina individualistă Un alt tip de învățătură individualistă este acel tip de ea care vede esența individului nu în acest sau acel grup specific de proprietăți obținute prin descompunerea analitică a ideilor despre oameni concreti, adică o "ruptură" produsă în întreaga țesătură a unui anumit gând generalizant inductiv, dar în totalitatea proprietăților fiecărei persoane anume, ca atare Esența personalității din acest punct de vedere constă în totul, luat în întreaga originalitate a fiecărei persoane în parte Fiecare persoană este, în concretetatea sa, o combinație unică, inimitabilă de proprietăți Fiecare dintre aceste proprietăți intră în esența sa, nu pentru că îi este comună cu altele, și nu în măsura în care este comună, și nu pentru că are vreun avantaj deosebit față de alte proprietăți, pe baza stabilității și repetabilității sale relativ mai mari și nu în măsura în care are o valoare excepțională cea mai înaltă, justificată științific, dedusă metafizic sau cuprinsă într-o ordine religioasă, ci pentru că și în măsura în care intră ca membru real tocmai în acest complex particular, specific de proprietăți Prezența, caracterul dat al acestei proprietăți într-un anumit segment al betonului, combinându-l într-un mod deosebit cu alte proprietăți disponibile, este raportul final al acceptării sale în esența dorită a individului Nu generalul este important într-o persoană și proprietățile sale, ci particularul; și privat nu numai în măsura originalității și originalității sale, ci în măsura uneia Biblioteca Runiverse IVAN ILYIN datele sale actuale Cu o astfel de înțelegere, în om nu există nicio ruptură în esențial și neesențial; în ea totul este esenţial doar în măsura existenţei sale Iar oamenii, în implementarea consecventă a acestui punct de vedere, nu sunt împărțiți în cei care participă și cei care nu participă la proprietăți superioare, în ființe superioare și inferioare În astfel de doctrine individualiste, fiecare

persoană individuală, în toată originalitatea sa, este declarată o valoare și un scop Nu trebuie gândit, totuși, că în astfel de doctrine nu există, în general, un concept de individ, plin de caracteristici generice Un astfel de concept există și aici, fie că este recunoscut sau nu, iar conținutul său este umplut cu trăsături generale obținute prin analiză; dar nu printr-o analiză a proprietăților specifice ale ideii de "om", sau "spiritual în om", ci printr-o analiză a proprietății generale "formale" a concretității oricărei persoane, ca parte a realității concrete Un individ în acest sens nu este un om în măsura proprietăților sale de specie, ci un om în măsura proprietății sale generice de concretețe Și întrucât măsura acestei proprietăți este aceeași pentru toți oamenii, de aici garanția că "indivizii" se vor dovedi a fi toți oamenii fără excepție: ascensiunea la o trăsătură generică garantează aici caracterul complet al domeniului de aplicare al conceptului) Totuși, și în acest caz, un proces de gândire analog cu primul este posibil Și anume, trăsăturile individuale care alcătuiesc conceptul de concret sunt gândite inițial ca proprietăți care aparțin a tot ceea ce este concret, ca atare: acestea sunt semnele complexității, originalității, unicității etc Dar după individ, tocmai în măsura a concretității sale, este declarată valoarea și scopul suprem - proprietățile generale ale concretului încep să primească treptat, în contrast cu alte proprietăți specifice ale unei persoane, sensul unei valori speciale, predominante și, în consecință, în raport cu ceea ce este concepute în procesul temporal, - o nuanță de normativitate, obligație Din nou, se formează ideea că *) Nu intrăm aici în considerarea considerației că "concretitatea" este un semn cu o sferă incomparabil mai largă decât ideea de oameni, sau chiar a tuturor ființelor vii , și înlăturăm condiționat această problemă deoparte Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER că dacă o persoană este valoroasă tocmai datorită unora dintre proprietățile sale, generice, și nu datorită altora, specifice, "umane", atunci va fi cu atât mai valoroasă, cu atât mai puternice aceste proprietăți valoroase vor prevala asupra celor nevaloroase Și această idee conține deja în întregime, sub forma unei premise, presupunerea că combinarea proprietăților valoroase cu cele nevaloroase poate fi diferită pentru oameni și că, în consecință, o persoană poate fi mai "concretă" și alta mai puțin "beton" Judecata: "fiecare persoană este concretă și în acea măsură este valoroasă" se transformă treptat în altceva: "fiecare persoană trebuie să fie "concretă" și în această măsură va fi valoroasă" Se întărește ideea că, deși toți oamenii sunt la fel de concreti în sensul obișnuit al cuvântului, nu toți sunt la fel de "concreți" în sensul superior, normativ Conceptul de concretețe cu toate caracteristicile sale este dublat, mai întâi metodologic, trecând într-o nouă serie valoric-normativă, apoi în esență; semnele de complexitate, originalitate etc primesc nuanțe noi, un nou sens, concretitatea normativă poate fi chiar îmbogățită în alcătuirea ei cu semne noi, deja de o semnificație complet normativ-teleologică, și un nou ideal, idealul realității concrete , este prezentat O nouă doctrină filozofică a valorii se conturează sau, mai precis, o nouă doctrină pozitivă a moralității Acestea sunt cele două tipuri de doctrine individualiste III Dacă acum ne abatem de la analiza și clasificarea altor tipuri de individualism filosofic și non-filosofic și încercăm să aplicăm schema obținută la învățătura lui Stirner, atunci întrebarea pe care trebuie să o decidem va fi următoarea: la care dintre aceste tipuri este învățătura lui Stirner mai aproape Și pentru aceasta va trebui să ne întoarcem la o considerație a conceptului său de

personalitate în esență Stirner nu cunoaște termenii "individ", "personalitate" Termenul lui preferat pentru exprimarea acestei idei este termenul I, "Ich" Pericolul unei astfel de utilizări este evident încă de la început Sistemele idealismului german au folosit termenul cu o asemenea amploare și investite Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN are un conținut atât de variat și multicolor încât nuanțele sale nu pot fi enumerate pe scurt Stirner însuși simte acest lucru și de mai multe ori se referă la disocierea "Eului" său de "Eul" lui Fichte, numindu-l pe Fichte deschis și pe nume Și totuși, o doctrină a personalității nu mai puțin dezvoltată și formulată sistematic nu poate fi găsită la Stirner Toată munca de culegere și analiză a rezervelor împrăștiate ici și colo, indicații, explicații aleatorii etc , cade în sarcina unui cercetător din afară Și dacă comparăm materialul adunat în acest fel, putem ajunge la următoarele concluzii Principala definiție a lui Iptyrner "Eu" este că este ((unic) Indivizii au încercat să înțeleagă acest lucru ((unicitatea) într-o varietate de moduri și adesea destul de incorect Astfel, în primul rând, nu trebuie înțeles în sensul subiectivismului epistemologic Problema cunoașterii, sau, mai mult, a cunoașterii științifice, nu joacă nici un rol principal și nici un rol independent în opera lui Stirner Adevărul, printre valorile pe care le subminează, include și ideea teoretică a adevărului, iar Stirner nu se satură să se întoarcă să argumenteze împotriva lui și să-l batjocorească) Dar respingerea acesteia este pentru el doar o concluzie consecventă dintr-o teză mai generală care conține respingerea esențelor "obiective" și a valorilor în general Construcția lui Stirner are o serie întreagă de presupoziții epistemologice, pictate definitiv într-o nuanță de nominalism logic, dar desigur, nu se poate vorbi aici de teoria cunoașterii De asemenea, este imposibil să vorbim în aplicarea acesteia despre subiectivism epistemologic Stirner cunoaște revoluția subiectivistă care a fost pregătită în noua filozofie de empiriștii englezi și confirmată de Kant); el însuși folosește uneori argumente de natură subiectivă, subliniind că obiectele stărilor conștiinței noastre sau "sufletul" nostru *) Vezi, de exemplu, Stirner Der Einzige Ausg Reclam, Ss , etc În viitor, toate paginile vor fi indicate conform aceleiași ediții) Der Eînzige Ss ua Despre știință, vezi, de exemplu, $>) Vezi, de exemplu, Der Einzige, S Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER sunt propriile noastre idei, nu mai J) Dar nicăieri nu se oprește serios asupra comportamentului cognitiv consecvent al acestui primat și asupra principalelor probleme ale subiectivismului epistemologic - definiția conceptului de "subiect al cunoașterii", descompunerea a tot ceea ce poate fi cunoscut în stări ale subiectului, reconstrucția și fundamentarea a momentului "obiectiv" în cogniție, într-un fel sau altul, și altele nu sunt deloc interesați de gândul lui Alunecând pe lângă ele, el își conduce, de obicei, simplu și ușor argumentația în termeni de realism naiv, iar "subiectivismul" cu care critica sa corozivă este într-adevăr saturată se află esențial în afara planului teoriei cunoașterii De la acesta din urmă el împrumută doar din când în când arma ei critică, dar din partea lui aceasta nu este altceva decât un dispozitiv polemic care îi poate facilita lupta cu entitățile care i se opun; În același timp, nu uită să sublinieze că nu este deloc mulțumit de critica epistemologilor - subiectiviști * * *) Într-un cuvânt, subiectivismul lui Stirner nu este de natură teoretică și cognitivă, ci de luptă practică și valoare teoretică îl tulbură doar în măsura în care acest lucru poate fi important pentru programul unui luptător practic În mod similar, "unicitatea" lui Stirner nu trebuie

înțeleasă într-un sens apropiat de solipsism Prin solipsism se înțelege un astfel de punct de vedere care atribuie realitatea unui singur subiect, și anume celui care profesează sau afirmă acest punct de vedere Ființa, atribuită de subiect însuși, poate avea un caracter (pentru a lua formele completate ale solipsismului) metafizic sau empiric Ființa metafizică, construită dintr-un concept, este în general unul dintre acele momente pe care Stirner le respinge invariabil și în fiecare minut; în special, el insistă cu o forță și o distincție deosebită că în doctrina sa "eu" nu are un sens metafizic absolut Nu există aproape nicio îndoială dacă) Ref Der Einzige, S , sau și alții) De exemplu, Der Einzige S Der Einzige S Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN, Poate o doctrină care respinge ființa metafizică în general să afirme realitatea metafizică (sau, în mod corespunzător, realitatea metafizică exclusivă) a unui singur subiect, tocmai afirmativ *) La Stirner nu am putut găsi nicio urmă a unei asemenea contradicții Dar nici la Stirner nu există nicio înțelegere empirică a solipsismului Adevărat, el se exprimă uneori în așa fel încât s-ar putea crede că într-adevăr mărturisește singura realitate exclusivă a "eu-ului" său empiric Astfel, biruirea lumii imi da, in cuvintele lui, ocazia de a deveni "fara lume" (Weltlos) *); Mă creez pe mine și orice altceva din mine și din nou distrug totul și rezolv totul), etc Dar pentru a înțelege astfel de expresii, ele trebuie luate în context și în legătură cu ideile de bază ale predării Apoi vom vedea că "unicitatea", creativitatea co-creativă și "auto-crearea" nu aparțin singurului și singurului (posibil aparținând lui Stirner însuși) "Eu" Stirner recunoaște același "eu" pentru fiecare persoană, chiar dacă este conștient de el în sine sau nu; iar acest "eu" din fiecare dintre noi este unic) Fiecare trebuie să se considere singuri, spune Stirner; toată lumea ar trebui să comunice cu ceilalți și să se apropie de ceilalți ca fiind singurul) În consecință, "unicitatea", potrivit lui Stirner, nu este un atribut care aparține sau este caracteristic cantitativ unui singur moment: "singurii", conform învățăturii sale, ar trebui să fiu eu, iar acest lucru dezvăluie cu o claritate perfectă că cel analizat termenul a fost mutat din planul cantitativ și transferat în calitatea sferei Unicitatea "eu-ului" lui Stirper nu poate fi înțeleasă cantitativ, în sensul negării posibilei dualitate sau pluralitate a unui astfel de "eu" *) Ca o obiecție la acest argument, nu se poate face referire la sistemul lui Fichte cel Bătrân: Fichte a respins categoric nu realitatea metafizică în general, ci realitatea metafizică a obiectului, adică lucrurile în sine Acest lucru nu l-a lipsit de posibilitatea de a trece la afirmarea realității metafizice a subiectului) Der Einzige S) Der Einzige Ss , , , ua ( ) Der Einzige S , , ua Ibid S Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER Și când vorbește despre ceea ce este cu adevărat, cu adevărat doar "eu", atunci el înseamnă prin aceasta nu "eu" al autorului, ci "eu", care trăiește în fiecare persoană, - "eu", care trăiește în "Tu", "Noi, "Tu"), etc El vorbește uneori direct: "Ich, der Mensch") De aceea argumentează atât de des nu la persoana întâi, ci impersonal, referindu-se la "Tu", la altul, la alții, convingând, predicând, atribuindu-i lui, sau lor, toate proprietățile acestui "eu" Stirner recunoaște realitatea și realitatea excepțională nu pentru o personalitate determinată cantitativ, ci pentru fiecare personalitate în măsura concretizării sale empirice Dar dacă da, atunci este clar că nu se poate vorbi de solipsism la Stirner, căci solipsismul include tocmai unicitatea cantitativă a subiectului real În plus, trebuie întotdeauna să ținem cont, vorbind despre

Stirner, că însuși termenul de "realitate" nu are în el un sens ontologic pur și dezvoltat, ci primește uneori o valoare definită exprimată, sau, respectiv sens teleologic Acest lucru ar trebui să devină clar mai târziu Acum să observăm doar că ar fi ușor să demonstrăm că Stirner interpretează întotdeauna atât lumea naturii ca având o realitate independentă de individ, cât și "absorbția creativă" a lumii, despre care îi place să vorbească, o primește de asemenea în gura lui nu are sens ontologic, ci teleologic Într-un cuvânt, Stirner nu neagă nicăieri nici realitatea altor personalități, nici realitatea lumii naturale și ne putem opri aici în caracterizarea noastră negativă Dar care este sensul într-un asemenea caz în gura lui a termenului de unicitate? Definiția personalității ca "singura" este pentru Stirner definiția care concentrează și refractă, în sine, toate celelalte proprietăți și definiții ale sale Acesta este focusul ideologic al conceptului, în care sunt adunate toate razele care converg aici și care diverg de aici în toate punctele periferiei doctrinei A trece peste principalele nuanțe ale acestui termen înseamnă a găsi și defini centrul ideologic al întregii doctrine Shtir- *) Ibid S și A) Ibid S Biblioteca "^univers" IVAN ILYIN el însuși se pare că așa credea și, prin urmare, a prezentat această idee în toate formulările care sintetizează doctrina Personalitatea este unică în Stirner în primul rând pentru că nu este repetabilă calitativ Aceasta înseamnă că nicio altă persoană ca ea nu poate exista și, prin urmare, nu poate fi găsită S-ar părea că această teză, gândită consecvent până la capăt, ar trebui să ducă la o oarecare absurditate De fapt, este posibil să se afirme absența completă a similitudinii între orice conținut dat al conștiinței, cu atât mai mult între două idei despre oamenii vii? Este posibil să stabilim granițe externe și anumite interdicții uneia dintre funcțiile principale ale minții cunoaștere - căutarea unor similare și asemănătoare în mulțime? Și dacă aceste granițe și interdicții nu sunt stabilite, atunci gândirea, studiind inductiv și descompunând analitic un obiect cognoscibil, va găsi întotdeauna anumite asemănări și asemănări în materialul de cunoaștere dat, căci asemănarea este întotdeauna asemănare cu ceva anume Dar tocmai această obiecție subliniază poziția lui Stirner Vorbind de asemănare și unicitate, el nu înseamnă asemănare în ceva una, specifică, sau nu orice asemănare specifică, ci similitudine în întregul și complexul complex de proprietăți, ca atare, Stirner ia personalitatea unei persoane în întregime fără a rezolva sau descompunerea lui în aspecte și proprietăți separate Și în această formă își afirmă unicitatea, unicitatea Această singularitate, originalitate și unicitate care este obținută în acest fel este adusă în prim-plan de Stirner Fiecare, spune el, este excepțional și exclusiv în unicitatea sa d); fiecare este atât de diferit de toate celelalte unice, încât în raport cu ele formează ultima și cea mai decisivă opoziție *); ca singur, nu ai nimic "în comun" cu ceilalți, atât de mult încât nici măcar nu se poate vorbi de opoziție în sensul real) (căci opoziția este un fel de uniune logică într-un al treilea sens, general) Comună între indivizi E Der Einzige S ,) Ibid S) Ibid S Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER un singur lucru - aceasta este diferența lor, dar chiar și ea există doar pentru o a treia persoană care compară *) Aici Stirner dezvăluie acel entuziasm dialectic, despre care am vorbit mai sus Vom vedea acum că indivizii au mult mai multe în comun, după recunoașterea lui, decât ar putea părea Deocamdată, să stabilim că la baza tezei de nerepetabilitate a lui Stirner stă un refuz intern, categoric, de a supune ideea de personalitate oricărei descompunere

analitică Aici este tocmai punctul în care se oprește ascuțimea minții sale analitice Învățătura lui, toate impregnate de spiritul dezintegrarii, purtând cu ea un fel de intoxicare biruitoare cu analiză, instituie aici o anumită "interdicție", aici recunoaște asceza și abstinența Acest lucru este deosebit de interesant pentru cei care nu acordă locul cuvenit laturii constructive a învățăturii lui Stirner: doctrina cea mai analitică are întotdeauna un punct care, conștient sau inconștient, nu este supusă analizei în ea; Acest punct este cel mai interesant de elucidat, pentru că de la el începe o construcție pozitivă În special, pentru Stirner, a analiza o anumită reprezentare, a o descompune în momentele ei componente, înseamnă a devaloriza, "întâlnire", experiența valorii ascunsă în spatele lor Și mai semnificativ este sentimentul de indignare cu care se ridică împotriva fiecărei rupturi, fiecărei dezintegrare a personalității în momente componente El ar dori să lase această idee într-o formă necompusă, unificată, experimentată intuitiv și, bineînțeles, pentru că el, mai mult decât oricine altcineva, știa și simțea cum, uneori, ceea ce a fost încălcat în mod deschis și fără milă de o considerație raționalizantă, dezintegrantă este amortizate De nenumărate ori Stirner revine să afirme ideea că nu se poate vedea esența unei personalități într-o proprietate separată a acesteia, ruptă de restul și dat sensul unui atribut generic Nici virtute, nici moralitate, nici sfințenie, nici participare în societate, nici cetățenie, nici recunoaștere care emană de la stat - într-un cuvânt, nici o singură proprietate și definiție a unei persoane i) Ibid S Biblioteca Runiverse IVAN ILYIN formează și nu își poate forma esența Esența personalității nu poate fi găsită prin descompunerea ei - aceasta este una dintre convingerile de bază ale lui Stirner, iar corectitudinea formulei noastre nu are nevoie de referințe și confirmări, pentru că fiecare pagină a cărții este impregnată cu aceasta Analiza nu este calea care duce la dobândirea acestei esențe dorite Aici este necesară calea sintezei directe, calea unei percepții holistice, nedescompuse, a personalității în toată unicitatea și unicitatea ei Dar fiecare personalitate, fiecare "eu", nu este repetabilă tocmai pentru că este infinit de complexă, și tocmai pentru că este infinit de complex, ceea ce este concret Individul este concret, ceea ce înseamnă pentru Stirner că are o ființă empirică, o realitate empirică, contemplativă Și mai presus de toate, are realitatea, realitatea Stirner repetă la nesfârșit că "eu" este o persoană reală, "der wirkliche Mensch", că "eu" este o ființă umană reală vie *) Mai mult, și în general, doar ceea ce are o asemenea concretețe empirică este real Într-adevăr, potrivit lui Stirner, doar o singură, doar o instanță empirică specifică; universalul ("das allgemeine") nu este real în ochii lui, nici ca concept abstract generic, nici ca totalitate concretă Întreaga sa carte poate fi privită ca un efort de a apăra aceste două teze Conceptul este doar un gând uman, gândul "meu", creația "mea", "eu" îl creez și "eu" îl distrug) Numai de la un om, de la "mine" un gând își primește realitatea: "eu" îl voi dori, și îi voi distruge corporalitatea), și se va împrăștia ca fumul Universalul, ca concept, este doar ceva abstract, gol, lipsit de viață, iar individul viu trebuie eliberat din grămada acestor universale fără viață El însuși, om, este real nu ca "om în general", ci ca o singură ființă b) Și este de la el, de la o singură persoană, în singura !) Vezi de ex Der Einzige S si va) Vezi cel puțin Der Einzige Ss $, , , uva) Der Einzige S) Der Einzige S - De asemenea, i) Der Einzige S ua) Vezi, de exemplu, Der Einzige S , , , , , Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER

realitatea căreia "omul" primește pentru prima dată existența, realitatea și depinde de a da viață conceptului, sau nu Lupta lui Stirner cu înțelegerea ipostazatoare a gândirii, cu transformarea unui concept în ceva existent independent, real, este dusă de Stirner de-a lungul întregii cărți Dar chiar și agregatele concrete - partidul, societatea, poporul, umanitatea - nu au pentru el o realitate aparte, independentă, separată de realitatea ființelor individuale "incluse" în ele Sunt doar gânduri, fantome; realitatea lor este numai în fiinţe individuale, concrete *) Tijă - nimic); nici el, nici vreunul dintre aceste agregate nu este "Eu" şi nu are "Eu") Realismul logic și universalismul social sunt cei doi dușmani de moarte ai lui Stirner A elibera o ființă umană concretă de sub jugul lor este scopul, visul, sarcina lui Și crede că va realiza această eliberare prin lipsa criticii sale asupra conceptului generic și a educației sociale, mai întâi de o realitate independentă de o persoană empiric individuală, și apoi (în raport cu Stirner ar fi mai corect să spunem: și împreună cu asta) independent de recunoașterea sa a valorii și a valorilor, sau resp independent de recunoașterea lui a "primatului" Deci: doar singularul este real În lumea oamenilor, doar o persoană individuală este reală, oamenii individuali) și, în plus, o realitate empirică Personalitatea lui Stirner este empiric concretă Nu este nicidecum un concept general; cu atât mai puţin este o entitate ipostazată "Eu" este sinele viu); aceasta este o singură persoană); o persoană separată - pentru că numai el este o persoană s); nu un om, ca exemplu al genului); este Tu, Eu, Noi); nu este un gând, nu este o idee și); este ideal, nu preferat Der Einzige S) Vezi de ex Der Einzige S) Der Einzige ') Der Einzige S ,) Der Einzige S , , , G) Ibid S) Ibid S us V a) Ibid S θ) Ibid ' S) Ibid S us V a · W) Ibid S Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN cip); aceasta este această persoană, acesta este "eu"); este "eu"-urile vii); este "Eu așa cum sunt"); Hans oder Kunz" *); acesta este sinele corporal; "der leibhaftige Kunz"); o persoană luată în întregime cu tot corpul și viața); spirit corporal); nu numai un spirit, mai mult decât un spirit *); iar nu trupul, numai n), mai mult decât numai duhul şi numai trupul: "ganze und leibhaftige Person"); leibhaf-tiges Ich * *); acesta este "eu", n finit, trecător), muritor: o persoană prezentă), etc Într-un cuvânt, personalitatea lui Stirner este o persoană concretă empiric, luată în toată complexitatea ei, cu toate proprietățile, aspirațiile, dorințele ei, cu sufletul trupesc Tocmai această personalitate, despre care Stirner spune că nu poate fi definită, ci poate fi descrisă doar), și atunci devine pentru el valoarea și scopul suprem Dar dacă personalitatea lui Stirner este ceva concret empiric, atunci trebuie să se dezvăluie în ea proprietăți noi și mai profunde, inerente în tot ceea ce este concret empiric, ca atare Aceste noi proprietăți pot fi caracterizate printr-un singur termen general: iraționalitate Tocmai acele proprietăți ale empiricului concret, despre care Hegel a vorbit cu atâta condamnare, Stirner le percepe cu bucurie ca fiind cele mai înalte și mai valoroase și le pune în fruntea doctrinei sale Empiricul concret a fost conceput de Hegel ca o plenitudine complexă de momente, ca ceva senzual real cu o multitudine nedefinită de aspecte;) Napr Unul și doar unul -) Ibid p noi v) Ibid p i V a) Ibid p) Ibid p β) Ibid p , , și altele ") Ibid p) Ibid p) Ibid p °) Ibid p H) Ibid p , , , ,) Ibid pp , ,) Ibid p , , , , *) ibid p · este) Ibid p ιθ) Ibid p Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER această ființă concretă este pentru el o "ființă" și "devenire" mobilă, schimbătoare, fluidă, incomensurabilă în individualitatea ei

formelor raționale de gândire, universalului; imperceptibil în termeni raționali, incapabil să devină nici măcar subiectul unei judecăți logice Este fatal cel mai bogat și, în fața rațiunii, cel mai sărac Toată bogăția, toată plenitudinea concret-empiricului era în ochii lui Hegel neprețuită din punct de vedere filozofic; căci el preţuia doar ceea ce putea trăi sub forma raţiunii, iar iraţionalul, incapabil de raţionalizare, i se părea cel mai jalnic lucru imaginabil Cu Stirner este exact opusul Nicăieri polaritatea acestor două învăţături nu este atât de puternică ca în raport cu concretul) Profunzimea și complexitatea irațională a unei personalități concrete, empiric reale, nu provoacă în Stirner nici condamnare, nici respingere, ci încântare și patos "Personalitatea" lui Stirner este bogată tocmai în acea bogăție de proprietăți deosebite, fluide, dispersate și rezolvate de la sine, care este evazivă în forme și cadre raționaliste Aici nu este nimic solid, înghețat, care se osifică, nu se leagă Personalitatea lui Stirner creează totul de la sine *); în fiecare clipă se creează din nou), se dezvăluie, se dezvăluie), distruge totul și rezolvă); nu se poate spune niciodată despre ea ce este) sau ce este; ea este auto-dezvoltare continuă, auto-activitate, auto-creare); ea nu permite ca nicio parte a proprietatii ei sa devina stabila si se simte bine doar in permisiunea s) Într-un cuvânt, este ca o fântână care se joacă în soare, ca o explozie de autoafirmare și creativitate Și în această eternă schimbare a ei, în această infinitate de abateri neașteptate și combinații capricioase - nu este dezamăgită) Să remarcăm aici că, vorbind despre polaritatea învățăturilor lui Hegel și Stirner, am avut mereu în vedere că, în raport cu Filosofia istoriei a lui Hegel, această teză ar trebui schimbată în cel mai drastic mod) Der Einzige S) Ibid S *) Ibid S) Ibid S) Ibid S ηibid s) Ibid S Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN sub niciun concept, este indefinibil, de neînțeles; este un infinit dat empiric Stirner se pare că își pronunță cele mai prețuite formule, spunând că individul este inefabil, "nenumit" Nu are nume care să-și exprime esența; conceptele, cuvintele, numele nu o epuizează și nu o pot epuiza Aici se află calea spre inexprimabil: "Limba nenorocită nu are cuvânt pentru mine, iar Cuvântul, Logosul, este doar un cuvânt gol pentru mine" x) "Eu sunt bărbat, iar tu ești bărbat, dar "omul" este doar un gând, un universal; nici eu, nici Tu - Nu putem fi exprimați, Suntem inexprimabili, pentru că numai gândurile sunt rostite și constau în vorbire *) "Despre Dumnezeu se spune: "Ei nu vă pun nume" Acest lucru este valabil pentru Mine: nici un singur concept nu Mă exprimă, nimic nu Mă epuizează din ceea ce este dat drept esența mea; Toate acestea sunt doar nume Astfel, în spatele concretității empirice a personalității se dezvăluie plenitudinea ei irațională inepuizabilă Și această complexitate infinită a personalității, luată static, este sporită de variabilitatea ei dinamică; Personalitatea lui Stirner este un curent în care, potrivit discipolului lui Heraclit, Cratylus, nu se poate intra nici măcar o dată Acum este clar cum crește doctrina lui Stirner despre unicitatea personalității Personalitatea este concretă, pentru că este infinit de complexă în proprietățile sale și, în plus, este indivizibilă Trebuie fie să-l ia ca întreg, fie să-și piardă concretețea, punând în locul ei o dezintegrare abstractă Personalitatea din acest punct de vedere este o infinitate vie, irepetabilă Nimeni nu poate fi la fel cu ceilalți); fiecare este incomparabil, unic) Originalitatea este întreaga mea esență, existența mea, sunt eu însumi δ) Ea dă naștere la inegalitate, separație, singularitate, dar aceasta nu trebuie deloc să fie admisă și să renunțe la sine c) De aici Stirner

ajunge la recunoașterea că fiecare este în sine complet rupt, singur și detașat Toată lumea are ceva în față *) Der Einzige S) Ibid S) Ibid S) Ibid S) Ibid S) Cf Ibid S Biblioteca Runiverse IDEA DE PERSONALITATI IN BURSE STIRNER alții: sine sau unicitatea cuiva; în aceasta el va rămâne excepţional şi exclusivist) Suntem opuși celorlalți; iar slăbiciunea noastră nu constă în faptul că această opoziție există, ci în faptul că nu este completă și întreagă, adică în faptul că nu suntem cu totul separaţi de ele (Geschieden) *) Opusul dispare într-o izolare și unicitate completă și perfectă) Aici Stirner se confruntă cu nevoia de a recunoaște că fiecare are o singură sferă de creativitate, iubire, căutare și bucurie accesibilă lui: bogăția infinită irațională a personalității sale empirice Și, după ce a intrat în acest infinit, Stirner a simțit uneori că o anumită adâncime, deja mistică, în măruntaiele unei ființe umane se deschidea în fața lui El nu numai conștient teoretic, abstract, ci și în realitate, intuitiv, a simțit apoi în sine o anumită sferă adâncită a tăcerii, în care cuvintele mor și gândurile dispar și din care se naște pentru prima dată un impuls real și întreg Atunci sfera gândirii și credinței dogmatizate i s-a părut o noapte lungă și a început să vorbească despre exultația necugenței, despre necugetarea creatoare și despre eliberarea dată în ea *) Dar să dezvăluie această sferă în sine și pentru el însuși și să crească din ea ceva integral și, cu toată intimitatea, universal profund uman, a fost o faptă în care nu a putut reuși Înțelegerea personalității ca concretitate empirică, reprezentând o complexitate irațională și infinită de laturi și proprietăți, nu garantează intrarea pe această cale care duce în profunzime Iar Stirner, care și-a concentrat atenția asupra periferiei exterioare a personalității, a lăsat aproape tot ce intrase în prejudecățile sale centrifuge și în principal în justificarea sa negativă centru cultural neatins Toată puterea minții sale, toată munca sufletului său s-a dus în principal la negarea și distrugerea a ceea ce, i se părea, stătea în calea creșterii și dezvoltării libere a personalității și chiar a părții constructive a periferiei părtinirea personalității a rămas cu el pe alocuri neterminate La acest) Ibid S) Der Einzige S d) Ibid S) Ibid S , - Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN se adaugă împrejurarea că, renunțând la metafizică și, în consecință, în aplicarea lumii interioare, de la folosirea speculației metafizice pentru a dezvolta și consolida ceea ce se poate obține prin intuiție introspectivă, Stirner s-a lipsit de instrumentele și mijloacele necesare unei înțelegeri atât de profunde de personalitate Punctul său logic de vedere i-a deschis posibilitatea de a înțelege personalitatea omului ca un fel de infinit, de a atinge infinitul din om; dar trăsăturile generale ale stării sale de spirit i-au făcut imposibil să pătrundă în acest infinit și să dea expresie teoretică și consolidare adâncurilor simțite ale ființei umane Această idee și acest sentiment al infinitului au rămas la Stirner sub forma unei serii de aluzii neexplorate și au primit o interpretare aproape în întregime empiristă De aici pecetea unei raționalități destul de uscate și uneori superficiale, de care nici lirismul și patosul filosofării sale nu sunt libere Și aceasta se exprimă mai ales în acea stare de spirit indiferentă și sobră cu care Stirner stabilește limitele empirice ale personalității umane Cu recunoașterea complexității infinite a ființei umane vii, el combină o conștiință ascuțită și cu sânge rece a limitărilor sale empirice Cu o soliditate considerabilă, echilibrată, neobișnuită pentru el în general, Stirner este conștient de prezența imanentă a acestor limite și, poate doar o dată sau de două ori pe parcursul întregii cărți, dezvăluie conștiința

că limitele acestei dăruiri naturale pot asupri binele viu -fiinţa individului Cu inima ușoară, spune adesea că este încă imposibil să scapi de tot *), de exemplu, de gravitație *), de corporalitate, de moarte etc Libertatea absolută este absurdă și imposibilă) Trebuie să ne înțelegem cu asta, crede Stirner Iar dacă nu am puterea să arunc în aer stânca, ei bine, o ocolesc) Voi forța tot ce este posibil să-mi servească), dar mă voi împăca cu restul, din moment ce firesc *) Der Einzige S) Ibid S) Ibid S) Der Einzige S) Cf de exemplu Ibid S ua Biblioteca Runiverse IDEA DE PERSONALITATI IN BURSE STIRNER dat este irezistibil pentru mine - iată formularea punctului său de vedere Și cu aceeași atitudine conciliantă, compromițătoare, abordează problema limitelor potenței personale Spunând: "Vreau să fiu totul și să am totul", adaugă el "cu ce pot și cu ce pot" *), iar limitele dăruirii și dotării naturale și personale se dovedesc a fi acel obstacol în fața căruia furtuna lui Stirner răzvrătirea se potolește ușor și rapid Aceste limite, aceste limite ale potențialului personal, despre care idealiștilor germani nu le plăcea să vorbească și despre calea de ieșire din care visau mereu în secret, construindu-l acum în termeni generici, când în termeni individuali, când în transcendental, când în psihologice, acum în seria estetică - sunt recunoscute de Stirner fără nici un sentiment de caracter tragic Și însăși noțiunea că empiricul este trecător nu numai în atributele sale individuale, că personalitatea empirică ca atare are un final inevitabil, "natural", că este finit, muritor, nu spune nimic sufletului său Eliberarea personalității, la care aspiră, nu se mișcă în această direcție, ci se exprimă în curățarea treptată și completă a sufletului uman de un anumit tip de idei și stări interne Din ce anume - este deja clar parțial din tot ce s-a spus; a sublinia acest lucru mai detaliat înseamnă a trece de la compoziția logică a ideii de personalitate la considerația ei filosofică, în sensul restrâns al cuvântului IV Veriga intermediară care leagă doctrina a ceea ce este o persoană în esența ei interioară, cu stabilirea a ceea ce este valoarea ei și care este calea datoriei sale, este premisa principală a lui Stirner, care conține o respingere categorică a oricărei descompunere sau ruptură analitică a personalitatea în părți și proprietăți mai mult sau mai puțin esențiale Acest refuz a condus deja la recunoașterea unicității, unicității, complexității infinite, originalității, detașării și empiricului I) Ibid S Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN limitări de personalitate Acum această renunțare trebuie să fie consecvent dusă în doctrina valorii și datoriei Valoarea supremă, care determină întregul curs al distrugerii și al creației în căutările lui Stirner, este tocmai o singură persoană specifică în toate proprietățile sale enumerate Personalitatea, ca valoare supremă, este luată ca întreg în toată originalitatea și în toată plinătatea ei empirică Rupele în părți și proprietăți mai valoroase și mai puțin valoroase sunt inacceptabile în el Este valoroasă ca atare, de sus până jos, cu suflet și trup, în toată dăruirea și prezența ei, fără selecție și stratificare Întreaga învățătură a lui Stirner ar putea fi redusă la această credință și exprimată în cererea ca o anumită persoană, cu toată lumea sa interioară și exterioară, "trebuie să fie justificată în toate, astfel încât cineva să poată trăi" Este necesar, după părerea lui, să "acceptăm" totul în omul empiric, nu respingând unul în el ca rău, și neaprobând altul în el ca bun Adevărata personalitate, personalitatea valoroasă, nu este o abstracție, nu un concept, ci o personalitate vie empiric întreagă: "der Mensch, wie er liebt und lebt" Dar la urma urmei, o persoană este toată lumea; în consecință, totul este valoros

în fiecare, așa cum este De aici rezultă respingerea binelui și a răului de către Stirner Căci unde este locul binelui și al răului, dacă unul nu poate fi apreciat ca rău, iar celălalt, în contrast cu el, ca bun? Binele și răul pot fi înțeles fie ca idei generale, criterii de evaluare, standarde abstracte adaptate pentru a măsura orice altceva; sau ca material de natură empirică sau de altă natură, adus sub ei, evaluat și primit de la ei sensul său independent, în cazul nostru, o parte vie a unei personalități vii, lumea interioară și relațiile sale externe Dar ideile generale, care și-au pierdut deja realitatea independentă, sunt lipsite la Stirner de valoarea lor obiectivă; dar într-o personalitate vie nu există "părți" și, în consecință, nu pot exista părți de valoare diferită Binele și răul cad în acest fel în ambele valori posibile; nu au deloc sens Personalitatea -r este o personalitate empirică concretă; personalitatea este cea mai mare valoare; personalitatea nu poate fi sfâșiată în examinare și evaluare Și acum această "valoare" a unei personalități empirice concrete inseparabile primește o nouă interpretare și iluminare Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER în sensul "justificării" ei complete, iar din această justificare Stirner crede să derive o respingere completă a binelui și a răului, nu doar ca obiective, în sensul lor, idei-criterii, ci în întregime și în general Există o părtinire imorală în învățătura lui Desigur, rezultatul rămâne în continuare - și anume, că ideea a ceea ce este valoros din punct de vedere etic își va păstra poziția, nu la fel de valabilă obiectiv, ci la fel de validă subiectiv, adică ca dependentă pentru semnificația sa de aprobarea și recunoașterea acesteia de către individ Dar Stirner nu este întotdeauna conștient că acest rezultat nu este doar posibil, ci chiar inevitabil pentru cineva care, respingând semnificația obiectivă a valorii seriei morale, nu dorește în același timp să cadă în afazie imorală Adeseori i se pare că a eliminat valoarea etică și, în plus, odată pentru totdeauna Îi expune neobosit pe toți inovatorii morali și scepticii care l-au precedat prin faptul că au răsturnat și au răsturnat doar un anumit conținut etic, doar o anumită moralitate, anume definită, și nu valoarea morală în sine, în general, ca atare El însuși se gândește să efectueze tocmai această ultimă, definitivă răsturnare El consideră că este "sarcina lui", "să scuture chiar adevărul" *), să atace "morala însăși") Însăși noțiunea de moralitate) trebuie exterminată și abolită în oameni, căci moralitatea este un fel de admirație, umilire și supunere), este apariția a ceva mai înalt decât cel mai înalt - o personalitate concretă Nu există o valoare mai mare decât cea mai mare; iar o persoană concretă este cea mai înaltă valoare De aceea, tot ceea ce îi este exterior, prescris lui, afirmându-și valoarea, semnificația sa, indiferent de recunoașterea sa, este răsturnat și desființat Stirner înțelege prescripția morală tocmai ca "externă"); el înțelege "obiectivitatea" legii morale ca independența semnificației acesteia față de recunoașterea unei anumite persoane și acest sens independent al interpretării d· *) Der Einzige S) Ibid S) Ibid S *) Ibid S ua s) Cf de exemplu - Biblioteca Runiverse IVAN ILYIN apare în sensul că este aprobat de voința altcuiva, externă individului De aici, în argumentația sa, tendința constant dezvăluită de a reuni și chiar de a contopi morala cu dreptul, ca un set de "valori și norme externe impuse individului*" Valoarea cea mai mare este cea mai mare tocmai pentru că prin ea se pune în valoare orice altceva și datorită ei își "primește" valoarea, indirect sau direct, de la ea * Prin urmare, tot ceea ce pretinde a fi independent de recunoașterea unei anumite persoane este o

datorie , scop, scop, normă, evaluare, poruncă, obligație, obligație, moralitate, lege, stat, putere etc - este tăiat de Stirner în cel mai hotărâtor mod Uneori este exprimat în așa fel încât aparent nu există nicio îndoială că respinge nu doar o evaluare care descompune o persoană în proprietăți și trăsături separate, nu doar o evaluare care nu se bazează pe un criteriu recunoscut de personalitate, ci orice evaluare în general, ca atare *) Și devine de neînțeles în astfel de momente de entuziasm dialectic, pe cât se poate, respingând aprecierea, ca atare, valoarea în general, ca atare, cea mai mare valoare a oricărui lucru a fost Stirner nu observă această contradicție și, purtat de respingerea consecventă a tuturor normelor ca atare, încearcă uneori să interpreteze chiar și acele norme și valori pe care el însuși le stabilește, în sensul tendințelor reale ale oricărei dezvoltări, sau în sensul principiilor constitutive de luare în considerare, explicație sau descriere a tot ceea ce este real și viu) Se bucură de răsturnare, revarsă fluxuri întregi de inteligență strălucitoare și sarcasm, blasfemie *), își arată nihilismul și nu observă că fiecare rând din cartea lui poartă fie argumente logice, a căror persuasivitate și victorie apelează la teoretic, criterii mentale de valoare sau predicarea unor noi valori morale, sau uneori ambele *) Cf de exemplu S) Cf de exemplu S) Cf de exemplu S De asemenea S Oi - aplicat la "originalitate" (Eigenheit) *)' Vezi de ex Ss t $ Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER Cel mai interesant lucru este că, așa cum tocmai am subliniat, nu este nevoie ca Stirner să respingă orice evaluare ca atare: nu numai că nu a dovedit inevitabilitatea acestei concluzii, dar însăși învățătura lui presupune, sub forma în care a exprimat-o, respingerea acestei atitudini nihiliste: căci este clar că un nihilist consecvent nu poate veni cu nicio învățătură pozitivă Vom vedea acum cum se realizează această tranziție în Stirner; Mai întâi să urmăm linia lui imorală Stirner se gândește la asta pe alocuri până la sfârșit Dacă o persoană nu are o "chemare" și un scop, atunci nu ar trebui să se străduiască pentru nimic; dacă nu are nici un "scop", atunci nu trebuie să-și dorească nimic; dacă nu are o normă, atunci este în general liber de orice obligație, internă și externă; dacă nu există valoare pentru el, atunci nu există valoare morală, nici evaluare morală, nu există bine și rău în el Într-o persoană concretă nu există "eu" perfect și imperfect, "eu" existent și "eu" ar trebui să fie ") S-ar părea că ar fi necesar să ne oprim la aceasta, pentru că mai departe rămâne doar mișcare în seria cunoașterii constitutive, considerație pozitivă, descriere și explicație Dar aici se dezvăluie o întorsătură bruscă de gândire în Stirner, ascuns în spatele formulei mândre a nihilismului, moralist și predicator Nu există bine și rău; prin urmare, deduce el, sunt perfect Dar pentru a trage această concluzie, nu este necesar, și într-adevăr este imposibil, să spui: "O, bine și rău"; este suficient să spui "nici un rău" A spune "sunt perfect" înseamnă a spune: "totul în mine, sau, respectiv, în fiecare persoană anume, este bun" Aceasta înseamnă a face o evaluare și, în consecință, a folosi un criteriu de valoare Cel care a făcut acest lucru se obligă, în plus, dacă nu vrea să cadă din sceptici etici sau nihiliști în dogmatiști etici, să încerce nu doar să dezvăluie, ci și să fundamenteze criteriile folosite Și în toate astfel de cazuri, ceea ce se afirmă, binele, este întotdeauna într-un fel sau altul opus logic cu ceea ce este negat, răul Căci dacă într-o "persoană concretă" nu există rău, dar totul este bine, asta nu înseamnă că nu există deloc rău Dacă în sfera unei anumite persoane *) Der Einzige S , Întrebări de filosofie, carte iob

Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN întrucât nimic nu este supus condamnării, asta nu înseamnă că Stirner nu condamnă absolut nimic Raționând consecvent, ar trebui să spunem că în sfera personalității concrete, Stirner respinge și ca condamnabile, ca rele, o serie întreagă de stări și experiențe interne și externe care nu au întruchipat încă idealul de "originalitate", "egoism" " și "originalitate" Dar dacă da, dacă Stirner cunoaște binele și răul, aprobarea și condamnarea, atunci el intră astfel în domeniul unei doctrine morale pozitive și face trecerea de la distrugere la construcție Și această tranziție este deja cuprinsă în întregime în afirmarea perfecțiunii unei anumite personalități Sensul acestei afirmații nu este, desigur, că "perfect" este declarat un "om" abstract, ideal de realizat sau un prototip al omului O astfel de idee pe care Stirner o respinge ca constituind esența religiei și religioase x) De aceea subliniază într-un loc că "nu există un "eu" perfect și "perfect" *), opunându-se unul altuia Nu Omul este perfect ca persoană concretă, dată empiric, vie în toate proprietățile și cu toate calitățile sale "Dacă religia", spune Stirner, "a stabilit o propoziție conform căreia toți suntem, fără excepție, păcătoși, atunci stabilesc un alt lucru în contrast cu ea: toți suntem, fără excepție, perfecți") "Toți suntem perfecți, fără excepție, și nu există o singură persoană pe tot pământul care să fie un păcătos" "Pentru că în fiecare moment suntem tot ceea ce putem fi și nu trebuie să fim nimic mai mult decât orice Dar din moment ce nu există lipsă în noi, atunci păcatul nu are sens Perfectul, dacă este perfect, nu are nimic mai perfect; calea sus, spre mai bine, nu există pentru el Dar nici pentru el nu există nicio cale de coborâre; căci dacă perfectul ar putea face ceva, *) Der Einzige S) Ibid S) Ibid S) Ibid S) Ibid S Biblioteca Runiverse IDEA DE PERSONALITATE ÎN ÎNVĂŢĂTURA LUI STIRNER ce ar fi mai rău sau mai jos decât firea lui, ce ar fi imperfect, atunci el însuși ar avea în sine, măcar în potență, ceva imperfect Deci: spre perfect, drumul este închis atât în sus, cât și în jos El nu cunoaște și nu poate cunoaște nicio abatere de la calea dreaptă a perfecțiunii sale În același timp, perfecțiunea lui este perfecțiunea întregii sale ființe: exterioară și interioară, voință și gând, faptă și dispoziție Nu i se poate spune nimic , căci permisivitatea presupune, pe de o parte, interzicerea, iar, pe de altă parte, o voință permisivă "exterioară"; nimic nu-i poate fi și nu-i este interzis: căci el este autodeterminare completă și liberă de sus în jos *) Pentru el nu există o normă, la fel cum nu există păcat, pentru că un singur lucru îi este la îndemână: autodeterminarea, izvorâtă din adâncul propriei sale ființe perfecte El este hotărât să acționeze numai prin natura sa interioară și nimic mai mult Și de aceea el este ca Dumnezeu "Dacă", explică Stirner, "ei spun că Dumnezeu acționează conform legilor eterne, atunci acest lucru se aplică și mie, pentru că nu pot, pot să ies din pielea mea, dar am propria mea lege în toate natura, adică- e în mine" *) "De asemenea, ei spun despre Dumnezeu că El este desăvârșit și nu are o chemare să lupte spre perfecțiune Și asta se aplică numai mie) În felul acesta, în învățătura lui Stirner, o persoană concretă primește anumite atribute ale Divinului, mai mult, el ocupă în întreaga doctrină acea poziție de început "cel mai valoros și mai real", care formează centrul intim al viziunii asupra lumii, pe care ideea divinului ocupă în viziunea religioasă asupra lumii Stirner afirmă acest lucru destul de fără echivoc și deschis în introducerea cărții sale, subliniind că persoanei din doctrina sa i s-ar da sensul de "tot în toate", în timp ce de obicei un astfel de sens aparține lui Dumnezeu sau omenirii *) În

același timp, pluralitatea personalităților specifice implică recunoașterea inevitabila a pluralității unor astfel de centre Căci dacă toată lumea, urmând instrucțiunile lui Stirner, se recunoaște ca un centru perfect și asemănător lui Dumnezeu, atunci pentru viziunea sa asupra lumii, *) Cf de exemplu S și V a) Der Einzige S) Ibid S , cf inca pe aceeasi pagina) Der Einzige S * Biblioteca "Runivers" IVAN Ilyin Introdusă astfel în momentul religios, se poate pune problema de bază și poate insolubilă a oricărei filosofii religioase: problema reconcilierii între "multiplitatea și diferența" afirmațiilor religioase, pe de o parte, și pretenția fiecăreia dintre ele de a o valoare absolută, pe de altă parte Cu toate acestea, la Stirner această problemă nu numai că nu creează dificultăți, dar nici nu apare deloc, căci pentru el de la bun început rămâne deschisă doar calea acelui subiectivism religios, pe care Guyot l-a apărat mai târziu în Viitorul său Ireligios Mărturisind asemănarea divină sau divinitatea ființei sale empirice, fiecărei persoane - după sensul general și spiritul doctrinei sale - nu-i pasă de recunoașterea confesiunii sale ca adevărată de către alte personalități empirice și nu are nevoie de ea, lăsându-i să mărturisească divinitatea esențelor lor empirice și încercând doar să le folosească poate mai bine și mai deplin prin uniuni și asociații "egoiste" liber stabilite și liber rezolvate Și aici, la Stirner, problema teoretică, filozofică este din nou lăsată deoparte, sau chiar aproape deloc pusă, ca reprezentând un interes independent, iar întregul centru de greutate este transferat în cel practic Stabilirea tezei divinității umane este punctul culminant în doctrina lui Stirner Afirmând că fiecare persoană empitică poate și ar trebui să se considere pe sine, în toată determinarea sa empirică, ca o Zeitate, se află limita cea mai înaltă a invadării sale și, în același timp, prezența diviziunii și fracturii principale a întregii doctrine Căci această afirmație, care pe de o parte este, parcă, veriga finală în determinarea logică a personalității, stă, pe de altă parte, la baza întregii părtiniri filozofice și constructive a doctrinei Din ea decurg toate acele prescripții ulterioare care dau învățăturii lui Stirner caracterul unei doctrine normale pozitive și care, în esență, se dovedesc a fi definițiile logice originale ale unei anumite persoane, dobândind acum sensul definițiilor geniale și normative Astfel, dacă înainte termenul "unicitate" nu se exprima Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER repetarea personalității concrete, capătă acum un nou sens: exprimă acum exclusivitatea teleologică a omului empiric Fiecare persoană este unică, ca singurul cel mai înalt în general, ca singurul obiectiv cel mai înalt, ca singurul centru al vederii asupra lumii - Zeitatea Pentru el, în dorințele, aspirațiile, acțiunile sale, nu există nimic mai înalt decât el însuși: nu este pentru nimic altceva, totul este pentru el; acesta este punctul lui de vedere În acest sens, el se dovedește a fi "das Nichts von alleni Andem" *) "La urma urmei, ce ar putea fi mai excepțional", întreabă Stirner, "decât o persoană excepțională, unică!" *) Și depinde doar de ea dacă va fi capabilă și cât de mult va putea să folosească lumea și să o facă să servească ea însăși ca mijloc pentru un scop superior Pentru a realiza acest lucru, toate căile sunt deschise unei persoane și toate mijloacele sunt permise) Tocmai pentru a chema pe toată lumea la o astfel de schimbare teleologică a centrului, Stirner realizează această dezintegrare și răsturnare necruțătoare, devalorizând tot ceea ce poate deveni sau stă deja în calea unei astfel de schimbări: pentru a crea un gol în suflet, a-l goli de orice altceva, pentru a-l popula apoi cu viață nouă și conținut

nou - acesta este scopul criticii sale Distrugerea întreprinsă de el în cartea sa este înțeleasă în acest sens ca o etapă necesară pentru creația ulterioară, iar raportul dintre părțile distructive și creative ale doctrinei sale seamănă în schema sa formală cu calea mistică a lui Meister Eckart Să, învăța el), totul să moară în sufletul omului, întreaga lume, toate conceptele, toate sentimentele și ideile; și atunci, când va ajunge la detașarea completă, atunci Dumnezeu va intra în ea și va intra în stăpânire pe ea și totul se va ridica din nou în ea, dar în înfățișarea lui Dumnezeu Această moarte a tuturor, străină de cea mai înaltă valoare, și se străduiește să-l evoce pe Stirner în sufletele omenești, apropiindu-le pentru aceasta din exterior cu analiza și sarcasmul lui fără milă; şi, trecând cu ei această etapă, el *) Der Einzige S ;) Ibid S) Vezi de ex S , b etc *) Meister Eckehart Schriften și Predigten Leipzig ^ - - a Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN apoi îi cheamă la o nouă aşezare a golurilor formate şi a cavernelor, la aşezarea unei noi valori, supusă culturii şi creşterii, o personalitate-zeitate deosebită, originală, perfectă, unică Și astfel, dacă unicitatea înțeleasă normativ primește, în direcția exterioară, sensul de exclusivitate teleologică, care este supusă stabilirii deschise și implementării consecvente de către fiecare în comportamentul său extern, atunci, în direcția spre interior, ea capătă semnificația unui norma care prescrie cultivarea anumitor forme de viata interioara Centripetalitatea este stabilită ca formă adecvată a relațiilor cu alte personalități și ca formă adecvată de viață în sufletul izolat-luat al unui individ Aici capătă sensul unui apel la originalitate (Eigenheit) Dacă inițial fiecare individ, ca atare, ca o complexitate infinită de proprietăți combinate empiric, a fost conceput din această cauză, în însăși esența sa constitutivă, ca deja original, acum el primește în originalitate o indicație despre ceva care este încă supus dezvoltării și creației Identitatea este concluzia principală din prescripția primatului și exclusivității teleologice, prescripția centripetității: separarea în sine a ceea ce constituie "eu" de ceea ce îmi este străin și acordarea consecventă a primatului și dominației în viața interioară, "al meu" ", "proprie" Viața interioară trebuie să fie pe deplin în armonie cu ceea ce este "al meu"; ar trebui să fie complet umplut cu "proprie" Tot ceea ce nu este "proprietatea mea" ar trebui notat în această calitate și să primească o nouă iluminare și subordonare, prin dobândirea proprietății "proprietatea mea" De aceea Stirner spune că a te pune în relație cu ceva "ganz eigen" înseamnă a întreprinde "rezolvarea și distrugerea obiectului" *) În același sens, dar în raport cu "normele obiective", el pune originalitatea la egalitate cu anarhia și fărădelegea *); în același sens, el cere ca "tu, eu, x) Der Einzige S : "cine Auflõsung und Verzehrung des Objekts") Ibid S Biblioteca Runiverse IDEA DE PERSONALITATI IN BURSE STIRNER noi" ne-am eliberat de tot ce nu ești Tu, nu Eu, nu Noi *); din acest punct de vedere, el definește originalitatea ca o realitate care "înlătură ea însăși la fel de multă non-libertate cât costă sub forma unei piedici peste drum" *) Ceea ce rămâne cu originalul, s-a acceptat el însuși, aceasta este alegerea lui, voința lui) Libertatea este eliberarea de sine; Nu pot avea decât atâta libertate cât o obțin eu prin originalitatea mea) Renunțând astfel la orice legătură involuntară pe care el însuși nu o recunoștea, originalul devine, sau a devenit, sau mai degrabă trebuie să devină în ochii celui care nu este original - un "eu" neînfrânat, criminal *); el are în minte doar el însuși (β) și îi pasă doar de voințele și antipatiile "Eului" său, de "Befriedi-gung des ganzen Kerls", așa cum

spune Stirner Iar în descrierea repetată, neobosit, a cum este o persoană originală în comportamentul său intern și extern, Stirner introduce și împletește constant elemente de apel, predici, norme etc Degeaba prevede pe alocuri) că originalitatea nu este o idee, nu o normă, ci doar o "descriere" a originalului; alături de astfel de rezerve, se dovedește a fi incapabil să ascundă faptul că își imaginează aducând o nouă lume umană practică, eliberatoare, de predare Întreaga sa carte, toată distribuția materialului din ea, este impregnată de ideea că această carte începe o nouă eră și întreaga trecere în revistă a istoriei anterioare a filosofiei relevă o tendință de a aranja materialul într-o ordine crescătoare: ultima treaptă a această scară va fi reprezentată de învăţătura lui Stirner Și dacă dorește cu adevărat să spună doar că originalii sunt de fapt egoiști, că egoismul este de fapt o forță care acționează în toate, sau un principiu universal corespunzător pentru explicarea întregii activități umane), atunci) Ibid S) Dei Einzige S) Ibid S) Ibid S B) Ibid , și a e) Ibid și a) Hanp S) Vezi de ex S , Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN unde, alături de aceasta, sunt chemările care stabilesc datoria: "Scude-te! Nu căuta libertatea, care cu siguranță te va priva de tine însuți în lepădare de sine, ci caută-te pe tine însuți, devii egoist; fiecare dintre voi să devină Sinele atotputernic" x) Sau: "De ce nu vrei să-ți aduni curajul și să te faci absolut și complet punctul central și principalul" *) Sau altfel * "Eliberează-te cât poți și atunci îți vei face treaba") Sau: "Fiecare să se întoarcă la sine") etc Datoria pe care o stabilește Stirner nu are, desigur, nici o justificare transcendentală, nici un caracter categoric; dar are într-un anumit sens un sens universal - căci se adresează fiecărei persoane particulare ca atare; are caracter de normă şi primeşte valoarea unui criteriu de evaluare Dacă originalitatea este mai bună decât supunerea față de altul, dacă egoismul este mai bun decât iubirea dezinteresată față de aproapele cuiva, dacă autodeterminarea necruțătoare care curge critic, creativitatea care acționează singur este mai bună decât sclavia dogmatică supusă față de universal-abstract (idei) și general - concret (societate, stat), dacă puterea, îndrăzneala, răsturnarea sunt mai bune decât slăbiciunea, timiditatea, înclinația etc , etc , atunci însăși existența unor astfel de judecăți dă temei să vorbim despre evaluare și criteriile ei Stirner nu poate decât să dezvăluie necesitatea unei reconcilieri organice a două teze: pe de o parte, "totul este perfect în fiecare persoană anume" și, pe de altă parte, "există stări mai bune, nerealizate, recomandate" Stirner nu dă această reconciliere, iar în învățătura sa coexistă diferite prejudecăți în paralel: în primul rând, amralist, în al doilea rând, moralistic-justificator și în al treilea rând, moralistic-propagator-nichesky și, în consecință, condamnător Căci el cunoaşte nu numai un rezultat pozitiv din aplicarea criteriului valorii, ci şi unul negativ; nu numai aprobarea și aprobarea universală, ci și condamnarea și condamnarea Această condamnare, indiferent de termenul care ar fi exprimat, este "slăbiciune", "conexiune", "sclav" Der Einzige S) Ibid S) Ibid S) Ibid S Biblioteca Runiverse IDEA DE PERSONALITATE ÎN ÎNVĂŢĂTURA LUI STIRNER trunchiul, "străinătatea" etc , cade în primul rând în lumea interioară a oamenilor: aici tocmai conținuturile voliționale și emoționale (deși nu numai) ale conștiinței umane și metodele de acțiune internă și externă care decurg din acestea sunt cele care cu alte cuvinte, Stirner cunoaște și practică evaluarea morală, el știe în oameni ce este condamnat moral și ce este aprobat moral; valoarea morală se face în mod constant în gura lui subiect de predicare),

subiect de apel şi judecăţi normative Cu aceasta, împreună, se dezvăluie una dintre principalele contradicții din învățătura sa: fie toți oamenii anumiți sunt cu adevărat perfecți, dar atunci de unde vine aprobarea și dezaprobarea, de ce le chemam în bine, de unde vine predicarea etc ? sau, de fapt, anumiți oameni nu sunt chiar atât de complet "perfecți", și fiecare dintre ei poate deveni totuși ceva mai mare și mai bun, de exemplu, mai liber, mai original, mai puțin înrobitor, mai autodeterminat etc , -ceea ce el chiar este Dar atunci cum să-i afirmăm perfecțiunea și incapacitatea de a deveni ceva mai mare și mai bun? Și acum, dacă "concretitatea" unei personalități, potrivit lui Stirner, constă în faptul că este un fel de realitate cu o multitudine infinită de definiții și laturi care sunt rațional inepuizabile, iar originalitatea ar trebui să întărească tocmai această personalitate fluvială , fac personalitatea să se străduiască neobosit înainte în distrugerea autodeterminărilor găsite și în dobândirea de noi, atunci se pune involuntar întrebarea, nu conturează Stirner o nouă înțelegere a concretității, ca într-un anumit fel un mod de existență îmbunătățit, ideal ? Stirner nu oferă nicăieri această teză gata făcută, dar ea este conturată de la sine ca rezultat al analizei noastre Pe de o parte, fiecare este unic, deoarece nu este repetabil; pe de altă parte, fiecare trebuie să devină "singurul", adică a-și recunoaște în sine scopul, a-și proclama exclusivitatea teleologică Pe de o parte, fiecare) Ne putem mulțumi aici în mod condiționat cu aceasta, pentru scopurile noastre, cu o definiție incidentală suficientă a moralului, prin diferență, în obiectul judecat) Comparați, de exemplu, S , , , i , , , , , * > > °, , , u V a Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN infinit de complex, deoarece este concret empiric; pe de altă parte, el trebuie să sporească în sine momentul complexității cultivând în sine variabilitatea și auto-rezolvarea ușoară, liberă Pe de o parte, toți suntem inconștient egoiști; pe de altă parte, trebuie să devenim cu toții în mod deschis și conștient egoiști și așa mai departe, părțile fiecărei persoane anume, așa cum este el; pe de altă parte, completitatea și completitudinea imaginabilă normativ a acelor proprietăți sunt cele care alcătuiesc ființa cea mai imaginabilă a unei anumite persoane Ceea ce am vorbit la început despre conversia faptului în normativ este ceea ce face Stirner Principalele trăsături care au determinat esența concretității efectiv existente primesc acum o părtinire și o semnificație normativă "Fiecare persoană este unică, egoistă etc și este valoroasă în această măsură" - aceasta este teza lui inițială; "Fiecare persoană trebuie să fie unică, egoistă etc și, în această măsură, va fi valoroasă", aceasta este teza lui după adresa sa Într-un sens cunoscut, clarificat anterior, fiecare persoană este unică; în noul sens, doar câteva sunt unice, deși toate ar trebui să fie unice O personalitate "concretă" cu toate aceste proprietăți actualizate primește valoarea criteriului valoric și apoi se transformă într-o idee normativ-regulatorie Această idee este cea care determină învățăturile negative și pozitive ale lui Stirner În același timp, în conformitate cu faptul că apare un nou criteriu al ceea ce este valoros și ce nu este valoros și că se formează noi norme de comportament intern și extern, rezultă că noul valoros sau propriu-zis păstrează destul de mult așa-numitul caracter "formal"; cu alte cuvinte, din aceasta noua valoare si din aceste noi norme este absolut imposibil sa se desprinda, ca atare, anumite reguli pentru persoane individuale si actiunea lor individuala Prescripția morală, sau, dacă doriți, apelul, stabilit de Stirner, conține doar anumite cerințe, generale, de bază x) Der Einzige

S ua Biblioteca "Runivers" IDEEA DE PERSONALITATE ÎN STIRNERILE STIRNER vaniya, supusă execuției, iar executarea lor singură garantează individului aprobarea moralității lui Stirner Aceste cerințe pot fi formulate ca una singură în felul următor: trebuie să existe o persoană din adâncul sufletului care vine, liberul arbitru spre nimic, nici extern, nici intern, individ neconstrâns, autoafirmator, voința, ultimul scop dintre care este propria lui într-un fel sau altul binecuvântată bine determinată Învățătura morală a lui Stirner nu dă și nu cere nimic mai mult Orice altceva este lăsat la umplerea subiectivă, determinată empiric și, în principiu, aleatoriu din partea individului Către ce ar trebui să se îndrepte această voință sau, în consecință, spre ce ar trebui să-și vadă individul bunăstarea, această doctrină nu stabilește Da, acest lucru nu este esențial: indiferent spre ce este îndreptat, indiferent unde este văzut, aceasta este propria bunăstare - dacă condiția generală formală a "autodeterminarii" este în față, atunci moralitatea este dată în faptă În această învățătură a lui Stirner se deosebește cel mai puternic de acele doctrine care, mărturisind egoismul moral, o înzestrează cu un anumit conținut obligatoriu, de exemplu, de învățătura morală a lui Aristotel Pe de o parte, acest "formalism" moral creează lui Stirner posibilitatea de a absorbi în învățătura sa conținutul normelor moralității obișnuite; pe de altă parte, ridică o anumită întrebare, aparent neprevăzută de el Se dovedește că multe dintre valorile abolite de Stirner cu o victorie atât de categorică prind viață din nou, dar într-o formă nouă Deci "iubirea pentru aproapele" este acceptată, dar în cadrul originalității egoiste: i e iubirea este respinsă ca o poruncă obiectiv obligatorie a iubirii, ca normă, și se afirmă ca o mișcare liberă a sufletului de auto-angajare, lipsită de orice umbră de datorie Criteriul acestui angajament de sine este prezența constantă a posibilității de autoeliberare În mod similar, legea morală este în general respinsă ca valoare obiectivă, ca străină, impusă, exterioară; ci "autodeterminare" personal !) Vezi Der Einzige S , , , , , , , - ,) Ibid S Biblioteca "Runivers" IVAN ILYIN, Sistemul rămâne, și mai mult decât atât, nu doar ca un haotic, care nu este reglementat de nimic, ci ca o serie de reguli stabilite de individ pentru el însuși Adevărat, aceste reguli își pierd sensul obligatoriu în momentul în care persoana refuză să le recunoască, dar în perioada recunoașterii rămân o obligație acceptată voluntar, o obligație Astfel, la Stirner, personalitatea originară poartă doar ceea ce și-a ales pentru sine și și-a impus, dar ceea ce recunoaște este deja alegerea și voința sa *), și, în consecință, are o anumită semnificație pentru ea Stirner spune, de exemplu, despre semnificația morală a unei promisiuni gratuite: "Este rușinos să înșeli încrederea pe care am trezit-o din propria noastră voință" *) Sau: "Cuvântul cinstit, un jurământ, este ceva numai pentru cel pe care l-am autorizat să le accepte") Aceasta duce la concluzia: dacă am autorizat pe cineva să accepte promisiunea, i e promis de bunăvoie, atunci promisiunea are un anumit sens pentru el, și, în consecință, și pentru mine În același timp, desigur, Stirner nu se obosește să amintească că atât dragostea, cât și onestitatea elementară sunt justificate doar cu justificarea egoistă și în afara ei sunt goale și moarte pentru egoistul originar; dar, deși cu această rezervă și sub semnul recunoașterii subiective, valorile distruse sunt totuși reînviate, distrugerea aici nu coincide cu anihilarea "iar învățătura lui Stirner primește din aceasta, în ansamblu, o privire semnificativ luminată În legătură cu aceasta există o anumită dificultate care decurge pentru această doctrină din formalismul ei moral menționat mai sus De fapt,

dacă momentul liberei autodeterminari garantează, ca atare, indiferent de conținutul empiric, moralitatea actului, atunci se pune involuntar întrebarea dacă, conform învățăturii lui Stirner, valoarea morală va fi păstrată pentru o astfel de persoană care îşi găseşte liber autodeterminarea în lepădarea de sine, în renunţarea la autodeterminare şi din liberul arbitrar? Stirner nu atinge nicăieri această dificultate; el este, parcă, în mod constant impregnat de credința că autodeterminarea este acea formă de viață interioară care *) Ibid S , vezi mai sus) Ibid S) Ibid S Biblioteca "Runivers" IDEA PERSOANEI ÎN STUDIU STIRNER care corespunde cel mai mult esenţei sufletului uman Și în această credință în posibilitatea de a găsi o singură formă universală cea mai bună de viață care să poată satisface pe toată lumea și să dezvăluie în fiecare cel mai bun potențial al său^ una dintre acele prejudecăți care sunt caracteristice tuturor utopilor, care nu țin cont de irațional, a-logic în materialul dat de suflete umane, sunete, transferând centrul de greutate la schema a priori, de nivelare Aceasta, desigur, nu este singura trăsătură care îl face pe Stirner în relație cu alți utopici Ajungem astfel, în ansamblu, la confirmarea caracterizării pe care am stabilit-o de la început în raport cu Stirner Construcția este prezentată în învățătura sa, deși nu în aceeași elaborare ca și distrugerea Și dacă este deloc posibil să considerăm amoralismul nu ca o colorare a mentalității și nu ca una dintre abaterile prezentate într-o anumită doctrină, ci ca pe o doctrină completă și completă, negând morala ca întreg, ca atare, ca o doctrină completă și completă sferă specială a valorilor și, poate, chiar dacă o zonă specială caută, atunci Stirner nu poate fi recunoscut ca un imoralist Amoralismul consecvent are ca rezultat inevitabil nihilismul moral, iar în cazul conducerii succesive, "afazia morală", iar orice încălcare a acestei secvențe dezvăluie în mod inevitabil toată totalitatea dificultăților în care se încadrează gânditorul, odată pornit pe această cale Cu Stirner, amoralismul formează o singură părtinire nedominantă și neconsecventă, iar această părtinire a doctrinei nu poate fi luată ca esență ca întreg Ivan Ilyin Biblioteca "Runivers" Noul sistem de panlogism (Paul Natorp Die logischen Grundlagen der exacten Wissenschaíten Teubner Leipzig und Berlin) Numele lui Natorp este deja destul de familiar publicului rus din lucrările sale pedagogice, dintre care unele au fost traduse în rusă Autorul menționat este mult mai puțin cunoscut în Rusia pentru lucrările sale epistemologice; între timp, aceste lucrări constituie acum unul dintre fenomenele majore din literatura filozofică a Germaniei și îl plasează pe autor printre unul dintre principalii reprezentanți ai așa-zisei școli de la Marburg Cartea recent publicată a lui Natorp "Die logischen Grundlagen der exacten Wissenschaíten" ne familiarizează destul de pe deplin cu opiniile autorului atât cu privire la chestiunile generale de epistemologie, cât și cu privire la aplicarea acestor prevederi generale la chestiuni de natură științifică specială Așadar, în opinia noastră, nu ar fi inutil să expunem aici mai detaliat toate punctele principale ale cărții lui Natorp, înainte de a trece la o revizuire critică generală a doctrinei luate în considerare Întreaga carte a lui Natorp este împărțită în două părți clar exprimate: dezvoltarea epistemologică a întrebărilor logice și studiul problemelor de natură matematică și fizică legate de întrebările generale ale epistemologiei Lucrarea lui Natorp începe prin a lua în considerare problema logicii științelor exacte; În primul rând, se compară matematica și logica, referitor la legătura dintre care Natorp spune următoarele: matematică și orice știință exactă, i e o astfel de

știință, care este de natură matematică, încearcă să-și fundamenteze propozițiile în mod logic, adică pornind de la concepte strict definite Acest lucru, desigur, nu înseamnă că numai logica îi servește Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANLOGISM fundație esențială; există grade de validitate logică, iar științele se bazează în diferite grade pe adevăruri logice; diferența constă în faptul că conceptele de bază ale științei fie sunt livrate de logica însăși, fiind conceptele acesteia din urmă, fie sunt deductibile doar din logică; matematica este tocmai o astfel de știință, care are un caracter esențial logic O astfel de concepție, așa cum subliniază Natorp, a fost deja exprimată de Platon, iar în timpurile moderne Descartes și Leibniz sunt aproape de aceasta Kant se abate deja din această direcție, deoarece prin contemplația sa pură (reine Anschauung) introduce un factor non-logic, care intră în justificarea matematicii pentru el A existat o dezintegrare a opiniilor în rândul matematicienilor de la Kant; o direcție, mai veche, mai apropiată de Kant, a păstrat elementul vizual în construcția teoriei matematice; cealaltă direcție, de care se alătură Frege, Dedekind, Cantor, Grassmann, precum și Roussel și Couture, a respins, așa cum spune Natorp, acest "dualism" (p) și lucrează în așa fel încât să construiască întregul edificiu matematic exclusiv pe o bază logică; și ambele direcții sunt de acord doar asupra unui singur punct: în asumarea caracterului aprioristic al matematicii; vederile empirice, psihologice și nominaliste ale matematicii pe care le găsim la Helmholtz și Kronecker au întâmpinat o opoziție puternică din partea lor și mai ales a lui Frege Indicând aceste curente în înțelegerea fundamentelor matematice, Natorp vorbește despre poziția sa în rândul opiniilor date "Această carte", remarcă el, "întreprinde o justificare pur logică și afirmă în același timp caracterul aprioristic al matematicii, dar într-un sens oarecum diferit față de opiniile menționate anterior" viziune pură și gândire pură" (p) Dar dacă da, atunci se pune întrebarea: unde este, atunci, granița dintre logică și matematică? Direcțiile logice extreme ale matematicii, care includ, de exemplu, Couture și Roussel, păcătuiesc tocmai pentru că nu găsesc această graniță; matematica pură lucrează pentru ei exclusiv prin logică Biblioteca "Runivers" AM SELITRENNIKOV mijloace şi peste material logic "Ar fi prea mult să spunem că vechea logică formală din logica simbolică generală se transformă într-o ramură a matematicii", spune Natorp, referindu-se la Roussel Couture chiar cade în inconsecvență cu opiniile sale extreme: într-adevăr, el consideră matematica ca fiind parte a logicii; dar în acelaşi timp dă logicii forma socotelii, astfel încât logica ocupă la rândul său poziţia unei ramuri a matematicii Care este greseala aici? Natorp găsește în prejudecata aristotelică că în definiții și dovezi trebuie să ne întoarcem la primele concepte indefinibile și propoziții nedemonstrabile Aceasta duce la un formalism lipsit de material sensibil; în locul unei considerații ontologice a cunoașterii, este necesară introducerea uneia genetice; Meritul lui Platon constă tocmai în faptul că a considerat cunoașterea un proces fără sfârșit, ca o limitare a nelimitatului; în acest moment, Kant și Platon, conform instrucțiunilor lui Natorp, sunt legați unul de celălalt; după Platon, știința, în special matematica, pornește din anumite premise, care sunt acceptate inițial ca adevărate; o relatare a premiselor acceptate de știință este deja dată de o altă știință, de bază, care la Platon poartă numele de dialectică Din asta iese începutul și logica Înțelegând cunoașterea ca un proces nesfârșit de limitare a nelimitatului, Natorp consideră "cea mai profundă descoperire a lui

Platon" În acest sens, trebuie să înțelegem și faptele științei, care ar trebui să fie acceptate de noi nu ca "facta", ci ca "fieri" Acea lege, conform căreia se desfășoară întregul proces cognitiv fără sfârșit, corespunde "Logos-ului", legea primară a tot ceea ce "logic" În sensul celor de mai sus, nu poate fi vorba despre nici un subiect dat; iar cunoaşterea, de altfel, nu poate fi numită o analiză a datului Dimpotrivă, obiectul cunoașterii este o sarcină, o problemă îndreptată spre infinit (Problem ins Unendliche) Și, prin urmare, cunoașterea îndreptată către un obiect este în mod necesar o sinteză în sensul kantian; a clarifica ceea ce este dat este, dimpotrivă, un proces analitic, așa cum l-a înțeles Aristotel; și aici stă, după Natorp, greșeala lui Aristotel și a tuturor celor care îl urmează / Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANLOGISM Comparând în continuare punctele de vedere ale lui Platon și Kant, Natorp încearcă să-l conecteze pe Platon cu Kant cât mai mult posibil, ceea ce poate fi deja observat în cealaltă lucrare anterioară a lui, Ideenlehre a lui Platon; în această ultimă carte, el compară doctrina materialului sensibil al cunoașterii și a formelor impuse acestui material cu doctrina "πέρας" și "άπειρον", dezvoltată în special de Platon în dialogul său "Phileb" Natorp vede în "Phileb" trăsături clar exprimate ale principiului de bază idealist (Grundprinzip), și anume că "logicul din noi" trebuie considerat fundamentul în construcția cunoașterii "Sună aproape kantian", spune Natorp în cartea tocmai menționată, "afirmația că în domeniul fiecărei probleme este necesar să ne asumăm o oarecare "unitate" și, în asumarea acestei "unități", să facem cercetări ulterioare ") "Mintea găsește într-un obiect doar ceea ce a pus în el însuși " Astfel, Natorp apropie punctul de vedere idealist al lui Platon de cel al lui Kant, bazat în principal pe învățăturile lui Platon despre πέρας, άπειρον, (ϊυμμιχμένον și αίτιον, din care limita sub forma unei idei se suprapune conținutului άνπει) Natorp schematizează cele patru "principii ale ființei" (vier Seinsprinzipìen) menționate în cartea sa "Platos Ideenlehre" astfel: "nedefinitul" este X Limita este A, B, C , care sunt impuse lui X și dau egalitatea X = A Dar al treilea principiu, principiul amestecării, este tocmai stabilirea acestei egalități: X=A Condiționalitatea reciprocă a lui X și A este al patrulea principiu - cauze Revenind la o considerație specială a fundamentării logice a științelor, Natorp spune că cerința pentru unitatea principiului logic constă în cerința unui sistem de funcții logice de bază Punctul de pornire al gândirii ar trebui să fie un astfel de punct către care converg toate direcțiile diverse; acest punct este o anumită legătură, a cărei unitate este unitatea gândirii (p) Tradiția istorică consideră de obicei posibilă îmbrățișarea logicului în trei moduri esențiale: în concept, judecată și inferență Dar începutul *) Ideenlehre a lui Platon Eine Einführung in den Idealismus , Leipzig S Întrebări de filosofie, KN IOÔ î Biblioteca "Runivers" S A M SELITRENNIKOV logica nu trebuie căutată în activitatea psihică: trebuie să găsim legile de bază sub care se află imaginabilul (das Gedachte) ca atare A gândi, pe de altă parte, nu este altceva decât a determina; prin urmare, determinarea nu este un fapt originar care precede gândirea, ci invers: gândirea însăși ne împlinește și ne furnizează determinarea Performanța de bază a gândirii poate fi descrisă nu ca o judecată, ci tocmai în așa fel încât anumite determinări, după propriul conținut, să fie combinate sau distinse unele de altele; numai acesta poate fi actul de bază al gândirii, datorită căruia se creează determinarea a ceea ce este definit Potrivit lui Kant, Natorp afirmă că orice cunoaștere corectă, în special

cunoștințele matematice, trebuie să fie crearea de noi concepte și deloc o întoarcere la ceea ce este deja cunoscut Acest moment creator în cunoaștere își are originea în mișcarea inepuizabilă a gândirii, din care sursă provine și judecata sintetică Kant însuși nu a dus până la capăt doctrina sintezei, deoarece el numește actul principal de sinteză "o activitate care unește diverse idei și aduce diversitatea lor într-o singură cunoaștere" (p) Astfel, Kant numește cunoașterea dată, pe care o găsim înaintea actului sintetic principal, în termeni psihologici - reprezentare, senzație Între timp, este prea devreme să vorbim aici despre reprezentări; Natorp consideră că este posibil să se numească acest lucru dat "unitatea varietății" - sub forma unei forme primare de definiție; și, desigur, atât unitatea, cât și diversitatea în actul primar al cunoașterii nu se referă deloc exclusiv la "sensibil" ca atare; ele se referă la o experiență inseparabilă, în care momentele externe și interne nu sunt încă separate De aici rezultă înțelegerea generală a întrebării "datului" Este lipsit de sens să întrebi despre ceva "necunoscut" sau care nu a fost în gândire, "negândit" (Nichtgedachte) înaintea gândirii sau a cunoașterii în sine Nu există existență pentru gândire care să nu fie în sine (p) A gândi nu este altceva decât a crede că ceva există; orice determinare care este valoroasă pentru gândire trebuie pusă inițial în gândire și nu trebuie considerată ca s-a întâmplat înainte Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANLOGISM l Ființa originară este tocmai ființa logică, ființa determinării (Das Sein der Bestimmung) (pag) Cu toate acestea, cum se dezvoltă funcția logică în continuare? La început, în orice cunoaștere, găsim ca puncte principale cantitative și calitative Ambele sunt aspecte integrante ale cunoașterii, deoarece procesul primar de combinare sintetică a varietății determină imediat aceste două aspecte inseparabile ale experienței Semnul cantitativității își are originea în faptul că în relația logică de bază de unitate și diversitate, varietatea este accentuată mai mult decât unitatea; diversitatea conduce la conștiința multiplicității diferitelor momente; diferența în sine , ca atare, aparține deja laturii calitative Având în vedere latura cantitativă, observăm trei puncte în ea:) Pluralitatea este formată din unități) Multiplicitatea este distribuită pe rând) Al treilea pas este aducerea multiplicității în unitate, dar într-un sens nou, unitatea totalității, unitatea "totală", în care multiplicitatea primește o determinitate închisă și finită Ajungem astfel la definiția numărului, care nu vorbește de o pluralitate nedefinită, ci răspunde la întrebarea: "câte" Numărul este astfel "un termen pentru unitate ca o colecție a individului" (p) În doctrina calității, Natorp subliniază că aici unitatea sintetică se realizează nu în sensul unei uniuni externe, ci al unei uniuni centrale, interioare Cu toate acestea, dezvoltarea sintezei calitative nu numai că corespunde, ci chiar trebuie să coincidă cu etapele sintezei cantitative; de aceea, etapele sintezei cantitative pot servi și ca fire directoare pentru determinarea dezvoltării sintezei calitative (p o) Deci, cantitatea și calitatea sunt funcțiile primare ale gândirii; epuizează conexiunile de diversitate, amploare, unitate, schimbare Dar sinteza primară calitativă și cantitativă nu ne oferă o "experiență" completă cu "obiectele" experienței Pe lângă sinteza primară menționată, avem nevoie și de o "sinteză de sinteze" sau de o unitate sintetică a sintezei Biblioteca "Runivers" AM SELITRENNIKOV unitate (p) Kant a folosit termenul "Relație" pentru această nouă linie de gândire; Natorp folosește și acest termen kantian Sensul funcției de relație este ordinea experienței noastre, deoarece în ea avem de-a face cu o astfel

de sinteză a ordinii Dar la fel cum luând în considerare cantitativitatea găsim unitatea ca bază a afirmațiilor cantitative, iar ca bază recunoaștem identitatea, tot așa și luând în considerare funcția de corelare trebuie să avem un "teren de corelare", un "fiindamentum relationis", care a dat ar fi posibil să se compare fenomene și să aibă pentru ele un sistem exact de poziții, cu alte cuvinte, o anumită rocă În legătură cu această întrebare, se naște întrebarea unei valori constante, a unei constante, ca bază a oricărei schimbări; aceasta este baza a tot ceea ce este schimbător și este luată de gândirea naivă pentru însăși esența fenomenelor, pentru lucrurile neschimbabile, la care schimbarea și fluxul sunt deja accidental inerente procesului de experimentare Astfel, lucrurile care stau la baza judecăților noastre sunt schimbătoare, dar știința caută definiții neschimbate, cu care ar fi posibil să funcționeze ca la constante Aceste constante le găsim, de exemplu, în conceptele de energie și masă, care pentru experiența noastră științifică pot fi considerate cantități reale constante Dar odată cu dezvoltarea cercului cunoștințelor științifice și al experienței științifice, nu putem garanta constanta absolută a acestor constante, deoarece multe revoluții din domeniul științei ne-au învățat să fim precauți în afirmații Dar, pe de altă parte, un lucru rămâne neîndoielnic: oriunde se oprește cunoștințele noastre despre natură, calculul va fi aplicabil studiului său, ceea ce duce la o înțelegere științifică reală Dar de ce este calculul o știință constantă, care modelează exact? Pentru a rezolva această problemă, Natorp trece ulterior să considere spațiul și timpul ca metode de ordonare a tuturor fenomenelor fără distincție Această ordine, după cum se dovedește, este cea mai generală și de bază și este expresia cea mai clară și mai apropiată tocmai a acelei roci pe care legea relației o cere pentru ordinea fenomenelor în schimbare care constituie natura Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANLOGISM Mișcarea, ca fenomen care leagă ambele momente, spațial și temporal, desigur, joacă rolul principal în formarea acestor concepte Totuși, legea corelației este necesară nu numai pentru construcția mecanicii, ci și pentru matematica pură; ar fi imposibil de reprezentat natura în legile formei matematice dacă forma de bază a regularității pentru matematică și pentru știința naturii nu ar fi aceeași Galilei a avut dreptate când a considerat mecanica ca o extensie a matematicii; timpul și spațiul sunt doar o "ordine identică de poziție" (identische Stelloordnung); mișcarea leagă pe amândouă, și pe cealaltă, referindu-se la schimbător, la proces; toată diferența dintre imaginile spațiale și temporale pure și fenomenele de schimbare este doar în mod: doar problema "realității" ridică aici o diferență esențială între cele două Problema modalității, adică despre posibilitate, realitate și necesitate, este redundant în matematică; acești pași ai modalității nu sunt aici; între timp, în cunoaștere, această întrebare apare cu necesitate Până acum, după cum am văzut, aceeași funcție sintetică ne-a condus la calitate, la cantitate, la sinteza sinteze-relații Întrebarea este: este suficient să explicăm și modalitatea? Natorp răspunde afirmativ la această întrebare Etapele modalității sunt pentru el desfășurarea aceluiași proces general de sinteză care ne-a dat, în ramificațiile sale, cantitatea, calitatea și raportul Al doilea grad de modalitate, realitatea, denotă în Natorp certitudine deplină; incertitudinea, pe de altă parte, corespunde etapei primare a modalității - posibilitate, iar trăsătura distinctivă a posibilității este ambiguitatea acesteia, în timp ce realitatea este determinată într-un mod unic care exclude orice fel de alegere Kant a atribuit o

astfel de unicitate spațiului și timpului ca condiții necesare pentru unicitatea experienței În ceea ce privește a treia etapă kantiană a modalității, necesitatea, necesitatea nu este ceva complet și unic în experiența noastră; extinderea acestuia din urma duce la NOI POSIBILITATI, LA O NOUA ACTIVITATE Biblioteca "Runivers" AM SELITRENNIKOV ness, la o nouă necesitate Nici realitatea completă, nici necesitatea deplină nu pot fi atinse în totalitate prin cunoașterea noastră, care este infinită în procesul ei Cererea de unitate și certitudine deplină este tocmai o cerere, nu o declarație de fapt; prin urmare, cererea în sine se află deja la granița logicii, care se ocupă de chestiuni de ființă, și nu de obligație Dar putem răspunde parțial la această întrebare și aici, și anume: că cunoștințele noastre satisfac treptat de fapt cerința specificată în procesul său nesfârșit (p); iar obiectivitatea, legată de problema certitudinii, este, de asemenea, condiționată, dar deloc obiectivitate absolută; "Lucru în sine", un obiect independent de experiență, este în sine doar o "experiență posibilă" și de neatins în procesul etern al cunoașterii În sens absolut, trebuie să renunțăm la cunoașterea "lucrului în sine", spre care gândirea tinde asimptotic Dacă totuși, în cunoștințele noastre obișnuite despre lucruri, considerăm realitatea ca fiind complet definită și dată, atunci aceasta este doar o anticipare și o înlocuire a ultimului scop în locul sarcinii prezente Pentru înțelegerea cotidiană, obiectele sunt date într-un mod exhaustiv, dar pentru înțelegerea științific-critică rămân o sarcină la care trebuie să se îndrepte ca și spre un scop nesfârșit, de neatins Iar judecata a ceea ce este realitatea trebuie să aştepte întotdeauna verificarea (p) Numai în acest sens este posibilă știința exactă Să trecem acum la a doua parte a cărții lui Natorp, în care acesta din urmă se ocupă mai detaliat de originea conceptelor matematice și fizice, examinând în succesiune numărul, numărarea, continuitatea, infinitul, măsurătorile spațiale, masa, energia Să transmitem pe scurt elementele de bază, noile prevederi, care sunt încheiate aici "Numărul este cea mai pură și simplă structură a gândirii", spune Natorp Prima condiție prealabilă pentru înțelegerea logică a numărului este că numărul nu are nimic de-a face cu lucrurile în sine, ci se referă exclusiv la activitatea gândirii pure în conexiunile găsite în el Sub forma unor astfel de relații simple se obține stabilirea conceptului de "unul" Sensul de bază al cuvântului "singur" arată importanța funcției logice Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANLOGISM SW rapoarte - relații; și anume, îl avem întotdeauna pe cel, nu absolut în sine, ci în raport cu altul; absolut unificat nu se poate datora existenţei funcţiei de corelare, care stabileşte orice unitate în raport cu ceva În stabilirea unei legături sau a unei relații de astfel de unități, obținem în gândire o serie nesfârșită în ambele sensuri, în care fiecare membru se află într-o relație dublă cu ceilalți membri: fie el însuși poate fi considerat membrul principal, la care contorul -membru este opus, sau el însuși este contra-membru, căruia îi corespunde membru principal Acest raport corespunde direcțiilor înainte și înapoi Prin urmare, trebuie amintit că între două numere există întotdeauna două relații care sunt reciproce: dacă luați orice P și Q, atunci puteți lua în considerare P în raport cu Q sau Q în raport cu P Și doar de dragul reducerii , de obicei consideră că între P și Q există o singură relație (p) Seria de numere îndeplinește două funcții: ca o serie de numere ordinale și o serie de numere cantitative Este inutil să argumentăm despre care dintre aceste concepte apare primul; după toate probabilitățile, ele apar simultan, deoarece nu putem, de exemplu, să

avem o "a treia" dacă nu avem trei și invers Ambele sunt corelative Dacă ne gândim doar la apariția unui număr nou, atunci apare imediat funcția de "urmărire" Cu toate acestea, succesiunea numerelor nu este deloc o succesiune de timp; în numere pure, această urmărire este un semn al acelui proces mental, care numai într-o altă sferă dă naștere justificării ordinii temporale La fel, un număr cardinal nu este o uniune spațială; dar aceeași funcție logică care dă un număr cantitativ ne conduce la justificarea ordinii spațiale Această legătură este însă indicată de Natorp mai detaliat într-o expunere ulterioară a doctrinei spațiului și timpului Toate tipurile de calcule cu numere sunt efectuate în egalitate; prin urmare, este necesar să se decidă în primul rând întrebarea cum să înțelegem egalitatea numerelor? Ce înseamnă să spui: două numere sunt egale între ele? Din moment ce o serie de numere, ca o expresie despre Biblioteca "Runivers" AM SELITRENNIKOV Dacă procesul de numărare trebuie să fie unic, atunci aceleași numere care sunt considerate egale pot fi numere egale Dar, prin urmare, propoziții precum i = i, sau = , nu ar trebui considerate propoziții fundamentale ale aritmeticii, deoarece ele nu ne oferă nimic nou Altfel este să spunem I - = , SAU - = , SAU = , SAU : = Aici ajungem pe căi diferite către același scop; și echivalăm toate aceste acțiuni conducând la un singur rezultat: i + i = h - i = : = : (p) ' Diferitele căi care conduc la acest rezultat se numesc acțiuni În aceste operații trebuie să ne amintim că numerele nu reprezintă niciun fel de lucru, ci sunt legate doar ca termeni ai unor relații; într-un sens similar trebuie luate în considerare toate acțiunile și egalitățile de mărimi numerice Să ne uităm la adăugare Luați, de exemplu, ecuația - = Aici luăm prima serie cu un număr, ne oprim la , apoi menținem rezultatul, începem o nouă serie până la și alăturăm această serie cu cea reținută În noul rând, vom avea deja cinci membri, completând din nou întregul rând până la cinci În ceea ce privește zero, zero aici înseamnă pur și simplu punctul de la care se ține numărătoarea Așa se întâmplă adăugarea În ceea ce privește scăderea, aceasta din urmă este doar un alt fel de adunare, cu o formulare diferită a aceleiași acțiuni De fapt, în plus ne punem întrebarea: primul loc după primul ce loc corespunde în socoteala originală? Desigur, al doilea Dar putem pune întrebarea: care ar trebui să fie locul doi, în afară de primul? Desigur, în primul rând Expresia numerică a acestei ultime poziții va fi: - = Să trecem la înmulțire Înmulțirea, așa cum se învață de obicei, este însumarea unor sume egale, motiv pentru care este considerată adunare pur și simplu scurtată Dar, potrivit lui Natorp, avem aici o operație mai complicată, care necesită o nouă funcție; la urma urmei, de obicei este posibil să numărăm unități, iar dacă în loc de unități ni se dă multiplicitate, atunci trebuie să luăm aceste multiplicități ca unități; acea Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANLOGISM Astfel, conceptul de "unu" în acest proces devine relativ, iar pe acest concept sunt construite atât înmulțirea, cât și împărțirea Natorp numește această nouă funcție "metric" În legătură cu înmulțirea, se cercetează și legea comutativității Natorp declară categoric că încercările de a demonstra această lege pe baza contemplației spațiale sunt complet inutile, întrucât legea aritmetică indicată trebuie dovedită prin mijloace aritmetice, și nu cu ajutorul intuiției De exemplu, legea comutativității se demonstrează astfel: un număr de puncte sunt situate în două dimensiuni și indică faptul că grupările în direcții diferite epuizează întregul complex al acestor puncte; dar la urma urmei, seria numerelor naturale nu ar trebui să fie situată în două dimensiuni;

faptul că legea comutativității poate fi interpretată cu ajutorul măsurătorilor spațiale indică o altă împrejurare, pur logică; și anume, că aici avem două funcții fundamental diferite ale numărului - ca "numărare" și ca numărat Pe acest principiu se dovedește legea comutativității: când A este înmulțit cu B, numărăm A ca unitate și îl numărăm ca B ori; și invers: putem lua B pentru unitate totală și o considerăm ca A dis Nu avem nevoie aici deloc de premise spaţiale sau temporale (p i$i) Același lucru este valabil și cu diviziunea În ceea ce privește înmulțirea, este analog cu scăderea în chestiunea adunării De exemplu, ce înseamnă expresia: : = ? Natorp spune că această acțiune are următorul sens: , ca unitate relativă, este conținut în de atâtea ori cât unitatea absolută - i este conținută în particular - Este lesne de observat că aici, din nou, iese în prim plan problema unităților relative, unităților totale, unind o multitudine de unități cu caracter absolut Naport vede o înțelegere similară a înmulțirii și împărțirii, de exemplu, în Simon în "Didactica și metodele matematicii"; Cât despre doctrinele matematice formaliste, ca, de exemplu, în Cantor, Roussel, Couture, care reduc înmulțirea la o simplă combinatorie, Natorp nu este pe deplin de acord cu ele Înmulțirea nu poate fi redusă direct la combinație Biblioteca "Runivers" AM SELITRENNIKOV termeni, întrucât în demonstrație cădem în eroarea "ύστεςον πρώτερον" Iar opinia lui Couture că, cu o asemenea înțelegere a operațiilor aritmetice, nu este nevoie să se dovedească legea comutativității, Natorp o consideră greșită În concluzia generală a doctrinei sale despre numere, Natorp indică din nou relativitatea ca trăsătură principală a gândirii sintetice Zero absolut și unu absolut sunt pentru noi doar un simplu mijloc auxiliar pentru a ne întări și a avea o fortăreață din care să urmam calea nesfârșită a relațiilor Împreună cu conceptul de număr, și conceptul de infinit este strâns legat: într-adevăr, trecerea de la un număr la altul este infinită într-o serie infinită; în plus, numărul de opriri în numărare pentru a obține numere cantitative este de asemenea infinit Prin urmare, infinitul este un semn atât al numerelor ordinale, cât și al numerelor cantitative și este același în direcția plusurilor și creșterilor, și în direcția minusurilor și strivirii (p ibo) Această viziune asupra infinitului, așa cum subliniază Natorp, poate fi numită "metodică"; infinitul în acest sens nu necesită premisa unei serii de timp, deoarece aceasta este deja o întrebare psihologică; dar logica și matematica sunt preocupate de acea infinitate care se găsește în infinitatea conexiunilor de relații - și nimic altceva (p) Deci, infinitatea seriei de numere, și apoi întrebări despre limite, despre numere iraționale, despre infinit de mici - toate acestea sunt rezolvate de Natorp în același spirit al unei construcții pur logice a conceptului De exemplu, în rezolvarea problemei numerelor iraționale, Natorp vede marele merit al lui Dedekind, care încearcă să fundamenteze conceptul de numere iraționale nu ca termeni intermediari între valorile raționale ale coordonatelor spațiale, ci doar ca "secțiuni" ale unei serii a numerelor raționale, introducând astfel o definiție logică pur formală care nu are nevoie de intuiție spațială; dar teoria lui Dedekind, potrivit lui Natorp, nu dovedește destul de convingător continuitatea seriei de numere prin introducerea numerelor iraționale De asemenea, Natorp nu este de acord cu P Dyubtsa-Reymond, care consideră că obiectele matematice, în spiritul realismului medieval, există în realitate; Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANLOGISM nu trebuie să treci dincolo de matematică pentru a fundamenta doctrina matematică; chiar şi "secţiunile" lui Dedekind depăşesc deja limitele omogenităţii seriei aritmetice Un număr irațional este, în raport cu o

unitate dată, care este rațională, o expresie a convergenței unor serii infinite neperiodice Numărul este irațional deoarece scara luată nu i se potrivește; continuitatea este exclusiv cerința noastră logică, iar toată greșeala doctrinelor pur cantitative ale continuității constă tocmai în faptul că aici este omisă latura calitativă Combinarea ambelor puncte de vedere, atât cantitativ, cât și calitativ, ne oferă o continuitate reală, care în niciun caz nu poate fi creată din valori discrete ale cantităților pur cantitative În legătură cu problema continuității, există și problema numărului ca funcție Conceptul de funcție apare în cadrul creativ al relațiilor dintre relații O mărime, ca ceva variabil, își dezvăluie sensul esențial atunci când se gândește o legătură regulată cu ea, conform căreia fiecărei valori a unei serii îi corespunde fiecărei valori a altei serii termen cu termen Nu magnitudinea devine aici în schimbare, deoarece este doar o condiție a schimbării; dar în dependența matematică funcțională, fiecare mărime este considerată variabilă dacă se modifică simultan cu o modificare a celeilalte Și această simultaneitate, desigur, nu trebuie înțeleasă aici în sensul percepției Faptul este că fiecare schimbare este înțeleasă de noi sub imaginea unui personaj vizionar și este strâns legată de acesta din urmă; în acest sens, accelerarea unei funcţii este înţeleasă şi în legătură cu forma vizuală temporală Dar acest lucru nu este neapărat logic, așa cum susține Natorp; iar accelerarea în schimbarea funcției și simultaneitatea modificărilor de funcție trebuie înțelese într-un mod pur logic și numeric, ca o sinteză a relațiilor care îmbină latura cantitativă și calitativă Problema conexiunilor funcționale și metoda infinitezimale constituie deja trecerea de la matematica pură la știința matematică a naturii Această tranziție este metoda infinitezimale, care, datorită universalității sale Biblioteca "Runivers" AM SELITRENNIKOV sti pot fi realizate în mărimile lor în natura înconjurătoare Cantitativul ne pune la dispozitie materia prima; dă numai ordine, sistem, loc; și numai calitatea, împreună cu cantitatea și relațiile, care în metoda infinitezimale iau o formă științifică exactă, are ca rezultat completitudine, continuitate și realitate față de ceea ce este determinat cantitativ într-o singură ordine formală Conceptele de măsurare și direcție Natorp, conform tendinței sale generale, încearcă și ele să derive pur logic; cu reciprocitatea numerelor, în care este necesar să se considere un termen ca principal și invers, se poate seta întotdeauna în mod arbitrar o coordonată relativă zero în serie, din care o direcție va fi considerată pozitivă, iar cealaltă negativă Pentru a fundamenta construirea unor măsurători ulterioare privind dezvoltarea numărului, Natorp apelează la teoria numerelor imaginare În timp ce numerele imaginare erau considerate pur și simplu cazuri de operații imposibile în algebră, până atunci nu puteau fi simboluri utile pentru operații matematice Și s-au uitat la ei așa mult timp Părerile lui Stolz, care consideră cantitățile imaginare ca fiind construcția unui nou sistem de numere, Natorp consideră un formalism unilateral Mai aproape decât toate celelalte de înțelegerea numerelor complexe, el consideră că a fost abordat Schmitz-Dumont, care adaugă și o considerație calitativă la considerarea cantitativă a numerelor , conducând la înțelegerea "direcției socotirii" De obicei, suntem obișnuiți să considerăm numărul într-un mod liniar și să presupunem că diferența de direcții și varietatea măsurătorilor în conceptul de număr nu este conținută Dar această obiecție dispare imediat, dacă permitem o socoteală diferită, dar interconectată Această latură calitativă, așa cum o vedem noi dim, s-a desfășurat și sub acțiunea înmulțirii, care, odată cu introducerea

mai multor măsurători, primește o nouă interpretare Funcția "metrică", care duce la construirea de unități relative, ne conduce la noi măsurători; noile relaţii de numere care apar aici ne fac să călcăm deja peste construcţiile unei singure dimensiuni Numărul complex este cel care duce la această nouă dimensiune, Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANLOGISM care nu poate fi descris cu o singură măsurătoare și necesită, în reprezentarea geometrică corespunzătoare, două coordonate, fie liniare, fie circulare Dar în ce legătură este toată această învățătură despre măsurători de natură pur logică cu contemplarea spațiului și timpului? Contemplarea, așa cum spune Natorp, are în esență aceleași funcții logice ca toate celelalte construcții, dar numai într-o împletire complet inseparabilă (p) Prin urmare, apelul la contemplație nu este uneori neîntemeiat, deoarece tocmai în această contemplare devine concretă gândirea pură Contemplarea nu este dată doar de gândire ca formă gata făcută, ci, dimpotrivă, este ea însăși determinată de gândire Stabilirea timpului și spațiului înaintea legilor gândirii în sistemul kantian al filosofiei transcendentale este o greșeală majoră; Natorp consideră unicitatea spațiului și timpului semnalată de Kant ca fiind rezultatul activității gândirii în categoriile modalității, întrucât această unicitate corespunde tocmai unuia dintre nivelurile modalității - realitatea Procesul logic general este abia mai târziu, datorită dezvoltării problemei, defalcat de noi în intuiție și gândire, sau mai bine zis, în gândire și intuiție În termenul "contemplare" nu anticipăm altceva decât procese logice pure care interacționează, pătrunzând unele în altele; dar dacă spațiul și timpul sunt condițiile unei existențe determinate într-o experiență posibilă, atunci numărul, adăugându-se la, sau mai degrabă, devenind spațiu și timp, devine astfel concret, devine lucruri de socotit Strict vorbind, numărul, așa cum l-am considerat mai înainte, conținea toate momentele spațiului și timpului, cu excepția unuia: existența Prin urmare, de exemplu, urmărirea în timp și urmărirea în numărare nu diferă deloc, cu excepția faptului că existența este atribuită și succesiunii temporale Această considerație este importantă pentru trecerea de la matematica pură la fizica matematică, de exemplu, la mecanică În matematică pură nu se vorbește încă despre timp și spațiu; ambele deschid o ramură a științei naturale pure Dar prin însuși faptul că spațiul și timpul aparțin domeniului științei experimentale, ele nu devin încă obiecte ale experienței în sine Dimpotrivă: experiență Biblioteca "Runivers" PE A M SELITRENNIKOV închise de ele într-o pură regularitate a gândirii, întrucât atât spațiul cât și timpul sunt tocmai condițiile experienței, și nu concluziile din aceasta Considerând separat timpul și spațiul, ca imagini matematice, Natorp ajunge la următoarele afirmații Timpul are caracterul unui serial drept; Din punct de vedere matematic, nu este doar imaginea unei dimensiuni, ci apare ca o linie dreaptă, deoarece tipul de relație al fiecăruia dintre elementele sale cu orice alt punct ales arbitrar nu este doar îndreptat într-o direcție, ci și strict omogen în toate privințele Această omogenitate absolută rezultă din faptul că relația de timp (Zeitrelation), ca atare, este de la început o dispoziție, și nu o compoziție (Disposition, nicht Composition) Ordinea temporală nu leagă nimic, ci pur și simplu dă momentele întinse una lângă alta; el îmbrățișează varietatea ca și varietate; în timp ce un punct de timp "este", altele nu mai există Între timp, în imaginile spațiale acest lucru nu este; aici un punct rămâne alături de celălalt Prin urmare, în timp ce trăsătura distinctivă a timpului este diviziunea, aceeași trăsătură a spațiului este, dimpotrivă, leagă, unește Cerința logică a

siguranței neechivoce în legătură cu spațiul și timpul ne conduce la crearea conceptului de substanță, a acelei realități, care, în conceptul său, începe să fie gândit ca ceva neschimbător Descartes avea în esență dreptate când a redus substanța corporală la existență doar spațio-temporală (p) În ceea ce privește conceptul de masă, care a jucat rolul de substanță în știința naturii, Natorp reduce complet acest concept la o interpretare energetică: el crede că un compromis între energie și masă, între care, de exemplu, Planck găsește nu o identitate, ci doar o "analogie", redundantă Orice schimbare spațio-temporală este firească în dependențele sale, dar în niciun caz nu ar trebui să implice și "substanța" acestor schimbări Într-un sens pur logic, Natorp interpretează legile de bază ale mecanicii Principiul inerției pe care îl interpretează Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANLOGISM ca o cerință logică a unui factor omogen și neschimbător pentru calcul: un astfel de factor este o mișcare uniformă rectilinie În acest sens, acest principiu este tocmai principiul inerției sau al imuabilității condițiilor logice; Împreună cu acest principiu se stabilește și infinitul în mișcarea experienței, absența închiderii experienței în orice granițe spațio-temporale specifice (p) Inerția este așadar pur și simplu o condiție prealabilă prin care toate fenomenele pot fi calculate și determinate În mod similar, legile lui Newton trebuie considerate a priori în sensul că sunt condițiile unei posibile experiențe mecanice și conferă acesteia din urmă unicitatea cerută de fenomene În recunoașterea energiei, introducem, de asemenea, postulatul că toate calculele referitoare la natură trebuie să plece de la o bază; atunci când o formă de acțiune se schimbă în alta, rămâne ceva care aparține ambelor cazuri și acest lucru pe care îl numim energie În încheierea cercetării sale, Natorp insistă asupra crizei în care se află fizica în prezent; La toate posturile de încercări ale lui Lorentz, Mikhelson, Minkovskago și alții - de a zdruncina principiile egalității științei și contracarării, principiile menținerii maselor, principiile păstrării energiei - asupra tuturor acestor lucruri, Nutorp vede dovada a poziţiei sale, asupra căreia ştiinţa nu operează cu aceeaşi finală în procesul de a pune probleme, ne apropiem doar asimptotic de adevăr; deși timpul și spațiul în sine nu sunt obiectul experienței, cu toate acestea, fiecare măsurare a timpului și spațiului depinde de percepție sau experiență Prin urmare, în știință, progresul infinit este posibil, în funcție de mijloacele de măsură pe care le avem la dispoziție; fizica, și de asemenea mecanica, în măsura în care contează în fizică, este o știință empirică; dar din această relativitate a tuturor informațiilor noastre despre lume nu rezultă deloc că legea de bază a determinității fără ambiguitate a lumii își pierde semnificația: trebuie doar să ne amintim că posibilitatea împlinirii ei empirice este întotdeauna limitată pentru noi Aici se termină cartea lui Natorp Analizând acum în termeni generali toate cele de mai sus, vedem că platoul Biblioteca "Runivers" AM SELITRENNIKOV nismul, pe de o parte, și critica, pe de altă parte, sunt punctele de plecare în învățătura autorului luat în considerare asupra construcției logice a științei pure Deja în "Ideenlehre lui Platon" Natorp se străduiește, așa cum am subliniat, să interpreteze Platon în spiritul lui Kant; doctrina limitei impuse infinitului, pe care Platon însuși a împrumutat-o de la pitagoreeni, Natorp o interpretează ca un moment epistemologic, reunind pe ambii mari filozofi Nu vom lua în considerare aici întrebarea dacă Natorp are dreptate când recurge la astfel de paralele; la urma urmei, πέρας și ἄπειρον platoniciene, după cum se vede din "Phileba", nu sunt momente deloc eterogene care formează

experiența; în timp ce la Kant formele de cunoaștere și de dăruire senzuală sunt diferite în raport cu subiectul, una fiind adaosul subiectului, iar cealaltă ceva găsit, dat, în acest moment la Platon atât πέρας, cât și άπειραν se referă ambele la laturile omogene ale spiritul - la sensibilitatea nelimitată în sens psihologic și la activitatea limitativă a minții, care înfrânează senzualitatea Analogia dintre Kant și Platon este aici mai degrabă pur externă; senzualitatea la Platon nu este deloc un element epistemologic, ci unul psihologic; și, prin urmare, nu este posibil să fim de acord cu convergența dintre formele lui Kant și limitele lui Platon, lucru pe care Natorp o face cu duh, dar cu greu dreptate În Natorp, pe lângă cel indicat, există și alte trăsături ale platonismului; de exemplu, se poate indica aici definițiile ca un factor important de cunoaștere la Platon și la Natorp După cum știm, la Platon, numai ideile răspund la îndeplinirea completă a definiției; dar lucrurile lumii sensibile satisfac doar parțial definițiile și tocmai în măsura în care ele, ca copii sensibile, sunt similare cu originalele lor Aproape același gând, dar îmbrăcat în forma evolutivă a procesului științific cognitiv, este exprimat și de Natorp În cunoașterea noastră, ne străduim de la o varietate completă indistinguită la un fel de certitudine separată Această certitudine are diferite etape, iar de-a lungul acestor pași mergem la realitate, ca la certitudinea deplină Dar acest ideal de "certitudine deplină", precum lumea ideilor lui Platon, nu-l putem atinge în mod exhaustiv; realitatea este obișnuită, dey Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANLOGISM realitatea a ceea ce este dat în experiența senzorială nu este de fapt o realitate, ci o sarcină de rezolvat prin aducerea la o mai mare certitudine Credem în certitudinea deplină a unei lumi sensibile date numai prin anticipare, înlocuirea idealului final al cunoașterii cu indeterminarea unei experiențe date Iată al doilea punct important al înțelegerii lui Natorp cu Platon După cum este ușor de observat, diferența dintre unul și celălalt constă doar în faptul că la Platon întregul sistem de idei este rupt din lumea sensibilă și este tocmai un sistem nemișcat, lipsit de un principiu creativ în mișcare Întreaga învățătură a lui Natorp este pătrunsă de evoluționism; mergem tot timpul în experiența noastră pe calea dezvoltării științifice - spre cunoașterea adevărului, iar locul poetului grec antic platonician îmbrățișat de Eros este aici ocupat de un matematician și fizician german echilibrat Revenind la elementele de critică găsite în învățăturile lui Natorp, vedem, în primul rând, analitica transcendentală a lui Kant, care a trecut complet la Natorp Aceleași grupuri de categorii și chiar aceeași tricotomie în grupuri; numai la Natorp, din nou, nu există acea separare și imobilitate a fiecărei forme a înțelegerii pe care o găsim la Kant: toate aceste categorii din Natorp evoluează, trec neîntrerupt una în alta, fiind diferite stadii de dezvoltare ale aceleiași funcții de unitate sintetică Dar în timp ce analitica lui Kant este păstrată de Natorp până la tricotomia categoriilor, estetica transcendentală este complet eliminată ca parte independentă Contemplarea intră într-un mod particular în doctrina logică generală, iar elementul vizual este redus la gradul de derivat din funcțiile logice generale Aici se află punctul principal al învățăturii lui Natorp, punct pe care acesta din urmă îl subliniază și îl apără în mod deosebit cu încăpățânare Totuși, în același paragraf, după cum ni se pare, se află cele mai slabe puncte ale studiului Natorp nu a reușit să elucideze pe deplin din punctul de vedere al logicii pure multe întrebări de natură geometrică și mecanică; deci, de exemplu, doctrina numărării valorilor pozitive și negative ale unei

funcții de ambele părți ale unui arbitrar Întrebări de filosofie, KN IOo θ Biblioteca "Runivers" AM SELITRENNIKOV chas de coordonate ni se pare putin convingator Plus și minus, așa cum spune Natorp, sunt reciproce, iar originea poate fi aleasă destul de arbitrar În fiecare caz dat, atunci când se alege originea, zeroul relativ al acestei origini împarte întreaga serie de numere în două grupuri, în care raportul termenilor este diferit Dar cum trebuie înțeleasă această diferență? Natorp în acest caz spune că raportul dintre două numere este întotdeauna dublu: fie un număr este luat ca termen principal, iar celălalt ca contra-termen, sau invers Pe această proprietate se construiește diferența și în sensul citirilor pozitive și negative de la origine; dacă, cu valori pozitive, fiecare termen anterior a fost termenul principal, iar fiecare ulterior a fost termenul contrar, atunci cu o numărătoare inversă negativă, imaginea ar trebui să se schimbe, iar următorul termen din seria pozitivă devine termenul principal, iar cel anterior devine contratermenul Dar cu greu o astfel de interpretare logică a întrebării poate fi complet eliberată de elementul intuitiv Membrul și contra-membrul unei serii numerice, lipsit de succesiune temporală și ordine spațială, pierd în cele din urmă orice semn de diferență Orice "loc" pur logic dintr-o serie nu diferă în niciun fel de orice alt loc, dacă ambii sunt lipsiți de diferențele lor intuitive Și într-un astfel de caz, care sunt termenii și contratermenii înțeleși logic? Nu găsim și aici, postulată latent, fie o formă de contemplare spațială, fie o formă de contemplare temporală? Și dacă, fără intuiție, întreaga serie numerică este lipsită de diferențe individuale pentru membrii săi, atunci citirile coordonatelor pozitive și negative nu pot fi efectuate prin funcții pur logice Zerul relativ sub forma originii poate aluneca peste toate valorile seriei numerice, neputând distinge o parte a seriei separate de aceasta de alta Și toate eforturile de a demonstra diferențele de numărare într-un mod logic vor conține în mod latent intuiție În mod similar cu acest exemplu, ni se pare că interpretarea lui Natorp a propozițiilor mecanice este, de asemenea, insuficientă Biblioteca "Runivers" NOUL SISTEM DE PANGOLISM Ce este accelerația? Potrivit lui Natorp, accelerația nu trebuie înțeleasă intuitiv; deși concepem accelerația într-o formă temporală în mecanică și ca o curbă mai mult sau mai puțin abruptă într-o curbă în geometria analitică, totuși, aceste imagini sunt accidentale; conceptul initial de acceleratie este lipsit de elemente intuitive Aici ne confruntăm cu aceleași dificultăți ca în exemplul anterior de cantități pozitive și negative Desigur, dacă funcția permite, putem găsi derivata a doua prin diferențierea de două ori și numim această nouă funcție accelerație, așa cum se face în mecanica analitică Dar atâta timp cât rămânem în limitele analizei pure, fără a interpreta formulele în termeni intuitivi, până atunci accelerația rămâne doar derivata a doua Atunci nu cunoaștem accelerația, ci doar simbolul, icoana dependenței logice și nimic mai mult Natorp subliniază că în general numai în spațiu și timp toate conexiunile logice capătă carne și oase, trecând la conexiuni și dependențe reale ale lumii fenomenelor Dar la ce se reduce atunci rolul logicii pure în acest domeniu? Nu se convertește Toată logica pură este aici în doctrina formelor contemplative, dar cu afirmația goală, puțin convingătoare, că formele din urmă au apărut cu ajutorul funcțiilor logice? Întreaga parte a învățăturii lui Natorp despre spațiu și timp, ca rezultat al împletirii funcțiilor logice de cantitate, calitate, relație și modalitate, nu este în general foarte convingătoare Concepțiile sale asupra rolului important al cantităților complexe care

ne conduc dintr-o singură dimensiune la recunoașterea a două, sau eforturile sale de a reduce comutativitatea la o funcție metrică și unități relative Repetarea deja prea frecventă și subliniind că în fiecare dintre întrebările menționate mai sus nu ar trebui implicate conexiuni spațiale și temporale date în prealabil, numai acest lucru, atunci când citim cartea, duce la gândul că Natorp însuși nu este încă complet sigur de succes și alungă spectrul obsedant al intuiției pentru construirea unei teorii pur logice a cunoașterii științifice Ni se pare că Natorp a fost departe de a fi învingător în această luptă cu intuiția A M Selitrennikov * Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Cărți și broșuri noi trimise editorilor Alekseev, A A Puterea ministerială într-un stat constituțional Harkov Art VII - ° C* P Astrov, P I Dreptul la muncă și dreptul la sănătate Moscova Art Bergson, Henri Timpul și liberul arbitru Cu anexa articolului "Introducere în metafizică" Ed revista "Gândirea Rusă" Moscova Art C i r k Botsyanovsky, V Th Căutători de Dumnezeu Moscova Art XI-|- b C g r k Bibliothèque de psychologie appliquee Bridou, V L'éducation des sentiments Paris Art C fr Burdo, Louis Problema morții și diversele ei soluții SPb Ed A Suvorina Artă XVI-^- C și r k Belinsky, V G Lucrări colectate T I, II, III Biblioteca criticilor ruși SPb , Art CXXIV-f- -f- -}- C pentru trei volume p k Weisfeld, II Idealuri educaționale Kiev Art C k Gompertz, Theodor gânditori greci T i SPb Art C p k Ivanov, G A Noua teorie a dreptului și a moralității, critica ei și înțelegerea monistă a eticii SPb art C k Natorp, P Pedagogie socială SPb Art XXVI - C p K Norn, N Despre subiecte filozofice SPb Art C o K Osadchiy, P La problema principiilor eticii profesionale a inginerilor SPb Art C k Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Rumiantsev, Nikolai N I Pirogov, opiniile sale despre natura copiilor și sarcinile educației SPb Art C i$ k Sensul modern al ideilor pedagogice ale lui N I Pirogov Ed Insulele pedagogiei experimentale SPb Art C k Spektorskyi, E Problema fizicii sociale în secolul al XVII-lea TI Varşovia Art Ts ani Filevskyi, Ioann' Un cuvânt în ziua Bobotezei despre sfințenia creștinismului Harkov Art io Forlander, K Istoria filosofiei TI Sankt Petersburg Artă XIV+ Ts din raul Su peres ani k Stein, E I Da Spb Art Ts și r ' Ediția: "Posrednyka" A Karavaev Sovѣty beremennymъ, simplu, ed Ts io k Egoul La fel, mai bine ed Ts k B Hugo Episcopul Miriel, cel mai bine ed C / la P Khotymsky Mamă, cel mai bine ed C la A Hiriakov Povestea regelui Befriar, cel mai bun ed C la Comp I Gorbunov Cerb cu un cerc de aur, cel mai bine ed c K E B Dvoezhenets, cel mai bun ed C la E Ozheshko Vrăjitoare, cel mai bine ed C la A Hiriakov Sursă de milă, cel mai bine ed C la Pleacă de aici Satul Blagodatnaya, cel mai bun ed C la B S Pitomka, cel mai bun ed IL k R Harding Davis Prietenul meu necinstit, simplu, ed IL i, k B Fii rapid Curtea proprie, simplu, ed C i k I Gorbunov Calendar rural și rural C k N Popov Curtea Shemyakin, cel mai bine ed C la *** Voag rănit, cel mai bine ed C la M Lermontov Angel, cel mai bun din C la E B Orfan în captivitate, cel mai bine ed C la Comp I Gorbunov Regele englez Canut, cel mai bine ed C K * M Konopnitskaya Krista este cea mai bună ed C la C Semenov Pe capul tău, mai bine ed C la Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI P Paverint Însoțitor, cel mai bine ed C la Comp I Gorbunov - Sultan Mahom ed, cel mai bun ed C la- I Danilin Scânteie de dragoste, cel mai bine ed C la Comp I Gorbunov Cel mai nobil dintre oameni, cel mai bun ed c h k P Khotymsky Sora Belenkaya, cel mai bine ed C la I Belousov Gratis, mai bine ed C la B Bystrenin Propriul tău judecător, mai bine ed C la- R Harding Davis Cel mai bun prieten al meu infam ed C k · A Ertel Povestea lui Ivan Fedotich, cea mai bună ed C la *** Viața Sf Filaret

Milostiv, simplu, ed C și k *** Viața Sf Peter Publican, simplu, ed C și k *** Viața Sf Pavlina Nolansky, simplu, ed C /< k *** Cool, simplu, ed C și k s** ronchar autodidact, simplu, ed C i k- D Markovich Omelko condamnat fugar, simplu, ed C i k N Gogol Viața e simplă ED C eu la Comp I Gorbunov Sage Solomon, simplu, ed C și k L Tolstoi De cât pământ are nevoie o persoană, simplu, ed Ts i k - Comp -I Gorbunov Prinț schilod, simplu, ed C și k A Iuşko pământul lui Dumnezeu, simplu, ed C / la Comp I Gorbunov Lupii, simpli, ed C și k C Semenov Bunicul Averyan, simplu, ed C și k *** Otrava de vin, simplu, ed C i k B Garshin Semnal, simplu, ed C și k L Tolstoi Krestnik, simplu, ed C și k Comp I Gorbunov Păcatul și nebunia beției, simplu, ed C i k C Semenov Soția neiubită, simplu, ed C , k V Hugo Brat contra frate, simplu, ed C la Comp I Gorbunov Trepak, simplu, ed C și k Al lui Clopote, simplu ED C eu la Al lui Iubit, simplu, ed C și k Al lui Mire si mireasa, simplu, ed C și k Al lui Veselchak, simplu, ed C și k Al lui Dragoste și despărțire, simplu, ed C și k - Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI noi L Tolstoi Cum a răscumpărat micuțul diavol piesa, cea mai bună ed C la T T Omul fără inimă, cel mai bine ed C la I Nazhivin Marele Adevăr, simplu, ed C și k Al lui La fel, mai bine ed C h la A Zonov Calendar pentru fiecare B Campbell Geometrie vizuală, în copertă C și r V Don şi F Tikner Geografie vizuală, pe copertă C k P Kostychev Ghid public al agriculturii C k Degerin Care este cel mai bun mod de a fertiliza solul? C la A Ulyanova Sfat mamelor, simplu, ed C și r k "La fel, mai bine ed C p T Furtuna Lipsă fără urmă, în acoperire C k A Izmailov Cum să alegi vite bune de lapte C la I L Elin Despre reproducerea pomilor fructiferi, simplu, ed C k Cadou de Crăciun C io k Cel mai bun ed k B Lukyanskaya Cu mii de ani în urmă C o k , cel mai bun ed C i r k L Tolstoi Doi bătrâni simpli, ed C și k N Gogol Carucior, simplu, ed C g la Comp Passek Lumina Asiei, simplu, ed C , k *** Mireasă rea, ed pr C , k M Konopnitskaya Mendeli Gdansky, ed pr C la Lazo-Lazarevici La fântână, pr ed C , k Fedkovici Ca și frații, pr ed C , k I Gorbunov-Posadov Poruka, ed pr C și k Laboulet ciobanul pașa, ed pr C și k E Demolder Cizmar, ed pr C și k *** An atrăgător, ed pr C i k A Darov Inimă fierbinte, ed pr C și k L Ch-va Prepeliță, ed pr C și k *** Darul unui prusac, ed pr C și k B Hugo Povestea leului, pr ed C / la L Avilova Fiul, ed pr C / k F Koppe Cadou minunat, ed pr C / la I Nazhivin Din fericire, pr ed C / la Wilde Prinț fericit, ed pr C și k Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI F Koppe Soție infidelă etc ed C la- P Kostychev Despre lupta împotriva secetei, în obl C k N Rubakin Povestea unui om mic, pe copertă C la Al lui Jan Amos Comenius, coperta C k A Ulyanova Proaspăta mea mamă, în acoperire C k Mineri, ed pr C și k *** La fel, mai bine ed C la Rev Zabello Satul Blagodatnaya, pr ed C și k E Orjeșko Vrăjitoare, ed pr C la *** Duşman rănit, pr ed C /d la N Popov Curtea Shemyakin, ed pr C s / k M Lermontov Angel, ed pr C i k I Danilin Scânteia iubirii, ed pr C i k I Gorbunov Cel mai nobil dintre oameni, pr ed C i k P Peyevering Companion, pr ed C i k Rev E B Orfan în captivitate, pr ed C la M Konopnitskaya Christia, ed pr C la I Gorbunov Regele Canut C i k I Gorbunov sultanul Mohamed C i k S Semenov Pe capul tău C i k Shmeil Omul, animalele și plantele, în acoperire C k Biblioteca "Runivers" Știri și note Scrisoare catre editor În nr din "Întrebări de filosofie și psihologie" în articolul meu sub titlul: "Există loc pentru psihologie în liceu?" la pagina scrie: "Dar nu cred că generația care va trece cursul gimnazial fără psihologie va fi foarte recunoscătoare membrilor Comisiei Academice, care consideră că este posibilă rezolvarea unor astfel de probleme fără a asculta vocea profesori " Am fost informat dintr-o sursă de încredere că problema

predării psihologiei și, prin urmare, a eliminării acesteia, nu a fost ridicată în Comitetul Academic Prin urmare, reproșul pe care l-am citat nu ar trebui să se aplice membrilor Comisiei Academice, ci altor organe ale ministerului G Chelpanov Societatea Psihologică din Moscova CCLI Procesul-verbal al ședinței administrative din februarie Ședința a fost deschisă la ora , în Sala de Consiliu a Universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența dl membri actuali ai Societății: Π P Blonskago, I M Gromoglasov, N P Korelina, M Yu Lakhtin, G I Chelpanov, A M Shcherbina ♦ În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Procesul-verbal al ședinței precedente a fost citit și aprobat) G I Chelpanov a raportat despre hotărârea comisiei de elaborare a materialului adunat în rândul profesorilor de propedeutică filozofică Comisia a încredinţat elaborarea acestui material, sub îndrumarea lui G I Chelpanov, membru al Societăţii Π P Blonsky Raportul, întocmit pe baza materialului colectat, ar trebui publicat, după familiarizarea cu acesta de către Societatea de Psihologie, în revista "Probleme de filosofie și psihologie" Adunarea a acceptat această propunere a comisiei) S-a discutat chestiunea organizării unei întruniri solemne cu ocazia împlinirii a douăzeci și cinci de ani de la existența Societății S-a hotărât să se organizeze această întâlnire nu pe martie, așa cum se presupunea mai devreme, ci pe la ora seara Locul acestei întâlniri a fost audiența teologică, a cărei intrare pentru această întâlnire este posibilă doar cu bilete (fiecare membru al Societății de Psihologie poate primi trei bi-   vara, iar biletele rămase să fie distribuite studenților, studenților Cursurilor Superioare pentru Femei și publicului extern) S-a decis să se pună pe scenă, în timpul întâlnirii, portrete ale membrilor decedați ai Societății: M M Troitsky, N Ya Grot, V S Solovyov, S N Trubetskoy, S S Korsakov, V P Preobrazhensky O sumă specială a fost alocată pentru cheltuielile de organizare a acestei întâlniri - aproximativ de ruble Întâlnirea a fost închisă la % seara CCLIII Proces-verbal al următoarei ședințe (închise, cu invitați) din aprilie Ședința a fost deschisă la ora , în holul Consiliului de Administrație al Universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența dl membri actuali: N A Abrikosov, I I Zhegalkin, A V Kubitskago, V M Khvostov, G I Chelpanov, A M Shcherbina, membru concurent A V Blomerius și invitați În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Vizitator extern al Societății M M Rubinshtein a citit rezumatul sub titlul: "Despre problema realității transcendentale") După o pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: G I Chelpanov, V M Khvostov, L M Lopatin, S O Gessen) În partea închisă a ședinței au fost citite și aprobate procesele-verbale ale celor două ședințe anterioare Întâlnirea a fost închisă la ora noaptea CCLIV Proces-verbal al următoarei ședințe (închisă, cu invitați) din septembrie Ședința a fost deschisă la ora , în Sala de Consiliu a Universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu) Procesul-verbal al ședinței solemne a CCLII vezi, Nr "Bon Phil "   Secretarul N D Vinogradov, D P Konissi, N P Korelina, A V Kubitsky, P D Pervov, f E Rybakova V P Serbskago, Π P Sokolov, V M Khvostov, G I Chelpanov, G G Shpett, A M Shcherbina, membru concurent A V Blomerius și invitați În cadrul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: i) Președintele a anunțat decesul unui membru de onoare al Societății, psihologul și filozoful american W James și a unui membru cu drepturi depline, Contele I A

Mamuny La propunerea președintelui, adunarea a onorat memoria defunctului ridicându-se în picioare) Procesul-verbal al ședinței precedente a fost citit și aprobat) G I Chelpanov a făcut câteva observații introductive despre modul în care a fost organizat chestionarul privind problema predării psihologiei în gimnaziu) A P Blonsky a citit un raport sub titlul: "Rezultatele chestionarului privind problema înființării predării psihologiei în școala secundară") După o pauză, G I Chelpanov a citit un raport sub titlul: "Este loc pentru psihologie în liceu?") După a doua pauză, a avut loc o dezbatere despre rapoartele citite, la care au participat, pe lângă referenți, următoarele persoane: V P Serbsky, A D Alferov, V M Khvostov, П P Sokolov, G G Shpett și L M Lopatin) La finalul dezbaterii, s-a hotărât, la propunerea lui G I Chelpanov, să se exprimă recunoștința, în numele Societății de Psihologie, profesorilor de psihologie, care au răspuns atât de prompt propunerii Societății) În partea închisă a ședinței (fără invitați), au fost propuși pentru alegere următorii membri titulari ai Societății: S I Shchukin (G I Chelpanov, L M Lopatin și G G Schlett), M M Rubinshtein și A D Alferov (L M Lopatin, G I Chelpanov) și N D Vinogradov) și membrii concurenți - E M Medtner (G I Chelpanov, L M Lopatin și G G Shpettom) Ședința a fost suspendată la ora : Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ G CCLV* Procesul-verbal al întâlnirii închise (cu invitați) în memoria lui W James din octombrie Ședința a fost deschisă la ora , în Sala Teologică, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența dl membri actuali: K A Andreeva, P Blonsky, D V Viktorova, V E Giatsintova, I M Gromoglasova, D G Konovalova, N P Korelina, S A Kotlyarevsky, A V Kubitsky, B K Mlod-zeevsky, M K Morozova, I F Ognev, G A Bakinsky, V P Serbsky, П P Sokolova, Prinț E N Trubetskoy, N A Umova, V M Hvostova, G I Chelpanov, G G Shpett, A M Shcherbina, A V Blomerius, N I Fer - șterge și invitați În cadrul ședinței au continuat următoarele:) L M Lopatin a rostit un scurt cuvânt dedicat memoriei membrului fondator decedat S A Muromtsev La propunerea lui L M Lopatin, amintirea defunctului a fost onorata prin ridicare) G I Chelpanov a rostit un discurs sub titlul: "U James ca psiholog și filozof) După o pauză de minute, S A Kotlyarevsky a ținut un discurs sub titlul "U James ca gânditor religios) În partea închisă a ședinței (fără invitați), după aprobarea procesului-verbal al ședinței precedente, s-a făcut un vot pentru cei propuși pentru alegerea membrilor cu drepturi depline ai Societății: S I Shchukin, A D Alferov, M M Rubinstein, E M Medtner S I Shchukin și A D Alferov au fost aleși în unanimitate, M M Rubinshtein cu o majoritate de împotriva , E M Medtner - cu o majoritate de ib împotriva i Întâlnirea a fost închisă la ora noaptea CCLYL Procesul-verbal al ședinței deschise în memoria lui V S Solovyov din noiembrie Ședința a fost deschisă la ora , în Sala Teologică a noii clădiri a Universității, sub președinția Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ G I Chelpanov, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența dl membri actuali: R A Andreeva, A O Bachinsky, A A Berdyaev, P P Blonsky, S H Bulgakov, B I Vernadsky, H M Gorbova, I M Gromoglasova, IO V Kannabikha, D P Konissi, D G Konovalova, N P Korelina, S A Kotlyarevsky, A V Kubitsky, F B Lanna, L M Lopatina, M K· Lyubavsky, B K· Mlodzevsky, M K Morozova, A I Novgorodtsev, I F Ognev, G A Rachinskago, M M Rubinshtein, A N Savin, V P Serbskago, П P Sokolova, Prinț E N Trubetskoy, V M Hvostov, G G Shpett, S I Shchukina, A M Shcherbina, membrii concurenților: A V Blomerius, N P Foerster și publicul terță parte În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Președintele a anunțat decesul membrilor

titulari ai Societății pr Y A Eleonsky și D A Dril și au descris pe scurt activitățile decedatului La propunerea președintelui, adunarea a onorat memoria defunctului ridicându-se în picioare) L M Lopatin a ținut un discurs sub titlul: "În memoria lui V S Solovyov") Cartea E N Trubetskoy a citit un raport sub titlul: "Vladimir Solovyov și cazul lui") După o pauză de minute, S N Bulgakov a citit un raport intitulat: "Natura în filosofia lui V S Solovyov" Întâlnirea a fost închisă la ora noaptea CCLVIL Proces-verbal al ședinței închise (cu invitați) din decembrie Ședința a fost deschisă la ora , în Sala de Consiliu a Universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența dl membri titulari ai Societății: N A Abrikosova, K A Andreeva, П P Blonsky, A O Bachinsky, N A Ivantsova, S A Kotlyarevsky, A V Kubitsky, N P Korelina, M K Morozova, I F Ognev, G A Rachinsky, G I Rossolimo, M M Rubinshtein, V P Serbsky, Prince E N Trubetskoy, V M Khvo- Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Stova, G, G Shpett, A M Shcherbina, membri concurenți A V Blomerius și invitații În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: i) L M Lopatin a rostit un cuvânt sincer dedicat memoriei defunctului membru de onoare al Societății L N Tolstoi La propunerea lui L M Lopatin, întâlnirea a onorat memoria defunctului ridicându-se în picioare) Membru al Societății V M Khvostov a citit un rezumat sub titlul: "Psihologia femeii") După o pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: K A Andreev, G A Rachinsky, V P Serbsky, L M Lopatin și doi dintre invitați) Următorii membri titulari ai Societății au fost propuși spre alegere: S A -Șcherbakov (L M Lopatin și N A Ivantsov) și prof G F Shershenevich (L M Lopatin și B M Hvostov) Întâlnirea a fost închisă la miezul nopții CCLVIII Procesul-verbal al ședinței închise (cu invitați) din ianuarie Ședința a fost deschisă la ora , în Sala de Consiliu a Universității, sub președinția lui L M Lopatin, sub secretarul adjunct H P Korelina, în prezența dl membri titulari: Ts P Bal Talon, N A Berdyaeva, П P Blonskago, N D Vinogradova, P B Gannushkina, N A Ivantsova, D G Konovalova, A V Kubitskago, P D Pervov, M M Rubinstein, V P Serbskago , V M Khvostov, G I Chelpanova Shpett, G A - membrii M A Competiți , H P Foerster și oaspeți În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) G I Chelpanov a citit un rezumat sub titlul: "Ce trebuie să știe un profesor din psihologie") După pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, cu excepția referentului, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ următoarele persoane: M M Rubinshtein, N A Ivantsov și Ts P Baltalon H) În partea închisă a ședinței (fără invitați), au fost citite și aprobate procesele-verbale ale celor trei ședințe anterioare , S-a făcut un buletin de vot propus pentru alegerea membrilor cu drepturi depline ai Societății: S A Shcherbakov și G F Shershenevich Ambii au fost aleși (S A Shcherbakov - în unanimitate, G F Shershenevich - voturi împotriva i) Şedinţa a fost suspendată la ora Biblioteca "Runivers" ANUNTURI eu-Cercetare filozofică, - = recenzii etc , publicată sub redacția prof G Chelpanova CUPRINS TI Vol al -lea Shcherbina, Doctrina lui A M Kant despre lucrul în sine Weinstein, A E Studiul realității după Schubert-Sol turf Chelpanov, G I Avenarius și școala lui TI Vol al -lea Shcherbina, A M Doctrina lui Kant despre lucrul în sine (sfârșit) Zѣnkovsky, VV Starea actuală a problemei psihofizice Shpett, G G Problema cauzalității în Hume și Kant (Introducere) Chelpanov, G I Apriorism și empirism (replica prof Gilyarov) Problema T L al -lea Shpett, G G Problema cauzalității în Hume și Kant Chelpanov, G I

Recenzia Op I S Vândut "On Memory" Raport de activitate Psych Seminarii pentru anii - T IL Vol al -lea Blonsky Doctrina lui Berkeley despre realitate Prețul pentru fiecare număr este de p * Depozitul de publicații în redacția revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" și în librăria lui N P Karbasnikov, Moscova, Mokhovaya, împotriva Universității Întrebări de filosofie, KN IOo Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru la reviste este deschis:) "Tânăra Rusia" ("CITEREA COPIILOR") revistă lunară ilustrată pentru familii și școli EDIȚIE DE PATRUzeci și TREI DE ANI Revista este permisă a fi eliberată, prin abonament prealabil, bibliotecilor studențești ale instituțiilor de învățământ secundar, școlilor orășenești, conform Regulamentului din , precum și sălilor și bibliotecilor publice gratuite În anul p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p În , revista "Rusia tânără" ("Lectură pentru copii") oferă tuturor abonaților: CĂRȚI LUNAR, care includ: a) povești, povești și basme; b) poezii; c) eseuri și biografii istorice; d) articole științifice de popularitate; e) fotografii din portrete ale unor oameni remarcabili, din picturi ale unor artiști celebri etc APLICAȚII GRATUITE: I Viața și poezia lui George Byron Eseu literar și biografic cu aplicații ale poeziei selectate reniy Comp N Ya Abramovici II Mark Twain Povești umoristice - III Oscar Wilde Spiritul din Kepterville Povestea în repovestirea lui JE N Tikhomirova IV* Jack London casa lui Maizi O poveste din viața unui insular din Ziysk V* Charles Roberts Parazit vultur Razsk YI E Opochinin Povești din viața rusă) "După pedagogică, revista pentru educatori si profesori populari EDIȚIE DE PATRUzeci și TREI DE ANI p k fără expediere, ruble cu expediere,, în străinătate p Revista apare de ori pe an, în cărți de până la coli PREȚ DE ABONAMENT pentru ambele reviste p timp de un an cu transport, fara transport p ADRESA EDITORIALĂ: Nr , Bolshaya Molchanovka, Moscova Abonamentele sunt acceptate și în toate librăriile cunoscute Librări concesiune °/ Taxă pentru reclame în revistele "Rusia tânără" și "Listok pedagogic": pentru pagina de ruble, pentru / pagină de ruble, pentru paginile U * ruble, pentru i / pagini ruble Editura E N Tikhomirova Editor D I Tihomirov Sub revista "Yundya Rossiya" și "Listok pedagogic" a fost organizat un depozit de cărți al publicațiilor lui D I Tikhomirov:) Biblioteca pentru familie și școală) Biblioteca profesorului) Manuale de D I Tihomirov Catalogul se trimite gratuit la cerere Biblioteca "Runivers " * ANUNȚURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS pe "Buletinul teologic" anul (Al douăzecilea an de publicare) În , Academia Teologică din Moscova va continua să publice Buletinul Teologic pe aceeași bază, conform următorului program: I Opere ale Sfinţilor Părinţi în traducere rusă (Sf Chiril Alexandru) P Cercetări originale și articole despre științe teologice, filozofice și istorice, care în cea mai mare parte sunt lucrări ale profesorilor Academiei III Din viața modernă: trecere în revistă științifică și teologică a celor mai importante evenimente din viața bisericească a Rusiei, a țărilor ortodoxe orientale, slave și vest-europene IV Cronica vieții academice: rapoarte despre disputele de master, despre aniversările academice, despre activitatea societăților și cercurilor academice științifice și despre diverse schimbări în viața externă și internă a Academiei noastre V Bibliografie, recenzii și critici ale noutăților remarcabile ale literaturii teologico-filosofice și bisericești-istorice ruse și străine VI Cereri în care vor fi tipărite procesul-verbal al Consiliului Academiei pentru și note autobiografice ale IPS Savva, Arhiepiscopul Tverului, pentru anii - Ca anexă la jurnalul Buletinul Bogoslovski, abonaților săi din li se vor oferi

PARTEA ÎNTÂI ŞI A DOUA Profesor de creație Efrem Sirul Prețul abonamentului la "Buletinul Teologic" împreună cu anexa cărții Sfântului Isaac Sirul Opt ruble cu poștă Notă Șapte ruble fără poștă, zece ruble în străinătate Este permis un abonament la jurnal fără anexă (prețul este de ruble) Rata pentru doi termeni este permisă: la abonament ruble iar la iulie, ruble; pentru cei care s-au abonat la jurnal fără un plan de rate de aplicație: atunci când se abonează ruble iar la iulie, ruble Pentru schimbarea adresei copeici Notă Abonații Buletinului Bogoslovski din toate edițiile redacției beneficiază de o reducere de - %, în funcție de mărimea comenzii Adresa editorială: Sergiev Posad, provincia Moscova, în redacția Buletinului Bogoslovski Editor de comenzi prof Zaozereky * Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis (VII ANUL DE PUBLICARE) BA REVISTA LUNAR ILUSTRATA PENTRU COPII "FAMILIE DESPRE SCOALA" Revista este destinată în primul rând copiilor de vârstă mijlocie (- ani), care au încă puțin acces la reviste mai vechi care există la noi În același timp, "Familie și școală" își propune să se aplice în mod egal atât intereselor copiilor care studiază în clasele inferioare ale instituțiilor de învățământ secundar, cât și înțelegerii elevilor dintr-o școală publică elementară "Familie și școală" se compune din cărți lunare ale revistei și cărți separate ale "Bibliotecii de familie și școală" Atrăgându-și abonații fără prime, fără așa-numitele aplicații gratuite, redacția "Familiei și școlii" acordă o atenție excepțională demnității interne a revistei în sine, selecției atentă a materialelor accesibile și distractive pentru copii și susținut într-o atitudine pedagogică, precum și la elegantul ei În acest din urmă scop, textul revistei este atent ilustrat cu desene executate artistic și, în plus, în fiecare carte sunt plasate imagini separate Ținând cont de distribuția revistei în școli, fiecare carte a "Familiei și școlii" este întocmită în așa fel încât să poată fi împărțită cu ușurință în părți, dacă se dorește, iar lucrările mari tipărite în mai multe numere ar putea fi legate într-una singură carte la sfarsitul anului E A Bakunina, I A Belousov, E Volkova, G P Volodin, I A Goltseva, S G Grigoriev, S D Drozhzhin, P Zasodimsky, P P Infantiev, V T Kapelkin, A A Kizevetter, S A Knyazkov, N K Koltsov, M A Krukovsky, T N Lvov, Vl Lvov, D N Mamin-Sibiryak, I I Mitropolsky, I P Nazhivin, N Novici, Yur Novoselov, K D Kosilov, Sergey Orlovsky, O P Runova, S I Rerberg, R Rubinova, V G Rudnev, P N Sakulin, A Serafimovich, V D Sokolov, П P Sushkin, N D Teleshev, M V Tilicheeva, V N Kharuzina și alții PREȚ DE ABONAMENT pentru cărți "Familie și școală" și pentru cărți "Biblioteci pentru familie și școală": cu livrare și expediere ruble cop intr-un an Fără livrare la Moscova ruble În străinătate ruble Abonament pe șase luni p k (acceptat exclusiv în redacţie) Abonamentul fără livrare este acceptat la Moscova: în redacție, în biroul lui N Pechkovskaya și în librăria lui N Karbasnikov Editorii au seturi complete ale revistei pentru anii precedenți: , , - ruble fiecare, - ruble fiecare Revista pentru a fost complet epuizată Un număr de probă al revistei este trimis de la redacție pentru trei timbre de șapte copecii gg profesorilor care doresc să citească revista primesc un număr de probă gratuit Abonații din afara orașului pot aplica direct la redacția revistei "Familie și școală": Moscova, str Goncharnaya, bld Editor-Editor Vl Lvov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis xxп Г· și azh ur nalXXI· г· editii Ediții "VESTNIK EDUCATION" Revista își propune să clarifice problemele educației și creșterii pe baza pedagogiei științifice, în spiritul societății, al democrației și al liberei dezvoltări a individului În

acest scop, revista urmărește dezvoltarea ideilor pedagogice, starea actuală a educației și educației în Rusia și în străinătate și oferă recenzii sistematice ale cărților nou publicate despre pedagogie, științe naturale, științe sociale, reviste pentru copii, cărți publice și pentru copii, si altii În plus, revista conține articole de știință de popularitate despre diferite ramuri ale cunoașterii și artei, eseuri literare și pedagogice, povești, memorii și așa mai departe La jurnal au participat: Doctor în Filosofie V Henri (Victor Henri), I Achenvald, A D Alferov, prof V M Arnoldi, Dr D A Bekaryukov, acad V M Bekhterev, A Bunin, acad I A Bunin, prof A V Vasiliev, V P Vakhterov, K N Wentzel, Yu A Veselovsky, prof R Vipper, Pr -Conf A V Gorbunov, Pr -Conf univ S G Grigoriev, Pr -Conf univ A E Gruzinsky, A G Dauge, E A Zvyagintsev, acad N N Zlatovratsky, A A Ivanovsky, prof V N Ivanovsky, Pr -Conf univ N A Ivantsov, Dr V E Ignatiev, prof N A Kablukov, prof I A Kablukov, prof M M Kovalevsky, P S Kogan, Dr V V Korsakov, prof N M Kulagin, Pr -Conf univ M IO Lakhtin, E I Lozinsky, A I Lototsky, S P Melgunov, prof I I Mechnikov, N Mirovici, H F Mihailov, M Nikolsky, acad D II Ovsyaniko-Kulikovski, prof I G Orshansky, prof A P Pavlov, prof A A Radtsig, G Rokov, F Rusova, Pr -Conf univ P N Sakulin, Pr -Conf univ E D Sinitskyi, L D Sinitsky, S G Smirnov, N V Speransky, Pr -Asoc B I Syromyatnikov, G A Falbork, prof A t Fortunatov, L B Khavkina-Hamburger, V P Khoprov, V I Charnolusky, N V Cehov, Prinț D N Shakhovskoy, prof F F Erisman, Dr Vl I Yakovenko, V E Yakushkin, E I Yanzhul, acad I I Yanzhul și mulți alții Revista este publicată de ori pe an (în lunile de vară revista nu este publicată); în fiecare carte a revistei există mai mult de de coli tipărite Prețul abonamentului: pe an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, în jumătate de an ruble; cu expediere in strainatate p k ; pentru persoane insuficiente, pretul pe an cu si fara livrare - p Se acceptă abonamente: în biroul redacției (Moscova, Arbat, Staro-Konyushenny per , casa nr), în toate instituțiile poștale și poștale-telegrafice și în toate librăriile mari din ambele capitale gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (ANUL DE PUBLICARE) la revista lunară ilustrată bisericească-publică gândul lshovposh*· Colaboratorii revistei sunt episcopul Innokenty, episcopul Mihail, Ya A Bogatenko, L V Bystrov, S I Bystrov, E V Vozdvizhenskaya, I V Galkin, Andrey Proud (un pseudonim), protopop pr L Denisov, I V Zhilkin, N D Zenin, preot O I Isaichev, L F Kalașnikov, profesor A A Kizevetter, profesor S A Kotlyarevsky, I S Loginov, profesor I A Lukin, S P Melgunov, I Moskovsky (pseudonim), A A Pașkov, preot O V Plotnikov, Pomorets (pseudonim), E T Pospelov, A S Prugavin, I F Puchkov, profesorul M Reisner, I N Saharov, P V Tsvetkov, L T Shansky (pseudonim), K N Shvetsov, P M Shestakov, P - N V Shmakov, P -N Revista este publicată lunar în cărți de cel puțin file tipărite (pagini) după următorul program: predici și articole cu caracter teologico-filosofic și bisericesc-social, povestiri cotidiene, cercetări istorice, eseuri, documente și scrisori, articole despre educația publică, o trecere în revistă a evenimentelor din Vechii Credincioși (toate consimțământul) și în afara acesteia, o trecere în revistă a presei periodice, recenzii de cărți noi, răspunsuri la întrebările abonaților, cântări bisericești și anunțuri Abonații anuali vor afla ca supliment gratuit opera capitală a regretatului contabil V T Zelenkov, care nu a fost încă publicată nicăieri, "EXTRASE DIN CĂRȚILE patristice și istorice" părțile II și III, o carte de cel mai înalt grad valoroasă, importantă și extrem de necesar pentru fiecare duhovnic, cât și pentru cititor și

pentru toți cei interesați de istoria, învățătura și instituțiile bisericii - Vechii Credincioși (fără diferență de consimțământ) și nu Vechii Credincioși (partea I a acestei lucrări, publicată în de exemplare, a fost vândut fără urmă) Prețul abonamentului pentru un jurnal cu o cerere, cu livrare și expediere: timp de an ruble, pentru Vg g ° Da ruble k , timp de lună k Abonatul care a livrat abonamente la jurnal, al -lea o copie este primit gratuit Plata în rate este permisă: la abonament ruble, până la aprilie rub și până la iulie rub pagini ruble, pagina pagini ruble Introduceți reclame: inserții până la lot - ruble, până la loturi - de ruble, până la zloți - de ruble etc Pentru schimbarea adresei de copeici Se acceptă abonamentul la jurnal: la Moscova:) Pyatnitskaya, , apt , redacția revistei "Old Believer Thought";) meserii Lubyansko-Ilyinsky nota, nr , la N M Vostriakov;) str Nikolskaya, anticariat librăria P Shibanov;) B -Kamenshchiki, satul Uvarova lângă A V Zaitsev;) Mokhovaya, ani, ap , la Yu G Toporkova În Sankt Petersburg: curtea Apraksin , clădirea lui Linevici la P S Makarov La Kiev: Podil, Volzhskaya, ani, editura de carte "Zpamөppoe sing" * În Saratov:) str B -Sergievskaya, satul Gorina, lângă S II Bystrov;) Fierarul nr la M I Nemudrov În N -Novgorod: Zvezdinka, nr , la diaconul Bătrânului Credincios pr Artemon Shirokov În Volsk, Sar provincia: str Mokhovaya, lângă preotul Vechiul Credincios O Ioanna Grishenkova În Hvalynsk, Sar buze: la preot Bătrânul Credincios O Ioanna Isaicheva În p Balakovo, Samar, buze , la Sfântul Vechi Credincios O Mihail Zotov La Odesa: la Preobrazhen, nr , la profesorul I S Loginov De Zaporozhye-Kamonsky, Ekaterina, provincia , P N Pastukhov În Ismael, Bess, provincia: Ekat st , bl Nikolskaya de modă veche biserica de langa S I Petrov-V Kronau, Kher Buze: E A Torlin Han Vilkovo, Bess, gubernia: la modă veche preot O A G Vorobiev În g, Novogeorgievsk, Kher buze: la cap Zolotarevski a predat G V Galkina În orașul Bogorodsk, Moscova, Gubernia: V E Makarov La Ekaterinburg: Zlatoustovskaya, nr , la A F Gusev În Nikopol, Ekaterinosl buze: ug Krymskaya și Pochtovaya st , lângă M T Kushnerev În orașul Uralsk: la F K Reshetov În Orenburg: Dvoryansky per , nr , la T S Lazarev Въ •г Shadripsk: la M F Zarubina Yalutorovsk, voi buza, p Emurtlinskoye: Y F Riakishev În orașul Armavir, Kub regiune: st Prochnookopskaya, E S Bogaevsky În Essentuki, regiunea Terek, predau E N Shmakova Editor-editor V, E Makarov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ABONAREA HH ESTE DESCHISĂ NOTE DE STUDIU Universitatea IMPERIAL Kazan • pentru Notele științifice includ: I Departamentul de Științe II Departamentul de critică și bibliografie III Cronica universitară IV Aplicații: cursuri universitare pentru profesori și profesori, monumente istorice și literare, cu comentarii științifice, și monumente cu semnificație științifică și nefăcute încă publice Notele științifice sunt publicate lunar în cărți de cel puțin file, fără a lua în considerare extrase din protocoale și aplicații speciale Prețul abonamentului pe an cu toate aplicațiile cu expediere ruble Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Editor A Shontkoveky Al patruzeci și șaselea an de publicare "Astrahan Listok" va fi publicată în sub ediţia anterioară şi cu aceeaşi componenţă de angajaţi permanenţi Anunturi din provincii: Nizhegorsk, Kazansk, Simbirsk, Samarsk și Sarat și din Zakaspiysk regiune și Caucaz, precum și anunțuri guvernamentale, bancare birou, cale ferată Drumurile și ziarele sunt acceptate direct de redacție (Malo-Demid , sob d), dar restul sunt exclusiv de biroul central al L și E Metzl and Co (Moscova, Myasnitsk , satul Sytova) Taxă pentru reclame din linia minionă: înainte de text copeici, după text copeici Pret abonament cu transport:

an- frecții de copeici, / an - ruble de copeici, luni - ruble - kop , lună - frecare Editor-editor V I Sklabineki Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE, Buletinul Europei, publicat de WI-M Kovalevsky, editat de K K Arsenyev, cu cea mai apropiată participare a: I V Zhilkin, M M Kovalevsky, N A Kotlyarevsky, V D Kuzmin - Karavaev, D N Ovsyaniko - Kulikovsky, Δ S Posnikova, M A Slavinsky, L Z Slonimsky și K A Timiryazev În , jurnalul, la fel ca în și , pe lângă secțiunile anterioare, va include o trecere în revistă a vieții provinciale, recenzii ale fenomenelor noi din lumea științei, literaturii, artei și corespondența constantă din principalele centre ale Vest Revista va conține imagini din portrete ale unor persoane publice și reproduceri de artă de la departamentul de arte PREȚUL DE ABONAMENT: Pentru un an Pentru anii V Pentru */ ani Fără livrare la SLB și Moscova r k r k r k Cu livrare la Sankt Petersburg și Moscova "- "-" "-" Cu redirecționare "- " " " " În străinătate "- " " " " Abonament acceptat;) în birourile revistei: în Sankt Petersburg, Mokhovaya, (tel -), la Moscova, B Nikitskaya, (tel -), în Odesa, Sofivskaya, ,) în toate cele mai bune magazine de librării și) în toate oficiile poștale ale Imperiului ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (XIX și anul publicării) la jurnalul literar și științific lunar îijcckoe koitstyo, publicată sub redacţia lui Vl G KOROLENKO și cu cea mai apropiată participare: H θ Annenskago, A G Gornfeld, Dioneo, S Ya D Kryukova, A V Leshekhonova, A B Petrishcheva, N S Rusanova (N E Kudrina), A E Redko și A F Iakubovich (L Melypin) Pret abonament cu acc si peres an - ruble; luni - p k ; luni - ruble; lună - k Fără livrare: an - ruble; luni - p În străinătate: an - ruble; luni - ruble; lună - p Abonament acceptat; În Sankt Petersburg - în biroul revistei, Baskova St , La Moscova - în departamentul de birouri, Bulevardul Nikitsky, În Odesa - în librăria "Odesskaya Novosti", Deribasovskaya, , în magazin " Trud" , str Deribasovskaya, nr Abonamentul de la librării este acceptat numai pentru întregul an și se face o concesiune de k dintr-o copie Biblioteca "Runivers " ANUNTURI În , publicarea (anul) a REVISTĂ "RAPORTUL DUMEI ORAȘULUI MOSCOVA" Revista este publicată de două ori pe lună în cărți de la la buc foi și este împărțit în două secțiuni, câte numere fiecare: o secțiune generală dedicată dezvoltării problemelor vieții urbane în Rusia și în străinătate și o secțiune oficială de referință Prețul revistei cu livrare în toate orașele Rusiei: Departamentul general Departamentul de birou-drept Ambii au plecat Timp de luni ruble kop frecare cop frecați - La ,, " " η " " "-" " " " i " "- " " "-" "-" "-" " Administrația orașului Moscova publică o revistă lunară "Abatoare" dedicată problemelor abatorului Prețul revistei este de ruble timp de un an si r, timp de luni, cu expediere si livrare ABONAREA ESTE ACCEPTATA: Moscova, Consiliul Local, Voskresensk, piața, clădirea Dumei Tel - Abonamentul pentru este deschis PE REVISTA PENTRU PROFESORUL POPORULUI (al -lea an de publicare) CORPUL EDUCAȚIEI POPORULUI Apare de de ori pe an în cărți de la - coli Revista își propune ca sarcină principală:) Să promoveze reînnoirea școlii noastre pe principiile dictate de pedagogia științifică modernă și cerințele vieții rusești;) să promoveze unificarea lucrătorilor din învățământul public pentru a obține cel mai mare succes în munca lor În acest scop, revista urmărește dezvoltarea noilor idei pedagogice atât aici, în Rusia, cât și în Occident, și oferă tot felul de informații și instrucțiuni practice cu privire la problemele educației școlare și extrașcolare Prețul abonamentului pentru revistă ruble k pe an, timp de șase luni - p k , timp de luni - k Prețul unei cărți separate este de copeici ADRESA EDITORIALĂ: Moscova, Polyanka, Uspensky pereulok, , apt

În plus, un abonament la același preț este acceptat în toate instituțiile poștale ale Imperiului Rus Editori-editori: N V Tulupov și P M Shestakov Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU - LA REVISTA LUNARĂ "EDUCATIE GRATUITA" (ANUL A DOUA PUBLICARE) Publicat de A N Konshin Editat de I Gorbunov-Poeadov Revista "Free Education" are ca scop dezvoltarea unor întrebări despre educația și educația liberă, adică o astfel de creștere și educație, care se bazează pe activitatea de sine, pe satisfacerea nevoilor gratuite ale copiilor și tinerilor și pe munca productivă, ca bază necesară a vieții În legătură cu sarcina principală a revistei, stau următoarele sarcini:) dezvoltarea problematicii reformării vieții personale, familiale și sociale în sensul schimbării însăși condițiilor de educație și) ajutarea la protejarea copiilor de cruzime și exploatare JURNAL DE PROGRAM Ag) Articole, eseuri și corespondență pe probleme de educație mentală, morală și fizică, educație și autoeducație) Articole, eseuri și povestiri din viața de familie, școală și socială din punctul de vedere al intereselor creșterii și educației) Articole despre maternitate și creșterea copilului în primii ani de viață) Articole și eseuri despre protecția copiilor împotriva cruzimii și exploatării) Articole privind inițiativele educaționale gratuite pentru populația muncitoare) Articole și eseuri despre munca manuală (agricolă, meșteșugărească etc)) Eseuri și articole despre natură, organizarea de excursii etc) Eseuri despre igiena copilăriei și tinereții) "Din carte și viață* Recenzie de reviste, cărți și ziare despre educație și educație) Corespondența dintre părinți, educatori, profesori și, în general, toți cei interesați de problemele reformei educației și educației) Întrebări și răspunsuri ale editorilor și cititorilor) Bibliografie Colaboratori la revista: E M Bem, I A Benevsky, Dr G M Berkengeim, L A Bessel, P I Biryukov, P N Biryukova, E I Bulgakova, Dr A S Butkevich, prof IO N Vagner, V M Velichkina, K N Wentzel, S A Venztel, M V Veselovskaya, Yu A Veselovskiy, A M Vikhrov, E E Gorbunova, I I Gorbunov-Posadov, A A Trombakh, H N A Guseva, H N A Guseva, I N Guseva , A U Zelenko , A S Zonov, A A Zubrilin, Dr N K Kabanov, O V Kaidanova, E A Karavaeva, acad N A Kasatkin, M V Kistyakovskaya, M M Klechkovsky, A N Konshin, P V Krotkov, S A Levitsky, V I Lukyanskaya, IO I Menzhinskaya, K A Mikhailov, I P Nakaidze, Serghei Orlovsky, A P Pechkovskyi, E I Popov, S A Pervukhin, A B Petrishchev, V V Petrov, S A Po-retsky, A S Prugavin, Dr F Radchenov, A V Rakhov, A N A Rubakin, prof I E Repin, M X Sventitskaya, I M Solovyov, E K Solomin, V M Sukhova, E A Fortunatov, A M Hiryakov, S G Chefranov, E I Chizhov, S T Shatsky, Dr A Shkarvan, L K Schleger și alții Anul abonamentului este considerat de la septembrie până la septembrie Prețul abonamentului: timp de an cu livrare și expediere ruble, timp de șase luni - I p k , fără livrare la Moscova p k , pentru cadrele didactice din mediul rural cu livrare și expediere pe un an p , timp de șase luni - p La Moscova se acceptă abonamente:) în biroul redacției Svobodnago Vospitaniya*, Devichye Pole, Trubetskoy per , Nr) în librăria Posrednik* (linii Petrovsky) și) în biroul lui N N) -În alte birouri și librării care acceptă abonamente la reviste Biblioteca "Runivers " ANUNTURI unsprezece Abonamentul pentru continuă LA Jurnalul LUNAR LITERAR ŞI POLITIC "Gândirea Rusiei" (Anul publicării) Publicat sub redacția lui P V Struve, cu o colaborare constantă: K D Balmont, A N Benois, P A Berdyaev, V Ya Bryusov, S N Bulgakov, Andrey Belago, V I Vernadsky, L I Halberstadt, M O Gershenzon, V F Gefding, I S Gippius, V Ya Gurevich, I M Grevse, D E Zhukovsky, A S Izgoeva, A A Kaufman, A A Kizevetter, B A

Kistyakovsky, S A Kotlyarevsky, S V Lurie, V A Maklakov, D S Merezhkovsky, V M Novkovski, A D I M Rykacheva, θ Sologub, Prinț E N Trubetskoy, Prinț Gr II Trubetskoy, D V Filosofov, S L Frank, L N Yasnopolyansky În Critică literară V Ya Bryusov ocupă cea mai apropiată parte din departament CONDIȚII DE ABONARE: An luni luni luni Cu ven si peres in Rusia p p k p k p k În străinătate " " " " " " * Timp de o lună numai pentru nerezidenți în Rusia p k* Prețul unei camere separate de vânzare este de rub n În , în cadrul departamentului de ficțiune în gândirea rusă vor fi găzduite, printre altele, următoarele lucrări: D S Merezhkovsky: capitole separate din noul roman istoric "Alexandru I și decembriștii" viața modernă A I Ertel: "Ne Tibyakina" Pasaj postum * adică Valery Bryusov: "Altarul Victoriei", o poveste din secolul al IV-lea dar PX Valery Bryusov: "Călătorul", o psihodramă într-un act Boris Sadovekdy: " The Vulturul cu două capete", o poveste istorică a sfârșitului secolului al XVIII-lea O Mirtov: "Înfloresc meri", un roman din viața modernă Contele A I Tolstoi: "Locuri natale", poveste IV Rătăcitor: "Mântuire fără muncă", scene cotidiene A M Remizov: "Tie , poveste Hippolyte Taine: "Etienne Meran", un roman nou găsit Transl din franceza Poveștile lui S Auslander, N Kiselev, A Kondratiev, A M Kuzmin, f Sologub, A V Tyrkova și mai mulți; roman și nuvelă Poezii de K Balmont, A Blok, I Bunin, Valery Bryusov, Andrey Belago, M Voloshin, I Gipp us, I Gumilyov, D Merezhkovsky, I Morozov, θ Sologub și prieten În secțiunea de articole vor fi publicate printre altele: Literatura si arta: Valery Bryusov: "Marele Retor", viața și opera lui Avsonius, un eseu cultural și istoric cu traduceri ale poemelor lui Avsonius Paralele M Voloshin: "Tandrețe și cruzime în opera lui Sologub" M Gershenzon - o serie de articole despre caracteristicile scriitorilor ruși L Ya Gurevich - o serie de articole sub titlul general "Note despre literatură" θ F Zelinsky: "Negustorul de la Veneţia şi inelul Nibelungului" D V Filosofov: "Lupta pentru stil" K Ciukovski: "Șevcenko" Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU pentru știința literară și populară ilustrată revista pentru familie și școală "ÎMPREJURIMI" Anul XVI de publicare Din , "VSHODY" va fi publicat de H N Morev și E S Monvizh-Montvid; componența personalului, spiritul și direcția revistei rămân aceleași Aprobat de Comitetul Academic al Ministerului Învățământului Public în instituțiile de învățământ secundar și inferior, sălile publice de lectură gratuite și bibliotecile Direcția Principală a Instituțiilor Militare de Învățământ este aprobată și inclusă în catalogul de cărți de lectură elevilor corpului de cadeți În , abonații la "VSHODY" vor primi: Q №№ format mare de conținut variat Acestea includ: povestiri și nuvele, originale și traduse, poezii, povești istorice, basme, legende, biografii ale unor oameni celebri, călătorii, eseuri de științe naturale, geografie, etnografie etc Secțiunea permanentă este un index critic al copiilor și literatura populara Având în vedere distribuirea revistei în instituțiile de învățământ, fiecare carte "VSHODOV" este întocmită în așa fel încât să poată fi împărțită cu ușurință în părți, iar lucrările tipărite în mai multe numere pot fi combinate într-o singură carte -¡L Nr "BIBLIOTECA VSHHODOV" - cărți de format mic, care conțin A<w fiecare operă întreagă, ficțiune sau știință populară imagini separate pe cea mai bună hârtie de peisaj La jurnal participă următoarele persoane: I Abramov, Allegro, A Altaev, K Barantsevich, V Brusyanin, M Watson, A Berezhnikov, P Voliogorsky, V Veril, A Galagai, G Galina , V Gatsuk, S Gusev-Orenburgsky, A Dobrokhotov, S Drozhzhip, A Zarin, θ Zarin, E Ignatiev, I Ignatiev, V Izmailov, K Karaskevich, L Kormchiy, A

Kupriyanova, P Levitsky, V Lensky, I Lesnoy, S Mintslov, A Nalimov, A Nechaev , K Nosilov, N Noskov, D Pakhomov V Pisnyachevsky, S Poretsky, I Potapenko, N Pruzhansky, N Ryagoza, Ragozina, A Roslavlev, A Svirsky, P Surozhsky, V Sroshevsky, G Tumim, A Cheglok, E Shveder și prieten Adresa biroului: Spb Nevski, Prețul abonamentului cu transport și manipulare: timp de un an în Rusia ruble; pentru y G (da p k ; pentru un an p k : pentru lună k ; în străinătate p Taxa publicitara pag - p , l¡ p - p , p - p Ed H Morev Ed -ed E Monvizh-Montvvd Biblioteca "Runivers " ANUNTURI, Anul XVII În anul XVII "Jurnalul MINISTERULUI JUSTITIEI" va fi publicat lunar, cu exceptia lunilor iulie si august, in carti de aproximativ de coli Anul abonamentului incepe in ianuarie În Jurnal sunt tipărite următoarele:) Legalizări și ordine ale guvernului, ordine și circulare asupra departamentului M Yu ;) Articole despre istoria, teoria și dezvoltarea practică a dreptului și a procesului judiciar, în special civil și penal;) Revizuirea practicii judiciare curente, extrase sistematice din deciziile cetăţenilor şi infractorilor Cass D-ov și Adunarea Generală a Senatului de Guvernare;) Recenzie literară: recenzii critice de cărți și broșuri noi, rusă și străină, index bibliografic al literaturii juridice, rusă și străină;) Revizuirea legislației străine: informații despre noile legi și proiecte de legi în state străine;) Scrisori din Anglia;) Privire de ansamblu asupra străinilor jurnale Taxa de abonament ruble pe an cu livrare și redirecționare Funcționarii, atunci când se abonează prin trezorieri, beneficiază de un plan de rate de până la rublă pe lună, cu scopul ca toată plata să fie efectuată în primele luni ale fiecărui an Toți ceilalți abonați, atunci când sunt abonați exclusiv la Biroul principal, utilizează rate de până la ruble pe lună, astfel încât întreaga plată să fie efectuată în primele patru luni ale fiecărui an Candidați la funcții în justiție, persoane rămase- nya la universități pentru pregătirea pentru o profesie, precum și studenții Universităților Imperiale și ai Liceului de Drept Demidov, studenții Școlii Imperiale de Drept și ai Liceului Alexander și studenții Academiei de Drept Militar plătesc, cu un abonament la Biroul Principal, ruble pe an Cărțile individuale se vând pentru rublă, cu anexe pentru ruble Librăriile beneficiază de o reducere de % pentru acceptarea abonamentelor și reclamelor și de o reducere de % la vânzarea cărților individuale Sediul principal: Librăria M M Stasyulevich, Sankt Petersburg, Insula Vasilyevsky, linia , , Anunțurile pentru tipărire în "Jurnal**" sunt acceptate la Biroul Principal cu o taxă de de copeici pe linie, ruble pe pagină și ruble pentru o jumătate de țară Redacția Jurnalului Ministerului Justiției este situată în Sankt Petersburg, pe strada Ekaterininskaya, în clădirea Ministerului Justiției Editor V t Deryuzhinek OBIECTUL EDIȚIEI NOTĂ Filialele Myoiyigo ale Institutului" (zece numere pe an) Programul revistei: cercetări și lucrări originale pe probleme tehnice și socio-economice; recenzii și bibliografie; articole traduse Rapoarte din viața Societății; separați anexele de lucrările finalizate ale departamentelor Societății sau ale membrilor individuali Prețul de abonament al "Note": pentru un an cu expediere și livrare ruble, pentru o jumătate de an ruble; fără expediere și livrare pentru un an ruble k , timp de jumătate de an ruble k Se acceptă abonament:) în carte Magazinul N Lidvirt, Moscova, linii Petrovsky și) în redacția Zapisok, Myasnitskaya, M Kharitonevsky per , d Nr În vor fi publicate zece numere Anunțurile din "Notele" Insulelor sunt tipărite după următorul tarif: Pentru ori pagină rub % " " % " ya Prețul pentru anunțurile înainte de text este cu % mai scump Biblioteca "Runiverse" ÎNTREBĂRI DE

FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Credință și Rațiune în Revista este publicată în cărți separate de două ori pe lună, cu nouă sau mai multe coli tipărite în fiecare carte, adică ediţia anuală a revistei este formată din de numere cu un text de conţinut teologic şi filosofic de peste de coli tipărite Prețul pentru o publicație anuală în Rusia este de ruble, iar în străinătate ruble cu redirecționare Nu este permisă plata în rate a banilor Abonament acceptat! la Harkov: în redacția revistei "Credință și rațiune" de la Seminarul Teologic din Harkov, în filialele "Timp Nou" din Harkov, în toate celelalte librării din Harkov și în biroul "Gazetului Provincial Harkov"; în Moscova: în biroul lui N Puchkovskaya, Petrovsky Lines, în librăria lui I D Sytin, în Sankt Petersburg: în librăria Tuzov, Gostiya, dv , nr Timp" Abonamentul la revista religios-filosofico-științifică "VESTNIK THEOSOPHY" este deschis (al -lea an de publicare) PROGRAM JURNAL:) articole, atât originale, cât și traduse, despre Teosofie, despre studiul comparat al religiilor, ocultism, studiul forțelor psihice ascunse în natură și în om, despre psihologie și alte ramuri ale cunoașterii;) informații despre mișcarea teosofică din Rusia și din străinătate și despre alte mișcări spirituale și sociale conexe;) biografii ale unor reprezentanți de seamă ai viziunii teosofice asupra lumii și ale personalităților publice;) catedra artistică și literară, ca reflectare în arta viziunii teosofice asupra lumii;) recenzii ale cărților depuse la redacția revistei, pe probleme de teosofie, psihologie etc ;) departament de referință, întrebări și răspunsuri la întrebările abonaților Revista apare pe data de a fiecărei luni, în cărți în formatul în ° nu mai puțin de cinci coli tipărite fiecare, editată de A A Kamenskaya, cu participarea Annie Besant, Dr Rudolf Steiner, Alba, IL N Batyushkov, N K Boyanus, A F Velts, V D Gardner , A S Gralevskaya, O N Dal, N K Gernet, M A Kamenskoy, K Kudryavtseva, E M Kuzmina, N Likhacheva, I Mandzharli, E Pisareva (E P), M Stanyukovich, D Strandyaa, O D Forsh, B F , A V Unkovskoy, P D Uspensky și alții ieși